

sia Synagogam; habet ostium, id est caelis regni intelligentiam; et pergit ad Aquilonem, quia peccatores quosque non despiciunt, sed eos recipiendo ad paenitentiam misericorditer attendunt. Dicatur autem quatuor mensae hinc, et quatuor mensae inde per latera portæ; dum enim fides et vita, **1172** patientia atque benignitas in interiori intellectu custodit, porta nostra quatuor in interiori vestibulo mensas habet, in qua dum ex priori parte prioris temporis doctrinam legis et prophetias aspicimus, alioquin in carnali populo circumcisionis et sacrificii, quæ fuerint ligamenta pensamus, mensa quoque quatuor, quasi ex alio latere forinsecus in vestibulo monstrantur. Quæ, e.c., ut in Editis.

In Cod. Longiponti post hæc verba, misericorditer attendit, sequitur: *Dicatur recte, quæ pergit ad Aquilonem. In exteriori enim custodia litteræ lex data tenebatur. Ostium vero portæ est ipse historicus intellectus legis, qui ad Domini timorem dicit. Quæ porta ad Aquilonem pergere dicitur, quia lex eadem sub timore minarum frigida Judaici populi corda constringit, quasi enim per calorem ille populus curreret, si præcepta dominica ex amore servasset; sed quia sub timore mortis propositæ litteram custodivit, quasi in torpore frigoris remansit; inde novis populis æterna premia amantibus, non autem temporalia tormenta timentibus, atque jam calamitus dicitur: Non enim accepistis Spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum; in quo clamamus, Abba pater. Dicatur autem: Quatuor mensæ hinc, etc.*

Hæc sane vel Gregoriana sunt, vel Gregorianis similima. Prioris contextus, et rursus, etc., omittendi aliis in Codicibus manu exaratis occasioneum præbuit, ut conjicere licet, verbum describuntur, immediate antecedens, et bis paucas intra lineas repetitum. Prætermisso enim primo describuntur, cum ceteris quæ sequuntur, amanuensis ad secundum incaute oculos desflexit, et ad inferiora, non ad superiora. Plura præfari veremur, ne tempus evolvendo et assidue consulendo Gregorio utilius impendendum in legendis nostris scriptiunculis frustra teratur.

SANCTI GREGORII MAGNI

ROMANI PONTIFICIS

HOMILIA RUM IN EZECHIELEM PROPHETAM

LIBRI DUO ^a.

LIBER PRIMUS.

1173 Praefatio.

Dilectissimo fratri, ^b Mariano episcopo, Gregorius episcopus ^c servus servorum Dei.

Homilias ^d quæ in beatum Ezechielem prophetam, ita ut coram populo loquebar, exceptæ sunt, multis curis irruentibus ^e in abolitione reliqueram. Sed post annos octo, potentibus fratribus, notariorum schedas requirere studui, ea que, favente Domino transcurrens, inquantum **1174** ^f ab angustiis tribulationum licuit emendavi. Tua itaque dilectio has sibi ^g ad legendum mitti poposcerat, sed valde incongruum eredidi ut aquam despicabilem hauriret quem constat de beatorum Patrum Ambrosii atque Augustini torrentibus profunda ac perspicua fluenta assidue bibere. Sed rursum dum cogito quod sæpe inter quotidianas delicias etiam viliiores cibi suaviter sapiunt, transmisi minima legenti potiora, ut dum cibis grossior velut pro fastidio sumitur, ad subtiliores epulas avidius redeatur.

^a MSS. C. Germ. antiquissimus: *Incipit liber homiliarum beati Gregorii papæ urbis Romæ. Explanatio in sanctum Hiezechiel prophetam. Corb. antiquissimum in beato Hiezechiel. Beccensis et Lyranus habent, Zeechiel. Rothomag., Utic., Gemet., Ezechiel.*

^b In Edit. Gussany, consentient Ms. Longipontano, Mariniano. Sequimur Corbeiensem, C. Germanensem et caeteros antiquiores.

^c In plur. sicutur, servus, etc. Exstat in Germ. et aliis melioris note.

^d C. Germ., *Homilia quæ in beatum Hiezechiel pre-*

A

HOMILIA PRIMA.

Prophetam expositurus sanctus Doctor de prophetis temporibus et modis præfatur.

4. Dei omnipotentis aspiratione de Ezechiele propheta locuturus, prius debeo tempora et modos aperire prophetæ, ut dum accessus ejus ostenditur, virtus melius cognoscatur. Prophetæ tempora tria sunt, scilicet præteritum, præsens et futurum. Sed sciendum est quod in duobus temporibus prophetia ^h et etymologiam perdit. Quia cum ideo prophetia dicta sit quod futura prædicat, quando de præterito vel præsenti loquitur, rationem sui nominis amittit, ⁱ quoniam non prodit **1175** quod venturum est, sed vel ea memorat quæ transacta sunt, vel ea quæ sunt. Quæ tamen tria prophetæ tempora verius loquuntur, ^j si ex sacra Scripturæ testimoniis ostendamus. Prophetia de futuro est: *Ecce Virgo concipiet et pariet filium (Isai. vii, 14).* Prophetia de præterito: *In principio creavit Deus cælum et terram (Genes. i, 1).* De illo enim tempore dixit homo quo non erat homo.

phætam, coram, omissa ita ut, quod habent MSS. pene omnes, habereque debent.

^h Val. Cl., in oblivione.

ⁱ Longip., in angustiis.

^j Ebroic. et alii Norm., etymologiam suam non habent.

^k Ebroic., Utic., Becc., Rothomag., quoniam non profatur quod futurum est. Sagiensis et Germ., non proditur. Suessionensis, Longip., Val. Cl., non prophetat. Gemet. ac Lyran., non prophetatur.

^l Plur., si hæc sacra.

Prophecia de praesenti est, ^a quando Paulus apostolus dicit : Si autem omnes prophetantur, ^b intret autem quis infidelis vel idiota, convincitur ab omnibus, dijudicatur et omnibus; occulta ^c enim cordis ejus manifesta sunt, et ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuntians quod vere Deus in vobis sit (I Cor. xiv, 24). Cum igitur dicitur : Occulta cordis ejus manifesta sunt, profecto monstratur quia per hunc modum prophetiae spiritus non praedicit quod futurum est, sed ostendit quod est. Quia autem pacie prophetiae dicuntur spiritus, qui nihil futurum indicat, sed praesens narrat? Quia in re animadvertisendum est quod recte prophetia dicitur, non quia praedicit ventura, sed quia prodit oacula. Rerum quippe qualibet, sicut ab oculis nostris in futuro subtrahunt tempora, ita ab oculis nostris in praesenti subtrahit causa. Ventura elemum res occultatur in futuro tempore, praesens autem cogitatio absconditur in latenti corde. Est etiam prophetia praesens cum res qualibet non per animum, sed per absentem locum legitur, quae tamen per spiritum denudantur. Et ubi sit praesens prophetantis animus, ubi per praesentiam non est corpus. Nam Giezi longe a propheta recesserat cum Naaman Syri impupa percipiebat, cui tamen idem Propheta dicit : Nonne cor tuum in praesenti oral quando reversus est homo ^d de curru suo in occursum tibi (IV Reg. v, 26)?

2. Scendum quoque est quia prophetiae tempora invicem sibi concinunt ad probationem, ut aliquando ex futuris praeterita, aliquando vero ex praeteritis probentur futura. Dicerat enim Moyses : In principio creavit Deus celum et terram (Genes. i, 1). Sed quis crederet quia verum de praeterito dicere, si de futuro etiam aliquid non dixisset? In ipsis ceteris libri fine, in cuius exordio illa de praeterito dixerat, aliquid prophetiae per Jacob vocem de venturis permiscuit, dicens : Non auferetur scepterum de Juda, et dux ^e de seminibus ejus, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium (Genes. xlvi, 10). Qui etiam per semetipsum eundem qui mittendus erat ei quem ducebat populo prophetavit, dicens : Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester de fratribus vestris, tanquam me ipsum audieris. Erit autem, quicunque non audierit prophetam illum, exterminabitur de populo suo (Deut. xviii, 15). Cur ergo praeteritis ventura permiscuit, nisi ut dum implerentur ea quae de futuro praedicaret, ostenderet etiam quia de praeterito vera dixisset?

3. Quia itaque docimus qualiter ex futurorum prophetia probentur praeterita, resumus namque ut adhuc de sacris eloquuis ostendamus quomodo in ipso prophetiae spiritu ex praeteritis probentur futura. Certe rex Babylonicus, cum somnum vidisset (Dan. ii, 2),

^a Suess., quam Paulus.

^b Ebroic. et pler. Norm., intret in Ecclesiam infidelis.

^c Omititur enim in C. Germ. et Suess. Juxta sententiam Graecum, et sic occulta.

^d Vtiose in Gussav. de curru.

^A misit ad magos et ariolos, omnesque sapientes Babylonie convocavit, nec ab eis solummodo interpretationem somnii, sed etiam somnum **1176** quiescerat, ut nimirum ex praeterito colligeret si quid in eorum responsionibus de venturo certum teneret. Qui cum dicere & nullatenus potuerint, Daniel deductus ad medium est, qui de interpretatione somnii, et de narratione requisitus, non solum hoc respondit quod interrogatus est, sed ipsam somnii originem replicavit, dicens : Tu, rex, cœpisti cogitare in strate tuo quid esset futurum post hac (Ibid., 29). Et paulo post : Tu, rex, videbas, et ecce ^f quasi statua una grandis (Ibid., 31), et cetera. Cujus videlicet somnii mox ut ordinem dixit, quidquid ex eodem venturum sequebatur aperuit. Pensemus ergo ordinem prophetiae. A cogitationibus venit ad somnum, a somnio pervenit ad futura. Qui ergo ipsam, ut ita dicam, radicem somni protulit, profecto ex praeteritis probavit quod res essent quae de futuris diceret. Prophetia autem praesentis temporis nec praeteriti attestatione indiget, nec futuri, quia cum res occulta per prophetiae verba detegitur, veritati illius res ipsa quae ostenditur aperitur.

4. Igitur quia de temporibus prophetias tractavimus, restat ut de modis ejus ac qualitatibus aliqua disseramus. Spiritus quippe prophetiae nec semper, nec eodem modo prophetæ animum tangit. Aliquando enim spiritus prophetiae ex praesenti tangit animum prophetantis, et ex futuro nequaquam tangit; aliquando ex futuro tangit, et ex praesenti non tangit. Aliquando ^C vero ex praesenti et ex futuro tangit; aliquando autem ex praeterito, et ex praesenti, atque ex futuro pariter tangitur animus prophetantis. Aliquando tangit ex praeterito prophetiae spiritus, nec tangit ex futuro; aliquando autem tangit ex futuro, nec tangit ex praeterito. Aliquando vero in praesenti ex parte tangit, et ex parte non tangit; aliquando in futuro ex parte tangit, et ex parte non tangit. Sed haec ipsa, si possumus, eo ordine quo praemissa sunt sacre Scripturæ testimoniis ostendamus.

5. Ex praesenti enim prophetiae spiritus prophetantis animum tangit, atque ex futuro non tangit, sicut Joannes Baptista venientem Domini videt, ait : Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi (Ioh. i, 29). Sed cum jam moriturus esset, misis discipulis, requirebat, dicens : Tu es qui venturus es, et aliud expectamus (Math. xi, 3)? In quibus verbis ostenditur quia in terris quidem venisse Redemptorem neverat, sed an per semetipsum ad aperienda inferni claustra descendere dubitabat. Ex praesenti enim per prophetiae spiritum tactus fuerat, qui humanitatem Mediatoris videns, et divinitatem ejus intelligens, constituebatur Agnum ^g qui peccata mundi tolleret;

^e Snesc. et Longip., de semore.

^f Val. Cl., quem docebat.

^g Ita antiquas. C. Germ. et Corb. In Ed., nulla potuerint.

^h Absit quasi a Gemet.

ⁱ Longip., qui peccatum.

sed tactus ex futuro non fuerat, quia adventum illius in infernum nesciebat.

6. Aliquando vero prophetæ spiritus animum prophetantis ex futuro tangit, atque ex præsenti non tangit, sicut aperte libri Geneseos historia testatur, cum Isaac Esau filium suum ad venandum misit (*Genes. xxvii, 3, seq.*), eum minorem filium Rebecca ad benedicendum supposuit, qui hædiniis pellibus indutus paterno palpatori corpus fraternalm finxit. Cui ille minori filio tanquam majori benedictionem dedit, quæque ei essent longe futura nuntiavit; sed quis esset qui coram se assisteret, scire non potuit. **1177** Prophetæ ergo spiritus ex futuro animum prophetantis tetigit, atque ex præsenti nou tetigit, quando caligantibus oculis ^a pater et ventura prædicebat, et presentem filium nesciebat.

7. Aliquando prophetantis animum ex præsenti pariter et ex futuro tangit, quod ex eodem libro Geneseos liquido docemur (*Genes. xlviij.*). In illo quippe scriptum est quia cum vitæ jam termino propinquaret Jacob, et duos filios suos Joseph fecit assistere, ut ex benedictione illius possent longe post futura promerer, ^b cui majorem ad dexteram, minorem vero posuit ad sinistram (*Ibid., 10*). Cumque ille, oculis senectute caligantibus, nepotes suos quis prior, quisve esse minor, humano visu discernere nequaquam posset, ductus in obliquum brachiis, dexteram manum minori, sinistram majori impo-
suit. Quod dum corrigeremus filius vellet, dicens : *Non ita convenit, pater, quia hic est primogenitus*, audivit : *Scio, fili mi, scio : et iste quidem erit in populos, et multipli-
cabitur, sed frater ejus junior major illo erit* (*Ibid., 18, 19*). Prophetæ ergo spiritus ex præsenti pariter et ex futuro prophetantis animum tetigit, dum Jacob et ventura nuntiabat, et eos quos corporeis oculis videre non poterat, ante se positos per spiritum discernebat. Sic Ahia prophetæ animum prophetæ spiritus ex præsenti atque ex futuro tetigerat, cum, caligantibus oculis, eam quæ se esse aliam simulabat, et uxori Jeroboam esse cognovit, et quidquid ei futurum es-
set aperuit, dicens : *Ingridere, uxor Jeroboam, quare aliam te esse simulas? Ego autem missus sum ad te durus nuntius*. Vade et dic Jeroboam : *Hæc dicit Dominus Deus Israel : Quia operatus es mala super omnes qui fuerunt ante te, et fecisti tibi deos alienos et conflatiles, ut me ad iracundiam provocares, me autem projecisti post corpus tuum, idcirco ego inducam mala super domum Jeroboam* (*III Reg. xiv, 6*).

^a Ex præsenti enim atque ex futuro pariter prophetantis animus tactus fuerat, qui et ingredientem deprehendere potuit, et ei ventura nuntiare.

8. Aliquando autem ex præterito et ex præsenti, atque ex futuro pariter animus tangitur prophetantis, sicut Elisabeth venire ad se Mariam conspiciens

A quia incarnatum Verbum gestaret in utero agnovit, eamque jami Domini sui matrem vocavit, dicens : *Unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me* (*Luc. i, 43*)? De cuius conceptione per angelum quoque ad Joseph dicitur : *Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est* (*Math. i, 20*). Quæ videlicet Elisabeth dixit : *Beata quæ credidisti, quoniam perficien-
tur ei quæ dicta sunt tibi a Domino* (*Luc. i, 45*). Dicens enim : *Beata quæ credidisti*, aperte indicat quia verba angeli quæ dicta ad Mariam fuerant per spiritum agnovit; atque subiungens : *Perficien-
tur ea quæ dicta sunt tibi a Domino*, quæ eam etiam in fu-
turo sequerentur prævidit. Simul ergo de præterito et præsenti atque ex futuro per prophetæ spiritum tacta est, quæ et eam promissionibus angeli credi-
B disce cognovit, et matrem nominans, quia Re-
demptorem humani generis in utero portaret intel-
lexit; et cum omnia perficienda prædicaret, quid etiam de futuro sequeretur aspergit.

1178 9. Aliquando vero prophetæ spiritus ex præterito tangit animum, nec tangit ex futuro, sicut in Paulo apostolo aperte ostenditur, qui discipulis dicit : *Notum vobis facio, fratres, Evangelium, quod evangelizatum est a me, quia non est secundum hominem; neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi* (*Gal. i, 11*). Unde aliis quoque discipulis dicit : *Secundum revela-
tionem notum factum est mihi sacramentum* (*Ephes. iii, 3*). Qui tamen hoc ipsum Evangelium quod per re-
velationem cognoverat, cum Jerosolymam prædi-
caturus ascenderet, ait : *Ecce ego alligatus spiritu vado in Jerusalem, quæ in ea ventura sunt mihi ignorans* (*Act. xx, 22*). Hoc quippe Evangelii sacramentum est, quia Unigenitus Patris incarnatus atque perfec-
tus homo factus est, qui crucifixus, mortuus, et se-
pultus, die tercia surrexit; die quoque quadragesima
ascendit in cœlum, atque in dextera Patris sedet.
Qui ergo per revelationem Evangelium agnovit, pro-
phetæ spiritu de præterito tactus est; sed quia
quid pro eodem Evangelio passurus esset ignoravit,
de futuro procul dubio tactus non est. Nam sic dicit :
*Nisi quod Spiritus sanctus per omnes civitates protesta-
tur mihi, dicens : Quoniam vincula et tribulationes
in Jerosolymis me manent* (*Ibid., 23*), aperte ostendens quia ea quæ ipsi futura essent aliis de ipso re-
velata erant, non autem ipsi de se, sicut de illo per Agabum dicitur : *Virum, cuius hæc zona est ita al-
ligari oportet in Jerusalem* (*Act. xxi, 11*).

10. Aliquando autem prophetæ spiritus tangit ex futuro, nec tangit ex præterito; sicut de Eliasi facto scriptum est, quia cum unus ex filiis prophetarum materiam succideret, huic ferrum securis in aquam cecidit, qui exclamavit : *Heu! heu! Domine mi, et hoc ipsum mutuum aspergeram*. *Dixit autem homo*

Adhæremus antiquioribus, C. Germ., Corp. et aliis.

^c *Abest Jerosolymis a C. Getin., Corp., Sues., Val. Cl. et Norm. pler.*

^d *Ita C. Germ., Corp., Sues., Val. Cl. In Edit., mutuo.*

^a *Suess., post tergam.*

^b *C. Germ., eis minorem ad dexteram, majorē vero ad sinistram, contra historiæ sacrae veritatem.*

^c *Val. Cl., post tergam.*

^d *Plurimi quoq; Editū sequuntur, ex præscit. ergo.*

Dei : Ubi cecidit ? At ille monstravit ei locum. Præcidit ergo lignum, et misit illuc, natavitque ferrum (IV Reg. vi, 5). In quo videlicet prophetæ facto cognoscitur quia qui requirit ubi ceciderat quid esset facturus neverat; sed tamen cum requirit, constat quia ubi ferrum cecidisset ignorabat. Prophetæ ergo spiritus Elizæi mentem ex futuro tetigerat, sed ex præterito non tangebat, qui et ferrum in profundis demersum, quia revocaturus esset ad superficiem, scire potuit; sed ubi ceciderat omnino nescivit.

11. Aliquando vero prophetæ spiritus in præsenti ex parte tangit, et ex parte non tangit. Quod Petri apostoli historia testatur, cum missi ad eum a Cornelio milites ci sunt per spiritum nuntiati; scriptum quippe est : *Et dixit spiritus ei : Ecce viri tres quærunt te. Ad quos ille descendit, et requirens dixit : Quæ causa est propter quam venistis (Act. x, 20)?* In eius verbis ostenditur quia eamdem causam per spiritum non audierat quam a militibus requirebat. In præsenti ergo mentem Petri spiritus ex parte tetigerat, et ex parte non tetigerat, qui et adesse milites dixit, et pro qua causa venerant tacuit.

12. Aliquando spiritus prophetæ in futuro ex parte tangit, et ex parte non tangit; sicut prophetarum filii de auferendo Elia ad Elizæum dicunt : *Nanquid vostri quia hodie Dominus tollat dominum tuum a te (IV Reg. ii, 3, 5)?* Quo tamen ablato, sese per diversa 1179 dispergunt, eumque in rupibus et valibus querunt. In futuro ergo eorum mentem prophetæ spiritus ex parte tetigerat, et ex parte non tangebat, quando eum quem tollendum neverant non inveniendum quærebant. Ex parte itaque tacti sunt, atque ex parte non tacti, quia et sciebant quod tolli posset, et nesciebant quod inveniri non posset. Idem quoque Elizæus per prophetæ spiritum de futuro ex parte tactus est, et ex parte non tactus, cum regi Israel diceret : *Percute jaculo terram. Et cum percussisset tribus vicibus, et stetisset, iratus est contra eum vir Dei, et ait : Si percussisses quinques, aut sexies, sive septies, percussisses Syriam^b usque ad consumptionem : nunc autem tribus vicibus percutes eam (IV Reg. xiii, 18, 19).* ^c Qui itaque neverat quia toties percuteret Syriam, quoties percussisset terram; sed cum ei diceret, *Percute terram, quoties eam percussurus esset ignorabat* (quippe quia et indignatus est terram tertio fuisse percussam), profecto constat quia de futuro ex parte factus fuerat, et ex parte non tactus, qui Syriam percuti prædictit, sed terram amplius percuti voluit. Sic Samuel cum ad unguendum David a Domino mitteretur, respondit : *Quomodo vadam? Audiet enim Saul, et interficiat me (I Reg. xvi, 2).* Qui et David unxit, nec tamen a Saule occisus est. Ex parte ergo de fu-

A turo tactus prophetæ animus fuerat, et ex parte non tactus, qui et unguendum David in regno neverat, et quia a Saule non esset occidendum ignorabat.

13. Sciendum quoque est quod prophetæ quidem et proximo tanguntur, atque et longinquu minime tanguntur; alii vero et longinquu, et non tanguntur et proximo; alii autem et et longinquu, et et proximo, prophetæ spiritu tanguntur. Nam quidam tanguntur et proximo, et non et longinquu, sicut Samuel perisse asinas neverat, easque inventas esse nuntiavit, et Saul regem futurum prædictit (I Reg. ix, 15, 20); David quoque quia in ejus regno succederet nuntiavit, sed quia pater Regis æterni futurus sit non prædictit (I Reg. xvi, 12). Quidam vero tanguntur et longinquu, et non tanguntur et proximo, sicut Idem David incarnandum Dei Unigenitum neverat, de Iudea dicens : *Homo factus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus (Psal. lxxxvi, 5).* Atque hunc ad celos ascensurum, et ad Patris dexteram sessurum intelligit, dicens : *Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis (Psal. cix, 1).* Et tamen multa quæ et vicina acta sunt minime prævidit. Ut enim pauca de multis loquar, servum Miphiboseth^f sibi contra suum dominum mentientem non intellexit (II Reg. xvi, 3, 4); et Amasa promittens, dicit : *Hæc faciat mihi Deus, et hæc addat, si non magister militiæ fueris coram me omni tempore pro Joab (Ibid. xix, 13),* videlicet quid sequeretur ignorans, quia Amasa idem non solum principatum militiæ pro Joab non susciperet, sed etiam per Joab post paululum vitam finiret (Ibid., xx, 10). Et cum templum Deo construere voluit, quid et vicino sequeretur nesciens, prophétam alterum requisivit (Ibid. vii, 3).

14. Quidam vero et et longinquu tanguntur et 1180 et proximo, sicut Isaías longe post futura prænuntiat, dicens : *Ecce virgo concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel (Isai. vii, 14).* De quo rursus ait : *Parvulus natus est nobis, et filius datus est nobis ; et factus est principatus super humerum ejus, et vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis. Multiplicabitur ejus imperium, et pacis non erit finis (Ibid. ix, 6).* ^g Qui etiam de Ezechia rege prophetæ spiritu tactus et vicino, quia eum de infirmitate sua surgeret prædictit, et quot annis post infirmitatem viveret nuntiavit (Ibid. xxxviii, 5).

15. Aliquando vero prophetæ spiritus prophetæ deest, nec semper eorum mentibus præsto est, quantumcum hunc non habent, se bunc agnoscant ex dono habere cum habent. Unde Elizæus cum flentem Sunamitem mulierem a suis pedibus per Giezum pue-

^a Additur in Longip. et Suess., descendit et vade cum eis. Ad.

^b Sues., Longip., Val. Cl., usque ad consummationem.

^c Suess., qui utique; quod magis placeret, nisi itaque legeretur in Corb. German. et aliis sere omnibus Codicibus, manu exaratis et editis.

^d Editi, ad unguendum.

^e Val. Cl., natus est.

^f Ita C. Germ., Norm., etc., ubi in Editis legitur Sibam contra, quod nomen est servi Miphiboseth.

^g Suess. et Longip. : *Oxi etiam Ezechiae regi prophetæ spiritu tactu et vicino. Gussanv., mutata lectio Mass. tum Editorum, tactus est quis surgere prædictit.*

ruin avelli prohiberet, dixit : *Dimitte illam, anima enim ejus in amaritudine est, et Dominus celavit a me, et non indicavit mihi* (IV Reg. iv, 27). Sic quoque cum eum Josaphat de futuris requireret, et prophetæ ei spiritus decesset, psalmem fecit applicari, ut prophetæ ad hunc spiritus per laudem psalmodiæ descenderet, atque ejus animum de venturis repleret (*Ibid.*, iii, 11, 15). Vox enim psalmodiæ cum per intentionem cordis agitur, per hanc omnipotenti Domino ad cor iter paratur, ut intentæ menti vel prophetæ mysteria, vel compunctionis gratiam infundat. Unde scriptum est : *Sacrificium laudis honorificabit me, et illic iter est quo ostendam illi salutare Dei* (Psal. xlix, 23). Quod enim Latine *salutare*, hoc Hebraice *Jesus* dicitur. In sacrificio igitur laudis fit Jesu iter ostensionis, quia dum per psalmodiam compunctio effunditur, via nobis in corde fit, per quam ad Jesum in fine pervenitur, sicut ipse de sua ostensione loquitur, dicens : *Qui diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum* (Joan. xiv, 21). Hinc quoque scriptum est : *Cantate Domino, psalmum dicite nomini ejus, iter facite ei qui ascendit super occasum, Dominus nomen est ei* (Psal. lxvii, 5). Ipse etenim super occasum ascendit, qui mortem resurgendo calcavit. Cui dum cantamus, iter facimus, ut ad nostrum cor veniat, et sui nos amoris gratia accendat. Quia autem prophetis prophetæ spiritus non semper adest, etiam vir Dei indicat, qui, contra Samariam missus, mala quæ ei ventura erant nuntiavit (III Reg. xiii); qui, tamen, prohibitus a Domino in via comedere, prophetæ falsi persuasione deceptus est (*Ibid.*, xviii, 19); quem fallax sermo non deciperet, si prophetæ spiritum presentem habuisset.

16. Sciendum quoque est quod aliquando prophetæ sancti dum consuluntur, ex magno usu prophetandi quædam ex suo spirito proferunt, et se hæc ex prophetæ spiritu dicere suspicantur; sed quia sancti sunt, per sanctum Spiritum citius correcti, ab eo quæ vera sunt audient, et semetipsos quia falsa dixerint reprehendunt. Nathan etenim prophetam sanctum virum fuisse quis nesciat? Qui David regem et de culpa aperte reprehendit, et quæ ei pro culpa eadem essent ventura nuntiavit; **1181** quem tamen dum idem David, quia templum Dei vellet construere, requisisset, illico respondit : *Omne quod est in corde tuo, vade et fac, quia Dominus tecum est* (II Reg. vii, 3). De quo illuc statim subditur : *Factum est autem in nocte illa, et ecce sermo Domini ad Nathan, dicens : Vade et loquere ad servum meum David. Hæc dicit Dominus Deus : Nunquid tu ædificabis mihi domum ad habitandum? Neque enim habitavi in domo ex die qua eduxi filios Israel de terra Ægypti usque in diem hanc* (*Ibid.* 4). Et paulo post : *Cum completi fuerint dies tui, et dormieris cum patri-*

^a C. Germ., Suess., Longip., Val. Cl., fit in Jesu. Antecedentia, *Domino ad cor iter paratur; et consequentia, iter facimus, ut ad cor nostrum veniat, probant lectionem nostram esse potiorem.*

^b Longip. et Suess., infunditur. Legimus effundi-

A bus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, et firmabo regnum ejus; ipse ædificabit domum nomini meo (*Ibid.* 42, 43). Ecce Nathan propheta qui prius regi dixerat : *Vade et fac, ipse postmodum per prophetæ spiritum edocet, boes fieri non posse denuntians, et regis consiliis et suis sermonibus contradixit, quia quod ex suo spirito dixerat, falsum fuisse* ^c deprehendit.

17. Qua in re inter prophetas veros ac faulos ista distantia est, quia prophetæ veri si quid aliquando per suum spiritum dicunt, hoc ab auditorum mentibus per Spiritum sanctum eruditum citius corrigunt. Prophetæ autem falsi et falsa denuntiant, et alieni a sancto Spiritu in sua falsitate perdurant.

18. Consideratis igitur prophetæ temporibus et modis, intueri libet qualiter omnipotens Deus ad proximum hominum suæ iræ moderamina dispensat. Israeliticus quippe populus conditori suo deliquerat, et idcirco regi Babylonio in captivitate serviebat; cum quo tamen Ezechiel propheta in captivitatem mittitur (*Ezech.* iii, 11), quem divina gratia ita sibi placabilem fecerat, ut per eum ventura quæque prædiceret, et afflitti populi mentem consolari dignaretur. Consideremus ergo, si possumus, quanta est dispensatio supernæ pietatis, quia sic iratus est populo suo Dominus, ut tamen omnimodo non irascatur. Nam si iratus non esset, in captivitatem populum minime tradidisset; et si omnimodo iratus esset, electos suos in captivitatem cum illo non mitteret. Sed agit hæc divina misericordia, ut ex una eadem

C que re, ex qua carnalibus dat flagellum, ex ea spiritualibus virtutis præstet incrementum. Cumque illos per tribulationem purgat, istos ex societate tribulationum ad majora promerenda excitat. Et sic injustis irascitur, ut tamen eorum corda per justorum consortium consoletur; ne si omni modo deserat, nullus post culpas ad veniam redeat. Tenendo igitur repellit, **1182** et repellendo tenet, quando cum his quos dijudicat simul in tribulationem mittit quos amat. Quis ista tantæ pietatis viscera pensare sufficiat? Quod et culpas populi Dominus sine vindicta non deserit, et tamen delinquentem populum a se funditus non repellit. Sic cum Moyses ad repræmissionis terram exploratores duodecim misisset (*Num. xiii*), ex quibus cum decem postmodum desperationem populo

D ficerent, idem populus in ira murmurationis accusus, seductum se a Domino esse conquestus est, ^e ut ejus cadavera jacerent in deserto (*Ibid.*, xiv); cui omnipotens Deus iratus dixit quod nullus eorum in terram repræmissionis intraret (*Ibid.*) : quo terrore compuncti, prave se egisse cognoverunt, sese in lacrymis affligerunt, et accincti armis, protinus experrunt contra hostes ascendere, ut repræmissionis terram post lacrymas intrare potuissent (*Ibid.* 42). Quibus per Moysen Dominus dicit : *Dic eis, Nolite ascen-*

tur in C. Germ. et antiquioribus.

^c Editi, renitentibus Mss., prophetæ falsa persua-

^d Val. Cl., Longip., Lyran., reprehendit.

^e Val. Cl., ut eorum.

dere, neque pugnetis; non enim sum vobiscum, ne cadas coram inimicis vestris (*Deut.* 1, 42). Quia in re penitendum est, si cum ipsis non erat, cur eos ne caderent ascendere prohibebat? Si autem cum ipsis erat, quid est quod ait: *Non enim sum vobiscum?* Sed mira dispensatione disciplinæ ac misericordiæ, et cum ipsis erat, et cum ipsis non erat. Cum ipsis non erat ut vincerent, sed tamen cum ipsis erat ne ab hostibus perirent. O ineffabilia pietatis viscera! Culpas insequitur, et tamen peccantes protegit. Iratum se indicat, et tamen ab hostibus defendit. Sic plerumque parvulo filio delinquenti irascitur mater, reprehendit, increpat, verberat; sed si hunc in preceps ire conspererit, ubi in mortis periculum ruat, manum ^a tenet et retinet, et quæ sic irata verberaverat ac si non diligenter, sic diligendo retinet, ac si irata non verberasset.

19. Hæc in soia præfatione colloquentes, navigi nostri quasi intra portum exercitium fecimus, ut ad indaganda prophetæ mysteria, velut in immensitudinem pelagi, post vela pandamus. Quod tamen non in nostra virtute præsumimus, sed in eo qui linguis infantium facit disertas, quia *spiritus Domini replevit orbem terrarum, et hoc quod continet omnia scientiam habet vocis* (*Sap.* 1, 7). Omnipotens enim Deus, sermo Patris omnipotentis est, et qui de illo loqui concupiscimus, muti in illo nullo modo erimus. Dabit verba utilia omnipotens Verbum, quod pro nobis incarnatum vivit et regnat cum Patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA II.

Prophetæ Ezechielis quinque priores versus, juxta multiplicem sensum, allegoricum præsertim et moraliter exponuntur.

1183 1. Usus prophetæ locutionis est ut prius personam, tempus locumque describat, et postmodum dicere mysteria prophetæ incipiat, quatenus ad veritatem solidius ostendendam, ante historiæ radicem sitat, et post fructus spiritus per signa et allegorias proferat. Ezechiel itaque ætatis suæ tempus indicat, dicens:

EZECH. 1, 1. — *Et factum est in trigesimo anno, in quarto mense, in quinta mensis.*

Locum quoque denuntians, adjungit:

Ibid. — *Cum essem in medio captivorum juxta flumen Chobar, aperti sunt cœli, et vidi visiones Dei.*

Tempus etiam ^b insinuat, subdens:

VERS. 2. — *In quinta mensis, ipse est annus quintus transmigrationis regis Joachin.*

Qui ut bene personam indicet, etiam genus narrat, cum subditur:

VERS. 3. — *Et factum est verbum Domini ad Ezechielem filium Buzi, sacerdotem.*

^a Gussanv., retrahit, contra MSS. fidem, et renitentib. aliis Editis. Paulo infra, cum prioribus Editis, diligenter, pro diligendo, ut legitur in C. Germ., Corb., Suess., Norm., etc.

^b Mas. fere omnes, exceptis C. Germ. et Corb. antiquissimis, tempus etiam captivitatis.

^c Editi, prophetæ sensum, solestantib. MSS. C. Germ.,

A 2. Sed prima quæstio nobis oritur cur is qui nihil adhuc dixerat ita exorsus est, dicens: *Et factum est in trigesimo anno.* Et namque sermo conjunctionis est, et scimus quia non conjungitur sermo subsequens nisi sermoni præcedenti. Qui igitur nihil dixerat cur dicit: *Et factum est*, cum non sit sermo cui hoc quod incipit subjungat? Quia in re intuendum est quia sicut nos corporalia, sic ^a prophetæ sensus spiritualia aspiciunt, eisque et illa sunt præsentia quæ nostræ ignorantiae absentia videntur. Unde sit ut in mente prophetarum ita conjuncta sint exterioribus interiora, quatenus simul utraque videant, simulque in eis sit et intus verbum quod audiunt, et foras quod dicunt. Patet igitur causa cur qui nihil dixerat inchoavit dicens: *Et factum est in trigesimo anno.* Quia hoc verbum quod foris protulit illi verbo quod intus audierat conjunxit. Continuavit ergo verba quæ protulit visioni intimæ, et idcirco incipit dicens: *Et factum est.* Subjungit enim hoc quod exterius loqui inchoat, ac si et illud foris sit quod intus videt.

B 3. Hoc autem quod dicitur, quia trigesimo anno spiritum prophetæ accepit, indicat aliquid nobis considerandum, videlicet quia juxta rationis usum doctrinæ sermo non suppetit nisi in ætate perfecta. Unde et ipse Dominus anno duodecimo ætatis suæ in medio doctorum in templo sedens, non docens, sed interrogans voluit inveniri (*Luc.* ii, 46). Ut enim non auderent homines in infirma ætate prædicare, ille anno duodecimo ætatis suæ interrogare homines est dignatus in terra, qui per divinitatem suam semper angelos docet in cœlo. **1184** Quia enim ipse est Dei sapientia, de ipso angeli videndo ^a vivunt hoc quod beatitudine æterna satiantur. Quod Moyses quoque sub allegoriæ mysterio admonet, dicens: *Non arabis in primogenito bovis* (*Deut.* xv, 19). Primogenitum enim bovis accipimus ^b in infirma ætate primi nostri temporis bonam operationem. In qua tamen arandum non est, quia cum prima sunt adolescentes vel juventutis nostræ tempora, nobis adhuc a prædicatione cessandum est, ut vomer linguae nostræ proscindere non audeat terram cordis alieni. Quoadusque etenim infirmi sumus, continere nos intra nosmet ipsos debemus, ne dum tenera bona citius ostendimus, amittamus, quia et arbusta plantata si prius in terra radicata non fuerint, manu tacta citius arescant; at D si semel radicem fixerint, manus tangit, et tamen nil officit; venti impellunt, nec tamen impellantur lassidunt. Et constructi parietes si impellantur, eruuntur, nisi a suo prius fuerint humore siccati. Mens itaque quoque ab humore pravitatis sue perfecte non fuerit exsiccata, alienæ lingue manu tangi non debet, ne priusquam plene percipiat, perdat soliditatem suam, ne impulsa ruat, ne velut arbustum sine radicibus,

Corb., Ebrioic., etc.

^a Norm. et Anglic., bibunt. Prætolinus lect. C. Germ., Corb., Val. Cl., etc., quæ etiam est Editio rum. Alteri tamen suffragatur, beatitudine æterna sa- tiantur.

^b Ebrioic., in infirmitate.

dum plus quam tolerare valet concutitur, arescat. Ad exemplum ergo non sunt ostendenda nisi quæ firma sunt. Prius etenim convalescere debet mens, atque ad utilitatem proximorum postmodum demonstrari, cum jam nec per laudem elevata corrut, nec per vituperationem percussa contabescat. Nam etsi Timotheo dicitur : *Præsipe hæc, et doce; nemo adolescentiam tuam contemnat* (*I Tim. iv, 11, 12*),^a sciendum est quod in sacro eloquio nonnunquam adolescentia *juventus* vocatur. Unde scriptum est : *Lætare, juventus, in adolescentia tua* (*Eccle. xi, 9*).^b Propheta igitur, ut ostendatur cuius auctoritatis sit in prædicatione, ætatis solidæ esse describitur, quatenus ei cum vita et spiritu omnia quæ ad prædicandum congruunt concordare videantur.

4. Nec contra hæc quempiam movere debet quod Jeremias (*Jerem. i, 5*) atque Daniel (*Dan. xiii, 45*) prophetæ spiritum pueri percepérunt, quoniam miracula in exemplum operations non sunt trahenda. Omnipotens enim Deus et lingua infantium facit dieras (*Sap. x, 21*), et ex ore infantium atque lacrimis perficit laudem (*Psal. viii, 3*). Sed aliud est quod nos de doctrina usu atque ^c discipline discimus, aliud quod de miraculo scimus.

5. Jam vero si queritur ut in ipsa quoque ætatis illius expressione mysticum aliquid designetur, absurdum non est quod propheta Dominum, quem verbis denotat, ipso quoque ætatis sue **1185** tempore ostendat. Anno tricesimo Ezechielis prophetae coeli aperti sunt, et vidi visiones Domini juxta fluvium Chobar, quia quasi tricezimo ætatis sue anno Dominus ad fluvium ^d Jordanem venit. Ibi itaque coeli aperti sunt, quia Spiritus ^e in columba descendit; vox quoque de cœlo sonuit, dicens : *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui* (*Matth. iii, 17*).

6. Sed et ipsa Hebreæ verba multum nobis ad mysterium interpretandum valent. Nam Chobar interpretatur gravitudo, vel gravitas; Ezechiel, fortitudo Dei; Buzi, despectus vel contemptus; Chaldæi, captivantes, vel quasi dæmones. Venit ergo Ezechiel juxta fluvium Chobar; quia enim Chobar gravitudo, vel gravitas dicitur, quid per Chobar fluvium, nisi humanum genus congrue designatur? Quod ab ortu defluit ad mortem, et grave sibi est ex peccatis, quæ et perpetrat et portat, quia, sicut scriptum est : *Iniquitas et in talentum plumbi sedet* (*Zach. v, 7*). Omne enim peccatum grave est, quia non permittit animam ad sublimia levari. Unde et per Psalmistam dicitur : *Fili hominum, usquequo gravi corde* (*Psal. iv, 3*)? Scriptum vero de Domino est, *Quia ipse est Dei virtus, et Dei sapientia* (*I Cor. i, 18*). Venit ergo Ezechiel

A juxta fluvium Chobar, quia fortitudo Dei per incarnationis suæ mysterium propinquare dignata est peccatorum suorum pondera portanti generi humano, quod ab ortu suo quotidie defluit ad mortem, sicut dicitur per Psalmistam : *Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum* (*Psal. i, 3*). Juxta decursus quippe aquarum plantatum est, quia Juxta lapsus incarnatus est defluentium populum. Ezechiele autem fortitudinem Dei, Buzi vero despectum interpretari diximus. Sed Ezechiel filius est Buzi, quia ex illo populo unigenitus Dei incarnari dignatus est, quem propter culpam perfractam Dominus despexit. Fortitudo ergo Dei ^f et contemptus, vel despectus nascitur, quia Redemptor hostiæ humilitatem assumere ex populo perfridit et contemptus

B dignatus est. Venit vero in terram Chaldaeorum. Chaldæi interpretantur, ut diximus, captivantes, vel quasi dæmones. Inqui etenim, quia et ipsi iniuriantes perpetrant, et ad iniuriam alios persuadendo trahunt, nimis captivantes sunt. Qui recte quoque ei quasi dæmones interpretantur, quia et hi qui alios ad iniuriam suadendo pertrahunt, in semetipsis ministerium dæmonum ad iniuriam suscipiunt, quoniam dæmones per naturam non sint. Venit ergo fortitudo Dei in terram Chaldaeorum, quia inter eos Unigenitus Patris apparuit ^g qui in semetipsis ad peccatum defluxerant, et ad peccata alios captivantes trahebant. Sed expositionis sermo ad prophetæ nunc personam redeat.

Vers. 3. — *Et facta est super eum ibi manus Domini*.

C 7. Manus vel brachium Domini Filiis dicitur, quia per ipsum omnia facta sunt. De quo estattus Psalmista ait : *Fiat manus tua ut sibcum me faciat* (*Psal. cxviii, 173*). Manus quippe Dei quæ per divinitatem non est facta, sed genita, per humanitatem facta est, ut humani generis vulnera sanaret. Ibi ergo propheta incarnationem Unigeniti agnoscit, ubi super se manum Domini factam vidit. Quod vero hic subditum :

1186 Vers. 4. — *Et vidi, et ecce ventus turbidis veniebat ab Aquiloni.*

8. Intuendum nobis est quis sit in prophetæ verbis ordo locutionis. Qui enim superioris de se ipso dixerat : *Aperti sunt cœli, et vidi visiones Dei*, postea tamquam si de alio narret, adjungit : *Et facta est super eum ibi manus Domini*. Ac deinde quasi ad se revertit, ei dicit : *Et vidi, et ecce ventus turbidis veniebat ab Aquiloni*. Quid est hoc, quod modo Ezechiel loquitur, modo de Ezechiele? Si per totum diceret de se, quæstio bona esset. Si per totum diceret quasi de alio, nihilominus quæstio non fuisset. Quid est ergo

^a Val. Cl., sciendum est quod ei adolescentia in annis, non in moribus fuerit, quoniam in sacro eloquio nonnunquam. Glossema est quod earet Mod. vetust. C. Germ., Corb., Gemet., etc.

^b Editi, contra MSS. Idem, profecto, quod sensum tollit.
^c Sequimur MSS. Anglic. et Val. Cl. In Corb. Germ. et plerisque MSS., hecnon ^d Editio, legitur dicimus.

^d Val. Cl., in columba specie.

^e Germ., mihi bene complacui.

^f Longip. et Val. Cl., in talento.

^g Norm. et Val. Cl., graves.

^h Norm. et Val. Cl., et contemptus vel despectus.

ⁱ Ita Norm., Corb. Germ., Longip. At Corb. et Val. Cl., ex semetipsa: Editio Paris. 1318, qui semetipsos; alias, qui per semetipsos.

hoc quod sic variatur sermo propheticus, ut modo Propheta de se loquatur, modo autem de ipso quasi alius loqui videatur? Sed sciendum est quis hi qui prophetæ spiritu replentur, per hoc quod aperte nonnunquam loquuntur de se, et nonnunquam sic de se verba tanquam de aliis proferunt, indicant quia non propheta, sed Spiritus sanctus loquitur per prophetam. Pro eo enim quod per ipsos sermo sit, ipsis loquuntur de se; et pro eo quod aspirante Spiritu sancto loquuntur, idem Spiritus sanctus per ipsos loquitur de ipsis, Veritate attestante quæ dicit: *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis* (*Math. x, 20*). Hinc etiam Moses ait: *Erat Moyses vir misissimus super omnes homines qui morabantur in terra* (*Num. xii, 3*). Qui enim non dicit Eram, sed erat, profectio aperte indicat quia is qui per illum de illo loquebatur alias erat. Hinc Joannes ait: *Vidit illum discipulum quem dilegebat Jesus* (*Joan. xii, 20*). Unde et Paulus ut non se esse qui loquebatur ostenderet, dixit: *An experientium queritis ejus qui in me loquitur Christus* (*II Cor. xiii, 3*)? Quia igitur in locutione prophética alter est qui præsidet, alter qui obsequitur, cuin de se ipso propheta loquitur persona obsequentis est, cum vero per prophetam Spiritus sanctus loquitur a de propheta, sublimitas præsidentis ostenditur. Recte ergo et tanquam de alio dicitur: *Et facta est super eum ibi manus Domini; et de se protinus adjungit: Et vidi, et ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone.* Nunc itaque discutiendum nobis est quid sit quod dicit: *Et ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone, et nubes magna.*

9. Pro eo quod ventus Aquilo constringit in frigore, non incongrue Aquilonis nomine torpor maligni spiritus designatur. Quod Isaías quoque propheta testatur, qui dixisse diabolum denuntiat: *Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis* (*Isai. xiv, 13*). Malignus enim spiritus montem testamenti tenuit, quia Iudaicum populum, qui legem accepérat, sibi in persidiā subjugavit. Quando enim corda doctorum tenet, monti testamenti diabolus præsedit. Qui etiam in lateribus Aquilonis sedet, quia mentes hominum frigidas possidet. Unde et sponsi voce in Canticō cantorum dicitur: *Surge, Aquilo, et veni, Auster, perfla hortum meum,*^b *et fluant aromata illius* (*Cant. iv, 5*). Cum enim, jubente Domino, frigidus spiritus recedit, calidus spiritus mentem fidelium occupat; qui hortum Dei, id est sanctam Ecclesiam perficit, ut opiniones virtutum ejus ad multorum notitiam velut aromata defluant. Recedente etenim Aquilone, id est maligno spiritu, sanctus Spiritus **1187** mentem quasi Auster replet. Qui dum calefaciendo flaverit, statim de fidelium cordibus aromata virtutum fluant. Prophetā ergo ea quæ essent in finem ventura conspiciens, venire ab Aquilone ventum turbinis vidit, quia in extremo sæculi mentes hominum torporis sui frigore malignus spiritus gravius occupabit. Unde

A scriptum est: *Væ terra et mari, quia descendit diabolus ad eos habens iram magnam, sciens quia modicum tempus habet* (*Apoc. xii, 12*). Antiquus quippe adversarius insidiarum suarum molimina in humanis mentibus gravius exaggeravit. Contra cujus ex crescentem superbiam incarnati manifestata est humilitas Dei: atque ut humanum genus a suo languore sanaret, tunc magna apparuit potentia medici, cum languor crevit agroti.

10. Bene autem • maligni spiritus immissio, ventus turbinis appellatur. Turbo quippe ædificium quod tangit, concutiendo subruit. Et omnis antiqui hostis tentatio, quæ agitur in mente, ventus est turbinis; quia hanc concutiendo per desideria, a statu suæ rectitudinis evellit. Sed nos ista reticentes quæ humano generi erunt ab hoste callido in finem ventura, ad solam Iudeam, ex qua Propheta fuit, et cujus perditionem prophetando conspicit, verba vertamus. Quæ incarnato Domino tanto gravius ab Aquilone ventum turbinis pertulit, quanto a sua rectitudine concussa cadens, per torporem mentis in perfida frigida remansit. Ventus ergo turbios ab Aquilone venit, cum vitam Judaici populi malignus spiritus in tentatione concussit. Ubi et recte additur:

Ibid. — *Et nubes magna.*

11. Quia quanto plus quisque exarsit in crudelitate, tanto amplius obsecrari meruit in ignorantia sue caligine. Redemptorem quippe humani generis, quem in lege ac prophetis intelligentes exspectaverant, videntes negabant. Unde actum est ut eorum mens magna ignorantia sue nube tegeretur, ne hunc post inquirentes agnoscerent, quem prius et denunciare poterant, et amare renuebant. Nam cum modo ejus virtutes et miracula, modo autem passiones consiperent, in infidelium cordibus nubes magna ab Aquilone venerat, quia ex peccati sui frigore propter infirmitatem passionis illius et inter signa caligabat. Quid vero ex illa nubis magna caligine sit secutum, subjungitur, cum protinus dicit:

Ibid. — *Et ignis involvens.*

12. Ignis enim nomine, cum per significationem dicitur, aliquando Spiritus sanctus, aliquando autem mentis malitia designatur. De bono enim igne scriptum est: *Ignem veni mittere in terram; et quid volo, nisi ut accendatur* (*Luc. xii, 49*). Ignis quippe in terram mittitur cuin per ardorem sancti Spiritus afflata terrena mens a carnalibus suis desideriis concrematur. De malo autem igne dicitur: *Et nunc ignis adversarios consumet* (*Hebr. x, 27*), quia cor pessimum ex sua malitia • tabescit. Sicut autem ignis amoris mentem erigit, ita ignis malitiæ involvit, quia et Spiritus sanctus cor quod replet elevat, et ardor malitiæ ad inferiora semper incurvat. Iudea igitur nube suæ ignorantiae cæcata, quia mox ad persecutio[n]is nequitiam erupit, igne suo involuta est, quæ in obligatione se nequitiae per eamdem ipsam **1188**

• Abest a Germ. de propheta.

^b Successio., ut fluant.

• C. Germ. et Corb., malignus Spiritus ventus.

• Pier. Norm., consumit.

• C. Germ., Ebroic., Corb., patescit.

crudelitatem qua arsit implicavit. *Ventus autem turbinis veniebat ab Aquilone, et nubes magna, et ignis involvens, quia ex torporis sui frigore ad ignorantiae caliginem perducta, usque ad malitiam persecutionis erupit.* Unde ad alium quoque prophetam dicitur: *Quid tu vides?* Qui illoco respondit: *Ollam succensam ego video, et faciem ejus a facie Aquilonis* (*Jerem. 1, 13*). *Judæorum* quippe mens in persecutione sseviens, atque in crueitate malitiae undas cogitationum volvens, quid aliud quam olla succensa fuit? Cujus facies a facie Aquilonis esse dicitur, quia si se adverso spiritui per torporem mentis non subderet, contra bonos in tanta malitia non exarsisset. Nubem itaque sequitur ignis involvens, quia in eis cætitatem mentis secuta est crudelitas persecutionis. *S: enim cognovissent, nunquam Dominum gloriae crucifixionis senti* (*I Cor. 11, 8*). Sed iste ignis alibi arsit, atque alibi splenduit. Nam subditur:

Ibid. — Et splendor in circuitu ejus.

13. *Duin enim persecutio in Judæa agitur, sancta apostolorum prædicatio in universo mundo dispersa est, sicut ipsi dicunt: Vobis missum fuerat verbum Dei, sed quia indignos vos judicastis, ecce imus ad gentes* (*Act. xiiii, 46*). De crudelitate ergo malitiae, quæ mente Judææ concremavit, omnipotens Deus lucem gentibus sparsit, quia per hoc quod illa Redemptorem suum ac membra ejus persecuta est, sanctis apostolis per diversa dispersis, nos qui in Judææ circuitu positi in tenebris fuimus, dono cœlestis gratiæ splendorem veri luminis vidimus. Unde scriptum est: *Sedentibus in tenebris et umbra mortis, lux orta est eis* (*Isai. ix, 2*). *Iste itaque ignis malitia* ^a *qui a Judæorum cordibus arsit in persecutione, priusquam sanctos apostolos sæviendo affigeret, in ipso se exercuit auctore ac redemptore generis humani.* Unde et subditur:

Ibid. — Et de medio ejus quasi species electri, id est de medio ignis.

14. ^b *Quid electri specie, nisi Christus Jesus Mediator Dei et hominum designatur* (*I Tim. ii, 5*)? Electrum quippe ex auro et argento est. In electro dum aurum argentumque miscetur, argenteum ad claritatem crescit, aurum vero a suo fulgore palescit. Illud ad claritatem proficit, hoc a claritate temperatur. Quia igitur in unigenito Dei Filio naturæ divinitatis unita est natura nostra, in qua adunatione humanitas ^c in majestatis gloriam excrevit, divinitas vero a sui fulgoris potentia humanis se oculis temperavit, per hoc quod humana natura clarior facta est, quasi per aurum crevit argentum. Et quia divinitas a fulgore suo nostris est aspectibus temperata, quasi aurum nobis palluit per argentum. Illa enim natura immutabilis, quæ in se manens innovat omnia, si ita ut est nobis apparere voluisset, fulgore

^a Suess. et Longip., qui in *Judæorum*. Ultimus Codex pro arsit habet manus.

^b C. Germ., quid electri species.

^c Idem Cod., in majestatis gloria.

^d Ita C. Germ., Suess., Longip. Ed., commoventur.

^e Rothomag. et Lyr., formidantis.

A suo nos incenderet potius quam renovaret. Sed claritatem suæ magnitudinis temperavit nostris oculis Deus, ut dum nobis ejus claritas temperatur, etiam nostra infirmitas per ejus similitudinem in ejus luce claresceret, et per acceptam gratiam, ut ita dicam, suæ habitudinis colorem mutaret. Quasi electrum ergo in igne est Deus factus homo in persecutione. Sequitur:

Vers. 5. — Et in medio ejus similitudo quatuor animalium.

1489 15. Quod in medio ejus dicitur, sive electri sive ignis, nil obstat intelligi, quia quatuor hæc animalia, sancti scilicet evangelistæ, et ex ejusdem Domini incarnatione ad fidei virtutem solidati sunt, et in igne persecutionis multis tribulationibus afflicti.

B 16. Quod si quis hæc quæ de primo Domini adventu diximus etiam de secundo velit accipere, celeri assensu sequendus est, quia sæpe prophetæ spiritus in uno quod loquitur multa simul intuetur. *Ventus enim turbinis ab Aquilone venit, quia nimirum causa peccatorum exigit ut districti judicii concussio omnia simul elementa perturbet.* Terror enim perturbationis ultimæ inde venire dicitur, unde generatur. Nam quia ad serendas frigidas peccatorum mentes judicium perturbationis ultimæ agitur, recte ab Aquilone ventus turbinis venire perhibetur. Quæ videlicet concussio apte ventus turbinis dicitur, quia in illo die cunctorum qui tunc in carne mortali inventi fuerint, in pavore nimio corda ^f commovebuntur. Cum enim cooperit impleri quod scriptum est: *Sol obsecrabitur, et luna non dabit lumen suum, et stellæ cadent de celo, et virtutes celorum commovebuntur* (*Math. xxiv, 29*), quæ mens erit hominis, eterni Judicis sententiam ^e non formidantis? Ibi enim tunc cuncta simul peccata ante oculos redeunt, ibi omnia quæ cum deletione acta sunt ad memoriam cum pavore revocantur, ibi caligo cogitationis miserae ex poena proximæ damnationis. Unde et subditur: *Et nubes magna.*

Tunc quippe ex peccatorum memoria sensum mentis deprimit caligo cæcitatibus, cum unigenitum Dei Filium in forma divinitatis conspicere reprobi non permituntur. Videbunt enim in quem transfixerunt (*Joan. xix, 37; Zach. xiiii, 10*). Et, *Tollatur impius, ne videat gloriam Dei* (*Isai. xxvi, 10*). Ubi et aperte subditur: *Et ignis involvens.* Quia videlicet ignis ille judicii, qui coelum aereum et terram concremabit, peccatores jam in sua superbia non permettit erigi, sed involvit, quos procul dubio in poena sua damnationis confringet.

17. *Et splendor in circuitu ejus.* Quia sicut fulgur exit ab Oriente, et paret usque ad Occidentem, ita erit advenatus Filii hominis (*Math. xxiv, 27*). Ubi nullus tunc ^f a judicio in sua mente latere permititur, quia ipso judicis fulgore penetratur. ^g De quo

^f Plerique Norm. cum Val. Cl., a judice. Alii cum C. Germ., a judicio.

^g Norm., Longip., Val. Cl., de quo mox judice. Glossema est quo caret Germ. cum al. antiquioribus. Pejus legitur in Editis, de quo mox judicū dic.

mox subditor : *Et in medio ejus quasi species electri, id est de medio ignis.* Ipse enim angelis atque archangelis omnibusque virtutibus praesidens Redemptor noster, qui velut in electri similitudinem undis ex utraque et in utraque natura et Deus permanxit cum Patre, et ad redempcionem nostram factus est mortalis cum hominibus, in suo tunc terrore videbitor, eique ignis judicii in reproborum vindicta famulabitur. Hinc enim scriptum est : *Dies Domini declarabit quia in igne revelabitur* (*I Cor. iii, 13*). Hinc Psalmista ait : * *Deus manifestus venies, Deus noster, et non solabit; ignis in conspectu ejus ardebit, et in circuitu ejus tempestas valida* (*Psal. xlvi, 5*). Hinc Petrus apostolus dicit : *Adveniet dies Domini ut sur, in quo caeli magno impetu transibunt, elementa vero ignis ardore solventur* (*II Pet. iii, 10*). Et quia tunc sancti omnes qui mundum perfecte reliquerunt judicentur, **1190** apte mox subditor :

18. *Et in medio ejus similitudo quatuor animalium.* Quid enim per quatuor animata, nisi quatuor evangelistae signantur? Nec immerito per evangelistas quatuor perfectorum omnium numeros exprimitur, quia omnes qui in Ecclesia modo perfecti sunt perfectionis sua similitudinem per eorum Evangelium didicereunt. In medio enim ejus similitudo quatuor animalium, quia illi tunc ejus corpori uniti ejus maiestati conjuncti, et simul facili cum eo judices videbuntur, qui modo perfecta opera iusta Evangelica praecepta secuti sunt. Hinc est enim quod ipsi sancti apostoli dicunt : *Vos qui secutis estis me, in regeneratione, sum sedecies Filius hominis in aede maiestatis sua, sedecies et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel* (*Math. xix, 20*). Hinc Iustus ait : *Dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui* (*Isai. ii, 14*). Hinc Salomon de Ecclesia loquitur, dicens : *Nobis in portis vir ejus, cum sedecies cum senioribus terra* (*Prov. xxxi, 25*). His itaque sub brevitate transcursis, advenias primi ordi omni, sicut eadipius, exsequentes, ad Evangelistarum personas in expositione redeamus. Sequitur :

VERB. 3. — *Et sic aspectus eorum, similitudo hominis in eis.*

¶ 3. ^a Cuius paulo post sancta haec animalia singulata distincta imaginibus describantur, ut aliud homini, aliud leoni, aliud vitulo, aliud aquila simile dicatur, quid est quod hoc loco de omnibus simul dicitur. Similitudo hominis in eis? Sed quia hoc loco homo describitur, nisi ille de quo scriptum est : *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratu est esse se aequali Deo;* sed *comitatus est habens, formam servi acceptione, in similitudinem hominum factar, et habens inventus ut homo* (*Philip. ii, 6*)? Hoc itaque animalia ut surgeret ad sanctitatem virtutem valeant, ad hujus hominum similitudinem tendant. Sancta enim non

^a Ita C. Germ., Norm., etc. In Editis, *Deus manifeste.*

^b Non leguntur haec in C. Germ. nec in Edit. Rom. Sixti V, usque ad quis hoc loco. Exstant in q atque Anglie. et omnibus nostris. In Norm., pro sed quis hoc loco, habes sed quis hic homo.

esse, et hujus hominis similitudinem non haberent, quia quidquid in eis de visceribus pietatis, quidquid de mansuetudine spiritus, * quidquid de zelo rectitudinis, quidquid de custodia humilitatis, quidquid de fervore charitatis est, hoc ab ipso fonte misericordie, ab ipso radice mansuetudinis, ab ipsa virtute justitiae, id est a Mediatore Dei et Nominium Deo Domino traxerunt. Hujus se hominis similitudinem habere egregios praeicator ostendit, dicens : *Imitatores mei esote, sicut et ego Christi* (*I Cor. iv, 16*). Ad ejus nos similitudinem surgere admonet, cum dicit : *Primus homo de terra terrenus, secundus homo de caelo caelstis. Sicut portavimus imaginem terreni, portemus et imaginem ejus qui de caelo descendit* (*I Cor. xv, 47*). Sanctes etenim quisque in tantum ad similitudinem hujus hominis ducitur, in quantum vitam sui Redemptoris imitatur. Nam ab ejus mandatis atque operibus discordare, quid est aliud quam a similitudine longe recedere? Prosequunt autem vitam delinquentium prae dicatores sancti : sed de ipso nostro capite scriptum est, quia *flebi super Ieronimom* (*Luc. xix, 41*). Gaudient de bonis aetibus subditorum, et recte operantes diligunt; sed de Redemptore nostro scriptum est quia eum adolescentes quidam **1191** diceret : *Hoc omnia custodi a juventute mea* (*Math. xix, 20*), magis diligit eum. Portant italias contumelias prae dicatores sancti, et nullam ad invicem contumeliam reddunt; sed eum Redemptori nostro diceretur : *Demoniun habes* (*Joan. viii, 48*), non injuriam reddidit, sed mansuetus respondit, dicens : *Ego demoniun non habeo* (*Ibid., 49*). Fercent zelo reculatibus prae dicatores sancti; sed Redemptor omnium, Regale de rostris facto, vendentes et exortantes ope de templo, cathedras vendentibus ostendentes exortit, et nummos datorum effudit aet. (*Math. xi, 12; Joan. ii, 15*). ^d In omni quod fortiter agunt, humiliatorem totu ratione custodiunt; sed per Redemptorem nostrum dicitur : *Discite a me, quia misericordia sum, et humilitas corde* (*Math. xi, 20*). Persuaderes quoque suos diligunt prae dicatores sancti; sed ipse, e auctor omnium ac redemptor in passione positus, pro persecutoribus intercedit, dicens : *Pater, ignore illis, quia nesciunt quid faciunt* (*Luc. xxii, 24*). Membra sua ponunt in passione pro fratribus; sed pro electorum vita usque ad mortem se tradidit auctor vite. Dicatur ergo de sanctis animalibus quod similitudo hominis in eis est, quia quod sancta, quod mita sunt, hoc in eis de specie similitudinis est, id est de virtute imitationis. ^e Caput quippe omnium nostrum Redemptor noster est. Et per Salomonem dicitur : *Omnis sapientia in capite ejus, status autem in levibus ambarum* (*Eccle. viii, 14*). Tunc enim in capite oculos habentes, cum vita Redemptoris nostri tanta cogitatione conspicuntur, cum

^a Omissum in Editis, quidquid de zelo rectitudinis, supplevimus ex MSS. Anglie. et nostris C. Germ., Norm., Val Cl. et Longip.

^b C. Germ. et alii antiqu., in omni.

^c Success. actor.

^d C. Germ., caput quippe nostrum.

omnis nostra intentio in ejus imitationem se erigit, ne si vias lucis aspicere oculus mentis neglexerit, statim clausus in tenebris erroris cadat. Ad hujus similitudinem hominis surgere festinabat Propheta, cum diceret : *In mandatis tuis exercebor, et considerabo vias tuas* (Psal. cxviii, 15). Qui enim vias Domini tacitus in mente considerat, et se exercere in mandatis illius festinat, quid aliud in semel ipso nisi imaginem novi hominis reformat? Quod quia in sanctorum cordibus incessanter agitur, recte nunc de animalibus dicitur : *Similitudo hominis in eis.*

20. Post hanc vero similitudinem quæ nunc in moribus tenetur, quandoque ad similitudinem gloriae pervenitur. Hinc etenim Joannes dicit : *Nunc 119 filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus. Scimus autem quoniam cum apparuerit, similes ei erimus* (I Joan. iii, 2). Qui mox unde hoc fieri valeat adjungit dicens : *Quoniam videbimus eum sicuti est* (Ibid.). Esse enim Dei est æternum hunc atque incommutabilem permanere. Nam omne quod mutatur desinit esse quod fuit, et incipit esse quod non fuit; Dei vero esse, est dissimiliter nunquam esse. Unde ad Moysen dicitur : *Ego sum qui sum. Et dices filii Israel : Qui est, misit me ad vos* (Exod. iii, 14). Jacobus quoque ait : *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio* (Jac. 1, 17). Itaque per Joannem dicitur : *Similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est*, quia per hoc quod aspicimus ejus essentiam naturæ, a mutabilitate nostra liberati, figurimur in æternitate. Immutabimur quippe in ipso quem videbimus, quia morte carebimus videndo vitam. Mutabilitatem nostram transcendemus videndo immutabilem. Corruptione nulla tenebimur videndo incorruptum.

21. Erit autem tunc similitudo hominis etiam in corporibus nostris. Hinc etenim per Paulum dicitur : *Nostra conversatio in celis est; unde etiam Salvatorem expectamus Dominum Jesum Christum, qui reformat corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ* (Philipp. iii, 20). Erunt ergo tunc electorum corpora claritati dominici corporis configurata, quæ etsi æqualitatem gloriae ejus non habent per naturam, similitudinem tamen configurationis ejus habebunt per gratiam. Quia itaque similitudo vitæ ejus nunc in moribus trahitur electorum, et in resurrectione sequitur similitudo æternitatis in mente, quoniam videbimus eum sicuti est; et quia similitudinem quoque illius etiam corpora nostra percipient in configuratione, dicatur recte de sanctis animalibus : *Similitudo hominis in eis.*

Hæc nos in expositionis exordio prælibasse sufficiat, ut loquendi virtus silentio resolta, ad indaganda mysteria quæ sequuntur robustior exsurget. Certi etenim sumus quia ipsum, de quo loquimur habemus adjutorem, qui vivit et regnat cum Patre in unitate

^a C. Germ., *figura.*

^b Ia omnes MSS., ubi Edit. habent immutabilitatem, incorruptionem.

^c C. Germ., Suess. et Norm. pler., et cognosco

A Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA III.

Exponuntur quatuor versus, a sexto ad decimum, de sanctis præparatoribus et de duplice eorum vita, activa et contemplativa.

1. Sancta quatuor animalia quæ per prophetias spiritum futura prævidentur subtili narratione describantur cuen dicitur :

Ezech. i, 6. — Quatuor facies uni, et quatuor penne uni.

Quid per faciem nisi notitia, et quid per pennas nisi volatus exprimitur? Per faciem quippe unusquisque cognoscitur, per pennas vero in altam avium corpora sublevantur. Facies itaque ad fidem pertinet, pena ad contemplationem. Per fidem namque ab omnipotenti Deo cognoscitur, sicut ipse de suis ovi-bus dicit : *Ego sum paster bonus, et cognosco e aves meas, et cognoscent me meas* (Joan. x, 14). Qui rursum : *Ego scio quos elegerim* (Joan. xiii, 18). Per contemplationem vero quia super neosmoticos tollimus, quasi in aera levamus. Quatuor ergo facies uni sunt, quia si requiras quid Matthæus de incarnatione Domini sentiat, hoc nimur sentit quod Marcus, Lucas et Joannes. Si quæras quid Joannes sentiat, hoc prœcul dubio quod Lucas, Marcus et Matthæus. Si quæras quid Marcus, hoc quod Matthæus, Joannes et Lucas. Si quæras quid Lucas, hoc quod Joannes, Matthæus. **1193** et Marcus sentit. Quatuor ergo facies uni sunt, quia notitia fidei, qua cognoscuntur a Deo, ipsa est in uno, quæ est simul in quatuor. Quidquid enim in uno inveneris, hoc in omnibus sis et quatuor recte cognoscis.

2. Et quatuor penne uni, quia Dei omnipotentis Filium Dominum nostrum Jesum Christum simul omnes concorditer predicant, et ad divinitatem ejus mentis oculos levantes, pena contemplationis volant. Evangelistarum ergo facies ad humanitatem Domini pertinent, pena ad divinitatem, quia in eo quem corporeum aspiciunt, quasi facies intendunt. Sed dum hunc esse incircumscriptum aliquæ incorporeum ex divinitate annuntiant, per contemplationis pennam quasi in aera levantur. Quia itaque et una fides incarnationis ejus in omnibus, et per contemplationem divinitatis ejus in singulis, recte nunc dicitur : *Quatuor facies uni, et quatuor penne uni.* Sed quæ virtus esset, si fidem atque contemplationem Domini habentes prædicatores illius sancta opera non haberent? Sequitur :

Vers. 7. — Et pedes coram pedes resti.

3. Quid per pedes nisi gressus actuum designatur? Quatuor ergo animationis pedes recti esse describuntur, quia senecterum evangelistarum aliquæ omnium perfectorum opera ad sequendam iniquita-

^a Ita MSS. omnes. In Editis, que.

^b In C. German. et veteris., penne pene, hic et alibi.

^c C. Germ., quod corporum.

gem non sunt retorta. Hi autem pedes rectos non habent, qui ad mala mundi quæ reliquerunt reflecluntur. De quibus scriptum est : *Canis reversus ad sumum vomitum, et sus tota in volutabro luti* (*Prov. xxvi, 11; II Pet. ii, 22*). Dolebat de quibusdam doctoꝝ egregiis, quod pedum rectitudinem retro retoſerant, quibus per increpatiōnem dicebat : *Quomodo convertimini iterum ad infirma et egēna elementa, quibus denuo servire vultis?* *Dies observatis, et menses, et tempora, et annos.* *Timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis* (*Galat. iv, 9*). Qui alios admonet, dicens : *Propter quod remissas manus, et soluta genua erigite, et gressus rectos facite pedibus vestris* (*Hebr. xii, 12*). Ut vero in eisdem sanctis prædicatoribꝫ vita gravitas, fortitudo, atque discretio monstrarentur, recte subjungitur :

Ibid. — *Planta pedis eorum quasi planta pedis vituli.*

4. Quia enim prædicatores sancti boum nomine designantur docet Paulus apostolus, legis testimonium exponens : *Non obturabis os bovi tritauranti* (*I Cor. ix, 9; Deut. xxv, 4*). In sanctis ergo prædicatoribꝫ planta pedis est vituli, scilicet mature incedens, et fortis, et divisa, quia unusquisque prædicator et veneratiōnem habet in maturitate, et fortitudinem in opere, et divisionem ungulæ in discretione. Non enim facile prædicatione ejus accipitur, si levis in moribus esse videatur. Et nulla erit maturitatis ostensio, si contra adversa omnia non adfuerit operis fortitudo. Virtutis autem meritum ipsa fortitudo operis admittit, b̄ si discreta in intellectu non fuerit. Ecce enim sacram Scripturam legimus : si omnia ad litteram sentiamus, virtutem discretionis amisimus ; si omnia ad spiritalem allegoriam ducimus, similiter indiscretionis stultitia ligamur. Legunt enim sacra eloquia prædicatores sancti, et aliquando in historia litteram suscipiunt, aliquando vero per significationem litteræ spiritum requirunt. Et modo 1194 bona facta patrum præcedentium, sicut juxta litteram inveniunt, imitantur ; modo quædam, quæ juxta historiam imitanda non sunt, spiritualiter intelligunt, et ad proiectum tendunt. Quid ergo aliud prædicatores sancti in suo opere nisi in pede ungulam findunt? De quibus adhuc apte subditur :

Ibid. — *Et scintillæ quasi aspectus æris carentis.*

5. Æris metallum valde sonorum est. Et recte voces prædicantium æri comparantur, quia in omnem terram existit sonus eorum, et in fines orbis terra verba eorum (*Psal. xviii, 5*). Bene autem æs carentis dicitur, quia vita prædicantium sonat et ardet. Ardet enim desiderio, sonat verbo. Æs ergo carentis est prædicatio accensa. Sed de candente ære scintillæ prodeunt, quia de eorum exhortationibus verba flammantia ad aures audientium procedunt. Recte autem

^a Abest et menses a MSS. C. Germ. et Norm., nec non ab Edit. Paris. 1502 et 1518. Est in textu Greco et in omnibus versionibus.

^b Editi, si discretio.

^c Edit. Paris. 1502 et al. tum vet. tum recent., ab eis non tenaciter crematur, invitatis tribus MSS. German., Norm., Corb., Longip., etc., ac repugnante

A prædicatorum verba scintillæ appellata sunt, quia eos quos in corde tetigerint incendunt. Considerandum quoque est quod scintillæ subtiles sunt valde et tenues, quia cum prædicatores sancti de coelesti patria loquuntur, non tantum valent aperire verbo quantum possunt ardere desiderio. Ex eorum ergo lingua quasi quædam ad nos scintillæ veniunt, quia de coelesti patria in eorum voce vix tenuē aliiquid cognoscitur, quod tamen ab eis non tenuiter amatur. Neque enim coelestem gloriam aut tantum videre sufficiunt quantum est, aut tantum loqui prevalent quantum vident. Candens ergo æs scintillas projectit quando vix tenuiter prædicator loqui sufficit hoc unde ipse fortiter ignescit. Divina autem pietate agitur ut ex ipsis scintillis tenuissimis audientis animis inflammetur, quia sunt quidam qui dum parva audiunt majore desiderio replentur; et inde perfecte in Dei amore ardent, unde vix tenuissimas verborum scintillas acceperunt.

6. Verbum quippe prædicationis semen in corde audientis est. Et auditor bonus inde profert postmodum magnam messem scientiæ, unde parvum prius acceperat semen linguæ. Cui rei bene concinit factum in vidua ab Eliseo propheta miraculum, quæ, ne duos filios auferente creditore amitteret, propheta dictis obedivit, et ex eo quod parum olei habebat, per vasa vacua effudit, quæ cuncta post usque ad summum repleta sunt, et ex eorum repletione mulier a creditoris sui debito est soluta (*IV Reg. iv, 2, seq.*). Quæ videlicet mulier quam aliam nisi sanctam Ecclesiam signat, duorum populorum, id est Judaici et gentilis, quasi duorum filiorum matrem? Quæ prius ex perverso opere per callidi spiritus persuasionem quasi quedam peccati numnum a creditore acceperat, et duos quos in fide genuit amittere filios timebat. Sed prophetæ verbis, id est Scripturæ sacræ præceptis, obediens, ex parvo quod habebat ^d olei vasa vacua iufudit, quia dum ab unius ore doctoris parum quid de amore Divinitatis multorum vacuæ mentes audiunt, exuberantie grata, usq[ue]nguento divini amoris usque ad summum replentur. Et multorum jam nunc corda, quæ prius fuerant vacua vascula, unguento spiritus plena sunt, quæ ex paucitate olei solummodo infusa videbantur. Quid 1195 dum aliis atque aliis datur, et ab audiētibus fides accipitur, Sareptana mulier, videlicet sancta Ecclesia, sub creditoris sui jam debito non tenetur. Sequitur :

Vers. 8.—*Et manus hominis sub pennis eorum in quatuor partes.*

7. Possunt hoc in loco quatuor partes quatuor mundi regiones accipi, scilicet Oriens, Occidens, Meridies, et Septentrio, quia sanctorum prædicatio sensu.

^a Ita C. Germ., Norm., etc. In Edit. Rembol. 1518, ex eo quod parum olei habebat, quam sequuntur Vaticanæ et Gilot. In Gussauv., ex parvo quod habebat oleum.

^b Editi, in quatuor partibus.

suctore Deo in cunctis mundi partibus est egressa. **8.** Possimus etiam per quatuor partes principales quatuor virtutes accipere, ex quibus reliqua virtutes oriuntur, videlicet prudentiam, fortitudinem, justitiam atque temperantiam. Quas nimurum virtutes tunc veraciter accipimus, cum earum ordinem custodimus. Prima quippe prudentia, secunda fortitudo, tertia justitia, quarta temperantia est. Quid enim prodesse potest prudentia, si fortitudo desit? Scire etenim cuiquam quod non potest facere poena magis quam virtus est. Sed qui prudenter intelligit quod agat, et fortiter agit quod intellexerit, jam procul dubio justus est; sed ejus justitiam temperantia sequi debet, quia plerumque justitia, si modum non habet, in crudelitatem cadit. Ipsa ergo justitia vere justitia est, quae se temperantiae freno moderatur, ut in zelo quo quisque servet, sit etiam temperans; ne ei plus ferreat, perdat justitiam, cujus servare moderamina ignorat.

9. Duæ autem sunt sanctorum prædicatorum vitæ, activa scilicet, et contemplativa; sed activa prior est tempore quam contemplativa, quia ex bono opere tenditur ad contemplationem. Contemplativa autem major est merito quam activa, quia hæc in usu praesentis operis laborat, illa vero sapore intimo ventram jam requiem degustat. Quid itaque per manus nisi activa, et quid per pennis nisi contemplativa vita signatur? Manus ergo hominis sub penis corum est, id est virtus operis sub volatu contemplationis. Quod bene in Evangelio duæ illæ mulieres designant, Martha scilicet et Maria. **Maria** etenim satagebat circa frequens ministerium; **Maria** autem se-debat ad pedes Domini, et verba ejus audiebat (*Luc. x., 39, 40*). Erat ergo una intenta operi, altera contemplationi. Una activæ serviebat per exterius ministerium, altera contemplativæ per suspensionem cordis in verbum. Et quamvis activa bona sit, melior tamen est contemplativa, quia illa cum mortali vita deficit, ista vero in immortali vita plenius excrescit. Unde dicitur: **Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea** (*Ibid., 42*). Quia igitur activa minor est merito, quam contemplativa, recte nunc dicitur: **Manus hominis sub penis eorum.** Nam etsi per activam boni aliquid agimus, ad coeleste tamen desiderium per contemplativam volamus. Unde et apud Moysen activa servitus, contemplativa autem libertas vocatur.

10. Et cum ultraque vita ex dono sit gratia, quandiu tamen inter proximos vivimus, una nobis in necessitate est, altera in voluntate. Quis enim cognoscens Deum ad ejus regnum ingreditur, nisi prius bene operetur? Sine contemplativa ergo **1196** vita intrare possunt ad coelestem patriam, qui bona quæ possunt operari, non negligunt; sine activa autem intrare non possunt, si negligunt bona operari quæ

^a C. Germ., *tendit.*

^b Suess., *praesentis temporis.* Et infra cum Longip., *saporis intimi.* Nostra lect. est al. MSS., *præcipue German.*

^c C. Germ., Norm., Val. Cl., *ultraque vitæ.*

A possunt. Illa ergo in necessitate, hæc in voluntate est. Illa in servitio, ista in libertate. Hinc est enim quod ad Moysen dicitur: *Si emeris servum Hebreum, sex annis serviet tibi, in septimo egredietur liber gratis.* Cum quali veste intraverit, cum tali exeat. Si habens uxorem, et uxor egrediatur simul. Sin autem dederit illi dominus uxorem, et pepererit filios et filias, mulier et liberi ejus erunt domini sui, ipse vero exhibet cum vestitu suo. Quod si dixeris servus, *Diligo dominum meum, et uxorem ac liberos, non egrediar liber, offerat eum dominus diis, et applicabitur ad ostium et postes, perforabitque aurem ejus subula, et erit ei servus in sæculum* (*Exod. xxi, 2, seq.*). Paulo latius testimonium dedimus, ^d ut distinctionem servitutis atque libertatis in utraque vita monstraremus. Sed onerosum esse non debet si hoc exponendo exsequimur, unde hæc ipsa quæ diximus affirmemus.

11. Hebreus enim transiens interpretatur. Et servus Hebreus emitur quando unusquisque qui jam ab hoc sæculo mente transit servitio omnipotentis Domini subditur. Ille etenim vero Deo servire appetit, qui ab hoc sæculo mente transire didicerit. Sic Moyses transivit, ut videret visum (*Exod. iii, 3*). Sic David cum videret impium exaltatum et elevatum super cedros Libani, transivit, et ecce non erat (*Psal. lxvi, 35*). Quia iniquorum potentias esse magnum aliquid fortasse credimus, nisi ad permanens sæculum mente transeamus. Servus vero Hebreus empis sex annis servire præcipitur, ita ut in septimo liber exeat gratis. Quid enim per senarium numerum nisi activæ vitæ perfectio designatur? quid per septenarium nisi contemplativa exprimitur? Sex ergo annis servit, et septimo egreditur liber, qui per activam vitam quam perfecte exhibuerit ad contemplativæ vitæ libertatem transit. Et notandum quod gratis liber egreditur, quia ii qui postquam omnia fecerint dicunt se inutiles servos (*Luc. xvii, 10*), eis procul dubio sicut ipsa activa fuit ex manere, ita erit ex gratia etiam contemplativa. Cum quali veste intraverit, cum tali exeat, quia omnino necesse est ut unusquisque nostrum in hoc quod incipit perseveret, atque usque ad finem operis in ea qua inchoavit intentione perduret. Ille quippe bene ad contemplativam transit, qui in activa vita intentionis suæ vestem ad deteriora non mutaverit. Et sunt nonnulli qui priusquam omnipotentis Dei servitio in sancta conversatione socientur, jam bona operari diligunt. Sunt vero alii qui bona opera, postquam ad servitium omnipotentis Dei venerint, discunt. Qui ergo operationem bonam et priusquam ad Dei servitium venerit habere studuit, Hebreus servus cum uxore emptus est.

12. Et plerumque is qui talis est potest ad contemplativam vitam transire, et tamen activam non deserere. Unde et illie subditur: *Si habens uxorem,*

^a Longip., *ut distinctionem.*

^b Suess. et nonnull. Norm., *sicut cedros.* C. Germ., *super cedros.*

^c Longip., *bona opera diligent.*

et uxor egreditur simul. Cum eo enim ad libertatem et uxor egreditur, quando is qui ad contemplationem pervenit etiam foris actionem boni operis qua prodesse possit aliis non relinquit. **1197** Sin autem Dominus dederit illi uxorem, et pepererit filios et filias, mulier et liberi ejus erunt Domini sui, ipse vero exhibet cum vestitu suo. Servo empto dominus dat uxorem, cum praedicator quisque cum quem iuri omnipotentis Dei mancipaverit, bona actioni conjungit. Nam et praedicatores domini vocantur, sicut Eliseo prophete de praedicatore suo dicitur : *Scis quod dominus tuus tollatur a te* (IV Reg. II, 3)? Uxor vero servi empti filios et filias parit, quando bona actio fortis vel teneros fructus generat. Sed mulier quae a domino data est eidem domino cum filiis remanet, ipse vero servus exit cum vestitu suo, quia bona actio, vel ejusdem bona actionis fructus, praedicatoris mercedi reputantur. Ipse vero in desiderio sui intentione perdurans, per supernam gratiam ad contemplationem liber egreditur : *Quod si dixerit servus, Diligo dominum meum, et uxorem ac liberos; non egrediar liber* (Exod. XXI, 5). Servus dominum suum diligit, quando praedicatoris verba sollicitamente custodit. Uxorem quoque amans et liberos; liber egredi recusat, quando activam vitam ejusque fructus diligens, transire ad contemplativam non vult, quia bona se opera habere in ministerio sui servitute considerans, ad libertatis quietem recusat secodere. *Sed offerat eum dominus diis, et applicetur ad ostium et postes, et perforet aurem ejus subula, ut sit ei servus in saeculum.* Is enim qui in activa disponuit vitam perdurare, a domino diis offertur, quando a praedicatore suo antiquorum patrum dicis imbuitur, qui nobis in via omnipotentis Domini sacerdotes fuerunt. Atque ad ostium et postes tabernaculi ducitur, ut de ingressu celestis tabernaculi altius aliquid audiatur, et tremendi judicii diem subtiliter agnoscat, ne per bona opera quae facit placere hominibus appetat. Sicque auris ejus subula perforatur, dum mens illius timoris Dei subtilitate percussitur, ut, verbi acuminis transita, per omne quod agit moverit ingressum regni semper attendere, et quasi ab ostio et poste tabernaculi perforatam aurem portare.

15. Qui erit servus in saeculum, ut esse post saeculum liber possit. In saeculum etenim servus est, qui per activam vitam hominibus servire disposuit, ut post praesens saeculum ad libertatem veram valeat pervenire. De qua per Paulum dicitur : *Quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei.* Tunc enim in nobis vera libertas erit, cum ad gloriam illorum Dei adoptio nostra pervenerit. Nunc vero non solum activa vita in servitute est, sed ipsa quoque contemplatio, qua super nos rapimur, libertatem mentis adhuc perfecte non obtinet, sed imitatur, quia illa quies intima in seni-

A gmate videtur. Ipsi tamen in quantitatibus sit contemplationis angustia, activa vita jam valde est latior atque sublimior, quae ad quendam mentis libertatem transit, temporalia non cogitans, sed aeterna. Quia itaque contemplativa vita ad superiora evolat, et activae vitae longe superest quadam, ut ita dicam, dignitate securitatis sue, apte nunc dicitur : *Et manus hominis sub pennis eorum.*

14. Sin vero hoc in loco homo Redemptor noster accipitur, manus hominis sub pennis eorum est, quia nisi Deus homo ficeret, qui mentes praedicationis **1198** ad coelestia sublevasset, illa que apparent animalia non volarent. Nec in merito manus hominis esse sub pennis dicitur, quia de eodem Redemptoris nostro scriptum est : *Qui cum sit splendor glorie, et figura subtilitatis ejus, portansque omnia* (Hebr. I, 3). Ejus ergo manus corda nostra portat, ejus manus in contemplatione nos sublevat. Nisi enim, ut dicitur est, omnipotens Verbum propter homines homo ficeret, humana corda ad contemplandam Verbi excellentiam non volarent. Inde ergo excelsa facies sunt hominibus mentes, unde inter homines apparuit humilius Deus. Dicatur itaque de sanctis animalibus, dicitur : *Et manus hominis sub pennis eorum.* De quibus adhuc subditur :

Vers. 8, 9. — *Et facies et pennas per quatuor partes habebant, juncicisque erant pennas eorum alterius ad alterum.*

15. Per quatuor partes facies et pennas habent, quia in cunctis mundi regionibus praedicantes demonstrant quidquid de humanaitate, quidquid de divinitate nostri Redemptoris sentiunt. Quia dum incarnationem Deum ubique praedicant, in quatuor mundi partibus faciem demonstrant. Durisque sum esse prius cum Patre et Spiritu sancto annuntiant, ubique pennas contemplationis volant. Quorum pennae juncicis sunt alterius ad alterum, quia omnis operari virtus, omniaque sapientia, quia ceteros homines contemplacionis suae volatu transcedunt, vicissim sibi in pace aliquae urbanitatem et conjugantur. Unde scriptum est : *Quae deservum est sapientia, primum quidem prudenter est, deinde pacifica* (Jac. III, 17). Unde et eisdem suis praedicatoribus Veritas dicit : *Habete in vobis sal, et pacem habete inter vos* (Marc. IX, 49). Penna ergo animalium alterius ad alterum jungitur, quia sanctorum praedicatorum virtus atque sapientia vicissim sibi in charitatis atque concordiae pace sociatur. Penna autem alterius ab altero divisa esset, si in hoc quod unusquisque in saeculum evolat, habere pacem cum altero recusaret. Sequitur :

Vers. 9. — *Non reverberantur cum incederent, sed unumquodque ante faciem suam gradiebatur.*

16. Pennata animalia (*De gen., dist. 2, c. Pennata*), videlicet praedicatorum sancti, cum incedunt, minime revertantur, quia sic a legonis actibus ad spiritus

^a C. Gerin. et Corb., *pervenit, aliis non relinquit.*
^b Suesc., *ad libertatem quietam.*
^c Longip., *et applicet.*
^d C. Gerin., *amoris.*

^e Corb., *conjugunt.*

^f C. Gerin., *unumquodque eorum. Ebroic., unumquodque eorum contra faciem.*

pertransiunt, ut ad ea quæ reliquerunt, ulterius **A** nullatenus reflectantur. Quasi enim per quādam viam ^a eis facere est mente ire semper ad meliora. Quo contra de reprobis dicitur quia reversi sunt corde in *Egyptum* (*Num. xiv, 3, 4*). Et per semetipsum Veritas dicit : *Nemo mittens manum in aratum, et aspiciens retro, aptus est regno Dei* (*Luc. ix, 62*). Manum quippe in aratum mittere est quasi per quendam compunctionis vorterem ad proferendos fructus terram sui cordis aperire. Sed retro post aratum aspicit, qui post exordia boni operis ad mala revertitur quæ reliquit. Quod quia electis Dei minime contingit, recte nunc per prophetam dicitur : *Non revertebantur cum incederent.*

17. Qui cur non revertantur indicat cum subjungit : *Unumquodque ante faciem suam gradiebatur.* Ante **B** nos enim æterna sunt, post nos temporalia, quia ei illa pergentes invenimus, et ista recedentes quasi post dorsum relinquimus. Unde et magnum illud pennatum animal dicebat quod usque ad cœli tertii secreta volaverat : *Unum vero, quæ 1199 retro sunt oblitus, in ea ^b quæ sunt ante extendens nō, sequor ad palmarum supernar vocationis* (*Philip. iii, 13, 14*). In anteriora etenim extensus, eorum quæ retro sunt oblitus fuerat, quia, temporalia despiciens, sola quæ sunt æterna requirebat. Ante faciem ergo suam gravitantur sancta animalia, quia et ea quæ reliquerunt nullo jam appetitu respiciunt, et in æternis quæ appetunt sub contemplationis sue oculis boni operis pedem ponant.

18. Quisquis itaque jam ante faciem suam ambulare decreverit, magna et consideratione pensandum est quod aliter retro respicitur ex opere, atque aliter ex cogitatione. Sunt etenim quidam qui magna deliberant, et, peccatorum suorum consciæ, multa ex his quæ possident egenis distribuere pertractant, ut culpas suas ante Dei oculos misericordiae visceribus redimant. Jamque hæc operari inchoant, et plerumque cum operantur pauperiatis timor eorum animum concutit, atque, timentes ne egeant, erga egentes tenaces sunt, seseque ab ea quam cœperunt bona operatione suspendunt. Hi nimurum incidentes reversi sunt, quia ante faciem suam ambulare noluerunt. Contra quæ recte per Salomonem dicitur : *Propter signum piger arare noluit, mendicabit ergo æstate, et non dabitur ei* (*Prov. xx, 4*). Qui enim nunc propter pavorem mentis atque torporem bene operari neglit, cum sol justitiae in judicio velut in æstate claruerit, mendicat vitam, sed non accipit, quia propter illam bona operari contempnit. Alius, despectis carnis desideriis, cuncta relinquere et omnipotentis Dei se subdere servitio pertractat, seque ipsum restringere sub continentio et castitatis freno deliberat; sed cum cecidisse alios etiam post castitatem conspicit, hoc ipsum facere quod deliberaverat per-

timescit. Filique ut retro per cogitationem redeat, qui ad anteriora respiciens jā mentis gressibus ad altas ^c ibat. De quo bene per Salomonem dicitur : *Qui observat rerum, non seminat; et qui considerat nubes, nunquam metet* (*Eccl. xi, 4*). Venti quippe nomine malignus spiritus, qui mentem temptationibus impellit; nubis vero appellatione peccator exprimitur, qui temptationis impulsionē commovetur. Qui ergo **1200** attendit ventum, non seminat, et qui considerat nubes, nunquam metit, quia is qui temptationes maligni spiritus metuebit, et iniquorum lapsus conspiciens, semetipsum desperat, neque nunc exercetur in bono semine operis, neque post reficietur de munere justæ retributionis. Sunt vero nonnulli qui bona quidem quæ neverunt operantur, atque hæc operantes, meliora deliberant; sed retractantes meliora quæ deliberaverant, immutant; et quidem bona agunt quæ cœperant, sed a melioribus quæ deliberaverant succumbunt. Hi nimurum ante humana judicia stare videntur in opere, sed ante omnipotentis Dei oculos ceciderunt in deliberatione. Unde fit plerumque ut et bonum opus eorum minus Deo placeat, quia cum pes mentis in meliori gradu deliberationis inconstanter ponitur, hoc ipsa cogitationis inconstans accusat. Sed quia perfecti quicunque magna se discretionis subtilitate conspicunt, ne ad deteriora unquam vel in opere, vel in cogitatione delabantur, quantum quotidie proficiant incessanter pensant, recte de his dicitur : *Non revertebantur cum incederent, sed unumquodque ante faciem suam gradiebatur.*

19. Inter hæc igitur considerare libet nos ad ista tractanda qui sumus, et unde venimus, et usque ad quæ sacri eloqui mysteria perscrutanda sublevamur. Certe in antiquis parentibus nostris cultores idolorum fuimus, sed ecce per spiritum gratiæ verba jam celestia rimamur. Unde hoc nobis? Sed implevit Redemptor humani generis quod per prophetam dixit : *Et deserita in ubertatem versa advenæ comedent* (*Isa. v, 17*). Hæc quippe prophetarum dicta deserita a uid Judæos fuerunt, quia per intellectum mysticum ea excolere inquirendo noluerunt. Nobis autem in ubertatem versa sunt, quia juxta historiam visionis dicta largiente Deo menti nostræ spiritualiter sapiunt, et jam advenæ comedimus quæ cives legis manducare noluerunt. ^d Sunt gratiæ Unigenito, sit laus æternæ Sapientiæ, qui vivit et regnat cum Patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA IV.

In explicatione versum decimi, undecimi et duodecimi inchoati, multa præcepta moralia, præsertim de continua in Deum intentione, et ad se attentione proponantur.

1. Per sanctum prophetæ spiritum pennata animalia subtiliter describuntur, ut per hæc Evangelistarum significari personas ipsa nobis ^e subtilitas

^a Val. Cl., eos incedere.

^b Ita C. Germ. et Mss. pone omnes, ubi Edit. Vatic. et Gussanv. quæ sunt anteriora. Optima est anti-thesis ex retro et ante.

^c Editi tum vel. tum recent., cum papore mentis.

^d Adhæremus MSS. Anglie., Gallic., etc.

^e Suess. et Longip., sit gratia.

^f Male in Editis, subtilitas discretionis, invitis MSS. C. German., Corb., Norm., Anglie.

descriptionis aperiat, nihilque sermo Dei nostro in intellectui dubietatis relinquat. Ecce enim dicitur :

Vers. 10. — *Similitudo autem vultus eorum, facies hominis, et facies leonis a dextris ipsorum quatuor; facies autem vitris a sinistris ipsorum quatuor; et facies aquilae desuper ipsorum quatuor.*

Quod enim quatuor hæc pennata animalia sanctos quatuor Evangelistas designant, ipsa uniuscujusque libri evangelici exordia testantur. Nam quia ab humana generatione cœpit, jure per hominem Matthæus; quia per clamorem in deserto, recte designatur per leonem Marcus; quia a sacrificio exorsus est, bene per vitulum Lucas; quia vero a divinitate Verbi cœpit, digne per aquilam significatur Joannes, ^a qui dicens : *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. 1, 1)*, dum in ipsam Divinitatis substantiam intendit, quasi more aquilæ oculos in solem sicut. Sed quia electi omnes membra sunt Redemptoris nostri, ipse autem Redemptor noster caput est **1201** omnium electorum, per hoc quod membra ejus figurata sunt, nihil obstat si etiam in his omnibus et ipse signetur. Ipse enim unigenitus Dei Filius veraciter factus est homo; ipse in sacrificio nostra redemptionis dignatus est mori ut vitulus: ipse per virtutem suæ fortitudinis surrexit ut leo. Leo etiam apertis oculis dormire perhibetur, quia in ipsa morte in qua ex humanitate Redemptor noster dormire potuit, ex divinitate sua immortalis permanendo vigilavit. Ipse etiam post resurrectionem suam ascendens ad cœlos, in superioribus est elevatus ut aquila. Totum ergo simul nobis est, qui et nascendo homo, et moriendo vitulus, et resurgendo leo, et ad cœlos ascendendo aquila factus est. Sed quia per hæc animalia evangelistas quatuor, et sub eorum specie simul perfectos omnes jam superius significari diximus (*Hom. 5*), restat ut quomodo unusquisque electorum istis animalium visionibus exprimitur ostendamus.

2. Omnis etenim electus atque in via Dei perfectus, et homo, et vitulus, et leo simul et aquila est. Homo enim rationale est animal. Vitulus autem in sacrificio mactari solet. Leo vero fortis est bestia, sicut scriptum est : *Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pavebit occursum (Prov. xxx, 30)*. Aquila ad sublimia evolat, et irreverberatis oculis solis radiis intendit. Omnis itaque qui in ratione perfectus est, homo est. Et quoniam semetipsum ^b ab hujus mundi voluptate mortificat, vitulus est. Quia vero ipsa sua spontanea mortificatione contra adversa omnia fortitudinem securitatis habet, unde scriptum est : *Iustus autem quasi leo confidens abeque terrore erit (Prov. xxviii, 1)*, leo est. Quia vero sublimiter contemplatur ea quæ coelestia atque æterna sunt,

^a Ita melius in MSS. legitur, quam in Edit., qui dicit : *In principio erat... Dum in ipsam. Addit Gas- sanv., Qui dum in ipsam.*

^b Corb., ab hujus carnis volup.

^c Editi, atque terrena, contradicentibus MSS. C. German., Corb., Norm., Anglic., etc.

^d Illic legerunt Editores, sine mira ratione; for-

A aquila est. Igitur quoniam iustus quisque per rationem homo, per sacrificium mortificationis seu vitulus, per fortitudinem securitas leo, per contemplationem vero efficitur aquila, recte per hæc sancta animalia signari unusquisque perfectus potest. Quid idcirco dicimus, ut ea quæ de quatuor animalibus dicta sunt, pertinere quoque etiam ad perfectorum singulos demonstremus.

3. Sed magna nobis de eisdem evangelistis et sanctis prædictoribus quæstio oritur, cur homo et leo a dextris ipsorum quatuor, vitulus vero a sinistris ipsorum quatuor esse perhibetur. Neque enim ^d sine admiratione est cur duo illa a dextris et unum hoc esse a sinistris dicitur. Et rursum querendum cur aquila non a dextris, vel sinistris, sed desuper ipsorum quatuor esse memoratur. Duas itaque nobis quæstiones oportet ut aperiente Domino disolvamus. Homo igitur et leo a dextris, vitulus vero a sinistris esse perhibetur. A dextris etenim læta, a sinistris vero tristia habemus. Unde et sinistrum nobis esse dicimus hoc quod adversum esse deputamus. Et, sicut præfati sumus, per hominem incarnationem, per vitulum passio, per leonem vero auctoris nostri resurrectio designatur. De incarnatione autem unigeniti Filii, qua redempti sumus, omnes electi lætati sunt; de morte vero illius ipsi electorum primi sancti apostoli contristati, qui iterum de ejus resurrectione gavisi sunt. Quia ergo ejus et nativitas et resurrectio lætitiam discipulis præbuit, quos ejus passio contristavit, homo et leo a dextris, vitulus vero a sinistris ejus fuisse **1202** describitur. Ipsi namque evangelistæ sancti de ejus humanitate gavisi sunt, de ejus resurrectione confirmati, qui de ejus passione fuerant contristati. Homo ergo et leo eis a dextris est, quia Redemptoris nostri eos incarnatione viviscauit, resurrectio confirmavit. Sed vitulus a sinistris, quia mors illius eos ad momentum temporis in infidelitate prostravit. Jure autem locus aquilæ non juxta, sed desuper esse describitur, quia sive per hoc quod ejus ascensionem signat, seu quia Verbum Patris Deum apud Patrem esse denuntiat, super evangelistas cæteros virtute contemplationis excrevit; cum quibus ^e eis simul de ejus Deitate loquitur, hanc tamen omnibus subtilius contemplatur. Sed si aquila cum tribus aliis adjuncta, quatuor animalia esse memorantur, mirum quomodo desuper ipsorum quatuor esse describitur, nisi quia Joannes per hoc quod in principio Verbum vidit, etiam super semetipsum transiit. Nam nisi et se transisset, Verbum in principio non vidisset (*Joan. 1, 1*). Quia ergo et semetipsum transgressus est, non jam solummodo super tria, sed adjuncto et se, super quatuor fuit. Sequitur :

tasse quod in C. Germ. et plurimis habeatur, sine admiratione. In Corb., Val. Cl. et aliis, sine admiratione.

^e Editi omnes, et simul. Supplevimus si ex omnibus MSS. nostris; ex sola conjectura sane supponendum cum ea vocula dempta, sensus claudicet.

VERS. 41. — *Et facies eorum et pennae eorum ex-tentæ desuper.*

4. Facies et pennæ extenæ desuper describuntur, quia omnis intentio omnisque contemplatio sanctorum super se tendit, ut illud possit adipisci quod in cœlestibus appetit. Sive enim bono operi, sive vero invigilem contemplationi, tunc veraciter hoc quod agit bonum est, quahod ei complacere concupiscit a quo est. Nam qui bona agere videtur, et per haec non Deo, sed hominibus placere desiderat, intentio-nis suæ faciem deorsum premit. Et qui idcirco in sacro eloquio ea quæ divinitatis sunt contemplatur, ut per hoc quod intelligit occupari ad questiones possit, quia non dulcedine quæsitæ beatitudinis sa-tiari appetit, sed doctus videri, iste nimirum intellectus sui pennas desuper non extendit; sed quo-niam sensus sui vigilantiam in terreno appetitu occu-pat, pennas quas sublevare in altum et quibus sublevare ipse potuit in imis deponit. Qua in re pen-sandum est, ut omne bonum quod agitur per intentionem semper ad cœlestia levetur. Qui enī per bona quæ facit terrenam gloriam concupiscit, pen-nas suas et faciem suam deorsum deprimit. Ille ellenim per prophetam de quibusdam dicitur: *Victi-mas in profundum deserebant* (*Osee v, 2*). Quid enim sunt aliud lacrymæ orationis, nisi victimæ oblationis nostræ? sicut scriptum est: *Sacrificium Deo spiritus contributatus* (*Psal. L, 19*). Et sunt nonnulli qui id-circo se in prece lamentis afficiunt, ut aut terrena commoda acquirant, aut hominibus sancti esse vi-deantur. Quid isti, nisi victimas in profundum dese-runt? Qui per hoc quod in imo sunt quæ requirunt, orationis suæ sacrificium deorsum deponunt. Electi autem qui et in bono opere omnipotenti Deo placere appetunt, et per contemplationis gratiam æternam jani beatitudinem degustare concupiscunt, facies et pennas desuper extendunt. Sequitur:

Ibid. — *Duae pennæ singulorum jungebantur, et duæ tegebant corpora eorum.*

5. Dicatum fuerat: *Et facies et pennae eorum exten-tæ desuper, atque mox subiectum est quod protu-limus, quia duæ pennæ singulorum jungebantur.* Ubi aperte intelligitur quia et extendebantur **1203** de-super et jungebantur, duæ vero tegebant corpora eorum. Quid autem pennæ animalium, nisi alia no-minantur? Qua in re nobis diligenti perscrutatione **D** querendum est quæ sint quatuor pennæ sanctorum, ex quibus duæ superius extensæ junguntur, duæ vero eorum corpora contegunt. Si enim vigilanter aspicimus, quatuor esse virtutes invenimus quæ a terrenis actibus omne pennatum animal levant, in futuris videlicet amor et spes, de præteritis autem timor et poenitentia. Pennæ ergo sibimet junctæ su-perius extenduntur, quia sanctorum mentem amor et spes ad superna sublevant. Quæ apte quoque conjunctæ nominantur, quia electi procul dubio et amant cœlestia quæ sperant, et sperant quæ amant. Duæ vero corpora contegunt, quia timor et poenit-

A tentia ab omnipotentis Dei oculis eorum mala præ-terita abscondunt. Duæ itaque, ut dictum est, pen-næ junguntur sursum, quando amor et spes electro-rum corda ad superiora elevant, ad cœlestia suspen-dunt. Duæ autem pennæ tegunt corpora, quando eorum mala præterita a conspectu æterni judicis ti-mor et poenitentia abscondunt. In eo enim quod se peccasse meminerunt, quia pertimescunt et desinent, quid aliud quam corpus cooperint? Qui facta car-nalia per superducta bona opera a districto examine abscondunt. Scriptum quippe est: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata* (*Psal. xxxi, 1*). Peccata enim tegimus, cum bona facta malis actibus superponimus. Omne enim quod operitor, inferius ponitur; et hoc unde operitur, de-B super ducitur. Quando ergo abdicamus mala quæ se-cimus, et eligimus bona quæ faciamus, quasi tegi-men ei rei superducimus, quam erubescimus videri.

6. Quamlibet enim sancti viri in hac abduc vita sint, habent tamen quod ante Dei oculos operire de-beant, quia omnino est impossibile, ut aut in opere, aut in locutione, aut in cogitatione nunquam delin-quant. Unde et beatus Job, qui perfecta quidem ho-minibus dixerat, Dei tamen vocem audiens, seque ipsam de ipsa sua perfecta locutione reprehendens, dicebat: *Manum meam ponam super os meum* (*Job. xxxix, 34*). In manu quippe operatio, in ore locutio est. Manum ergo super os ponere est peccata locu-tionis per virtutem boni operis tegere. Libet, fratres charissimi, ad hujus rei testimonium magistrum C gentium vocare, et qualiter sanctum illud animal alis quatuor innitatur aspicere, ex quibus duabus ad superiora evolat; duabus vero pennis corpus conte-git, quia præterita ^a quæ egerat abscondit. Videamus igitur quantus hunc amor ad cœlestia elevet: *Mihi vivere Christus est, et mori lucrum* (*Philip. I, 21*). Cognoscamus quanta spe ad superiora tollitur: *Nostra conversatio in cœlis est, unde etiam Salvatorem exspectamus Iesum Christum Dominum nostrum* (*Ibid., III, 20*). Videamus si et in tantis virtutibus positus adhuc timet: *Castigo corpus meum, et servitū subjec-tio, ne forte, cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar* (*I Cor. ix, 27*). Cognoscamus si hunc mala fecisse poenitet: *Ego minimus apostolorum sum, qui non sum dignus vocari apostolus, quia persecutus sum Ecclesiarii Dei* (*I Cor. xv, 9*). In cuius verbis quid aliud quam duritia nostræ mentis accusatur? Quia ipse plangit quod ante baptismum commiserat, nos vero et post baptismum multa commisisimus, et tamen flere recusamus. Quatuor itaque pennis sancta ani-malia utuntur, **1204** quia per amorem et spem ad cœlestia evolant, et per timorem et poenitentiam fa-cta in se illicita deplorant.

7. Sed quia dictum est: *Duae pennæ singulorum jungebantur*, hoc fortasse intelligitur, quod non pen-nas proprias elevantes jungant, sed unius ad alterum pennæ conjunctæ sint, ut pennæ videlicet ele-vatae vicissim sibi in conjunctione concordent. Qua-

^a Norm., quæ egerat a judicio abscondit.

in re quæstio oritur, q̄q̄ si duæ penæ ^a quæ ele-
vapt amorem et spem, duæ vero quæ corpora conte-
gunt timorem et pœnitentiam designant, cur duæ
quæ extēplū sunt dicuntur esse conjunctæ, et duæ
quæ corpora contingunt non dicuntur? Sed bac in re
faciliā, largiente Domino, ratio occurrit, quod san-
ctorum duæ penæ conjunctæ sunt amor et spes,
duæ vero quæ corpora contingunt, sibimetipsis ad
alterutrum conjunctæ non sunt, timor et pœnitentia.
David enim pro lapsu carnis tñnendo et pœnitendō
affligitur (*II Reg.* xii, 13). Petrus casum per-
fidie fecit amare (*Math.* xxvi, 75). Paulus in se
crudelitatem præteritæ persecutionis plangit (*I Cor.*
xv, 9). Omnes tamen unam patriam appetunt, ad
unum auctorem omnium pervenire festinant. Duæ
ergo singulorum penæ conjunctæ sunt, et duæ non
sunt, quia per amorem et spem unum est quod desi-
derant, sed per timorem et pœnitentiam diversum
est quod deplorant. Sequitur :

Vera. 12. — *Et unumquodque eorum coram facie
sue ambulabat.*

8. Dicatum superius fuerat : *Unumquodque eorum
ante faciem suam gradiebatur, nunc autem dicitur :
Coram facie sua ambulabat.* Ipsa itaque repetita vide-
tur esse sententia. Sed quia coram in præsentí dici-
mus (*Id est*, significat in præsenti), possumus sub-
tilius inquirendo discernere ^b quod aliud sit ante fa-
ciam ambulare, atque aliud in præsenti. Ante faciem
quippe ambulare est ^c anteriora appetere; in præ-
sentí vero ambulare est sibimetipſi absentem non
esse. *Omnis etenim justus qui vitam suam sollicitus
aspicit, et diligenter considerat quantum quotidie in
bonis crescat, aut fortasse quantum a bonis decre-
scat, iste quia se ante se ponit, coram se ambulat,*
quippe qui vigilanter videt utrum surgat, an defluat.
*Quisquis vero vita sue custodiā negligit, discutere
quæ agit, quæ loquitur, quæ cogitat, aut despicit,
aut nescit, coram se iste non ambulat; quia qualis
sit in suis moribus, vel in actibus, ignorat.* Nec si-
bimetipſi præsens est qui semetipſum quotidie ex-
quirere atque cognoscere sollicitus non est. Ille au-
tem veraciter se ante se ponit, sibique in præsentí
est, qui se in suis actibus tanquam alium attendit.

9. Nam sunt multa peccata quæ committimus, sed
idcirco nobis gravia non videntur, quia privato nos
amore diligentes, clausis nobis oculis, in nostra de-
ceptione blandimur. Unde sit plerumque ut et nostra
gravia leviter, et proximorum mala levia graviter
judicemus. Scriptum quippe est : *Erunt homines
seipſos amantes* (*II Tim.* iii, 2). Et scimus quia ve-
hementer claudit oculum cordis amor privatus. Ex
quo sit ut hoc quod nos agimus, et grave esse non
existimamus, plerumque agatur a proximo, et nimis
nobis detestabile esse videatur. Sed quare hoc quod
nobis vile videbatur in nobis grave videtur in
proximo, nisi quia nec nos sicut proximum, nec

^a C. Germ., quæ elevantur. Superius leguntur pen-
æ elevantes et elevatas.

^b Pl. Norm., quid aliud.

A proximum conspicim⁹ sicut nos? Si enim nos sicut
1205 proximum aspicerem⁹, nostra reprehensi-
bilia districte viderem⁹. Et rursum si proximum
aspicerem⁹ ut nos, nunquam nob⁹ s⁹ eius actio ap-
pare, et intolerabilis, qui saepē fortasse talia egimus, (et nil nos proximo intolerabile fecisse putabamus). Hoc male divisum mentis nostræ judicium corrigerere per legis præceptum Moyses studuit, cum dixit ut justus deberet esse modius, æquusque sextarius (*Levit.* xix, 36). Illic Salomon ait : *Pondus et pondus, mensura et mensura, utrumque abominabile est apud Deum* (*Prov.* x, 10). Scimus quia in negotia-
torum duplice pondere aliud majus, aliud minus est. Nam aliud pondus habent ad quod pensant sibi, et aliud pondus ad quod pensant proximo. Ad dandum pondera leviora, ad accipiendo vero graviora præ-
parant. Omnis itaque homo qui aliter pensat ea quæ
sunt proximi, et aliter ea quæ sua sunt, pondus et pondus habet. Utrunque ergo abominabile est apud Deum, quia si sic proximum ut se diligeret, hunc in bonis sicut se amaret. Et si sic se sicut proximum aspiceret, se in malis sicut proximum judicaret. De-
bemus ergo nosmetipſos sollicite sicut alios videre, nosque ipsos, ut dictum est, ante nos ponere, ut
pennata animalia incessanter imitantes, ne nesciamus
quid agimus, coram facie nostra semper ambule-
mus. Perversi autem, sicut paulo ante jam diximus,
coram facie sua non ambulant, quia ea quæ agunt
nunquam considerant, ad interitum tendunt, in pra-
vis actibus exultant. De quibus scriptum est : *Qui
laetantur cum maleficerint, et exultant in rebus pessi-
mis* (*Prov.* ii, 14). Saepē vero justus qui eos conspi-
cit deslet, sed ipsi phreneticorum more planguntur,
et rident.

10. Alli indigentibus de rebus propriis multa lar-
giuntur, sed cum occasio⁹ tempus invenient, in-
digentes opprimunt, eosque ^d quibus valuerint rapi-
nis devastant. Ponunt ante oculos cogitationis sue
bona quæ faciunt, et non ponunt pessima quæ com-
mittunt. 1206 Ili videlicet coram facie sua non
ambulant, quia si sibimetipſis præsentes essent,
cuncta subtiliter quæ agunt viderent, qualiter bona
opera malis actibus perdant agnoscerent, sicut scri-
ptum est : *Et qui mercedes congregavit misit eas in
sacculum pertusum* (*Aggæ.* i, 6). De pertuso quippe
sacculo aliunde exit quod aliunde mittitur (*De pœn.*,
dist. 4, c. *De pertuso*), quia indiscretæ mentes mer-
cedem quæ ex bono opere acquiritur non aspiciunt
quomodo ex malo opere perdatur. Alius castitatem
corporis servat, seque vigilanter circumspicit, ne
quid foris reprehensibiliter admittat, suis contentus
est, aliena non diripit, sed tamen in corde odium
fortasse contra proximum servat. Et cum scriptum
sit : *Qui odit fratrem suum, homicida est* (*I Joan.* iii,
15), considerat quam sit mundus foris in opere, et
non perpendit quam sit crudelis in mente. Quid iste

^c Norm., anteriora aspicio⁹. Abest aspicio⁹ a
C. German., Corp. et aliis.

^d Norm. quibus prævaluerint.

bisibimelipsi absens est, qui in cordis sui tenebris ambulet et ignorat? Alius jam aliena non diripit, jam corpus ab immunditia custodit, jam mente pura proximum diligit, et malorum praeteritorum conscientiam et in precibus afficit; sed, finita prece, laeta de quibus in hoc mundo gaudent requirit, et temporalibus gaudiis negligentem animum demittit, nec curat ne in eo lacrymarum measurata immoderata gaudia transeant; sive ut bonum nimis ridendo perdat, quod plangendo lucratus est. Illic itaque coram facie sua non apibusat, quia damnata quae patitur conspicere recusat. Scriptum quippe est: *Cor sapientissimum ubi tristitia est, et cor stultorum ubi letitia* (*Eccle. vii, 5*). In cunctis ergo quæ agimus diligenter nosmetipsoe conspicere interius exteriusque debemus, ut peccata animalia sequentes, nobis metipsis praesentes simus, et coram facie nostra semper ambulemus, habentes adjutorem unicum Patris Jesum Christum Dominum nostrum, qui cum eo vivit et regnat in unitate Spiritus sancti, per omnia saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA V.

In expositione trium versuum a duodecimo ad decimum quintum docte discriberit de Spiritu sancto ejusque in sanctis impulsu, motu et inhabitatione.

1. O quam mira est profunditas eloquiorum Dei! Libet huic intendere, libet ejus intima, gratia ducet, penetrare. Illuc quoties intelligendo discutimus, quid aliud quam silvarum opacitatem ingredimur, ut in ejus refrigerio ab hujus saeculi aestibus abscondamur? Ibi viridissimas sententiarum herbas legendo carplimus, tractando ruminamus. In ea locutione quæ ad vos, fratres charissimi, nudinsterius facta est qualiter ostensa animalia vel Redemptorem nostrum, vel qualius ejus evangelistas atque perfectos omnes significent, dictum est. Quorum videlicet animalium subiectum subtilius virtus exprimitur, ut ad eorum imitationem nos quoque infirmi et despicabiles, in quantum, Domino largiente, possumus, extendamur. Ecce enim dicitur:

Vers. 12. *Ubi erat impetus spiritus, illuc procedebatur.*

2. In electis et reprobis diversi sunt impetus. In electis videlicet impetus spiritus, in reprobis impetus carnis. Impetus quippe carnis ad odium, ad elationem, ad immunditiam, ad rapinam, ad exteriorem gloriam, ad crudelitatem, ad perfidiam, ad desperationem, ad iram, ad jurgia, ad voluptates animum impellit. Impetus vero spiritus ad charitatem, ad humilitatem, ad continentiam, ad largitatem misericordiae, ad interiorem provectum, ad pietatis opera, ad aeternorum fidem, ad spem sequentis gaudii, ad patientiam, ad pacem, ad considerationem vita mortalium, ad lacrymas mentem pertrahit. Unde necesse est ut magna sem-

* Ita MSS. C. Germ., Norm., Anglic., etc. Quibus despertis, Editi oves habent, vita immortalis.

† Edit. Vatic., transitoria. Accedit ad MSS. Suess. et Longip., ubi legitur transitura.

‡ Nonnulli Norm. cum Suess. et Longip., per carnis impetus. Sequimur antiqu. C. Germ., Corb., qui-

A per cura considerare debeamus in esse quod agimus quis nos impetus ducat; utrum nostra cogitatio per impetum carnis, an per impetum spiritus impellatur. Amare enim terrena, temporalia aeternis propnere, exteriora bona non ad usum necessarium habere, sed ad voluptatem concupiscere, uitatem de inimico querere, de amuli casu gaudere, impetus carnis est. At contra, amare celestia, contemnere terrena, **1207** non ad fructum voluptatis transitoria, sed ad usum necessarium querere, de inimici morte tribulari, impetus spiritus est. Et quia perfonti quique in istis se semper virtutibus exercent, recte nunc de sanctis animalibus dicitur: *Ubi erat impetus spiritus, illuc procedebantur.*

B 3. Sed sciendum nobis est quod plerisque impetus carnis se sub velamine spiritalis impetus palliat, et quod carnaliter facit mentitur sibi ipsa cogitatio quia hoc spiritaliter faciat. Nam sepe quis, iracundus stimulis victus, contra delinquentes zelo ulciscenda justitia plus quam necesse est inflammatur, et justitiae limitem in ultione transiens agit crudeliter, quod se agere juste suspicatur. Impetus igitur carnis hinc sub specie spiritus velatus est, quando hoc quod iuste agi creditur sub discretionis moderamine non tenetur. Et sepe alius, nimis mansuetudini studens, subjectorum vita aspicit, atque hec per ferorem zeli corrigeret recusat, quæ in eis crudeliter non corrigoendo multiplicat; sive ut ejus lenitas et sibi sit et subjectis inimica, qui torpore mentis suæ quia patientiam deputat, et per carnis spiritum ab impetu spiritus elongat. Prima ergo nos cogitatio in inquisitionem nostri cordis debet excutere, ne ad quædam quæ agimus per apertum carnis impetum ducamur, ne pravis delectationibus animus seductus mala esse cognoscat, et tamen faciat. Secunda vero nos cura debet vigilantes reddere, ne se impetus carnis quasi sub impetu spiritus latenter subjiciat, et culpas quas agimus nobis virtutes singat.

C 4. Sciendum vero est quia graviores culpas sunt quæ superducta specie virtutes imitantur, quia ille in aperto cognitæ animum in confusionem dejiciunt, atque ad poenitentiam trahunt; istæ vero non solum in poenitentiam non humiliant, sed etiam mentem operantis elevant, dum virtutes putantur. Hoc autem quod de sanctis animalibus dictum superius fuerat, ut altius confirmetur, iterum replicatur:

Ibid. — *Non revertebantur cum ambularent* (*De pen., dist. 2, c. Non revertebantur*).

D 5. Quia electi quique sic ad bona tendunt, ut ad mala perpetuanda non redeant: *Qui enim perseveraverit usque in finem, hic salvus erit* (*Matth. x, 23*). Et sicut per Salomonem dicitur: *Justorum semita quasi lumen splendens procedit et crescit usque ad perfectum diem* (*Prov. iv, 18*). In eorum namque animis bonum debus consentiunt Editi.

¶ Editi vet. et recent., ne pravis cogitationibus, invitis MSS.

• Ebroic. et Lyr., mentem operantis elevando, virtutes putantur.

siderium atque intellectus lucis intimæ jam pars diei est, sed quia usque ad finem vitæ in virtute proficiunt, ad perfectum diem tunc veniunt, quando, ad regna coelestia perducti, in ea luce quam desiderant jam minus aliquid non habebunt. Sequitur :

Vers. 43. — *Et similitudo animalium, et aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, et quasi aspectus lampadarum.*

6. Aspectus animalium carbonibus ignis ardentibus atque lampadibus comparatur. Quisquis enim carbonem tangit, incenditur, quia qui sancto viro adhæret, ex ejus assiduitate visionis, usu locutionis, exemplo operis accipit ut accendatur ^a in amorem veritatis, peccatorum suorum tenebras fugiat, in desiderio lucis exardescat, et jam per verum amorem ardeat, **1208** qui prius in Iniquitate tantum mortuus, quantum frigidus jacebat. Lampades vero lucem suam longius spargunt, et cum in alio loco sint, in alio resplendent. Qui enim spiritu prophetæ, verbo doctrinæ, miraculorum pollet gratia, hujus opinio longe lateque ut lampas lucet; et quique bona ejus audiunt, quia per hæc ad amorem coelestium surgunt, in eo quod se per bona opera exhibent, quasi ex lampadis lumine resplendent. Quia ergo sancti viri quosdam juxta se positos quasi tangendo ad amorem patriæ coelestis accidunt, carbones sunt. Quia vero quibusdam longe positis lucent, eorum itineri, ne in peccati tenebras corruant, lampades sunt. Illoc vero inter carbones et lampades distat, quod carbones ardent quidem, sed ejus loci in quo jacuerint tenebras non expellunt; lampades autem, quia magno flammrum lumine resplendent, diffusas circumquaque tenebras effugant.

7. Qua ex re notandum est quia sunt plerique sanctorum ita simplices et occulti, seseque in locis minoribus sub magno silentio contingentes, ut vix eorum vita ab aliis possit agnosciri. Quid itaque isti nisi carbones sunt? Qui etsi per fervorem spiritus ardorem habent, tamen exempli flammatum non habent. Nec in alienis cordibus tenebras peccatorum vincunt, quia vitam suam omnino sciri refugunt. Si bimelipsis quidem accensi sunt, sed aliis in exemplo luminis non sunt. Hi autem qui et exempla virtutum prærogant, et lumen boni operis per vitam et ^b verbum itinerantibus demonstrant, jure lampades appellantur, quia et per ardorem desiderii, et per flammatum verbi, a peccatorum cordibus erroris tenebras expellunt. Qui igitur in occulto bene vivit, sed alieno proiectui minime proficit, carbo est. Qui vero, in imitatione sanctitatis positus, lumen ex se rectitudinis multis demonstrat, lampas est, quia et sibi ardet, et aliis lucent. Sequitur :

Ibid. — *Et hæc erat visio discurrens in medio ani-*

^a Longip., in opere veritatis.

^b Vatic., redeat. Favel. Longip.

^c Ita legendum unanimi MSS. nostrorum consensu, a quibus recentes editi habent, verbum errantibus.

^d Post textum Job, in MSS. Corb. et plerisque Norm., quibus consentiunt Edit. Paris. 1502, 1518, 1571, et Vatic., legitur, *splendor ignis, et de igne*

A malium, splendor ignis, et de igne fulgur egrediens.

8. ^d In medio animalium discurrens ignis videtur, quia nisi ab igne veritatis pennata illa animalia calorem susciperent, ipsa in carbonum atque lampadarum similitudinem non arderent. Ignis enim nomine sanctus Spiritus significari solet. De quo in Evangelio Dominus dicit : *Ignem veni mittere in terram, et quid rolo nisi ut accendatur* (*Luc. xii, 49*)? Cum enim carnalis mens Spiritum sanctum accipit, spiritali amore succensa malum plangit quod fecit. Et terra ardet, quando accusante se conscientia cor peccatoris uritur, atque in dolore penitentiae crematur. Hinc rursum scriptum est : *Deus tuus ignis consumens est.* (*Deut. iv, 24*). Quia enim mentem quam replevit, eam a peccatorum rubigine mundam reddit, creator noster et ignis dicitur, et consumens. Sanctus ergo Spiritus in medio animalium splendor ignis, et de igne fulgur egrediens discurrere dicatur, quia universam Ecclesiam replens, in electorum cordibus ex seipso flamas amoris projicit, ut coruscí more per terrorem feriat, et ad amorem suum corda torpentina accendat.

1209 9. Sed quia Spiritus sanctus Deus ante sæcula Patri est et Filio coæternus, quærandum nobis est cur discurrere dicatur. Omnis etenim qui discurrit accedit ad locum in quo non fuit, et eum deserit in quo fuit. Quia igitur ratione discurrere spiritum dicamus, dum cuncta intra ipsum sint, et locus nusquam sit ubi non sit? Sicut scriptum est : *Spiritus Domini replevit orbem terrarum* (*Sap. i, 7*). Et tamen, cum laus sapientiæ describeretur, adjunctum est : *Est enim in illa spiritus intellectus, spiritus unus, multiplex, subtilis, mobilis* (*Ibid. vii, 22*). Et paulo post : *Humanus stabilis* (*Ibid.*, 25).

10. In quibus rursum verbis magna nobis quæstio oritur, cur iste spiritus qui implet omnia simul mobilis et stabilis dicatur. Sed si ad usum consuetudinis humanæ recurrimus, sensum citius loquentis invenimus. Homo quippe, qui in ea regione in qua est ubique discurrit, procul dubio ubique obviam venit, et repente ubi non creditur, invenitur. Omnipotens ergo Spiritus, ut ubique præsentia signaretur, simul et mobilis et stabilis dicitur. Stabilis, quia per naturam omnia continet, mobilis autem dicitur quia ubique etiam nescientibus occurrit. Tenens ergo omnia stabilis, præsentem se omnibus exhibens mobilis appellatur. Splendor ergo ignis, et de igne fulgur egrediens inter pennata animalia discurrit, quia Spiritus sanctus simul singulis atque omnibus præsto fit, et incendit quos contigerit, et illuminat quos incendit, ut post frigus pristinum accensi ardeant, et per ignem amoris quem acceperint flamas exemplorum reddant. Fulgor quippe de hoc

fulgur egrediens in medio animalium. Edit. Gussanv., quam hic sequimur, conformis est Ms. C. Germ.

^e Beccens. et Lyr., ut ardeat.

^f Norm. pler., noster.

^g Suess. et nonnulli, *spiritus intellectus, sanctus, unus.*

igne egrediens torpentes mentes percutit, easque A percudiendo excitat et inflammat, ut post amorem illus ardentes pariter et lucentes currant. Unde alias scriptum est : *Thronus ejus flamma ignis, rotæ ejus ignis accensus* (*Dan. vii, 9*). Illi enim qui animarum custodes sunt, et pascendi gregis onera suscepserunt, mutare loca minime permittuntur. Sed quia uno in loco positi, divinitatis in se præsentiam portant et ardent, thronus Dei flamma ignis dicitur. Illi autem qui amore Domini in prædicatione discurrunt, rotæ ejus ignis ardens sunt, quia cum ex ejus desiderio per varia loca discurrunt, unde ipsi ardent et alios accidunt.

11. Potest tamen discursus atque mobilitas Spiritus requisitione alterius considerationis intelligi. In Sanctorum quippe cordibus juxta quasdam virtutes semper permanet, juxta quasdam vero recessurus venit, et venturus recedit. In fide etenim, spe, atque charitate, et in bonis aliis, sine quibus ad coelestem patriam non potest perveniri, sicut est humilitas, castitas, justitia, atque misericordia, perfectorum corda non deserit. In prophetæ vero virtute, doctrinæ facundia, miraculorum exhibitione, electis suis aliquando adest, aliquando se substrabit. Adest ut eleventur, et semelipsum substrabit ut bumilientur. Adest ut eos ostensa virtute glorificet, recedit ut semelipsos subtracta ejus virtute cognoscant. Adest ut ostendat quid per ipsum sint, recedit ut patofaciat qui vel quales, remaneant sine ipso. In his itaque virtutibus sine quibus ad vitam minime pervenitur, sanctus Spiritus in electorum sanctorum cordibus permanet; ^a unde 1210 recte stabilis esse perhibetur. In his vero per quas sanctitatis virtus ostenditur, aliquando misericorditer præsto est, et aliquando misericorditer recedit, ^b unde recte mobilis nuncupatur. Discurrens ergo et mobilis Spiritus dicitur, quia in signis atque virtutibus juxta uniuscujusque votum continue non habetur. Bene autem inter sancta animalia discurrere perhibetur. Discursus quippe ad celeritatem pertinet. Inter perfectos autem discurrit spiritus, quia etsi ab eorum corde ad momentum recesserit, citius redit. Sequitur :

VERS. 14. — *Et animalia ibant, et revertebantur in similitudinem fulgoris coruscantis.*

12. Cum superius dictum sit : *Non revertebantur cum ambularent, qua ratione nunc dicitur : Animalia ibant et revertebantur?* Valde sibi hæc videntur esse contraria, quia ibant et non revertebantur, et ibant et revertebantur. Sed qualiter intelligendum sit citius agnoscamus si duas vias, activam scilicet et contemplativam, sollicite discernamus. In una enim fixi permanere possumus, in altera autem intentam

mentem tenere nullo modo valemus. Cum enim torporem nostrum relinquimus, nosque ipsos ad bona operationis studium excitamus, quo alibi nisi ad activam imus? A qua reverti post nos nullo modo debemus, quia qui post illam ad torporem negligenter, ad pravitatis nequitias quas reliquerat reddit, esse sine dubio coeleste animal nescit. Cum vero ab activa vita ad contemplativam surgimus, quia diu mens stare in contemplatione non valet, sed omne quod de æternitate per speculum et in ænigmate conspicit, quasi furtim hoc et per transitum videt, ipsa sua infirmitate ab immensitate tantæ celitudinis animus repulsus in semelipso relabitur. Et necesse est ut ad activam redeat, seque ipsum continue in usu bonæ operationis exerceat, ut cum mens surgere ad contemplanda celestia non valet, quæque potest bona agere non recuset. Sicque sit ut ipsis suis bonis actibus ^c adjuta ad superiora rursus in contemplationem surgat, et amoris pastum de pabulo contemplatae veritatis accipiat. In qua quia diu se tenere ipsa corruptionis infirmitas non potest, ad bona rursus opera rediens, suavitatis Dei memoria pascitur, et foris piis actibus, intus vero sanctis desideriis nutritur. Hinc etenim de perfectis viris post contemplationem suam redeuntibus dicitur : *Memoriam suavitatis tuæ eructabunt* (*Psal. cxlii, 7*). Dulcedinem quippe suavitatis intimæ, quia utcumque possunt, velut quodam ex corusco, prægustando tangere, ejus memoriam student recolendo semper et loquendo eructare. Unde et apte nos Psalmista admonet, dicens : *Lux orta est justo, et rectis corde lætitia. Lætamini iusti in Domino, et confitemini memorie sanctitatis ejus* (*Psal. xcvi, 11, 12*). Qui rursum ait : *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine* (*Psal. xxx, 20*)! Quæ videlicet quam magna es et nullo modo cognosceret, nisi banc aliquatenus contemplando gustasset. Hinc iterum dicit : *Ego dixi in ecclesi mea, projectus sum a vuln oculorum tuorum* (*Ibid., 23*). Nisi enim in mentis excessu sublevatus dulcedinem suavitatis æternæ cognovisset, in hoc adhuc mundo retentus non discerneret quam longe projectus jaceret. Ostensa ergo animalia vadunt et non revertuntur, atque vadunt et redeunt; **1211** quia sancti viri et ab activa vita quam apprehenderunt ad iniurias ^d non corrunt, et a contemplativa, quam tenere jugiter non possunt, in activam relabuntur. Sicut enim dictum est, ipso infirmitatis suæ pondere devicti, ad semelipsos repulsi redeunt, ut eentes discant quid desiderent, et revertentes ubi jaceant scient. Eentes intelligent ubi nondum sint, revertentes quid sint.

13. Sed qualiter hæc sancta animalia redeant, demonstratur cum subditur : *In similitudinem fulgoris coruscantis.* Bene autem revertentia animalia co-

^a Non legitur hoc in C. Germ. et Suess., sed post permanet immediate sequitur : *in his vero.* Exstat in MSS. Anglic. Norm. et pl.

^b Abest etiam hoc a C. Germ. et omnibus Editis usque ad *Discurrentes*. Supplevimus ex MSS. Anglic. et Norm. omnibus.

^c Deest *adjuta* in C. Germ. Legitur in Norm. omnibus, Suess., Longip., Val. Cl., etc.

^d Alter, non redudent. Sequimur C. Germ., Norm., Val. Cl. cum Edit. Paris. 1502, et alla 1518. in Galot. et Vatic., non currunt.

ruscanti fulguri comparantur, quia sancti viri cum ad superna contemplanda evolant, cum primitias sui spiritus in coelestis patre amore ligant, sed gravati humanæ conversationis pondere ad semetipsos redunt, bona coelestia quæ saltem per speculum contemplari potuerunt, fratribus denuntiant, eorumque animos in amorem intimæ claritatis ascendunt, quam hec videre sicut est, nec loqui præalent sicut vidéfunt. Loquentes autem verbis suis corda audientium ferunt et incendunt. Quia ergo fulgor cornucans redeunt, qui, cum coelestia loquuntur, quia per eos supernum lumen intermicat, ad amorem coelestis patre mentes abdulent inflammant. More itaque coruscantis fulguris cuni loquendo percutiunt, ignem Spiritus desiderii spargunt.

14. Alio quoque modo sancta animalia vadunt et redeunt. Vadunt enim cum ad insinuandam coelestis Boni gratiam in prædicationem mittuntur, atque ut sed fidem trahant, mira coram infidelibus faciunt; sed redeunt, quia, haec omnipotens Domini virtutis tribuentes, sibi metipsis quæ fecerint non ascribunt. Cum enim stupenda faciunt, fulgor sunt, quia corda intuentium eorum zunt, terrent, illuminant, et accendunt. Unde scriptum est: *In lumine jacula tua flent, in splendori fulguris armorum tuorum* (*Habac. iii, 11*). Jacula Domini sunt verba Sanctorum, quas corda peccantium ferunt. Sed ista jacula habent arma. Scitis, fratres, quia prælatores viri jacula mittunt, armis vero munintur. Dum ergo verbis addunt miracula, quasi armis se mununt, ne ipsi ferantur: *In lumine jacula tua ibunt, quia in aperto exirent verba Dei*. Sed quia comitari debent sententias sanctorum doctorum facta miraculorum, recte subiungitur: *In splendori fulguris armorum tuorum*, quia dum addis eis arma miraculorum, mentes persequentium fulgurant, ut eos persequi non presumant. Haec itaque animalia vadunt et revertuntur in similitudinem fulguris coruscantis, quia postquam mira sancti inter homines faciunt, postquam corda audientium sparso lumine incendunt, ad dandam auctori suo gloriam redeunt, ut illi laudem reddant per quem se posse talia sciunt.

15. Sic Petrus; cum, sanato homine qui claudus ex etero matris fuerat, signum fecit quod omnes qui cognoscerent valde mirarentur, dixit: *Quid miramini in hoc, aut nos quid intemini, quasi nostra virtute aut potestate fecerimus hanc ambulare?* Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob, Deus patrum nostrorum glorificavit Filium suum Jesum

a Deest cum, in Lyran. In Longip., pro cum, legitur tum.

b In plerisque Editis, quia cum coelestia loquuntur per eos supernum lumen intermicat, et ad inflamat; invito MSS. C. Germ., Norm., etc.

c Snell., hinc propheta ait.

d Norm., sententias dictorum. Sequimur German.

e Editi, quia dum addunt. German., Val. Cl., Norm. et aliis MSS. inbæremus, eis addunt meliorum sensum quam addis efficere videatur.

f Corrupte Editi ante Gassanv., ad quondam. Eneadavintus ex MSS. tum Anglic., tum Gallic.

A (*Act. iii, 12, 13*). Et paulo post: *In fide nominis ejus hunc & quem vidistis et nostis, confirmavit nomen ejus* (*Ibid.*, 16). Signum quippe faciens, intuentium oculos a miraculi lumine perstrinxit; sed humilitatem custodiens, et laudem auctori reddens, quasi unde venerat rediit, quia lux fulguris unde fuerit ostendit. Sancta itaque animalia cum ad signa operanda veniunt, et cum ad reddendam auctori suo gloriam intus apud semetipsa redeunt, fulgor sunt, quia et ostendendo miracula, et exempla humilitatis probando, mentes intuentium ferunt et incendunt.

16. In omne autem quod faciunt, idcirco semper ad laudem Creatoris redeunt, ut in ea virtute quam accipiunt, vera stabilitate persistant. Nam si quid sibi tribuerent, in hoc quod acceperant, stare non possent. Unde bene etiam per Salomonem dicitur: *Ad locum de quo exirent flumina revertentur ut flent fluant* (*Eccle. i, 7*). Sive enim in virtutibus, seu in doctrina, quid aliud sunt sancti viri quam flumina quæ terram cordis carnalium aridam rigant? Sed ideo in operatione quam faciunt, seu in doctrina verbis, citius siccarentur, nisi per intentionem cordis semper sollicitio ad locum de quo exirent redirent. Si enim introrsus ad eum non redeant, ac sese in amore conditoris desideriorum vinculis non astringant, et manus ab eo quod agebat deficit, et lingua ab eo quod loquebatur arescit. Sed intus semper per amorem redeunt, et hoc quod in publico operantes aliquo loquentes fundunt, in secreto suo de fonte amoris hauriunt. Amando enim discunt quod docendo proficerunt. Ad locum ergo de quo exirent flumina revertentur ut iterum fluant, quia aquam sapientiam inde semper hauriunt unde oritur, ne cum cucurrit exsiccatetur. Per omne ergo quod agimus ad fontem veri luminis sollicita mente redeamus. Reddamus Creatori nostro gratias de bonis que accipimus, elique cum Isaia propheta suppliciter dicamus: *Omnia opera nostra operatus es nobis* (*Isai. xxvi, 12*). Bona enim nostra ejus sunt opera, cuius visceribus non sufficit ut nos erigeret, nisi et semetipsum pro nobis inclinaret. Si enim cogiternus Patri Deo ante saecula non fieret homo in tempore, quando homo temporalis saperet æterna? Descensio ergo veritatis ascensio lactea est humilitatis nostræ. Demus ei gloriam, demus laudem, qui vivit cum Patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA VI.
Explanantur versus 15, 16, 17, cum media decimæ
e In aliis Edit., quem videtis, remittentes MSS.
C. German., Norm., Val. Cl., etc.
b Suev., mirabilis lumine.
f C. German., restuant.
j Ita cum omnibus MSS. vet. Edit. et recent., praeter Gassanv., in qua legitur, quia aqua sap hauritur.
k Norm. pler., quas agimus. C. Germ. et vetustiores sequimur.
l In Edit. t502 et seq., Animalialis, religiosis MSS.

octavi parte; deflexo ad sacra Scripturae, ad Evangelij praesertim commendationem, prophetici sermonis sensu.

1213 1. Tenebrosa aqua in nubibus aeris (Psal. xvii, 12), quia obscura est scientia in prophetis. Sed Salomonis voce attestante didicimus : *Gloria regum celare verbum, et gloria Dei est investigare sermonem, quia et honor est hominum eorum secreta abscondere, et gloria Dei est mysteria sermonis ejus aperire* (Prov. xxv, 2). Ipsa autem per se Veritas discipulis dicit : *Quae dico vobis in tenebris, dicite in lumine* (Math. x, 27); id est, aperite exponite quae in allegoriarum obscuritatibus auditis. Magnae vero utilitatis est ipsa obscuritas eloquiorum Dei, quia exercet sensum ut fatigatione dilatetur, et exercitatus capiat quod expersus posset otiosus. Habet quoque adhuc aliud majus, quia Scripturae sacræ intelligentia, quæ si in cunctis esset aperta vilesceret, in quibusdam locis obscuris tante majore dulcedine inventa reficit, quanto majore labore fatigat animum quiescit. Ecce enim sancti Ezechielis nunc voce dicitur :

Vers. 15. — *Cumque aspicerem animalia, apparuit rota una super terram.*

2. Quid autem tota, nisi sacram Scripturam signat, quæ ex omni parte ad auditorum mentes volvit, et nullo erroris angulo a prædicationis suæ viâ relinquit? Ex omni autem parte velvit, quia inter adversa et prospera recte et humiliiter incedit. Circulus quippe præceptorum illius modo sursum, modo deorsum est, quæ perfectioribus spiritualiter dicuntur, infirmis juxta litteram congruunt; et ipsa quæ parvuli iusta litteram intelligunt, docti viri per spiritalem intelligentiam in altum ducent. Quis namque parvolorum in facto Esau et Jacob, quod alter ad venatum mittitur ut benedicatur, alter vero per suppositionem matris a patre benedicitur (Genes. xxvii, 5, 28), nisi iuxta sacra lectionis historiam pascitur? In qua videlicet historia si ad intellectum paulo subtilius pstringatur, b^a videt quia Jacob primogeniti benedictionem non per fraudem subripuit, sed sibi debitam accepit, quam, concedente fratre, d^alatae lentis mercede emerat.

3. At vero si quis altius sentiens utrumque factum velit per allegoriam arcana discutere, protinus ab historia in mysterium surgit. Quid est enim quod Isaac de majoris filiis sui venatione vesci cœneupiscit, nisi quod omnipotens Deus Judaici populi bona operatione pasci desideravit? Sed illo tardante, minorum Rebecca supposuit, quia dum Judaicus populus bona opera soris querit, genitilem populum mater gratia instruxit, ut omnipotenti patri cibum boni operis offerret, benedictionemque majoris fratris acciperet. Qui eosdem cibos ex domesticis animalibus præbuit,

^a *Sensu contrario legitur hic locus sacrae Scripturae in Vulgata. Gregorium secundus est Bernardus serm. 65 in Cant. Consule not. 292 novissimæ Edit. sancti Bernardi, a Mabil onio nostro ornatae.*

^b In Editis videtur, nullo ex nostris MSS. favente.

^c In Becc. et Rothomag., sed quasi sibi. In Editis, sed non sibi.

^d Longip., *de lentis mercede*. Edit., *data lentis mercede*; præter Vaticanam, in qua viliosæ legitur, data

A quia gentilis populus placere Deo de exterioribus sacrificiis **1214** non querens, per vocem Prophetæ dicit: *In me sunt, Deus, vota tua, quæ reddam, laudationes tibi* (Psal. lv, 12). Quid est quod idem Jacob manus ac brachia et collum bædinis pellibus texit, nisi quod bædus pro peccato offerri consuevit? Et gentilis populus ^e carnis quidem in se peccata mactavit, sed co-pertum se peccatis carnalibus conditer non erubui*t*? Quid est quod vestimentis fratris majoris induitur, nisi quod sacrae Scripturae præceptis quæ majori populo data fuerant in bona operatione vestitus est? Et eis minor in domo utitur, quæ major foras exiens intus reliquit, quia illa gentilis populus præcepta tenet in mente, quæ Judaicus populus habere non potuit, dum solam in eis litteram attendit. Et quid est quod Isaac eundem filium nescit quem benedicit, nisi hoc quod de gentili populo Dominus per Psalmistam dixit: *Populus quem non cognovi, servivit mihi, ob auditum aures obediuit mihi* (Psal. xvi, 45)? Quid est quod presentem non vidit, et tamen quæ ei in futuro ve-niant vidit, nisi quod omnipotens Deus, cum per prophetas suos ^f prædicaret gentilitati gratiam prærogandam, eam et in præsenti per gratiam non vidit, quia tunc in errore dereliquit, et tamen quia hanc quandoque collecturus erat, per benedictionis gratiam prævidit? Unde et eidem Jacob, gentilis populi figuram tenenti, in benedictione dicitur: *Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus Deus* (Genes. xxvii, 27). Sicut enim in Evangelio Veritas dicit, *Ager est hic mundus* (Math. xiii, 38), et quia gentilis populus ad fidem perductus per elec-tos suos in universo mundo virtutibus redolet, odor filii odor est agri pleni.

4. Alter namque olet flos uvæ, quia magna est virtus et opinio prædicatorum ^g quæ debriant mentes audientium; alter flos olivæ, quia suave est opus misericordiae quod more olei resovet et lucet; alter flos rosæ, quia mira est fragrantia quæ rutilat et redolent ex cruce martyrum; alter flos lillii, quia candida vita carnis est de incorruptione virginitatis; alter flos violæ, quia magna est virtus humitum, qui ex desiderio loca ultima tenentes, se per humilitatem à terra in altum non sublevant, et cœlestis regni pūrpuram ^h in mente servant; alter redolent spica, cum ad maturitatem perducatur, quia bonitatem operum perfectio ad satietatem eorum qui justitiam esurunt præparatur. Quis ergo gentilis populus in electis suis ubique per mundum sparsus est, et ex eis virtutibus quas agit omnes qui intelligunt odore bonæ opinionis replet, dicatur recte: *Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni*. Sed quia easdem a'entis mercede.

^g Hic interseritur in Vatic. dum se peccatorem confandi non erubescit; quod glossema nullis in MSS. nobis cognitis comparet.

^f Val. Cl., prædicaret.

^h Ita nostri MSS. At Edit. Paris. 1502, alias consentientibus, qui inebriant.

ⁱ C. Germ., Ebroic, et al. Norm., in mentem.

virtutes ex semetipso non habet, adjungat : Cui be- nedixit Dominus Deus.

1215 5. Et quoniam idem electorum populus per quosdam etiam in contemplationem surgit, per quosdam vero in activae vitae solummodo opera pinguecit, recte illie additur : *De te Deus de rore cœli, et de pinguedine terræ* (*Genes. xxvi, 28*). Ros enim desuper et subtiliter eadit. Et toties de rore cœli accipimus, quoties per infusionem contemplationis intima de supernis aliquid tenuiter videmus. Cum vero bona opera etiam per corpus agimus, de terræ pinguedine ditamur.

6. Quid est autem quod Esau tarde ad patrem redit, nisi quod Judaicus populus ^a ad placendum Dominum sero revertitur? Cui ei hoc in benedictione dicitur : *Tempusque erit cum solvatur jugum de collo tuo* (*Ibid., 40*). Quia a servitute peccati Judaicus populus in fine liberatur, sicut scriptum est : *Donec plenitudo gentium introiret, et sic omnis Israel salvis fieret* (*Rom. xi, 25*).

7. Quem non parvorum ipsa evangelica historia in miraculi operatione resificat, quod hydrias vacuas Dominus aqua impleri præcepit, eamdemque aquam protinus in vinum vertit (*Joan. ii, 7*)? Sed cum hæc vigilantiores ingenio audiant, et sacram historiam credendo venerantur, et quid interius innuat requirunt. Qui enim mutare aquam in vinum potuit, etiam vacuas hydrias valuit vino statim replere. Sed impleri hydrias aqua jubet, quia prius per sacræ lectionis historiam corda nostra replienda sunt. Et aquam nobis in vinum vertit, quando ipsa historia per allegoriae mysterium in spiritalem nobis intelligentiam commutatur. Rota ergo quasi per terram trahitur, quia parvulis humili sermone concordat, et tamen magnis spiritalia infundens, ^b quasi circulum in altum levat; et inde sursum erigitur, unde terram tangere paulo ante videbatur.

8. Quia vero undique ædificat, quasi per circulum rota currit. Unde et in lege scriptum est : *Facies et candelabrum ductile de auro mundissimo, hastile ejus et calamos, scyphos et sphærulas ac lilia ex ipso procedentia* (*Exod. xxv, 51; xxvii, 17*). Quis in candelabro nisi Redemptor humani generis designatur? Qui in natura humanitatis ^c infulsit lumine divinitatis, ut mundi candelabrum fieret, quatenus in ejus lumine omnis peccator in quibus jaceret tenebris videret. Qui pro eo quod naturam nostram sine culpa suscepit, candelabrum tabernaculi ex auro purissimo fieri jubetur. Ductile autem feriendo producitur, quia et Redemptor noster qui ex conceptione et nativitate perfectus Deus et homo exstitit, ^d passionum dolores

^a Omnes Edili, ad placandum Dominum. Præferimus MSS. C. Germ., Suess., Val. Cl., Norm., etc., unanimem consensum.

^b Plerique Norm., quasi circulus. Editi consentiunt C. Germ., Suess. et aliis, quos sequimur.

^c Editi, infusit lumen.

^d Idem, passionum ictus. Reluctantur omnes MSS. nostri.

^e Norm., extiterunt.

^f Plerique Norm., donec concurramus.

A portulit, et sic ad resurrectionis gloriam pervenit. Ex auro ergo mundissimo ductile candelabrum suit, quia et peccatum non habuit, et tamen ejus corpus per passionis contumelias ad immortalitatem proficit. Nam iuxta virtutes animæ quo percussionibus potuisse proficere, omnino non habuit. In membris autem suis, quæ nos sumus, quotidie percussionibus proficit, quia dum nos tundimur et afflicimur ut ejus corpus esse mereamur, ipse proficit. De cuius corpore scriptum est : *Ex quo solum corpus per nexus et conjunctiones subministratum et constructum crescit* **1216** in augmentum Dei (*Coloss. ii, 19*). Corpus quippe illius nos omnes sumus. Per nexus vero et conjunctiones corpus ligatur, quia dum capiti pectus, dum pectori brachia, dum brachiis manus, digitii manus sunt conjuncti, ac membra cætera membris inhaerent, corpus omne perficitur, sicut sancti apostoli, quia Redemptori nostro propinquai ^g steterunt, quasi pectus capiti adhæsit. Quos quia martyres sunt secuti, quasi conjuncta brachia pectori fuerunt. Quibus dum pastores et doctores subjuncti sunt per bona opera, manus brachiis inhaerent. Hoc vero omne corpus Redemptoris nostri quotidie per nexus et conjunctiones subministratur in celo, quia cum ad eum illuc electæ animæ ducuntur, ei sua membra colligantur. De quo bene dicitur : *Subministratum et constructum crescit in augmentum Dei* (*Ibid.*), quia Deus omnipotens redemptor noster, qui in se quo proficiat non habet, adhuc per membra sua quotidie augmentum habet. Unde rursum scriptum est : ^h *Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram etatis plenitudinis Christi* (*Ephes. iv, 13*). Hostile vero ejusdem candelabri ipsa Ecclesia debet intelligi, quæ corpus ejus est, quia inter tot adversa libera stat. Calami autem qui de hostili ⁱ procedunt, prædicatores sunt, qui dulcem sonum in mundo ediderunt, videlicet canticum novum. Scyphi autem vino repleri solent. ^j Quid ergo mentes auditorum nisi scyphi sunt, quæ a sanctis præparatoribus vino scientiæ replentur? ^k Sphaerula autem quid est aliud nisi volubilitas prædicationis? Sphæra enim ex omni parte volvitur. Et prædicatio, quæ nec adversitate retineri potest, nec prosperitatibus elevatur, sphæra est, quia est et inter adversa fortis, et inter prospera humili, nec timoris habet angulum, nec elationis. In cursu ergo suo figi non valet, quia per cuncta se volubiliter trahit.

9. Ut autem hoc quod exempli causa protulimus execquamur, bene post calamos, scyphos et sphærulas, in candelabro lilia describuntur, quia post eam quam diximus prædicationis gratiam atque volubili-

^g Al., procedunt, ut est in Editis.

^h In Vatic. et Gussanv. *Quid ergo ora doctorum nisi scyphi sunt qui rino scientiæ nos obriant, ut oblectamenta mundi quæ amavimus obliviscamur.* Unde autem de prompta sit hæc lectio nos fugit. Corte nostra est MSS. Anglic., Norman., C. Germ., Longip., Val. Cl., etc.

ⁱ In Norm., Longip. et pt., semper legitur *sperata* pro sphærula, et *spera* pro sphæra. Consentient Edit. Paris. 1502 et 1518.

tatem, illa virens patria sequitor, quæ animabus sanctis, id est floribus vernalis aeternis. Sphaerulae ergo ad laborem pertinent, lilia ad retributionem. Itaque sicut apud Moysen sphærula, doctrina prædicationis accipitur; ita hic per rotam ipsa sacra Scriptura signatur. Propheta igitur dum sancta animalia videret, adjunxit: *Cumque aspicere animalia, apparuit rota una super terram.*

10. Quia in re querendum est, cum inferius rotæ describuntur, cur una rota prius apparuisse dicitur, nisi quia antiquo populo Vetus solummodo Testamentum datum est, quod ad erudiendam mentem illius quasi rota volveretur? Bene autem rota eadem super terram apparuisse dicitur. Peccanti enim homini dictum est: *Terra es, et in terram ibis* (*Genes. iii, 19*). Rota ergo super terram apparuit, quia Deus omnipotens legem super corda peccantium dedit. Sed quia haec pennata animalia sanctos, ut ante diximus, evangelistas designant, quomodo prius animalia, et postmodum rota una aspicitur, cum ante Testamentum Vetus fuerit, et postmodum **1217** sancti evangelistæ secuti sint? Sed intelligere in his possumus quod illi prius a propheta visi sunt qui merito transcendunt. Nam quanto sanctum Evangelium Testamentum Vetus præcellit, tanto et prædicatores ejus in descriptione prophetica præferri debuerunt.

11. Quamvis sit adhuc aliud quod in hac descriptione considerari debeat, quia prophetæ spiritus sic intra semetipsum anteriora et posteriora simul colligit, ut haec simul prophetæ lingua proferre non possit. Sed ampla quæ videt ^a de disperitis sermonibus emanat, et nunc ultima post prima, nunc vero prima post ultima loquitur. Unde Ezechiel propheta sub figura sanctæ universalis Ecclesiæ, et evangelistarum gloriam per quatuor animalium similitudinem videt, et tamen repente illa subjungit, quæ anterioribus temporibus gesta sunt, ut patenter indicet simul se vidiisse quod carnis lingua non sufficeret simul dicere. Quia vero per quatuor animalia etiam perfectos omnes significari diximus, considerandum quoque est quosdam sanctorum et ante legem fuisse, qui naturali lege districte viverent, et omnipotenti Domino placent. Post animalia ergo rota describuntur, quia electorum multi apud omnipotentem Dominum perfecti et ante legem fuerunt. Sin vero animalia ^b solos, ut diximus, Evangelistas debemus accipere, est adhuc aliud quod considerare debeamus. Videbat enim sanctus propheta quia haec ipsa verba quæ obscuritatibus obvoluta proferebat, non Judaico populo, sed gentibus panderentur. Nobis igitur loquens prius animalia et post rotam describere debuit, quia nos ad fidem Domino largiente venientes, non per legem Evangelium, sed per sanctum Evangelium legem didicimus. Ubi vero, vel qualis rota apparuerit, adjungit cum dicit: — *Vers. 15.* — *Juxta*

A animalia habens quatuor facies. Ubi adhuc subditur: Vers. 16. — Et aspectus rotarum et opus earum quasi visio maris; et una similitudo ipsarum quatuor, et aspectus earum et opera, quasi si sit rota in medio rotæ.

12. Quid est hoc, quod cum una rota diceretur, paulo post adjungitur, *Quasi si sit rota in medio rotæ*, nisi quod in Testamento Veteris littera Testamentum Novum latuit per allegoriam? Unde et rota eadem quæ juxta animalia apparuit quatuor facies habere describitur, quia Scriptura sacra per utraque Testamenta in quatuor partibus est distincta. Vetus etenim Testamentum in lege et prophetis, Novum vero in Evangelii atque apostolorum Actibus et dictis. Scimus autem quia ubi faciem intendimus, ibi quod necesse est videmus. Rota ergo quatuor habet facies, quia prius resecanda mala in populis vident per legem, postmodum vident per prophetas, subtilius vero per Evangelium, ad extrellum autem per apostolos ea quæ in culpis hominum resecarentur aspexit. Potest quoque intelligi quod quatuor facies rota habeat, propter hoc quod Scriptura sacra per gratiam prædicationis extensa in quatuor mundi partes innovavit. Unde et bene rota eadem una prius juxta animalia apparuisse et postmodum quatuor facies habuisse describitur, quia nisi lex Evangelio concordaret, in quatuor mundi partibus **1218** non innoviceret.

13. Sequitur: *Et aspectus rotarum, et opus earum quasi visio maris.* Recite sacra eloquia visioni maris similia narrantur, quia in eis magna sunt volunina sententiarum, ^c cumuli sensuum. Nec immerito mari similis Scriptura sacra dicitur, quia firmantur in ea sententiae locutionis, sacramento baptismatis. Vel certe considerandum est quia navibus in mare navigamus, cum ad desideratas terras tendimus. Nobis autem quid est in desiderio nisi illa terra de qua scriptum est: *Portio mea in terra viventium* (*Psal. cxli, 6*)? ^d Ligno autem, ut dixi, evehit qui mare transit. Et scimus quia sacra Scriptura lignum crucis per legem nobis prænuntiat, cum dicit: *Maledictus omnis qui pendet in ligno* (*Deut. xxii, 23*). Quod Redemptori nostro Paulus attestatur, dicens: *Factus pro nobis maledictum* (*Galat. iii, 13*). Per prophetas quoque lignum annuntiat, cum dicitur: *Dominus regnabit a ligno* (*Psal. xcvi, 10*). Et rursum: *Mittamus lignum in panem ejus* (*Jerem. xi, 9*). Per Evangelium vero lignum crucis aperte ostenditur, ubi ipsa Domini passio quæ prophetata est declaratur. Per apostolos autem haec eadem crux etiam in verbis et operibus tenetur, cum Paulus dicit: *Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo* (*Galat. vi, 14*). Et rursus: *Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi* (*Ibid., 14*). Nobis ergo qui ad æternam patriam tendimus Scriptura sacra per quatuor suas facies mare est. Quæ cracem annuntiat, quia nos ad terram vihitur quæ mare transit. Nullum tamen ex his mendis indici correctorio est insertum.

^a Ita C. Germ., Suess., Ebroic. aliquæ Norm., Val. Cl., etc. Editoribus magis placuit, annuntiatur.

^a *Exensi, de præteritis sermonibus.*

^b *Gorb., sanctos . . . evangelistas.*

^c *Expunimus conjunctionem et a Guss. hic additam, contra MSS. fidem.*

^d *Gussanv., viliosissime, ligna autem, ut dixit, cre-*

ventium ligno portat. Nisi autem mari Scripturam sacram similem cerneret propheta, minime dixisset: *Repleta est terra scientia Domini, sicut aqua maris operientis (Isai. xi, 9).* Sequitur:

Vers. 16. — *Et una similitudo ipsarum quatuor, et aspectus eorum et opera, quasi si sit rota in medio rotæ.*

14. Una similitudo ipsarum est quatuor, quia quod prædicat lex, huc etiam prophetæ; quod denuntiant prophetæ, hoc exhibet Evangelium; quod exhibuit Evangelium, hoc prædicaverunt apostoli per mundum. Una ergo est similitudo ipsarum quatuor, quia divina eloquia etsi temporibus distincta, sunt tamen sensibus unita.

15. *Et aspectus eorum et opera, quasi si sit rota in medio rotæ.* Rota intra rotam est Testamentum Novum, sicut diximus, intra Testamentum Vetus, quia quod designavit Testamentum Vetus, hoc Testamentum Novum exhibuit. Ut enim pauca de multis loquar, quid est quod Adam dormiente Eva producitur (*Genes. ii, 21, 22*), nisi quod moriente Christo Ecclesia formatur? Quid est quod Isaac ad immolandum ducitur, et ligna portat, aræ superimponit et vivit (*Genes. xxii, 6*), nisi quod Redemptor noster ad passionem ductus lignum sibi crucis ipse portavit? Etsic in sacrificio pro nobis ex humanitate est mortuus, ut tamen immortalis maneret ex divinitate. Quid est quod homicida post mortem summi pontificis absoluens ad terram propriam redit (*Num. xxxv, 25*; *Josue xx, 6*), nisi quod humanum genus quod peccando sibi ipsi mortem intulit, post mortem veri sacerdotis, videlicet Redemptoris nostri peccatorum suorum vinculis solvit, et in paradisi possessione reparatur? Quid est quod in tabernaculo propitiatorium fieri jubetur (*Exod. xxv, 17*), super quod duo cherubim, unum a summitate una, et alterum a summitate alia, ex auro mundissimo ponuntur expandentes alas, **1219** et operientes oraculum, ^b qui se mutuo respiciunt versis vultibus in propitiatorium (*Exod. xxv, 20*), nisi quod ultraque Testamenta ipsi in Mediatore Dei et hominum congruunt, ut quod unum designat, hoc alterum exhibeat? Quid enim per propitiatorium, nisi ipse Redemptor humani generis designatur? De quo per Paulum dicitur: *Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius (Rom. iii, 25)*. Quid vero per duo Cherubim, quæ plenitudo scientiae dicuntur, nisi ultraque Testamenta signata sunt? Ex quibus unum a summitate una propitiatori, aliud vero a summitate altera stat, quia quod Testamentum Vetus de incarnatione nostri Redemptoris cepit prophetando promittere, hoc Testamentum Novum perfecte narrat expletum. Duo autem cherubim ex auro mundissimo facta sunt, quia ultraque Testamenta pura ac simplici veritate describuntur. Expandunt vero alas, et oraculum ope-

^a In MSS. Corb., Ebroic. et ceteris Norm., annis a summitate una, et alter. Editi, quos sequimur, consenserunt C. German. et alii German.

^b Ita C. Germ., Suess., Norm., Val. Cl., Longip., etc. At Editi, quid est quod se mutuo.

riunt, quia nos qui omnipotentis Dei oraculum sumus, a culpis imminentibus, Scripturæ sacrae redificatione protegimur. Cujus dum sententias sollicite aspicimus, ab errore ignorantie, ejus alias velamur. Dno ergo cherubim se mutuo respiciunt versis vultibus in propitiatorium, quia ultraque Testamenta in nullo a se discrepant. Et quasi ad semetipsa vicissim facies tenent, quia quod unum promittit, hoc aliud exhibet, dum inter se positum Mediatores Dei et hominum vident. Facies quippe a semetipsis cherubim averterent, si quod unum Testamentum promitteret, aliud negaret. Sed dum concorditer de Mediatore Dei et hominum loquuntur, ut vicissim se respiciant, in propitiatorium intendunt. Rota ergo in medio rotæ est, quia inest Testamento Veteri Testamentum Novum. Et sicut sepe jam diximus, quod Testamentum Vetus promisit, hoc Novum exhibuit; et quod illud occidente annuntiat, hoc istud exhibitum operie clamat. Propheta ergo Testimenti Novi, Testameptum Vetus est; et expositio Testimenti Veteris, Testamentum Novum. Sequitur:

Vers. 17. — *Per quatuor partes eorum d' ibant, et non revertebantur.*

16. Quo alibi divina eloquia, nisi ad corda hominum vadunt? Sed per quatuor partes euntes ibant, quia Scriptura sacra per legem ad corda hominum vadit, signando mysterium. Per prophetas yadit paulo apertius, prophetando Dominum. Per Evangelium yadit, exhibendo quem prophetavit. Per apostolos yadit, predicando eum quem Pater pro nostra redempcione exhibuit. Ihabent ergo rotæ facies ei vias, quia ostendunt sacra eloquia notitiam praecepcionem cum exhibitione operum. Et per quatuor partes vadunt, quia distinctis, ut prædictum est, temporibus loquuntur, vel certe quia in eundem mundi regionibus incarnatum Dominum prædicant. De quibus aperte mox subditur:

Ibid. — *Et non revertebantur, cum ambularent.*

17. Hæc superius de animalibus dicta sunt, sed non eadem intelligi de rotis quæ de animalibus possunt. Rotas quippe signare Testamenta diximus. Et Testameptum Vetus ambulavit quidem, quia per predicationem ad mentes hominum venit, **1220** sed post semelipsum reversum est, quia iuxta litteram in preceptis suis et sacrificiis usque ad finem serari non potuit. Non enim sine immutacione permanxit, cum in eo spiritualis intelligentia defuit. Sed cum Redemptor noster in mundum venit, hoc spiritualiter fecit intelligi, quod carnaliter invenit teneri. Itaque dum spiritualiter littera ejus intelligitur, omnis in eo illa carnis exhibito vivificatur. Testamentum vero Novum etiam per Testimenti Veteris paginas testamendum æternum appellatum est; quia intellectus illius nunquam mutatur. Bene ergo dicitur quod rotæ euntes ibant, et non revertebantur cum ambularent,

^c Editi, concordant.

^d In Suec., Norm. et pl. MSS., euntes ibant. Abest euntes a C. Germ. et al. vetust. Reperiuntur tamen paulo infra: *sed per quatuor partes euntes ibant.*

quia dum Novum Testamentum non rescinditur, dum Vetus iam spiritualiter intellectum tenetur; post se non redeunt; quæ usque ad finem mundi immutabilita persistunt. Ambulant ergo, sed non revertuntur, quia sic spiritualiter ad cor nostrum veniunt, ut eorum præcepta vel studia ulterius non mutantur. Sequitur:

VERS. 18. — *Statuta quoque erat rotis, et altitudo;*
et horribilis aspectus.

18. Quid est quod in Scripturæ sacrae eloquii tria hæc inesse narrantur, ut statuam; altitudinem et horribilem aspectum, id est terribilem habere memorentur? Querendum nobis magnopere est quæ divinæ Scripturæ statuta, quæ altitudo, qui horribilis aspectus dicitur. Scendum ergo est quia stare ad vitam congruit bene operantis. Unde per Paulum dicitur: *Qui stat, videat ne cedat* (1 Cor. x, 12). Qui etiam discipulis dicit: *Sic stans in Dominum, charissimi* (Philipp. iv, 1). Et propheta, qui se vita ac moribus ante Dominum stare videbat, ait: *Vivit Dominus, in cuius conspectu sto* (IV Reg. iii, 14). Altitude vero est, celestis regni promissio. Ad quam tunc pertingatur, quando jam mortalis vita omnis corruptio subjugator. Horribilis vero aspectus est terror gehennæ; quæ sine fine reprobis cruciat, et semper in cruciis conservat. Statuta ergo in rectitudine præceptionis est, altitudo in celsitudine supernæ promissionis, horribilis vero aspectus in iniis atque terroribus supplicii sequentis. Scriptura igitur saeva statutam habet; quia mores ad standum dirigit, ut audierum mentes ad terrenam concupiscentiam non curventur. Altitudinem habet, quia in eæ est patria æternæ viæ gaudia promittit. Horribilem quoque aspectum habet, quia omnibus reprobis gehennæ supplicia minatur. Ostendit igitur statutam eam in edificatione morum, ostendit altitudinem in promissione præmiorum, ostendit horribilem aspectum in terroribus suppliciorum. Recta est enim in præceptis, alta in promissionibus, horribilis in minis. Habet statutam cum per prophetam dicit: *Quiescite agere percerere, discite benefacere, querite judicium, subveniente oppreso, et judicato pupillum, defendite viduam* (Isai. i, 17). Et rursum: *Frangite exsistenti panam tuum, et egenos vagosque induc in domum tuam; cum videris nudum, operi eum, et domesticos sentinis tui ne despezeras* (Ibid. LVIII, 7). Habet altitudinem cum per eundem prophetam dicit: *Non erit fidi sol amplius ad lucendum per diem, nec splendor lunæ illuminabit te; sed eris tibi Dominus in lucem sempiternam, et Deus tuus in gloriam tuam* (Ibid. LX, 19). Habet horribilem aspectum cum, infernum describens, dicit: *Dies ultimus Domini, annus retributioñis iudicii Sion; et conuertentur terrantes ejus in picam;* ^a *et dyaboli ejus in*

^a Horribilis, horrendus, asper significat generabilis, ut Eneid. III, de domo Pici canitur:

Horrendum sylvæ et religione parentum,
hoc est venerabile. Hebreice hoc legiuntur proprie terribilis, quod ad religiosum pavorem spectare potest.

^b Editi, in rectitudine præceptionis, invitatis MSS.
Anglie., Norm., C. Germ., Norb., Suec., etc.

sulphur; et erit terra in picam ardentem, nocte et diē non extinguetur in sempiternum (Isai. XXIV, 8, seq.). Quam beatus quoque Job describit, dicens: *Terram tenebrosum et opertam mortis caligine, terram miseria et tenebrarum, ubi umbra mortis, et nullus ordo, sed sempiternus horror inhabilans* (Job. x, 21, 22). Habet statutam cum per eam Dominus propitiis pollicetur, dicens: *Sicut caeli nubis et terra nova, quæ ego stare facio coram me, dicit Dominus; sic stabit semen vestrum et nomen vestrum* (Isai. LXVI, 22). Illi enim veritatem coram Domino stant, qui vitam spem in prævitate non dissipant. Habet altitudinem cum statim subdit: *Et erit mensis ex mense, et Sabbatum ex Sabato, et veniet omnis caro ut adores coram facie mea,* dicit Dominus (Ibid., 23). Quid est mensis nisi perfectio dierum? Et quid est Sabbatum nisi requies in qua fieri opus servile non licet? Mensis ergo ex mense est, quia qui hic perfecte vivunt, illuc ad perfectionem gloriæ perducuntur. Sabbatum vero ex Sabato est, quia qui hic cessant a perverso opere, illuc quiescent in coelesti retributione. Habet etiam horribilem aspectum cum protinus adjungit: *Et egredientur et videbunt cadavera virorum, qui prævaricati sunt in me. Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non extinguetur* (Ibid., 24). Quid enim horribilissimum dici, quid cogitari potest, quam damnationis vulnera suscipere, et dolores vulnerum nunquam finire! De hoc horribili aspectu rotorum bene per Sophoniam dicitur, cum supervenire duris mehtibus dies judicii denuntiatur: *Iustitia est dies Domini magnus, iusta et velox nimis. Vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies iræ dies illa, dies tribulationis et angustie, dies calamitus et misericordie, dies tenebrarum et caliginis, dies nebulae et turbinis, dies tubæ et clangoris* (Soph. 1, 14).

19. Sed quia exterioris rotæ dicta posuimus, restat nunc ut interioris quoque statutam, altitudinem, et horribilem aspectum proferre deheamus. Habet quippe rotæ interior statutam suam cum per sapientem Evangelij ad terrena desideria incurvare nos prohibet, Redemptoris nostri vocibus dicens: *Attende ut non gravenetur corda nostra in crapulo et ebrietate, aut in curis hujus vitæ* (Luc. XXI, 34). Habet altitudinem cum de eodem Redemptore promittit, dicens: *Quoniam autem crediderunt in eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri* (Joen. i, 12). Quid enim hac potestate altius, quid haec altitudine sublimius dici potest, in qua creatus quisque efficitur filius creatoris? Habet horribilem aspectum cum de reprobis loquitur, dicens: *Ibunt hi in supplicium exterum* (Matth. XXV, 46). Habet statutam cum Veritas discipulos admonet, dicens: *Venient gemitus possidetis, et date eleemosynas. Facite nobis sacerdos non veterascentes* (Luc. XII,

^c Ita C. Germ. et alii antiquiores. Vulgati, judicatae pupillæ.

^d Ed. 1502, crasso errore, et sumus ejus; quem tamquam sequentes editores, excepto nemine, propagarunt et receperunt, inconsultis MSS. et ipso latissimo texto.

50. Habet promissionis altitudinem cum dicit : *Venient ab Oriente et Occidente, et recumbent cum Abraham et Isaac et Jacob in regno celorum* (*Matth. viii, 11*). Habet horribilem aspectum cum subdit : *Filius autem regni ejicientur in tenebras extiores; ibi erit fletus et stridor dentium* (*Ibid., 12*). Quibus **1222** rursum voce Veritatis dicitur : *Vos in peccatis vestris mori emini* (*Joan. viii, 21, 24*). Habet staturam cum primi pastoris vocibus dicit : *Ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis et charitatem* (*II Petr. i, 5*). Habet altitudinem cum paulo post dicit : *Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in aeternum regnum Domini et Salvatoris nostri Iesu Christi* (*Ibid., 11*). Qui rursus bonis pastoribus pollicetur, dicens : *Cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriae coronam* (*I Petr. v, 4*). Habet horribilem aspectum cum dicit : *Adveniet autem dies Domini ut sur, in qua caeli magni impetu transibunt, elementa vero calore solventur* (*II Petr. iii, 10, 6*). Cum haec igitur omnia dissolvens sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus et pietatibus, exspectantes et proponentes in adventum diei Dei per quam coeli ardentes solventur, elementa vero ignis ardore tabescere? Habet staturam cum per Paulum nos a terrenis desideriis erigit, dicens : *Mortificate membra vestra quae sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, et avaritiam, quae est idolorum servitus* (*Coloss. iii, 5*). Habet altitudinem cum promittit, dicens : *Vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cum enim Christus apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria* (*Ibid., 3*). Habet horribilem aspectum cum minatur, dicens : *In revelatione Domini nostri Iesu Christi de celo, cum angelis virtutis ejus in flamma ignis, dantis vindictam his qui non reverentur Deum, et qui non obediunt Evangelio Domini nostri Iesu Christi, qui paenas dabunt in interitu aeternas a facie Domini, et a gloria virtutis ejus* (*II Thess. i, 7*). Habet staturam cum nos admonet, dicens : *Videte, ne quis alicui malum pro malo reddat, sed semper quod bonum est sectamini in invicem et in omnes* (*I Thess. v, 15*). Habet altitudinem cum promittit, dicens : *Si commorimur, et convivemus, si sustinemus, et conregnabimus* (*II Tim. ii, 11*). Et rursum : *Non sunt condignae passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis* (*Rom. viii, 18*). Habet horribilem aspectum cum minatur, dicens : ** Terribilis quedam exspectatio judicii, et ignis temulatio, quae consumptura est adversarios* (*Hebr. x, 27*). Qui rursus ait : *Horrendum est incidere*

^a C. Germ. et Corb., puritatem.

^b Excusi, transient, licet in MSS. C. Germ., Norm., Longip. et pene omnibus, legamus transibunt.

^c Gussanv., per quem, recedendo a MSS. et superioribus Excusis.

^d Norm., non obedierunt.

^e Editio omnes, terribilis quidem, quibus nulli ex

A in manus Dei viventis (*Ibid., 31*). Quae omnia brevi quoque sententia stringit, dicens : *Ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis quae sit latitudo, et longitudo, et sublimitas, et profundum* (*Ephes. iii, 18*). Lata quippe est charitas, quia et inimicorum dilectionem capit, et per eam charitatem qua nos Deus omnipotens late diligit etiam longanimiter portat. Illoc ergo nos debemus exhibere proximis, quod indignis nobis a creatore nostro conspicimus exhiberi. Latitudo itaque et longitudo ad staturam pertinet, quia per amorem mores dilatat, ut fraterna mala charitas longanimiter portet. Sublimitas autem est aeternorum illa remuneratio praemiorum, de cuius immensitate dicitur : *Quia nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae preparavit Deus diligentibus se* (*I Cor. ii, 9*). Habet ergo in sublimitate altitudinem, quia aeterna **1223** sanctorum ^f gaudia nulla nunc prevalent cogitatione penetrari. Profundum quoque est illa inestimabilis damnatio suppliciorum, quae eos quos suscepit in ima deenergit. In quibus sacra eloquia horribilem aspectum habent, quia inestimabilem terrorem abundantibus incutiunt, cum supplicia inferni loquuntur. Bene ergo dicitur : *Statura quoque erat rotis, et altitudo, et horribilis aspectus, quia Scriptura sacra in utroque Testamento **1224** et admonendo recta est, et promittendo alta, et minando terribilis.*

Haec nos, fratres charissimi, hodierna die largiente Domino, dixisse sufficiat, ut ad disserenda ea quae subjuncta sunt otio reparati redeamus, in auctore omnium Deo et Domino nostro Iesu Christo confidentes, qui vivit et regnat cum Patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA VII.

Exponitur versus 18 cum quinque sequentibus, maxime de sacræ lectionis utilitate, et de exhibendis ea canticione charitatis officiis, ut nobis potissimum per penitentiam intendamus.

1225 1. Sicut nostis, fratres charissimi, consuetudo prophetiae est nunc ista, nunc illa aspicere, et ab aliis in aliud subito verba ^g derivare, sicut Psalmista cum de Domino loqueretur, dicens : *Deus iudex justus, fortis et longanimis, nunquid irascitur per singulos dies? Nisi convertamini, gladium suum vibravit, arcum suum telendit, et paravit illum; et in ipso paravit rasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit* (*Psal. vii, 12, seq.*); repente subjungit : ^h *Concepit dolorem, et peperit iniuriam; lacum aperuit, et effudit eum, et incidit in solem quam fecit* (*Ibid., 15*). Ecce cum Domini narraret justitiam, quasi non mutata voce, repente peccatoris intulit culpam. Quod unum me exempli causa dixisse sufficiat, quia quisquis in prophetis usum lectionis habet, quam crebro

MSS. nostris favent. Frequenter autem prioribus Edit. labentibus, catcri incaute collabuntur.

^f Longip., gloria.... prævalet.

^g Suesc., declinare.

^h Ita MSS. omnes. At, ipsi renitentibus, Vulgati habent : et patiens.

ⁱ In plur. Norm. : Ecce parturit in iust. Concepit, etc.

ista faciant non ignorat. Unde nunc Ezechiel propheta cum de rotis loqueretur, adjunxit :

VERS. 48. — *Et totum corpus plenum oculis in circuitu ipsorum quatuor.*

2. Qui enim non ipsarum, sed *ipsorum* dixit, profecto indicat quia repente sermo ejus a rotis ad animalia rediit. Per quæ nimur perfecti quique, ut prædictum est, designantur. Corpora itaque animalium idcirco plena oculis describuntur, quia sanctorum actio ab omni parte circumspecta est, bona desiderabiliter providens, mala solerter cavens. Et hoc est laboriosius, ^a ubi sanctorum mens vehementer invigilat, ne se ante eorum oculos mala sub bonorum specie abscondant. Circumspecta ergo est vita sanctorum, ne sic sit libera, ut superba sit, quia sæpe superbia excedit in verbis, ^b et videri appetit libertas puritatis. Ne sic sit humilius, ut formidolosa, quia aliquando timor restringit animum, et loqui quæ reæ sunt non presumit, sed tamen in ipsa timida cogitatione humilitatem esse se simulat. Ne sic sit parca, ut tenax sit, quia plerumque tenacia parcimonia appetit æstimari, ut juste ac necessarie videatur tenere quidquid agenti proximo misericorditer non vult impendere. Ne sic sit misericors, ut effusa sit, quia nonnunquam effusionem esse misericordiam putat. Aliud enim est pietatis studio necessaria proximis dare, atque aliud ea quæ **1224** possidentur sine mercedis intentione dispergere. Quidquid ergo agitur, in radice intentionis pensandum est quo merito apud judicium creatoris habeatur. Unde et idem creator dicit : *Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit* (*Luc. xi, 34*). Oculum videbit intentionem, corpus vero actionem nominans. Quia si nostra intentio apud Deum simplex fuerit, in ejus judicio nostra actio tenebrosa non erit. Igitur quia sancti viri solerter invigilant ut se undique aspiciant, et ubique custodiant, ne aut mala propter ea ipsa appetant, aut hæc eadem sub specie bonorum agant, scilicet ne se eis virtutis virtutes esse mentionantur, totum corpus plenum in circuitu oculis habent, quia omnis eorum actio providentia sollicitudinis et repletur et circumdatur.

3. Hinc est quod Paulus apostolus dum cuidam pœnitenti de perpetrato facinore ^c Corinthios prosiceret voluisse misereri, ait : *Si cui aliquid donastis, et ego.* Nam et ego quod donavi, propter vos in persona Christi, ut non circumveniamur a Satana. Non enim ignoramus cogitationes ejus (*II Cor. ii, 10*). Si enim parcendum erat, ^d cur se humilitate tanta voluntati discipulorum magister egregius socialis, ut neque ipse discipulis, neque ab eo discipuli in compassionis causa divisi viderentur, nisi quia sollicito providentia oculo attendit, quod plerumque dum alter donat, alter irascitur? Et quale est jam misericordiae sacrificium, quod cum discor-

A dia proximi offertur? Unde recte ait : *Ut non circumveniamur a Satana.* Non enim ignoramus cogitationes ejus. Quia videlicet inde alterius cordi rixæ malum solet immittere, unde alterum conspicit pietatis negotium fecisse. Imperfectum enim bonum est quod sic agitur, ut ne quid ei ex alio latere mali subrepatur non attendatur, nisi forte hoc quod sine cujuspam scandalo fieri non potest, culpa sit non fecisse.

4. Hoc vero ideo dicimus, ^e ut notum vestre dilectioni faciamus quia in nostro bono opere aliquando cavendum est scandalum proximi, aliquando vero pro nihilo contemnendum. Quod ^f in ipso nostro auctore didicimus, qui, dum tributum Petro inquisito peteretur, prius paradigma **1225** proposuit, per quod se nihil debere respondit, dicens : ^g *Reges terre a quibus accipiunt tributum vel censem, a filiis suis, an ab alienis* (*Matth. xvii, 24, 25*)? Cui cum dicceretur *Ab alienis*, illico respondit : *Ergo liberi sunt filii.* Sed postquam liberum se esse monstravit, ne fortasse scandalum cuiquam faceret, subdidit : *Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, et mitte hamum, et eum pisces qui primus ascenderit tolle, et aperto ore ejus invenies statarem; illum sumens da eis pro me et te* (*Ibid., 26*). Qui rursum cum diceret quia omne quod in os intrat non coquinat hominem, tunc accedentes discipuli dixerunt ei : *Scis quia Pharisæi, auditio hoc verbo, scandalizati suni?* (*Matth. xv, 11, seq.*) At ille respondens, ait : *Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus cœlestis, eradicabitur. Sinite illos, cœci sunt, et duces cœcorum. Ecce magna Veritas, ne in quorundam cordibus scandalum gigneretur, quod non debuit tributum dedit; et rursum quia generari scandalum in quorundam cordibus contra veritatem vidi, in suo eos scandalum remanere permisit.*

5. Ex qua re nobis considerandum est quia, in quantum sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus. Si autem de veritate scandalum sumitur, utilius permittitur nasci scandalum quam veritas relinquatur. Corpora ergo animalium plena sunt oculis cum se hinc inde caute circumspiciunt.

6. Sed sciendum nobis est quia sæpe, dum aliis rebus intendimus, sit ut alias negligamus; et ubi negligimus, ibi procul dubio oculum non habemus. Nam Pharisæus ille qui ascenderat in templum orare, testante Evangelio, quid dixit agnovimus. Ait enim : *Deus, gratias ago tibi* (*Luc. xviii, 11*). Recte autem gratias Deo agebat, a quo acceperat bona quæ fecerat. Qui etiam subjungit : *Quia non sum sicut cœteri hominum, raptores, injusti, adulteri, relut etiam hic Publicanus; jejuno bis in Sabbato, decimas do omnium quæ possedeo* (*Ibid., 12*). Ecce ad exhibendam abstinentiam, ad impendendam misericordiam, ad referendas Deo gratias oculum Pharisæus habuerat, sed ad humilitatis custodiæ oculum non habebat. Et

* Vulgati, excepto Gussanv., ut volum nostræ dilectionis; quo sensu? nos latet.

^f Val. Cl., quod ipso nostro auctore didicimus.

^g Plur. Norm., reges gentium.

Cod. Corb. ^a Vulgati, quia sanctorum. ^b Vatic. cum Suess., et audiri appetit. ^c C. Germ., Corinthis voluisse misereri. ^d Vatic., cur se humilitati tantæ voluntatis. Prælivit PATROL. LXXVI.

quid prodest quod contra hostium insidias pene tota civitas caute custoditur, si unum foramen aperium relinquitur, unde ab hostibus intretur? Quid ergo prodest custodia quæ pene ubique circumponitur, quando inimicis tota civitas per neglectum loci unius aperitur? Pharisæus autem qui jejunium exhibuit, decimas dedit, Deo gratias retulit, quasi pene per circuitum in suæ civitatis custodia vigilavit. Sed quia unum in se foramen superbie non attendit, ibi hostem pertulit, ubi per negligentiam oculum clausit. Quia ergo sanctorum mentes undique se circumspicientes invigilant, atque in omni suo opere pavoris et sollicitudinis oculum circunducunt, ne aut prava agant, aut recta quæ præcepta sunt non agant, aut bonis scilicet expletis, in suis cogitationibus intumescent, et tanto gravius offendant quanto justi vindicentur foris et occultius peccant, recte dicitur : **Totum corpus eorum plenum oculis in circuitu.**

7. Scendum quoque quod in translatione veteri non habetur : **Totum corpus eorum plenum oculis in circuitu**, sed dicitur : **Dorsa eorum plena oculis.**

1226 Quæ videlicet sententia ab ædificationis intellectu non diserebat. Ea enim quæ sunt in facie sæpe etiam peccatores homines custodiunt solent. Justi autem viri, quia se et in eis custodiunt quæ in promptu et in facie non videntur, in dorsis oculos habere referuntur. Qui ergo et ea quæ in occultis sunt discutiunt, atque ab ipsis se custodiunt quæ latentes, profecto oculos in dorsis habent. Quod tamen intelligi et aliter potest, quia ea quæ sunt ante faciem nostram videmus, dorsa autem nostra aliis in nobis videt, et nos videre non possumus. Quia autem sancti viri solerter se aspiciunt in quibus ab aliis judicari possunt, et districte se vident, sicut sæpe districte ab aliis videntur, qui in se nec ea quæ ^a se latere poterant ignorant, humen in dorso portant. Sequitur :

Vers. 19. — *Cumque ambularent animalia, ambulabant pariter et rotæ juxta ea; et cum elevarentur animalia de terra, elevabantur simul et rotæ.*

8. Ambulant animalia cum sancti viri in Scriptura sacra intelligent quemadmodum moraliter vivant. Elevantur vero a terra animalia, cum sancti viri se in contemplatione suspendunt. Et quia unusquisque sanctorum quanto ipse in Scriptura sacra profecerit, tanto haec eadem Scriptura sacra proficit apud ipsum, recte dicitur : **Cum ambularent animalia, ambulabant pariter et rotæ**^b; **et cum elevarentur animalia de terra, elevabantur simul et rotæ**, quia divina eloquia cum legente crescunt; nam tanto illa quisque altius intelligit, quanto in eis altius intendit. Unde nec elevantur rotæ, si non elevantur animalia, quia nisi legentium mentes ad alia profecerint, divina dicta, velut in imis, non intellecta jacent. Cum enim legenti cuiilibet sermo Scripturæ sacrae (si ^c tepidus videtur sensus

A divini eloquii) ejus mentem non excitat, et in cogitatione sua nullo intellectus lumine emicat, rota et otiosa et in terra est, quia animal non elevatur a terra. At vero si animal ambulet, id est bene vivendi ordinem querat, et per gressum cordis inveniat quemadmodum gressum boni operis ponat, ambulant pariter et rotæ, quia tantum in sacro eloquio proiectum invenis, quantum apud illud ipse proficeris. Si vero pennatum animal sese in contemplatione te-tenderit, rotæ protinus a terra sublevantur, quia terrena non esse intelligis, quæ prius in sacro eloquio juxta terrenum morem dicta credidisti. Fitque ut Scripturæ sacrae verba esse cœlestia sentias, si accensus per contemplationis gratiam temetipsum ad cœlestia suspendas. Et mira atque ineffabilis sacri B eloquii virtus agnoscerit, cum superno amore legentis animus penetratur. Quia ergo animal ad alta se sublevat, rota volat. Sequitur :

Vers. 20. — *Quocunque ibat spiritus, illuc eunte spiritu et rotæ pariter levabantur, sequentes eum.*

9. Quo enim spiritus legentis tendit, illuc et divina eloquia levantur, quia si in eis altum quid videndo et sentiendo quæsieris, hæc eadem sacra eloquia tecum crescunt, tecum in altiora ascendunt. Bene autem de eisdem rotis dicitur : **Sequentes eum.** Legentis enim spiritus, si quid in eis scire morale aut historicum quærat, sensus hunc moralis historia sequitur. Si quid typicum, mox **1227** figurata locatio agnoscerit. Si quid contemplativum, statim rotæ quasi pennas accipiunt, et in aere suspenduntur, quia in verbis sacri eloquii intelligentia cœlestis aperitur. **Quocunque ergo ibat spiritus, illuc eunte spiritu et rotæ pariter levabantur, sequentes eum.** Rotæ enim spiritum sequuntur, quia verba sacri eloquii, ut sæpe jam dictum est, juxta sensum legentium per intellectum crescent.

10. In una enim eademque Scripturæ sententia alias sola historia pascitur, ^d alius typicam, alius vero intelligentiam per typum contemplativam querit. Et fit plerumque ut, sicut dictum est, in una eademque sententia cuncta simili tria valeant inventari. Moyses enim cum de ardenti rubo vocatus fuisse (Exod. iii, 3), accessit propius ut videret visum, et ecce rubus ardebat, et non consumebatur. Magnum est hoc miraculum. Si solam in eo historiam requiras, est unde legentis nutritur animus, ut videas quod in ligno ignis ardeat, et non consumat. Jam vero si typicam intelligentiam quæras, quid flamma nisi legem, de qua scriptum est : *In dextera ejus ignea lex* (Deut. xxxiii, 2)? et quid rubus ille, nisi Judaicum populum designavit, peccatorum suorum spinis obsitum? Sed rubus ardens consumi non potuit, quia Iudaicus populus et ignem quidem legis accepit, et tamen peccatorum suorum spinas non

^a Desideratur vocula *se* in Editis. In diversis MSS. varie hic legitur. In Norm. *qua in se nec ea quæ se latere*. In Suess. *qua in re*. C. Germ. et Longip., qui in se.

^b Additur in C. Germ. et in Suess., *juxta ea.*

^c Deest particula *si* in Suess., Longip. et pler. Norm. Legitur in C. Germ. et plur. aliis MSS. nequon in Vulgatis.

^d Ita C. Germ., Norm. et pene cæt. In excusis autem, aliis typica, aliis vero.

deseruit, nec ejus vicia divini sermonis flamma concremavit. Fortasse in hoc factio alius majora per typum contemplari desiderat. Hujus quia sensus excrevit, elevantur pariter et rotæ. Inter homines enim perfectus homo factus est unicus Dei Filius, qui sua peccata non habuit, sed spinas nostræ nequitiae suscepit, atque usque ad passionem pro nobis humiliari dignatus est, et in semetipso ignem tribulationis nostræ suspicere. Sed arsit, et non arsit, quia et ex humanitate est mortuus, et tamen immortalis ex divinitate permanens. Suscepit a nobis unde sacrificium fieret pro nobis, et tamen impassibilis atque incommutabilis perirens in propriis, ut nos commutaret a nostris. Alius fortasse ^b per historiam, moralitatem, atque alius per allegoriam intelligentiam contemplationem requirit. Patet cunctis iuxta historiam hoc quod in lege scriptum est, ut ^c tortur quæ pro peccato offertur, retorqueatur caput ejus ad pennulas, ita ut collo inhæret, et non penitus abrumptatur (*Levit. i, 15; v, 8*). In quibus verbis dubius legentibus sensus historicus non est. Sed si hæc intelligere moraliter requiras, agitur rota dum ad moralem intelligentiam ducitur sacri verbi sententia. Nos enim ipsi in omnipotentis Dei sacrificio esse tortur debemus, ita ut caput nostrum ^d retorqueatur ad pennulas, id est animus ad virtutes. Non enim immerito per caput mentem intelligimus, quia sicut caput corpus, ita mens actiones regit. Sed caput ad pennulas retorqueri præcipitur, ut ea quæ dicis facias, et os ad opera conjungas. Nec ita caput abscindendum est, ut a corpore dividatur, sed ex parte decisum, corpori suo jubaretur inhærente, quia videlicet mens nostra a carni delectatione incidenda est, sed a carnis cura necessaria incidenda non est. Hinc enim **1228** scriptum est: *Carnis curam ne feceritis in desideriis* (*Rom. xiii, 14*). Quæ ergo in desideriis fieri prohibetur, procul dubio in necessitate conceditur. Caput ergo torturis ex parte abscissum est, et ex parte inhæret, ut, sicut dictum est, et ^e a voluntate carnis mens nostra incisa sit, et tamen a necessitate non sit abscissa. Quid, si hoc sacrificii genus sub typica Redemptoris nostri intelligentia alius ad contemplationem requirat? Ascendat ergo ad fortiora animus, eleventur animalia, ut eleventur pariter et rotæ. Quis enim caput nostrum est, nisi Redemptor generis humani? De quo scriptum est: *Ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius* (*Ephes. i, 22*). Quem cum Judæi persequerentur, nomen ejus delere de terra conati sunt. Cumque eum crucifixum et sepultum viderent, hunc se ab amore omnium divisisse crediderunt. Sed caput torturis et incisum est, et tamen a suo corpore divisum non est, quia ex eo

A quod pro nobis mortem pertulit, omnes nos sibi verius in ipa sua morte conjunxit; et per hoc quod se nostris oculis visibiliter subtraxit, ^f nostris sentimentibus invisibiliter radicavit. Caput ergo torturis incisum inbasit corpori, quia pro nobis quidem Redemptor noster passus est, sed a nobis separatus per passionem non est. Quia igitur dicta sacri eloquii cum legentium spiritu excrescent, recte nunc dicitur: *Quocunque ibat spiritus, illuc eunte spiritu et rotæ pariter levabantur, sequentes eum*. Et subditur:

Ibid. — *Spiritus enim vitæ erat in rotis.*

11. In rotis enim spiritus vitæ est, quia per sacra eloquia dono spiritus vivificamur, ut mortifera a nobis opera repellamus. Potest etiam intelligi quia spiritus vadit cum legentis animum diversis modis et ordinibus tangit Deus, quando hunc per verba sacri eloquii modo in zelo excitans, ad ultionem erigit, modo ad patientiam mitigat, modo in prædicationem instruit, modo ad pœnitentias lamenta compungit. Sed curramus breviter per hæc eadem verba quæ diximus, et videamus quomodo sequuntur rotæ spiritum, qui vitæ spiritus dicitur, et rotis inesse perhibetur.

Certe si legentis animum spiritus vitæ in zeli servore tetigerit, protinus in sacris eloquiis videt quod Moyses, ad castra rediens, et populum per idola peccasse cognoscens, hunc per servorem spiritus gladiis stravit (*Exod. xxxii, 27*); quod Phineas, persequendo luxuriam, iram Domini gladio placavit (*Num. xxv, 8*); quod Petrus sibimet menticentes, verbo ^g perculit et occidit (*Act. v, 5, 10*). Quod **1229** Paulus, negligentibus discipulis, ^h virga minatur (*1 Cor. iv, 21*).

12. Si vitæ spiritus legentis animum ad servandam patientiam tangit, statim sequuntur et rotæ, quia in sacris eloquiis invenit quod Moyses et Aaron, cum loquentes recta persecutionem populi passi sunt, ad tabernaculum cucurrerunt, pro ipso populo exortantes quem fugiebant (*Num. xx, 6*). Sancta autem eorum mens et tumorem superbientium pertulit, et tamen contra eos ad odium non erupit. Patientia enim vera est, quæ et ipsi amat quem portat. Nam tolerare, sed odire, non est virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris. In eisdem quoque eloquiis (*1 Reg. viii, 22*) invenit quod Samuel de principatu dejectus **1229** orasse se etiam pro dejicientibus constitutus; quod nemo sanctorum ad coelestem gloriam nisi patientiam servando pervenit; quod ipse auctor generis humani sputa, colaphos, spineam coronant, crucem, lanceam pertulit, et tamen pro persecutoribus oravit.

13. Si vitæ spiritus legentis animum ad studium prædicationis excitat, statim sequuntur et rotæ,

riores, et a voluptate carnis. C. Germ., Corb., Norm., ut plures non memorem, et a voluntate. Quid mirum cum Joan. ⁱ legamus, non ex sang., neque ex voluntate carnis.

^f Suess., nostris mentibus radiavit.

^g Suess., et Longip., percudit.

^h Ebroic., Seg., Val. Cl., Longip., Suess., virginem minatur.

^a C. Germ. et Lyr., ex humilitate.

^b Corb., cui consentit Ed. 1502, *alius historiæ moralitatem præ allegoriam intelligentiam*. Sequitur Gerin., Norm., et alijs poiores.

^c Norm., Val. Cl., Longip., *turtur qui*.

^d Longip., *retorqueamus ad pennulas, id est animos.*

^e Ed. 1502, quam, licet errantem, sequuntur poste-

quia in sacris eloquiis invenit Moyses, jubente Deo mino, contra Aegypti regem in quantis se prædicationis liberæ verbis erexit (*Exod.* v, 10); quod Stephanus * Judæis perfidiantibus diceret: *Vos semper Spiritui sancto restititis* (*Act. vii*, 51), nec inter lapides timuit (*Ibid.*, 57); quod Petrus, fustibus cæsus, ne in nomine Jesu loqueretur, cum magna libertate respondit: *Obedire oportet Deo magis quam hominibus* (*Ibid.*, v, 28, 29); quod Paulus catenarum vinculis stringitur (*Philip.* i, 14), sed tamen verbum Dei non est alligatum (*II Tim.* ii, 9).

14. Si vitæ spiritus ad pœnitentiae lamenta compungit, sequuntur protinus et rotæ, cum Scripturæ sacrae verba David pœnitentem proferunt; quod et reprehensus a propheta, quia subjectus cœlesti Regi non fuit, subjecto increpanti non erubuit consilieri quod fecit (*II Reg.* xii, 13); quod publicanus, qui reatum suæ nequitiae cognovit, etsi injusius ad templum venit, justificatus a templo rediit (*Luc.* xviii, 13, 14); quod Petrus negationis maculas lacrymis lavit (*Math.* xxvi, 75); quod latro qui in cruce cognovit culpam, in ipsa jam morte invenit veniam (*Luc.* xxiii, 43). De quibus adhuc rotis eadem propheta replicat, atque subjungit:

Vers. 21. — *Cum eunitibus ibant, et cum stantibus stabant; et cum elevatis a terra pariter elevabantur et rotæ, sequentes ea, quia spiritus vitæ erat in rotis.*

15. Hæc, sicut nostis, fratres charissimi, ex maxima parte jam dicta sunt, sed iterata descriptione narrantur. Nec nos itaque pīgeat eadem breviter exponendo repetere, quæ spiritus per proprie tam dignatus est replicando narrare. Hoc enim solum in his verbis novum additur, quod dictum est: *Cum stantibus stabant.* Sunt autem quidam qui usque ad hoc proficiunt, ut terrena quæ acceperunt bene dispensare neverint, misericordiæ operibus intendant, oppressis subveniant. Hi videlicet vadunt, in eo quod se ad proximi utilitatem tendunt. Cum his ergo rotæ gradiuntur, quia sacra eloquia dictorum suorum passus ^b in coru[m] itinere disponunt. Et sunt alii qui in fide quam acceperunt ita ad tenendum fortes sunt, ut adversis quibusque resistere valeant, et non solum minime ad perversitatem trahantur perfidiæ, sed etiam perversa loquentes impugnent, eosque ad rectitudinem pertrahant. Cum istis stantibus stant et rotæ, ^c quia eis rectitudinem suam sacri eloquii verba confirmant, cum in eis audiunt: *State et tenete traditiones quas didicistis* (*II Thess.* ii, 15). Et rursum: *Adversarius vester diabolus, tanquam leo rugiens, circuit quærens quem devoret, cui resistite fortes in fide* (*I Petr.* v, 8, 9). Et sunt alii qui omnia terrena despiciunt, nulla quæ prætereunt, possidere dignantur, et in Dei se, ut prædictum est, contemplatione suspendunt. Cum his ergo elevatis et rotæ pariter levantur, quia in quantum quisque

* Ille vox perfidiantibus, alias insolens, legitur in Mss. C. Germ. et plerisque Norman. In Suess. vero et Longip., *Judæis lapidantibus*.

^b C. Germ., Becc., Rothom., in ejus itinere, fortasse proximi. Duo priores Cod. habent, disponuntur.

A ad alta profecerit, intantum ei et sacra eloquia de altioribus loquuntur. Vadunt ergo animalia ad utilitatem proximi, 1230 stant ad custodiam sui, elevantur ad contemplationem Dei.

16. Sed et rotæ pariter vadunt, stant, elevantur, quia quæsita sacra lectio talis invenitur, qualis et sit ipse, a quo queritur. Ad activam enim vitam profecisti, ambulat tecum. Ad immobilitatem atque constantiam spiritus profecisti, stat tecum. Ad contemplativam vitam per Dei gratiam pervenisti, volat tecum. Et rursum subditur: *Quia spiritus vitæ erat in rotis.* Quod idcirco secundo dicitur vitæ spiritus in rotis esse, quia Scripturæ sacrae duo sunt Testamenta, quæ utraque Dei spiritus scribi voluit, ut nos a morte animæ liberaret. Vel certe quia duo sunt præcepta charitatis, dilectio videlicet Dei, et dilectio proximi, per quæ utraque nos sacrae Scripturæ dicta vivificant. Secundo ergo dicitur quod spiritus vitæ erat in rotis, quia dilectionem Dei et proximi capimus in eloquiis divinis. Per præcepta enim Scripturæ sacrae reviviscimus, qui mortui in culpa jacebamus. Unde omnipotenti Domino per Psalmistam dicitur: *In æternum non obliviscar justificationes tuas, quia in ipsis vivificasti me* (*Psal.* cxviii, 93). Justificationes enim præcepta Domini dicuntur, in quibus nos corrigoendo justificat. De quibus Psalmista apertius dicit: *In tuis justificationibus meditabor, non obliviscar sermones tuos* (*Ibid.*, 16). In eis itaque nos vivificat, quia per hæc nobis spiritualem vitam demonstrat, eamque per afflatum spiritus nostris mentibus infundit. Quod quia quotidie per donum gratiæ in electorum mentibus agitur, recte dicitur: *Spiritus vitæ erat in rotis.*

17. Hæc nobis Scriptura in tenebris vitæ præsentis facta est lumen itineris. Hinc etenim Petrus ait: *Cui benefacitis intendentis, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco* (*II Petr.* i, 19). Hinc Psalmista dicit: *Lucerna pedibus meis verbum tuum, Domine, ei lumen semitis meis* (*Psal.* cxviii, 105). Scimus tamen quia et ipsa nobis nostra lucerna obscura est, nisi hanc nostris mentibus veritas illustret. Unde iterum Psalmista ait: *Quoniam tu illuminas lucernam meam, Domine, Deus meus, illumina tenebras meas* (*Psal.* xvii, 29). Quid enim lucerna ardens, nisi lumen est? Sed lumen creatum nobis non lucet, nisi illuminetur a lumine non creato. Quia ergo omnipotens Deus ad salutem nostram sanctorum Testamentorum dicta et ipse creavit, et ipse aperuit, spiritus vitæ erat in rotis. Sequitur:

Vers. 22. — *Et similitudo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis, ^d extenti super capita eorum desuper.*

18. Hæc, largiente Domino, duabus modis expōnemus, ut lectoris judicio quid eligendum censeat relinquamus. Possunt enim firmamenti nomine cor-

^c Editi, quia in eis. Abest in a Germ., Norm., etc.

^d Val. Cl., similitudo firmamenti super capita animalium. Abest animalium in Germ.

* Pler. Norm., extenta, scilicet similitudo.

leses potestates intelligi. Quod firmamentum recte quasi aspectus crystalli dicitur, quia videlicet ^a crystallum forte quidem nimis est, sed ex aqua solidatur. Et natura angelica, quando creata est, liberum arbitrium accepit, utrum vellet in humilitate persistere, et in omnipotentis Dei conspectu permanere, ^b an ad superbiam laberetur, et a beatitudine caderet, per similitudinem aqua fuit. Sed quia cadentibus aliis, sancti angeli in sua beatitudine persistierunt, atque hoc acceperunt in munere, **1231** ut jam cadere omnino non possint, in eis natura sua, quia jam ^c duci mutabiliter non potest, quasi in magnitudinem crystalli durata est. Quod crystallum horribile et extensem super capita animalium dicitur, quia illæ potestates angelicæ, quæ omnipotentis Dei conspectui assistunt, nobis adhuc in hac corruptione positæ, terribiles atque pavendæ sunt. Quorum nuac gaudia, quia sensum nostrarum mentium excedunt, super capita animalium esse memorantur. Quis enim in carne corruptibili positus comprehendere valeat quæ sit illa angelorum ineffabilis et sine fine latititia? quæ beatitudo, sine defectu vultum vide creatoris, atque in ejus delectatione sine immutatione persistere?

19. Potest autem firmamenti nomine ipse per figuram noster Redemptor intelligi, verus Deus super omnia, et factus inter omnia homo perfectus, in quo nostra natura apud Patrem confirmata est. De quo etiam per Psalmistam prophetando dicitur: *Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ, et super filium hominis quem confirmasti tibi* (*Psal. LXXIV, 18*). Humana etenim natura priusquam a creatore omnium susciperetur, terra erat; nam firmamentum non erat. Peccatori quippe homini dictum est: *Terra es, et in terram ibis* (*Genes. iii, 19*). At postquam assumpta est ab auctore omnium, atque in cœlis sublevata, et super angelos ducta, firmamentum facta est, quæ terra fuit. Sed firmamentum quod aspicitur, cuius habeat similitudinem, subinfertur, cum dicitur: *Quasi aspectus crystalli horribilis*. Crystallum, sicut dictum est, ex aqua ^d congelascit, et robustum fit. Scimus vero quanta sit aquæ mobilitas. Corpus autem Redemptoris nostri, quia usque ad mortem passionibus subjacuit, aquæ simile juxta aliquid fuit, quia nascendo, crescendo, lassescendo, esuriendo, sitiendo, moriendo, usque ad passionem suam per momenta temporum mobiliter decucurrit. Cujus cursus Propheta intuens, ait: *Exsultavit ut gigas ad currēdā viam* (*Psal. xviii, 6*). Sed quia per resurrectionis suæ gloriam ex ipsa sua corruptione in

^a In Ebroic., Gemet., Utic. aliisque Norm., *crystallus fortis*. Neutrius est generis in C. Germ. et aliis, quos sequuntur Editi.

^b Excidet in Gussanv. vocula *an*, magno sensu et perspicuitatis detimento, quam revocavimus ex Editis et manu exaratis.

^c Editi, optimo sensu, *dejici mutabiliter*. At in C. Germ. et omnibus MSS. nostris legitur *ducit*. In Suess., pro *mutabiliter*, legimus *mirabiliter*.

^d Gemet., Utic. et ali Norm., *congelescit*.

^e Vatic. et Gussanv., *suspensi sunt*. Nostra lectio est MSS. *omnium*. Alteri locum dedit Gilotii conje-

A incorruptionis virtutem convalevit, quasi crystalli more ex aqua duruit, ut in illo et hæc eadem natura esset, et in ipsa quæ jam fuerat corruptionis mutabilitas non esset. Aqua ergo in crystallum versa est, quando corruptionis ejus infirmitas per resurrectionem suam ad incorruptionis est firmitatem mutata.

20. Sed notandum quod hoc crystallum horribile, id est pavendum, dicitur. Quis autem nesciat cuius pulchritudinis sit crystallum? Et mirum quomodo in hoc crystallo converiat pulchritudo cum pavore. Sed omnibus vera scientibus constat quia Redemptor humani generis cum judex apparuerit, et speciosus justis, et terribilis erit injustis. Quem enim mansuetum aspiciunt electi, hunc eundem pavendum B atque terribilem conspicunt reprobri. Sed hunc ideo tunc electi terribilem non videbunt, quia modo terror illius considerare non cessant. Studiose enim considerant quam terribilis ad judicium veniat, culpas anteactas deflent, imminentes declinant; pavorem illius quotidie ante oculos mentis ponunt, et quam tremendus **1232** apparent sine cessatione • suspecti sunt, atque quotidie timendo agunt ne quando venerit pertimescant. Similitudo ergo super capita animalium firmamenti quasi aspectus crystalli horribilis. Et quia ipse pavor ejus, quem in suis cogitationibus tenent, eorum mentes protegit, recte subiungitur: *Extenti super capita eorum desuper*. Firmamentum hoc quod in similitudinem crystalli super capita eorum animalium apparel, et horribile et extensem est, quia bonoru[m] mentes unde terret, inde protegit. Si enim pavendus in eorum cordibus non esset, ^f protector et modo a peccatis et post a suppliciis non fuisset. Quia autem semper considerant ^g qui pavor ex judicio immineat, virtutum pennas in rectitudine conservant. Unde et apte mox subditur:

Vers. 25. — *Sub firmamento autem pennæ eorum rectæ alterius ad alterum.*

21. Tunc pennæ virtutum sub firmamento rectæ sunt, quando bonum quod alter habet, hoc alteri impendit, ut qui terrenam substantiam accepit, indigentis proximi inopiam sublevet; qui doctrinæ gratia plenus est, ignorantis proximi tenebras verbo suo prædicationis illustreret, qui temporali potestate submixus est, oppressos a violentiis relevet; qui prophætice spiritu plenus est, a vita proximi mala imminentia, bona suadendo, declinet; qui gratiam curationis accepit, ^h intercessione sua saluti infirmantium pie et humiliiter impendat; qui, a terrenis actibus liber, soli Deo vacare meruit, pro delinquentura, qui, pro suspecti, in marg. annotavit: *vide num sit suspensi*.

^f Suess., et modo a peccatis, et post a suppliciis non eripuisse. Secus in C. German. et aliis.

^g Vulgati emendantes MSS., quis pavor.

^h Ita omnes MSS. in Edit. Paris. 1518, male, in cessione sua. Gussanv., intercessionem suam.... impendat. Antiquam lectionem omnium MSS. calculo confirmatam fortasse mutavit, quod sensum integrum non crederet. At observare debuit impendat optime referri ad gratiam curationis.

tibus proximis exoret. Fit autem saepe ut qui terrena substantia nimis occupatur orationi non quantum debet invigile. Et fit plerumque ut is qui ad exorandum Dominum cunctis mundi oneribus exutus vacat sustentationem vivendi non habeat. Sed dum dives porrigit alimentum aliquid vestimentum pauperi, et dum pauper orationem suam animae divitis impendit, penae animalium rectae alterius ad alterum tenduntur. Nam dum ille mibi verbum prædicationis exhibet, et lumine veritatis ex corde meo ignorantiae tenebras expellit, dumque illi ego, quia fortasse a mundi hujus potente opprimitur, solarium meae defensionis ^a impertior, atque hunc de violentis manibus evello, vicissim nobis pennas nostras tendimus, ut nos affectu et ope vicaria ex bono quod accepimus tangamus. Unde bene primus pastor admonet, dicens : *Omnium finis appropinquavit. Estote itaque prudentes, et vigilate in orationibus; ante omnia mutuam in vobis metipsis charitatem continuam habentes, quia charitas operit multitudinem peccatorum. Hospitalites invicem sine murmurationibus. Unusquisque sicut accepit gratiam, in alterum illam administrantes* (*I Petr. iv, 7, seq.*). Quod ergo apud Ezechiem pennae, hoc apud Petrum apostolum accepta gratia dicitur. Et quod ille ait : *Rectae pennae alterius ad alterum, hoc Ecclesie pastor dicit : Unusquisque sicut accepit gratiam, in alterum illam administrantes* (*Ibid., 10*). Peuuae enim nostrae rectae jam non sunt, si ad utilitatem nostram solummodo reflectuntur. Sed tunc rectae sunt, cum in utilitatem proximi dirigimus quod habemus. Quia enim **1233** bona nostra non a nobis sunt, sed ab eo hæc accepimus a quo factum est ut essemus, tanto ea nobis non debemus retinere privata, quanto ea nobis conspicimus ab auctore nostro ad communem utilitatem data. Unde recte Petrus apostolus in exhortatione hujus rei sublit, dicens : *Sicut boni dispensatores multiformis gratia Dei* (*I Petr. iv, 10*). Atque adhuc adjicit : *Si quis loquitur, quasi sermones Dei; si quis ministrat, tanquam ex virtute quam administrat Deus* (*Ibid., 11*). Ac si aperte dicat : Illūmīlēt impendite bonum proximis, quia scitis vobis non a vobis esse quod habetis. Quālibet enim penna virtutis cum ad proximum impertiendo tenditur, recta non erit, si humilitate caruerit. Sequitur :

D — *Ibid. — Unumquodque duabus aliis velabat corpus suum, et alterum similiter velabatur.*

22. Quia per corpus actio, per alas vero virtutes signantur, supra iam diximus (*Hom. 4, n. 5*). Et cum dicat : *Sub firmamento autem pennae eorum recte alterius ad alterum, querendum est* ^b qualiter subditur : *Unumquodque duabus aliis velabat corpus suum. Quia in re hoc patenter indicatur, quia et pennas* ^c *alius ad alterum tendebant, et tamen duabus aliis corpus proprium velabant. Quid est hoc, nisi quia sic debe-*

^a *Editi, impertior. Præferimus lect. MSS. C. Germ., Norm., etc.*

^b *Norm. et plur. MSS., quod item subditur. Retinimus receptam in Vulgatis lect., quæ est German. et antiquiorum.*

^c *Ita Sueas. et C. Germ., a secunda manu, sed an-*

A mus virtutes quas accepimus, aliis impendere, ut ea in quibus peccavimus, non desinamus caute cogitare, et reatum nostrum quotidie per timorem et poenitentiam plangere? Ducas enim alas superius, quibus corpus velatur, timorem et poenitentiam diximus. Sic ergo in charitate crescamus, ut pennas ^d tendamus in proximos; et nunquam desinamus engitare et plangere nosmetipos. Pennæ tendantur juxta, pennæ cooperant corpora, ut et de bonis actibus præbeamus exempla, et mala quæ egimus abscondant a judicio timor et poenitentia. In translatione autem veteri de his alis dicitur : *Singulis duas conjunctæ, et tegentes corpora eorum. In quibus verbis intelligitur quia et ipsæ erant pennæ quæ jnngebantur alterius ad alterum, et ipsæ quæ eorum corpora cooperabant.*

B Quod per figuram bene accipitur, quia illæ nos virtutes apud omnipotentem Deum protegunt, quas ex charitate proximis imperitum atque conjungimus;

C cum quibus dum concorditer vivimus, mala quæ fecimus velamus. Possunt ergo etiam per has alas duo præcepta charitatis intelligi, amor scilicet Dei, et proximi. Amando enim Deum, nostra in nobis mala perseguimur, id est corpus velamus. Diligendo autem proximum, ei in quo prodesse possumus festinamus, id est alas ad alterum tendimus.

23. Hoc autem quod subditur, *Et alterum similiter velabatur, in translatione veteri non habetur. Et quæri protest cur postquam dictum est : Unumquodque duabus aliis velabat corpus suum, subiungitur : Et alterum similiter velabatur. Translationem autem Septuaginta interpretum, Aquilæ, Theodotionis, et Symmachii sollicite perscrutantes, nihil ex his verbis invenimus; sed beati Hieronymi scripta relegentes* **1234** agnovimus quia hanc sententiam in Hebreæ veritate ita positam, non quidem juxta verbum, sed juxta sensum invenerit. Quæri etenim potest cur postquam dictum est : *Unumquodque velabat corpus suum, statim subditur : Et alterum similiter velabatur.*

D Si enim diceret unum et alterum, loquendi ratio stare. Postquam vero dictum est *Unumquodque*, cur adjicetur *alterum*, cum in unoquoque omnes comprehenduntur? Sed si et perfectiorum vitam, et proficientium merita distinguimus, et unumquodque et alterum non irrationaliter positum videmus. Qui enim et sua dñe, et virtutum pennas ad proximos in exemplum tendunt, procul dubio perfecti sunt. Sunt autem plerique parvolorum qui eorum lacrymas conspiciunt et imitantur. Et qui pudi in suis pravitatibus esse potuissent, sanctos vigilantioresque viros considerant; moxque suis pravitatibus irati, accenduntur ut plangant, et inflammantur ad poenitentiam. Atque ut velare sanctos corpora sua conspiciunt, ita ipsi quoque lacrymarum suarum aliis velantur. Scipsosem enim magnis increpationibus serunt; cur qui virtutes non habent peccata sua minime detinua. Prius legebatur ut habent Editi, alias ad alterum. In Val. Cl., *pennas et alas*.

^d *Norini, pler. et Longip., tendamus in proximos; sic pennas tendamus in proximos, ut non desinamus. Germ. et alii expertes sunt hujus repetitionis.*

plorant, si adhuc et illi plangere non desinunt, A qui jam virtutum pennas per exempla ad proximos tendunt.

24. In quibus verbis necesse est ut nos qui parvuli adhuc sumus perfectorum semper et virtutes et lacrymas ante mentis nostrae oculos ponamus. Imitemur quæ in illis aspicimus, ut dum cœperimus per incrementa crescere, possimus ab illo districto examine mala quæ fecimus velare. In assiduis enim fletibus, in quotidiana nostra penitentia habemus sacerdotem in cœlis, qui interpellat pro nobis. De quo etiam per Joannem dicitur : *Si quis peccaverit, adrogatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris* (*I Joun. ii, 1*). * Ecce exultat animus cum advocati nostri b potentiā audimus. Sed exultationem nostram iterum remordet timor, quia ipse qui nobis advocatus est dicitur justus. Nos enim e causas injustas habemus, justus vero advocatus injustas causas nullo modo suscepit, nec verba dare pro injustitia consentit. Quid ergo agimus, charissimi fratres mei? Sed ecce occurrit animo quid agamus. Mala quæ fecimus, et deseravimus, et accusemus. Scriptum est : *Justus d in principio accusator est sui* (*Prov. xviii, 17*). Quilibet etenim peccator conversus in fletibus jam justus esse inchoat eum cœperit accusare quod fecit. Cur enim justus non sit qui contra suam injustitiam jam per lacrymas sœvit? Justus igitur advocatus noster justos nos defendet in judicio, quia nosmetipso et cognoscimus et accusamus injustos. Non ergo in fletibus, non in actibus nostris, sed in advocati nostri allegatione C confidamus, qui vivit et regnat cum Patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VIII.

A versu 24 quæ supersunt capiti primi explicitantur, cum initio capituli secundi; et de Christi divinitate, de verbi Incarnatione, de prædicatione, de Ecclesiæ congregatione, multiplicatione, unitate, plurimis dispergitur.

1235 Quod per exempla justorum multi proficiunt, superioris locutionis Æne tractatum est. Atque hoc ipsum propheta nobis certius aperit cum his quæ dixerat adjungit :

; Vras. 25. — * *Et audiebam sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum.*

1. Solent in sacro eloquio per aquas, populi designari. Unde per Joannem dicitur : *Aqua sunt populi* (*Apoc. xvii, 15*). Idcirco autem aquis populus designatur, quia et in vita sonum habet ex tumultu carnis, et quotidianus defluit ex decursu mortalitatis. Ut autem saepè jam diximus, alæ sunt animalium, virtutes sancrorum. Quid est ergo quod propheta alarum sonum audit quas sonum aquarum multarum, nisi quod

* Suess., *ecce exultamus*.

† Val. Cl., *patientiam*.

‡ Editi, *causas injustitiae*.

§ Val. Cl., *in principio sermonis*.

• C. Germ., Longip. et al., *et audiui*.

† Norm., *conversione*.

§ Idem., *quanti conversi peccatores*.

¶ Ita C. Germ., Corb., Suess., Val. Cl. et Norm.

A omnipotens Dei pietate illæ alæ virtutum, quæ in paucis prius sanctis sonabant, etiam nunc prædicatione diffusa, in multarum populorum conversatione resonant? Incarnato enim, passo, ac resurgentे Domino, pauca pennata animalia fuerunt, quia rari valde extiterunt, qui cœlestia desiderarent, et virtutum pennis se in alta suspenderent. Sed postquam divinitatis ejus prædicatio in mundo diffusa est, quanti jam parvuli, quanti graviores, quanti fortes juvenes, quanti imbecilles, ¶ quantæ conversæ peccatrices, ¶ quantæ anus virgines per fidem, per spem, per amorem ad cœlestia evolant, quis dicere, quis testimoniare sufficiat? Ecce alarum sonitus, qui prius in paucis animalibus fuit, jam nunc in populis resonat, jam nunc mundi multitudinem ad cœlestie desiderium B pennæ virtutum levant. Bene ergo dicitur : *Et audiebam sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum*, quia, sicut præfati sumus, ille virtutum sonus qui in aurem Dei prius ex paucis sanctis factus est, postmodum ex aquis multis id est ex innumerabilibus est populis multiplicatus. De quo sono adhuc bene additur :

IBID. — *Quasi sonum sublimis Dei.*

2. Quid est quod alarum sonus in sanctis animalibus quasi sonus sublimis Dei dicitur, nisi quod omnipotens Deus et ipse implet mentes sanctorum cœlesti desiderio, et ipse exaudit impletas? Ipse etenim creat in sanctorum cordibus amorem, et ipse ex amantibus cordibus precem suscipit. Negationem suam Petrus levit amare, sed tamen illic præmittitur quia Jesus respexit Petrum (*Luc. xxii, 61, 62*). Venit Maria Magdalene post multas maculas culpe, ad pedes Redemptoris nostri cum lacrymis (*Ibid., vii, 38*); sed quis illam infudit intus, nisi qui benignè suscepit foris? Quis illam ad lacrymas urgebat per compunctionis spiritum, nisi qui hanc exterius coram 1236 simul recumbentibus recipiebat ad veniam? Redemptor igitur noster peccatricis mulieris mentem extrahebat cum de culpa compongeret, suscepiebat ut a culpa liberaret. Bene ergo iste alarum sonus quasi sonus sublimis Dei dicitur, quia quidquid in sanctorum virtutibus agitur, ejus est gratiae qui merita largitur :

3. Qui recte per prophetam sublimis Deus esse memoratur. In Scriptura etenim sacra aliquando Deus nuncupative, aliquando vero essentialiter dicitur. Nuncupative enim dicitur, sicut scriptum est : *Ecce constitui te deum Pharaonis* (*Exod. viii, 4*). Et sicut Moyses ait : *Si quis hoc vel illud fecerit, applica illum ad deos, videlicet ad sacerdotes* (*Exod. xxviii, 8*). Qui rursum dicit : *Duis non detrahes* (*Ibid., 28*), id est sacerdotibus. Et sicut Psalmista ait : *Deus*

Vulgati, quantæ annos virgines. Fortasse legendum, quantæ annus et virgines. Verum aliiquid sine MSS. auctoritate adjudicere fuit religio.

¹ Anglic. Norm., Val. Cl., *mentem et trahebat et suscepiebat; trahebat, etc.* In Vatic. legitur *exergebat pro trahebat, sequimur C. Germ. Antiq.*, cui concinit Longip.

¶ Val. Cl., *mentibus*.

*stetit in synagoga deorum, in medio autem a deo di-
judicat (Psal. lxxxi, 1).* Essentialiter autem Deus dicitur, sicut ipse ad Moysen dicit : *Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob* (Exod. iii, 6). Unde Paulus apostolus volens nuncupativum Dei nomen ab essentiali discernere, de Redemptore nostro locutus est, dicens : *Quorum pa-
tres, ex quibus Christus secundum carnem, qui est
super omnia Deus benedictus b in saecula (Rom. ix, 5).* Qui enim nuncupative dicitur Deus, ^a inter omnia ; qui vero essentialiter, Deus super omnia est. Ut ergo ostenderet Christum naturaliter Deum, non hunc Deum tantummodo, sed Deum super omnia esse memoravit, quia et electus quisque, sicut præmisimus, vel in exemplo justitiae prærogando positus dici Deus potest, sed inter omnia, quoniam nuncupative, deus; Christus autem Deus est super omnia, quia naturaliter Deus. Quem ergo Paulus Deum super omnia, hunc Ezechiel propheta Deum sublimem nominat. Postquam vero dictum est : *Audiebam sonum alarum, quasi sonum aquarum mul-
tarum, quia adhuc additur : Quasi sonum sublimis Dei,* etiam hoc intelligere possumus quod futurum electis omnibus scimus. Alarum etenim sonitus, sicut diximus, fuit in prædicatoribus sanctis : aquarum sonitus, in conversis et sequentibus populis. Sed idem ipse sonitus erit quandoque sonus sublimis Dei, quia multitudo, quæ nunc ad fidem per sanctos doctores trahitur, quandoque in cœlestem patriam congregabitur, ut ibi omnes electi sine fine laudent, cum vi-derint sine fine quem laudent. Et quia tunc perfecte corpus Redemptoris efficitur omnis multitudo sanctorum, juxta Pauli vocem dicentis : *Quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei* (Rom. viii, 21); eique ita tunc inhærent, ut eis 1237 de corruptione, quæ per resurrectionem vincitur, jam nihil in suo sancto amore contradicat, sed unita gloria sui Redemptoris fiat ; recte dicitur : *Quasi sonum sublimis Dei.*

4. ^d Notandus est ordo describentis, quia prius sonus ex aliis animalium, qui postmodum quasi sonus aquarum multarum, ad extremum vero quasi sonus sublimis Dei dicitur. Quod enim prius prædicaverunt sancti, hoc postmodum crediderunt atque tenerunt conversi ad fidem populi, qui ad extremum quoque liberatori omnium reddent laudem in cœlestia sublevati. Sonus itaque animalium fit quasi sonus aquarum, et sonus aquarum fit quasi sonus sublimis Dei, quia laudem omnipotentis Domini,

^a Ita C. Germ. et pler. Norm., Vulgatis habentibus discernit.

^b Longip., in saecula amen.

^c Illic vitiosi sunt Editi pl. vet. Paris. 1502 et 1518 : *Qui vero essentialiter Deus est. Ut Deest super omnia.* In Gussanvil., qui enim nuncupative dicitur Deus inter omnia, néquaquam essentialiter Deus super omnia est. Sequi debuerat Ed. Vatic. et Gilot. quæ Mss. ad amissim repræsentant. Utitur Gregorius familiari sibi antithesi, dum de Christo loquitur, *inter omnia, super omnia.* Vide l. xv, Moral., c. olim 10, nunc n. 20; l. xvi, c. olim 14, nunc n. 37; et supra hom.

A quam prius in mundo pauci, hanc postmodum multi clamaverunt. Et quam nunc multi clamant, cum adhuc eis in semetipsis sua corruptio repugnat, hanc in cœlestem patriam electi omnes suo jam capiti uniti resonabunt. Adhuc autem sanctorum animalium opera virtutesque describuntur, cum subditur :

Ibid. — *Cum ambularent, quasi sonus erat multitudinis, ut sonitus castrorum.*

5. Si per sonum sublimis Dei laus nostri creatoris in cœlesti patria designatur, mirandum non est quod rursus ad sanctorum opera in hac adhuc vita viventium propheticus sermo refunditur, quia sanctus Spiritus in corde prophetarum, quod siuul ostendit intus, non simul ejici per linguam foras.

B Aqua quippe scientiæ qua prophetantis animus repletur, in contemplatione vehementer exuberat. Sed quia angustum est spiritui omne os hominis, id est foramen carnis, ad explendam illam imminensitatem ^e quæ conspicitur, proferendo lingua variatur. Postquam ergo sonum alarum quasi sonum sublimis Dei esse consperit in celis, rursus ad terras redit, et pennata animalia quid hic agant loquitur, ut illic summo mereantur, dicens : *Cum ambularent, quasi sonus erat multitudinis, ut sonitus castrorum.* Cum prædicatores sancti mundum prædicando et trahendo circumeunt, animalia ambulant. Et quia hi etiam quos colligunt, statim ut crediderint, in laudem nostri creatoris exsurgunt, fit sonus quasi sonus multitudinis. Et quia in prædicatione eadem bellum contra aeras potestates sumunt, recte subjungitur : *Ut sonitus castrorum.* Cum enim sanctis prædicatoribus fideles populi conjunguntur, contra malignos spiritus in procinctu fidei multitudines castrorum flunt. Et dum quotidie fideles quique cœlestibus desideriis replentur, terrena despiciunt, dura sibi pro amore supernæ patriæ proponunt, contra potestates aeras castra ^f flunt, quia armati fide et bonis operibus muniti graduntur. Quasi enim quibusdam castris spiritalis exercitus per Paulum ^g dicitur : *In-
duite vos h armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli, quia non est nobis collectatio aduersus carnem et sanguinem, sed aduersus principes et potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum ha-
rum, contra spiritalia nequitia in cœlestibus* (Eph. vi, 11, 12).

D 5. Sanctorum ergo ⁱ multitudines castra sunt; quæ bellum contra potestates aeras suscepserunt. 1238 Unde et sancta universalis Ecclesia ita sub

7, n. 19.

^d Norman., scrutandus est ordo.

^e Suess., Longip., Val. Cl., Norm., Anglic., quæ conspicit, modo hoc modo illud quod aspicit proferendo lingua variatur. Iliujus glossematis expertes sunt Germ., Corb. et vetustiores.

^f Sag. figunt.

^g Suess., dicitur, cum ipse dicit.

^h Rothom. et Becc., armatura.

ⁱ Suess. et Longip., multitudines et sonitus castrorum sunt.

specie dilectorum describitur, ut dicatur: *Pulchra es, amica mea, suavis et decora sicut Jerusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata* (*Cant. vi, 3*). Quia enim Jerusalem pacis visio interpretatur, cuius nomine patria cœlestis exprimitur, sancta Ecclesia suavis et decora ut Jerusalem dicitur, quia ejus vita et desiderium, visioni jam pacis intime comparatur, ut in eo quod auctorem suum diligit, quod ejus speciem videre concupiscit; de quo scriptum est: *In quem desiderant angeli prospicere* (*I Petr. i, 12*), per ipsa jam amoris sui desideria angelis similis dicatur: quoniam quanto Deo amabilis efficitur, tanto agit ut malignis spiritibus terribilis fiat. Qualiter autem sit terribilis, subjuncta comparatione ostenditur, id est, *Ut castrorum acies ordinata* (*Cant. vi, 3*). Quid est quod sancta Ecclesia hostibus suis ut castrorum acies sit timenda? Non enim a magno intellectu vacat ista comparatio, et idcirco est subtiliter intuituenda. Scimus enim et constat quia castrorum acies tunc hostibus terribilis ostenditur, quando ita fuerit constipata atque densata, ut in nullo loco interrupta videatur. Nam si ita disponitur, ut locus vacuus per quem hostis possit ingredi dimittatur, profecto jam suis hostibus terribilis non est. Et nos ergo cum contra malignos spiritus spiritalis certaminis aciem ponimus, summopere necesse est ut per charitatem semper uniti atque constricti, et nunquam interrupti per discordiam inveniamur, quia quælibet bona in nobis opera fuerint, si charitas desit, per malum discordiae locus aperitur in acie, unde ad feriendos nos valeat hostis intrare.

7. Antiquus vero inimicus castitatem in nobis, si sine charitate fuerit, non timet, quia ipse nec carne premitur, ut in ejus luxuria dissolvatur. Abstinentiam non timet, quia ipse cibo non utitur, qui necessitate corporis non urgetur. Distributionem terrarum rerum non timet, si eidem operi charitas desit, quia divitiarum subsidiis nec ipse eget. Valde autem in nobis charitatem veram, id est amorem humilem quem nobis vicissim impendimus timet, et nimis concordiae nostre invidet, quia hanc nos tenemus in terra, quam ipse tenere nolens amisit in celo. Bene ergo dicitur: *Terribilis ut castrorum acies ordinata* (*Cant. vi, 9*), quia electorum multitudinem eo maligni spiritus pertimescunt, quo eos per charitatis concordiam unitos contra se et congregatos aspiciunt.

8. Quanta autem sit concordiae virtus ostenditur, cum sine illa virtutes reliquæ, virtutes non esse monstrantur. Magna enim est virtus abstinentiae; sed si quis ita ab alimentis abstineat, ut cœteros in cibo dijudicet, et alimenta eadem que Dens creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus

A etiam damnet (*Rom. xiv, 3, 6*), quid huic virtus abstinentiae facta est nisi laqueus culpæ? Unde Psalmista quoque nullam esse abstinentiam sine concordia designans, ait: *Laudate eum in tympano et chore* (*Psal. cl, 4*). In tympano enim corium siccum resonat, in choro autem voces concorditer cantant. Quid ergo per tympanum nisi abstinentia, et quid per chorum nisi charitatis concordia designatur? Qui itaque sic abstinentiam tenet, ut concordiam deserat, laudat quidem **1239** in tympano, sed non laudat in choro. Et sunt nonnulli qui dum plus sapere quam necesse est student, a proximorum pace resiliunt, dum eos velut hebetes stultosque contemnunt. Unde per se Veritas admonet, dicens: *Habete in vobis sal, et pacem habete inter vos* (*Marc. ix, 49*), B ut quisquis habere sal sapientiae studet, curet necesse est quatenus a pace concordiae nūnquam recedat. Quod vero de his duabus virtutibus diximus, hoc de ceteris omnibus sentiendum est. Unde Paulus terribiliter admonet, dicens: *¶ Pacem sequimini cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum* (*Hebr. xi, 14*).

9. Quia autem nil sine concordia Deo placeat, ipsa per se Veritas demonstrat, dicens: *Si offeres munus tuum^b ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus^c habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ad altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum* (*Matth. v, 23, 24*). Ecce a discordantibus accipere non vult sacrificium, holocaustum suspicere recusat. Hinc ergo C perpendite, quantum sit malum discordiae, propter quod et illud abjicitur, per quod culpa laxatur. Quia vero electi semper in charitate conjuncti sunt, et haec eadem eorum charitas sonum laudis reddit auctori, malignis vero spiritibus, id est antiquis suis hostibus pœnam incutit timoris, recte nunc de pennatis animalibus dicitur: *Cum ambularent, quasi sonus erat multitudinis, ut sonitus castrorum.*

10. I Libet autem ab exortu sanctæ Ecclesiæ fidei oculo usque ad finem mundi tendere, et haec eadem castra quomodo ambulent videre. ^d Castra enim multitudines appellantur exercitus, cum in præcinctu pergunt, aut in certo quolibet loco in itinere demorantur. Castris ergo via est vita præsentis sæculi, omnibus concorditer viventibus sanctis. Alia autem sunt castra prædicantium, qui huc illucque pro colligendis animabibus in sancti operis præcinctu laborent. Alia castra continentium, atque ab hoc mundo recessentium, qui contra malignorum spirituum bella quotidie in corde se præparant. Alia castra bonorum conjugatorum, qui viventes in amore omnipotentis Dei concorditer, sic vicissim sibi carnis debitum solvunt, ut tamen quid Deo de bonis operi-

^a Editi, tanto agitur.

^b Editi, superflue, quia si quælibet.

^c Longip. cum Norm. pl., ante altare.

^d C. Germ. et Val. Cl., deliquerit adversum te. Pugnat haec lectio contra textum Græcum et versiones.

^e Vatic., mendose, debet. Præv. Ed. Paris. 1518 et 1571. Emendatur ex MSS. Anglie. et nostris.

^f C. Germ., Longip., Val. Cl., castra enim multi-

tudinaria.

^g Vulgati, contradicentibus MSS., pacem sectamini.

bus debeat, nullatenus obliviscantur. Sed et si qua ut homines delinquunt, haec incessanter piis actibus redimunt. Quia ergo distincti fidelium ordines, ab exortu sanctae Ecclesiae usque ad finem mundi concorditer viventes, contra potestates aeras dimicant, castra ambulant; et fit quasi quidam castrorum sonans, quia in eis ad laudem omnipotentis Dei et virtutum gladii et arma miraculorum sonant. De sanctis vero animalibus adhuc subditur:

In. — *Cumque starent, demittebantur pennæ eorum.*

11. Stant sancta animalia quando ea quæ Dei sunt intenta contemplatione considerant. Sed eorum pennæ d̄ ponuntur, quia dum alta Dei judicia aspiciunt, suæ eis virtutes vilescent. Quod aperte exponitur cum statim subditur:

Ver. 25. — *Nam cum fieret vox super firmamentum quod erat super caput eorum, stabant et submittabant alas suas.*

12. Firmamentum superius sub intellectu duplice **1240** judicavimus exponendum. Possunt enim, sicut dictum est (*Hom. 1, n. 18, 19*), firmamenti nomine cœlestes potestates intelligi. Et potest firmamenti nomine incarnatus Unigenitus, per hoc quod in eius natura nostra ad aeternitatem firmata est, designari. Pris ergo quid sentimus de angelis, et postmodum & domino angelorum, loquamur. Ecce enim dicitur: *Cum fieret vox super firmamentum, stabant et submittabant alas suas.* Quo in loco, hoc primo sciendum est, quia submittere, non ab inferiori ad superiora tendere, sed a superiori ad inferiora alas deponere debet intelligi, propter hoc quod præmissum est: *Cum starent demittebantur pennæ eorum.* Quarendum itaque nobis est quæ sit vox quæ super firmamentum fit. Sed eamdem vocem melius intelligimus, si ab imis ad superiora gradientes, quasi quibzdam passibus ascendamus. Sicut auditus corporis excitatur voce, ita sensus mentis excitatur intellectu, qui de interioribus agitur. Vox ergo est in mente, quasi quidam sonus intelligentie. Sed sciendum est quia nostris sensibus aliquando vox carnis loquitur, aliquando vox animæ, aliquando vox firmamenti, aliquando vox quæ super firmamentum est.

13. Ponamus enim ante oculos quod quispiam sit Iæsus a proximo, qui ex humana ratione cogitat ut vicem lassioni reddat, malum pro malo retribuat, huic vox carnis loquitur in mente, quia cum divina mandata præcipiant bene nos facere his qui nos oderunt (*Math. v, 44*), quisquis malefacere se odientibus cogitat, in ejus animo vox carnis sonat. Multa terrena quotidie agimus, post hæc ad orationem redimus. Accenditur ad compunctionem animus, sed earum rerum quas egimus imagines versantur in mente, et intentionem compunctionis prepediunt in oratione; et quod volentes foris egimus, hoc interiorius patimur inviti, ut quædam cognitionumphantasmata mentem per imagines corporeas dispergant,

A ne stricte totam in oratione se colligat. Haec quoque vox carnis est.

14. Cum vero et ista subigimus, atque ab oculis mentis cunctas corporeas imagines effugamus, ipsam in nobis metipsam naturam animæ querentes, qualis sit quæ carnem vivificare potest, sed se metipsam stringere in bonis cogitationibus sicut desiderat non potest, invenimus quemadmodum intellectualem spiritum per creatoris potentiam viventem, corpus quod sustinet vivificantem, sed tamen obliuioni subditum, mutabilitati subjectum, quem sæpe timor afficit, letitia extollit. Ipse itaque intellectus animæ vox ejus est, quia sonat quod est, quæ tamen adhuc vox subfirmamento est.

B 15. Sed transcendentes animam, vocem de firma- mento querimus, cum illa sanctorum angelorum innumeræ multitudo in omnipotentis Domini conspectu qualis sit investigamus, quæ sit in eis sine fine festivitas visionis Domini, quæ letitia sine defectu, qui amoris ardor non crucians, sed delectans; quantum in eis sit desiderium visionis Dei cum satietate, et quanta satietas cum desiderio. In quibus nec desiderium pœnam generat, nec satietas fastidium patit. Quomodo inhærendo beatitudini sint beati, quomodo contemplando semper æternitatem sint æterni, quomodo conjuncti vero **1241** lumini facti sint lux, quomodo aspicientes semper incommutabilem mutati sint in incommutabilitatem. Sed cum ista de angelis cogitamus, adhuc vox de firmamento est, non super firmamentum.

C 16. Transeat ergo animus, et ab ipsis transcendat omne quod creatum est. In solo creatoris sui lumine fidei oculos sigat, quod unus vivificet omnia qui crevit Deus; quod ubique est et ubique totus est; quod incircumscripsus et incomprehensibilis sentiri potest, et videri non potest; quod nunquam deest, et tamen ab iniquorum cogitationibus longe est; quod nec ibi deest, ubi longe est, quia ubi non est per gratiam, adest per vindictam; quod omnia tangit, nec tamen æqualiter omnia tangit. Quædam enim tangit ut sint, nec tamen ut vivant et sentiant, sicut sunt cuncta insensibilia. Quædam tangit ut sint, vivant, et sentiant, nec tamen ut discernant, sicut sunt bruta animalia. Quædam tangit ut sint, vivant, et sentiant, et discernant, sicut est humana et angelica natura. Et cum ipse nunquam sibi metipsi sit dissimilis, dissimiliter tamen tangit dissimilia. Quod ubique præsens est, et inveniri vix potest; quod stantem sequimur, et apprehendere non valemus. Ponamus ergo ante oculos mentis quæ illa natura sit quæ tenet omnia, implet omnia, circumplexitur omnia, superexcedit omnia, sustinet omnia. Nec alia ex parte sustinet, atque alia superexcedit; neque alia ex parte implet, atque alia circumplexitur; sed circumplexendo implet, implendo circumplexitur, sustinendo superexcedit, superexcedendo sustinet. flujus naturæ potentiam cum strictus in ea cogitat animus, vox super firmamentum fit, quia ejus intellectum concipit, qui

D 17. Ponamus enim ante oculos quod quispiam sit Iæsus a proximo, qui ex humana ratione cogitat ut vicem lassioni reddat, malum pro malo retribuat, huic vox carnis loquitur in mente, quia cum divina mandata præcipiant bene nos facere his qui nos oderunt (*Math. v, 44*), quisquis malefacere se odientibus cogitat, in ejus animo vox carnis sonat. Multa terrena quotidie agimus, post hæc ad orationem redimus. Accenditur ad compunctionem animus, sed earum rerum quas egimus imagines versantur in mente, et intentionem compunctionis prepediunt in oratione; et quod volentes foris egimus, hoc interiorius patimur inviti, ut quædam cognitionumphantasmata mentem per imagines corporeas dispergant,

et angelorum sensum sua incomprehensibilitate transcedunt.

17. Cum ergo vox super firmamentum sit, stant animalia, et submittunt alas suas, quia sanctorum mentes tum creatoris sui potentiam intenta contemplatione considerant, vilescent eorum animo virtutes quas habent; et tanto sunt apud se humiles, quanto eis illud akum est quod super angelos sonat. Fortasse enim doctores sunt; sed cum cœperint tacita mente cogitare quæ sit ineffabilis Dei sapientia, quæ mentes hominum sine strepitu verborum docet, et quomodo hæc eadem sapientia si auditorum mentes non doceat, vox docentium vacue laborat, sua eis doctrina protinus vilescit, quia neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus (*I Cor. iii, 7*). Fortasse prophetæ sunt; sed eum tacita mente considerant quia prophetæ suæ oculo simul omnia Divinitatis mysteria penetrare non possunt, quoniam sicut ait Apostolus: *Ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus* (*I Cor. xiii, 9*), in illa immensitate secretorum vident quia parum est omne quod vident, atque ex ipsa immensa + altitudine lunaris considerant quam minus sit illud quod intentio oculo quasi per rimas viderant. Deponant ergo alas suas, cum vox super firmamentum sit, id est humiliantur in eo quod apprehendunt cum superna consciunt quæ ab eis comprehendendi non possunt.

18. Sæpe etiam sanctorum cogitationibus ipsa quæ habent bona blandiuntur, ut eorum mentes in aliqua sui fiducia elevent; sed protinus ad occulta Dei iudicia, **1242** recurrent, quomodo alii ex virtutibus ad infernum per elationem corrunt, alii ex virtutibus correcti ad cœlum per humilitatem levantur. Unde nos ad humilitatem revocans Propheta terret et admonet, dicens: *Venite, et videte opera Domini, quam terribilis in consiliis super filios hominum* (*Psal. LXV, 5*). Quis enim digne considerare valeat quantus super nos terror sit consiliorum Del, quando et alter ex virtutibus in finem tendit ad vitia, et alter ex virtutibus in virtutibus concludit finem? Quia juxta Salomonis vocem: **b** *Sunt justi atque sapientes, et opera eorum in manu Dei. Nec tamen scit homo utrum amore vel odio dignus sit, sed omnia in futuro servantur incerta* (*Eccle. ix, 1*), Et: *Est via quæ videtur hominibus recta, et novissimum ejus dicit ad mortem* (*Prov. xiv, 12*). Illic itaque occulti iudicii profunda cogitare, quid est aliud quam alas deponere, id est de nulla jam virtute considerare, sed sub magno timore trepidare? Sive enim omnipotens Dei naturam considerent, sive ejus iudicia perpendant, trepidant, pertimescent. Eis ergo quasi alas deponere est virtutes quas habent humiliare.

19. Sic Abraham alas deposituit, qui quando loqui cum Deo coepit, pulverem et cinerem se esse cognovit dicens: *Laquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis* (*Genes. xviii, 27*)? Sic Moyses alas deposituit, qui eruditus omni scientia *Egyptio-*

A rum (*Act. vii, 22*), motu verba Domini audivit, verba se non habere deprehendit, dicens: *Obsecro, Domine, non sum eloquens ab heri et nudiustertius. Ex quo enim locutus es ad seruum tuum, impeditioris et tardioris lingue sum* (*Exod. iv, 10*). Ac si aperte diceret: Postquam a te verba vitae audio, confusum me in verbis prioribus agnosco. Sic Isaías, cuius vita Domino ad prædicandum placuerat, cum, eundem Dominum contemplatus, carbone de altari in ore tactus est, ait: *Vox mihi quia tacui, quia vir pollitus latitiae ego sum* (*Isai. vi, 3*). Ecce ad superiora sublevatus, sibi et ipsi de labiorum pollutione displicuit. Nisi enim cœlestis munditia alta consiperet, esse se judicabilem non invenisset. Sic loquente Domino Jeremias clamat: *A, a, a, Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum* (*Jerem., 1, 6*). Juxta enim ea verba quæ audiebat verba se non habere cognoverat. Sic Daniel sublimem visionem videns, per plurimos dies elanguit et ægrotavit (*Dan. viii, 27*), quia hi qui in virtutibus fortes sunt, cum altiora Dei conspiciunt, in sua sibimet estimatione insirmi atque imbecilles sunt. Sic beatus Job, de quo Dominus amicis illius dixit: *Non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus* (*Job. xlvi, 7*), cum verba Dei colloquentis audiatur, respondit, dicens: *Inspicerter locutus sum, et quæ ultra modum excederent scientiam meam* (*Ibid., 3*). Et paulo post: *Idcirco ipse me reprehendo, et ago penitentiam in farilla et cinere* (*Ibid., 6*). Qui enim quantum ad homines sapienter locutus fuerat, loquenter sibi Deum audiens, insipenter se locutum fuisse reprehendit, quia in contemplatione veræ sapientiæ sua ei sapientia viluit. Ad vocem ergo desuper venientem animalia alas deponunt, quia virtutem Dei sive in natura sua contemplari requiramus, sive in occultis iudicij investigare cogitemus, pro eo quod ejus alta nobis impenetrabilia sunt, nostra nobis si qua inesse bona credebantur vilescent. Et qui in quantulacunque scientia volare + credebamur, invisibilem **1243** super nos naturam, et impenetrabilia ejus iudicia perpendentes, submissis aliis humiliiter stamus. Sequitur:

VERS. 26. — *Et super firmamentum quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri, similitudo throni; et super similitudinem throni, similitudo quasi aspectus hominis desuper.*

20. Quid per thronum nisi illæ virtutes angelicæ designantur, que ipsos quoque angelos dignitate loci superioris excedunt? Nam cum angeli nuntii dicantur, et sæpe angeli ad annuntianda quædam hominibus veniant, throni missi ad ministerium nuntii nusquam leguntur, quia eis longe sublimius creator omnium præsideat. Unde Paulus apostolus ordines cœlestium agminum, quos ad tertium cœlum raptus viderat, describens, ait: *Sire throni, sive dominiones, sive principatus, sive potestates, opnia per ipsum, et in ipso creata sunt* (*Col. i, 16*). Thronos igitur ante eos angelorum ordines dixit, quibus illos præ-

* Norm. et Longip., *amplitudine*.

b *Succes., sunt stulti atque sapientes.*

latos esse cognovit. Bene autem thronus lapidi sapphiro comparatur, quoniam lapis sapphirus aereum habet colorem. Virtutes ergo coelestium lapide sapphiron designantur, quia hi spiritus, quibus Deus omnipotens altius praesidet, superioris loci in coelestibus dignitatem tenent. Super thronum vero ^a similitudo hominis, quia et super illas virtutes, quae et ipsos angelos antecedunt, nostri est gloria Redemptoris. Notandum ergo qui ordo servatur. Super animalia enim firmamentum, super firmamentum thronus, super thronum homo esse describitur, quia et super sanctos homines adhuc in hac corruptione corporis viventes angeli, et super angelos superiores et Deo proximae angelicæ potestates, super potestates vero Deo proximas elevatus est Mediator Dei et hominum homo Christus Jesus.

21. Sin vero, ut prædictimus, firmamenti nomine Mediator Dei et hominum pro assumpta humanitate debet intelligi, quia sub unius nominis appellatione solent per prophetias spiritum multa signari, vox super firmamentum facta est, quæ super baptizatum Dominum de cœlo sonuit, dicens : *Tu es Filius meus dilectus, in te complacui* (*Luc. iii, 22*). Vel sicut per evangelistam alium dicitur : *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui* (*Matth. iii, 17*). Quæramus igitur quomodo hanc vocem animalia audiunt, et alas deponunt. Habacuc propheta requisitus dicat : *Domine, audiri auditum tuum, et timui; consideravi opera tua, et expavi* (*Habac. iii, 1*). Quid est autem quod Pater de Filio loquitur, dicens : *In quo mihi complacui?* Omnis enim qui pœnitendo corrigit aliqua quæ fecit, eo ipso quod pœnitit, se sibi displicuisse indicat, quia emendat quod fecit. Et quia omnipotens Pater, sicut intelligi ab hominibus poterat, humano modo de peccatoribus locutus est, dicens : *Pœnitit me fecisse hominem super terram* (*Genes. vi, 6*), quasi sibimetipsi displicuit in peccatoribus quos creavit. In solo autem sibi unigenito Domino nostro Iesu Christo complacuit, quia hunc inter homines hominem creasse eum non pœnituit, in quo peccatum nullum omnino invenit, sicut de illo per Psalmistam dicitur : *Juravit Dominus et non pœnitit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech* (*Psal. cix, 4*). In solo ergo sibi Redemptore nostro complacuit Pater, quia **1244** in eo solo non inventit culpam, in qua se reprehendat quasi per pœnitentiam.

22. Sancta itaque animalia vocem super firmamentum audiant, et pertimescant, quia si solus sine peccato est, in ejus innocentia aspiciunt in quantis ipsa quotidie delinquent, quæ necesse est ut incessanter defleant. Considerent quoque quia et ipse auctor vitae sine passionis dolore ex hac vita non exiit. Et hæc ergo vox super firmamentum facta est, quia omnipotens Patris sententia etiam de morte ac resurrectione Unigeniti processit. Sed cum vox su-

A per firmamentum fit, stant animalia, et submittunt alas suas, quia sancti quique cum ipsum quoque Unigenitum flagellatum in hoc mundo conspiciunt, deponunt si quid de suis meritis presumunt. Nam si ipse hinc sine flagello non exiit, qui venit sine peccato, quomodo flagellis digni non erunt, qui hoc cum peccato venerunt? Ipsum ergo firmamentum, quod est super caput animalium, id est quod transcendent mentes sanctorum, habet super se vocem, quia Redemptor noster eam quam cum Patre dispositus ex divinitate sententiam pertulit in carne, quam audientes justi terrentur, et omnem de suis viribus presumptionem deponunt. Quibuslibet etenim ^b virtutibus polleat, quid digna est vita peccatorum, si et ejus vita pro nobis flagello subjacuit, quæ subdita **B** nulli peccato fuit?

23. Sed ecce gravis nobis quæstio oritur, cum dicitur quia super firmamentum quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri, similitudo throni. Si enī per firmamentum Dominus, et per lapidem sapphirum, et similitudinem throni summæ illæ potestates angelicæ figurantur, quomodo super firmamentum, id est super Dominum esse credendæ sunt, cum et mox subditur : *Et super similitudinem throni, similitudo quasi aspectus hominis desuper?* Nam si ita, ut dictum est, per firmamentum exprimitur Dominus, et rursus homo accipitur Dominus, qua ratione potest intelligi et ipse super thronum, et ipse sub throno? Sed astrictos bujus quæstionis nodos ipse solvit, de quo loquimur. **C** qui afflatus sancti Spiritus ea quæ clausa sunt aperit. Incarnatus enim Unigenitus Patris per hoc quod homo factus est, infra angelos fuit, sicut de eo scriptum est : *Minuisti eum paulo minus ab angelis* (*Psal. viii, 6*). Resurgens autem et ascendens in cœlos, omnibus angelicis potestatibus praesidet, sicut de eo illic rursum scriptum est : *Omnia subiecisti sub pedibus ejus* (*Ibid., 7*). Et sicut ipse ait : *Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra* (*Matth. xxviii, 18*). Firmamentum ergo sub throno, et homo super thronum est, quia per humanæ assumptionem naturæ et ipse est sub angelis natus, et ipse super angelos exaltatus. Qui et priusquam per resurrectionis exaltaretur gloriam, divinitate super angelos fuit; sed tamen ab angelis, ut dictum est, humanitate invenitus, ex qua morti subjacuit. At postquam mortem resurgendo calcavit, humanitatem suam etiam ^c majestatibus archangelorum superposuit. Prius itaque thronus super firmamentum, et post homo super thronum visus esse describitur, quia humani generis Redemptor humanitatem, quam descendendo sub angelis assumpsit, ascendendo super angelos exaltavit. Sic vero factum eum sub angelis dicimus, **1245** sicut factum sub lege, prædicante Apostolo, audiimus (*Philip. ii, 9*). Assumptam ergo humanitatem

^a Idem Codex : *similitudo hominis designatur.*

^b Sues. et Longip., *virtutibus polleant, scilicet justi.* Ibid., laudati Codices, *quid enim digna est.* Val.

^c Editi, *majestatibus angelorum.* Sequimur Germ., Norm., Anglic.

sub angelis accipimus pro ea minoratione in qua dignatus est apparere.

24. Nam mox ut Verbum caro factum est, mox Deus homo potestate super angelos fuit. De ipso quippe ante passionem scriptum est : *Ecce angelus accesserunt, et ministrabant ei* (*Joan. i, 15; Matth. iv, 11*). Sed tamen ut humanitatis ejus insurmitas monstraretur, rursus de eo scriptum est : *Apparuit illi angelus de caelo, confortans eum* (*Luc. xxii, 43*).^a In documento ergo utriusque naturae huic et angeli ministrare, hunc et angelus confortare describitur. Unus quippe in utraque natura, quoniam qui Deus ante saecula existit, homo factus est in fine saeculorum. Cui tamen ante passionem suam et angeli ministrant, et hunc angelus confortat. Post passionem vero atque resurrectionem ejus, huic angeli ministrare possunt, sed jam hunc confortare non possunt, quia, ut praedictum est, etsi prius firmamentum sub throno apparuit, jam tamen homo super thronum est. In cuius persona, ut propheta sanctus adunctionem utriusque naturae se vidisse ostenderet, protinus adjunxit :

Vers. 27. — *Et vidi quasi speciem electri.*

25. Quid est quod aspectus hominis videtur in throno quasi species electri, nisi quod in electro, sicut longe superius diximus (*Supra hom. 2, n. 14*), aurum argentumque miscetur, ut res una ex metallis duobus fiat? In qua et per argentum auri claritas temperatur, et per auri claritatem species clarescit argenti. In Redemptore autem nostro^b utraque natura, id est divinitatis et humanitatis inconfuse ac inseparabiliter unita sibimet atque conjuncta est ut et per humanitatem divinitatis ejus claritas nostris posset oculis temperari, et per divinitatem humana in eo natura claresceret, atque exaltata fulgorem ultra hoc quod creata fuerat haberet. Ipse vero aspectus hominis super thronum, et species electri quam vidi qualis ei apparuerit adhuc describens subiungit :

Ibid. — *Velut aspectus ignis intrinsecus per circuitum, a lumbis ejus et desuper; et a lumbis ejus usque deorsum vidi quasi speciem ignis splendentis in circuitu.*

26. Quid est quod Mediator Dei et hominum homo Christus Jesus a lumbis et desuper aspectum ignis intrinsecus per circuitum habere describitur, et a lumbis et deorsum speciem ignis splendentis in circuitu? Investigandum namque est quare a lumbis et desuper ignem intrinsecus, nec tamen splendentem ignem habere narratur; a lumbis vero et deorsum habere ignis speciem dicitur, non tamen hunc habere

^a Ita MSS. omnes, a quibus quantum aberrant. Vulgati, ubi legitur, *indumento ergo utriusque naturae.* Sanie non recte dicitur Verbi indumentum esse Divinitatem. Quasi vero eam tanquam vestimentum possit deponere, essetque ipsi pro accidenti non pro essentia. *Documentum* autem hic significat argumentum, testimonium, exemplum.

^b Illic in diversa abeunt MSS. C. Germ. et Ebrio.: *utraque natura unita sibimet atque conjuncta est.* Longip., *utraque naturae id est divinitatis et huma-*

A *intrinsecus memoratur, quia et splendentem et in circuitu hunc habere describitur. Quid enim lumborum nomine, nisi propago mortalitatis exprimitur? Propter quod etiam de Levi dicitur quia adhuc in lumbis patris erat cum Melchisedech occurrit Abrahæ (*Hebr. vii, 10*). De lumbis vero Abrahæ virgo Maria exiit, in cuius utero Unigenitus Patris per Spiritum sanctum **1246** incarnari dignatus est. Ex qua incarnatione universo innovavit mundo Deus, sicut per Psalmistam dicitur : *Accingere gladium tuum circa femur tuum, potentissime* (*Psalm. XLIV, 4*). Gladium etenim circa femur potentissimus sumpsit, quia sermo prædicationis illius ex incarnatione convaluit. Quid vero iste ignis designat, nisi ardorem sancti Spiritus, qui corda quæ repleverit incendit? De quo ipsa Veritas dicit : *Ignem veni mittere in terram* (*Luc. xii, 49*). Quid est ergo quod in hoc aspetto hominis qui prophetæ apparuit a lumbis superius intrinsecus per circuitum ignis ardet, a lumbis vero inferius non ignis intrinsecus, sed in circuitu resplendet, nisi quod ante incarnationem unigeniti Redemptoris nostri, sola intra se Iudea ardorem amoris ejus habuit; post incarnationem vero illius in circuitu ejus ignis resplenduit, quia in universo mundo gentibus claritatem sancti Spiritus effudit? Prius ergo ignis intrinsecus erat, sed splendor non erat, quia Spiritus sanctus in multis quidem^c patribus Iudeam replebat, sed ad notitiam gentium nondum ejus lumen emicuerat. A lumbis vero ejus et deorsum ignis in circuitu resplendet, quia postquam de Virgine carnem sumpsit, in humano genere longe lateque sancti Spiritus dona dilatavit. Et notandum quod ignis iste a lumbis superius per circuitum esse describitur, non extrinsecus sed^d intrinsecus, quia amoris flamma, sicut dictum est, in electis atque spiritualibus viris ubique in suis finibus Iudeam replevit. Nec tamen exhibat extrinsecus, quia seso in multitudinem gentium non dilatabat. Quæ ardoris flamma visa est postmodum in circuitu splendere, quia per mundi cardines in universis gentibus omnipotens Dei coepit amor excrescere.*

D 27. Erat ergo prius ignis intrinsecus, cum Jacob diceret : *Salutare tuum expectabo, Domine* (*Genes. xlix, 18*). Quod enim salutare dicimus Latine, hoc verbo Hebraico Jesus dicitur. In quo verbo beati Jacob mens ostenditur quomodo Jesu desiderio ardebat, quem se moriens exspectare perhibebat. Ardebat ignis cum Moyses diceret : *Si inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi temel ipsum, ut videam te* (*Exod. xxxiii, 13*). Ardebat ignis in mente cum David diceret : *Sitivit anima mea ad Deum vivum; nitatis inconfuse atque inseparabiliter sibimet sunt unitæ.* Ad hauc lectionem valde accedit Gussav. In Norm. Anglie. et Sues., quibus concinunt Vatic. et Paris. 1502 et 1518 : *natura divinitatis et humanitatis inconfuse unita sibi atque conjuncta est.*

^c Norm., gladio tuo.

^d Ita C. Germ., consentientibus Norm. et aliis MSS., quos Gussav. laudat, necnon vet. Edit. In aliis legitur partibus loco patribus.

quando veniam et parebo ante faciem Dei mei? (Psal. xli, 3.)? Qui incarnationem Verbi desiderans, ait: *Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam, et salutare tuum da nobis (Psal. lxxxiv, 8).* Ardebat ignis cum Simeon, de corruptione vitæ presentis exire desiderans, audivit non prius visurum se mortem, nisi videret Christum Domini (Luc. ii, 26). Sed ecce jam ignis iste quasi sub lumbis exterius resplendet, quia universa gentilitas incarnati Dei est amore succensa.

28. Quod tamen intelligi et aliter potest, quia Redemptor noster Deus Dominus Jesus Christus per humanitatem suam hominibus innotuit, qui per divinitatem notus angelis et ante incarnationem fuit. Nobis ergo a lumbis inferius resplendet in circuitu, cuius ignis intrinsecus a lumbis superiorius ardet in cœlo, ^b quia illi celestes spiritus **1247** eum in divinitate sua conspicunt, et amoris ejus ignibus accenduntur. Nos vero, qui hunc ex assumpta humanitate diligimus, adhuc in hac corruptibili vita positi, splendorem ignis illius foris habemus. Unus itaque super thronum est, qui et super lumbos ignem intrinsecus habet in angelis, et sub lumbis ignem in circuitu habet in hominibus, quia in omne quod ab angelis amatur, per omne quod ab hominibus desideratur, unus est qui in cordibus ardet amantium. Hinc est enim quod magno ille potestates angelicæ Seraphim, id est incendium, nominantur. Hinc de ipso omnium Creatore scriptum est: *Deus noster ignis consumens est (Hebr. xii, 29; Deut. iv, 24).* Ignis enim Deus dicitur, quia flammis amoris sui incendit mentes quas replet. Et idcirco seraphim incendium dicuntur, quia potestates ei proxime in cœlis inestimabili amoris ejus igne succensa sunt. Ex hoc igitur succensa ardent in terra corda justorum. Hoc igne ea facta redeunt ad penitentiam corda peccantium, quæ inflammata vehementer timorem in amorem vertunt. Nam quæ prius tabescere metu cooperant, postmodum igne amoris flagrant. Et quia ejus membra sunt electi angeli in cœlo, ejus membra sunt conversi homines in terra; unus homo est qui et super lumbos ardet intrinsecus, et sub lumbis inferius ignis sui splendorem in circuitu emittit, quia et angelos ad amorem suum per divinitatem tenuit, et homines ad sancti ardoris sui desiderium ex humanitate revocavit. Sequitur:

Vers. 28. — *Velut aspectus arcus, cum fuerit in nube in die pluviae.*

29. Arcum omnipotens Deus inter se atque homines in signo posuit, ut ultra mundum diluvio non deleret, dicens: *Arcum meum ponam in nubibus, et erit signum fæderis inter me et inter terram. Cunque obduxero nubibus cælum, apparebit arcus meus in nubibus, et recordabor fæderis mei roboscum (Genes. ix, 13).* Unde et in arcu eodem color aquæ et ignis si-

^a Ita C. Germ. et pl. MSS. In Editis (si vetustiores excipias), et apparebo.

^b In Editis accessi a gratis litera, illuc pro illi legitur, reluctantibus MSS.

^c Corruptus est hic locus in Gassanv.; legitur enim: *et ignis qui apparuit, ut quasi.*

mul ostenditur, quia et ex parte est coruscus, et ex parte rubicundus, ut utriusque judicil tes sit, unius videlicet faciendo, et alterius facti, sed quia nundus quidem judicil igne cremabitur, sed jam non ulterius faciendo, aqua jam diluvii non deletur (II Petr. iii, 7). Quid est autem quod splendente ignem a lumbis hominis throno præidentis, sicut aspectus arcus cum fuerit in nube in die pluviae, propheta conspergit? Quia enim per ignem, sicut dictum est, ardor sancti Spiritus designatur, quæ similitudo est arcus et spiritus ^d ut ignis qui apparuit quasi aspectus arcus apparuisse dicaretur? Sed si ipsi quam prædictissimus visioni arcus intendimus, quomodo arcus significet spiritum videmus. In arcu quippe, sicut praefatus sum, aqua et ignis apparent. Et post Mediatoris adventum, eo virtus Spiritus sancti in humano genere claruit, quo electos Dei et aqua baptismatis lavit, et igne divini amoris incendit. Quasi enim admisso colore aquæ simul et ignis quidam arenæ in nube ^e ad propitiationem ponitur, cum Veritas dicit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei (Joh. iii, 5).* Qui arcus in nube est in die pluviae, quia in dominica incarnatione, et in effusione prædicationis ostenditur, **1248** ut ad veniam corda credentium, ^f Domino parcente, reventur. Nubem enim Redemptoris carnem non inconvenienter accipimus, de qua per Ps. lxxiijam dicitur: *Qui ponit nubem ascensum suum (Psal. cxi, 3).* Nubem quippe ascensum sunum posuit, quia is qui divinitate ubique est, carne ad cœlestia ascendit. Expleta vero omni mystica visione, subjungit :

Ibid., ET CAP. II, VERS. 1. — *Hic erat aspectus splendoris per gyrum, et hæc visio simi itudinis gloriae Domini.*

30. Quid enim in universo mundo sancti Spiritus gratia agat aspiciens, ait: *Hic erat aspectus splendoris per gyrum. Quæ vero interius ejusdem sancti Spiritus gloria maneat, considerare volens, sed scut erat non valens, subiungit: Et hæc visio si nil tudit gloriae Domini. Non enim ait: Visio glorie, sed similitudinis gloriae, ut videlicet ostendatur quid quantalibet se intentione mens humana tetenderit, etiamsi jam phantasias imaginum corporalium a cognitione compescat, si jam omnes circumscriptos spiritus ab oculis cordis annovent, adhuc tamen id carne mortali posita videre gloriam Dei non valeat sicut est. Sed quidquid de illa est quod in mente resplendet, similitudo, ^g et non ipsa est. Unde et ille prædictor qui raptus usque ad tertium cœlum fuerat dicebat: *Videmus nunc per speculum in ænigmate (I Cor. xiii, 12).**

31. Quia in re nou despicienda nobis quæstio oriatur, quomodo Joannes evangeliæ, cum erga mira-

^d Editi omnes, ad probationem. Secus in nostris MSS. Germ., Norm., etc., a Gassanv. perfectis et hie laudatis.

^e Sive, a Domino, ut exhibent MSS. Norm.

^f Suess., etiam ipsa est.

cūla Redemptoris nostri Judæorum persidiam etiam A ex verbis propheticis descriptsisset, adjungit, dicens: *Hæc dixit Isaías quando vidit gloriam ejus; et locutus est de eo (Joan. xii, 41).* • Et si Ezechiel non gloriam, sed gloriae similitudinem vidi, quid est quod iste similitudinem gloriae, et ille ejus gloriam vidiisse describitur? Sed cum Joannes evangelista prius miracula Redemptoris nostri narravit, atque infidelitatem Judæorum postmodum subdidit, hanc ejusdem Redemptoris nostri gloriam, quæ in mundo apparuit, Isaiah vidi se manifesta. Unne enim quod in terra mirum divinitus agitur gloria omnipotentis Dei est, et ejus gloria in omnibus factis videtur. Isaías ergo ejus gloriam in terra vidi; Ezechiel vero ejus gloriam in cœlo, sicuti est, videre non potuit, quia aliter est gloria ejus in rebus factis, atque aliter in semetipso. Hæc ergo ejus gloria quæ in rebus est videri potest, illa ergo quæ in ipso est videri modo nisi per similitudinem non potest. Sed hanc eamdem similitudinem gloriae quia propheta vel sublevatus portare non potuerit cognoscamus. Sequitur:

Ibid. — *Et vidi, et cecidi in faciem meam.*

32. Quid ergo de hoc viro fieret, si ita ut est ejus gloriam vidiisset, qui similitudinem gloriae illius videntes, sed ferre non valens, cecidit? Quia in re cum magno mœrore pensare et considerare cum lacrimis debemus in quantam miseriam et infirmitatem cecidimus, qui et ipsum bonum ferre non possumus ad quod videndum creati sumus. Est tamen et aliud quod de propheta facto consideremus in nobis. Propheta enim mox ut gloria Domini similitudinem vidit, in faciem suam cecidit. Cujus similitudinem gloriae quia nos per 1249 spiritum prophetæ videre non possumus, hanc assidue cognoscere et sollicite contemplari in sacro eloquio, in cœlestibus monitis, in præceptis spiritualibus debemus. Qui cum aliiquid de Deo conspicimus, in faciem nostram cadimus, quia ex malis erubescimus, quæ nos meminimus perpetrasse. Ibi enim cadit homo, ubi confunditur. Unde et Paulus quasi quibusdam in facie jacentibus dicebat: *Quem ergo fractum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis (Rom. vi, 21)?*

33. Ecce cœlestis gratia dono largiente, obvolumen 1250 mysteriis libri initium in Ezechiel propheta discussimus, et dicta mystica mortaliter disserentes, volantem propheticas theoriam ad terram traximus, ut quæ prius parvulorum animis miliisque similium volabat, sed non elevabat, jam nunc ab eis legatur et cognoscatur, et volet et levet. Againus ergo gratias Redemptori nostro, qui spirituali semper alimento nos reficit, qui panis vivus descendit de cœlo, et dat vitam mundo (Joan. vi, 33). Qui vivit et regnat cum Patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

* Suess., et si Isaías vidit gloriam ejus, quid est quod iste similitudinem gloriae.

† Abest mirum ab Ebroic. cæterisque Norm. Re-tinimus, quod existet in C. Germ. et al. antiqu.

• Revocavimus ejus, omissum in Vulgatis.

• Ita MSS. Anglie. et ex nostris plerique. In Edit. Paris. 1502 et 1518: *Prophetæ historiam a terra ex-*

HOMILA IX.

Ezechielis caput secundum explanatur; qua in expositione non solum multa moraliter explicantur, sed etiam non pauca de gratia prævenientis necessitate, de liberi arbitrii consensu et cooperatione, de sacra Scriptura obscuritate et interpretatione docissime edisseruntur.

4. Initium libri in Ezechiel propheta magnis obscuritatibus clausum, et quibusdam mysteriorum nodis ligatum, in homiliis octo, Domino nostro Iesu Christo largiente, discussimus. Jam nunc planiora sunt, et minus difficultia quæ sequuntur. Charitati itaque vestræ colloquimur, eidem omnipotenti Deo gratias referentes, quia post tot opaca silvarum, tandem laeti ad campos exivimus, in quibus liberis gressibus locutionis nostræ intrepidum pedem pouamus. Ecce enim postquam propheta similitudinem gloriae Domini contemplatus, in faciem suam cecidit, adjungit: — *Ezech. ii, 1. — Et audiri vocem loquentis, et dixit ad me: Fili hominis, sta super pedes tuos, et loquar tecum. Ubi adhuc subditur:*

Vers. 2. — *Et ingressus est in me spiritus, postquam locutus est mihi, et statuit me super pedes meos.*

2. Ecce divina vox jacenti prophete jussit ut surgeret. Seq. surgere omnino non posset, nisi in hunc omnipotentis Dei spiritus intrasset, quia ex omnipotentis Dei gratia ad bona opera conari qui semper possumus, sed hæc implere non possumus, si ipse non adjuvat qui jubet. Sic Paulus cum discipulos admoneret, dicens, *Cum metu et tremore vestram ipsorum salutem operamini (Philip. ii, 12)*, illico quis in eis hæc ipsa bona operaretur adjunxit, dicens: *Deus est enim qui operatur in nobis et nolle et perficere pro bona voluntate (Ibid., 13).* Hinc est quod ipsa Veritas discipulis dicit: *Sine me nihil potestis facere (Joan. xv, 5).* Seq. in his considerandum quia sic bona nostra si omnipotentis Dei dona sunt ut in eis aliiquid nostrum non sit, cur nos quasi pro meritis æternam retributionem querimus? Si autem ita nostra sunt ut dona Dei omnipotentis non sint, cur ex eis omnipotenti Deo gratias agimus? Sed sciendum est quia mala nostra solummodo nostra sunt; bona autem nostra, et omnipotentis Dei sunt, et nostra, quia ipse aspirando nos prævenit ut velimus, qui adjuvando subsequitur ne inaniter velimus, sed possumus implere quæ volumus. Præveniente ergo gratia, et bona voluntate subsequence, hoc quod omnipotentis Dei donum est sit meritum nostrum. Quid bene Paulus brevi sententia explicat, dicens: *Pius illis omnibus laboravi (1 Cor. xv, 10).* Qui ne suse videbatur virtuti tribus quod fecerat, adjunxit: *Non autem ego, sed gratia Dei mecum (Ibid.).* Quia enim cœlesti dono præventus est, quasi alienum se a bono suo opere agnovit, dicens: *Non autem ego. Sed quia præveni-trimus. In ceteris legitur etiam, historiam. In C. Germ., prophetæ historiam a terra extraximus.*

* Gussanv., *Deo referentes, prætermisso gratias, lapsu forsitan typographicis; in omnibus enim, sive excusis sive manu exaratis, legitur.*

† Vulgati, ut resurgeret.

niens gratia liberum in eo arbitrium fecerat in bonum, quo libero arbitrio eamdem gratiam est subsecutus in opere, adjunxit: *Sed gratia Dei tecum* (*Ibid.*). Ac si diceret: In bono opere laboravi, non ego, sed et ego. In hoc enim quod solo Domini dono preventus sum, non ego; in eo autem quod donum voluntate subsecutus, et ego. His igitur breviter contra Pelagium et Cœlestium dictis, ad exponendi ordinem redeamus. *Fili hominis, sta super pedes tuos, et loquar tecum* (*Ezech. ii, 4*).

3. Notandum nobis est ordo locutionis et operis, quia prius similitudo gloriae Domini apparet ut dejicit, postmodum alloquitur ut elevet, deinde superabundantis gratiae spiritum mittit et levat, ac supra pedes statuit. Nisi enim aliquid de æternitate in mente videremus, nunquam in faciem nostram pren>tendo caderemus. Sed jam jacentes vox Domini consolatur ut in opere surgamus, quod tamen nos facere nostra virtute non possumus. Ipsius ergo non spiritus implet et levat, et super pedes nostros statuit, ut qui proni in pœnitentia pro culpa jacuimus, recti postmodum in bono opere stemus. Sed stans propheta quid audierit adjungit, dicens:

VERS. 2, 3. — *Et audiri loquentem ad me, et dicentem: Fili hominis, mitto ego te ad filios Israel, ad gentes apostolicas, quæ recesserunt a me.*

4. Sic propheta describit sua, ut significet nostra. Nam quid est hoc (*t. p., dist. 30*) quod ei jacenti dicitur: *Sta super pedes tuos, et loquar tecum?* Qui enim jacenti loquebatur, cur non se nisi stanti promittit esse locuturum? Sed sciendum quia alia sunt quæ jacentes, alia quæ stantes audire debeamus. Jacenti enim dicitur ut surgat, stanti autem præcipitur ut ad prædicationem proficiisci debeat. Adhuc **1251** enim in infirmitatis confusione jacentibus præberi non debet auctoritas prædicationis. Sed cum jam in bono opere surgimus, cum jam recti stare cœperimus, dignum est ut ad lucrando^alos in prædicationem mitti debeamus. Stans ergo propheta visionem spiritalem vidit, et cecidit; cadens vero jam mitionis verbum suscepit ut surgeret, surgens autem præceptum audivit ut prædicaret. Nam qui adhuc ex superbie vertice stamus, cum jam de æternitatis timore aliquid sentire cœperimus, dignum est ut ad pœnitentiam cadamus. Et cum infirmitatem nostram subtiliter cognoscentes humiliiter jacemus, per divini verbi consolationem surgere ad fortia opera jubemur. Et cum jam in bonorum operum soliditate persistimus, necesse est ut unde nosmetipso^bs correxi^cmus, inde jam prædicantes et alios levemus. Jacenti ergo non præcipitur ut ad prædicationem perget, ne infirmus quisque hoc quod verbo ædificare potest opere destruat. Unde recte quoque per Psalmistam dicitur: *Eduxit me de lacu misericordie, et de luto facis; statuix supra petram pedes meos, et direxit*

^a Longip., vocem loquentem.

^b Suess., surgat.

^c C. Germ., sic Paulus.

^d Male in Vulgatis, quod audierat; neque enim ad-

A gressus meos; et immisit in os meum canticum novum, hymnum Deo nostro (*Psal. xxxix, 3, 4*). Prius enim de luto pravitatis educitur, ut ejus pedes per fidem in petra solidentur. Sed quia rectam fidem recta subsequi debet operatio, gressus ejus directi sunt, ut post directionem gressum, id est post perfectionem boni operis, in ore acciperet etiam novum canticum prædicationis. ^e Sic Saulus, dum superbus Damascum pergeret (*Act. ix, 6*), Redemptoris voce prostratus jacuit. Et qui prædicator futurus erat, non tamen mox ut prædicaret quod viderat audivit, sed ei jacenti dicitur: *Ingredere in civitatem, et dicetur tibi quid te oporteat facere* (*Ibid., 7*). Jacens ergo hoc solum audire potuit, ut surgens disceret ^f quod audiret; surgens vero hoc didicit, ut quæ cognoverat prædicaret.

5. Sed querendum nobis est cur Ezechiel et Paulus in faciem cadunt, et de ascensore equi, id est de eo qui in hujus mundi gloria elatus est, dicitur: *Ut cadat ascensor ejus retro* (*Genes. xlvi, 17*)? Rursusque de persecutoribus Domini scriptum est: *Abierunt retrorsum, et ceciderunt in terram* (*Joan. xviii, 6*). Quid est hoc, quod electi in faciem, et reprobi retrorsum cadunt, nisi quod omnis qui post se cadit ibi procul dubio cadit, ubi non videt; qui vero ante se ceciderit, ibi cecidit, ubi videt? Iniqui ergo quia in invisibilibus cadunt, post se cadere dicuntur, quia ibi corrunt, ubi quid eos tunc sequatur modo videre non possunt. Justi vero, quia in istis visibilibus se metipos sponte dejiciunt, ut in invisibilibus erigantur, quasi in faciem cadunt, quia, timore compuncti, videntes humilantur.

6. Notandum vero quod dicitur: *Mitto ego te ad filios Israel, ad gentes apostolicas, quæ recesserunt a me.* Sicut enim duobus modis a Deo receditur, ita duobus modis a Deo apostatae homines sunt. Nam unusquisque a conditore suo aut fide recedit, aut opere. Sicut ergo qui a fide recedit apostata est, ita qui ad perversum opus quod deseruerat reddit, ab omnipotente Deo apostata absque ulla dubietate depatur, etiamsi fidem tenere videatur. Unum enim sine altero nil prodesse valet, **1252** quia nec fides sine operibus, nec opera adjuvant sine fide, nisi fortasse pro fide percipienda siant; sicut Cornelius ante pro bonis operibus meruit audiri quam fidelis existaret (*Act. x, 4*). Qua ex re colligitur quia bona opera pro fide percipienda faciebat. Nam cui ab angelo dicitur: *Orationes tue et eleemosynæ tue ascenderunt in memoriam in conspectu Dei* (*Ibid.*), et mox pro eadem ascensione præcipitur ut ad Simonem mittat, qui ei veniens prædicare debeat, constat ^g quia hoc petiit, unde meruit exaudiri. Sequitur:

VERS. 3, 4. — *Patres eorum prævaricati sunt pactum meum usque ad diem hanc, et filii dura facie et indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te.*

huc audierat Saulus, quid sibi facto opus esset, sed ad Ananiam mittebatur ut ab eo audiret. Nostra lectio est *Mss. omnium*.

^g C. Germ., constat qui hoc petiit, unde.

7. Ecce est una culpa superbiæ, quia *prævaricati sunt pactum*. Ecce altera obstinationis, quia usque ad diem hanc. Ecce in iniustitate filiorum culpa gravis imprudentiæ, quia *dura facie*, quoniam mala quæ faciunt, jam non erubescunt, et nunquam vel post culpas ad poenitentiam rediunt, quia *indomabili corde sunt*. Cum vero tantæ pravitatis, tantæque obstinationis sint hi ad quos propheta mittitur, quis jam non videat, quia persona prophetæ a tam perversis hominibus despici valeat? Sed ecce auctoritas personæ tribuitur, cum subditur:

VERS. 4. — *Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus.*

Ac si aperte diceretur: Quia ex te despiceris, ex mea voce necesse est ut loquaris. Ne contemnaris ipse qui mitteris; verba mea proferens, ostende qui nūsīt. Sequitur:

VERS. 5. — *Si forte vel ipsi audiant, et si forte quiescant, quia domus exasperans est.*

8. Dum constat quod omnipotens Deus omnia sciat, mirandum valde est cur dicatur: *Si forte audiant, et si forte quiescent*. Quapropter sciendum nobis est quia ista dubitatio locutionis Dei non ex ignorantia, sed ex aliqua significatione descendit. Nam quis nesciat quod qui fecit et videt omnia, omnia sciat? Et per semelipsam in Evangelio Veritas de Antichristi prædicatoribus dicit: *Dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi* (*Math. xxiv, 24*). Cur hoc sub dubitatione dicitur, cum quid futurum sit a Domino præsciatur? Unum vero e duobus est, quia si electi sunt, fieri non potest; si autem fieri potest, electi non sunt. Et tamen dicitur: *Ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi*. Ista ergo Dominici sermonis dubitatio, ex electorum cordibus designatio tentationis fuit, quia qui electi sunt ad persistendum, per signa prædicatorum Antichristi tentabuntur ad cadendum. Per hoc ergo quod dicitur, *Si fieri potest*, hoc exprimitur, quod electi in corde tentabuntur. Nutant enim, sed non cadunt. Dicitur ergo, *Si fieri potest*, quia trepidabunt; et tamen dicuntur electi, quia non carent. Dubitatio itaque sermonis a Domino in electis exprimit trepidationem mentis. Quos et electos nominat, quia cernit quod in fide et bono opere persistant. Unde hic quoque dicitur: *Si forte audiant, et si forte quiescent*. Per hoc enim quod dicitur, *Si forte*, quia ex magna multitudine pauci audituri sint demonstratur. Per dubitationem ergo sermonum Dei quid significatur aliud, nisi paucitas auditorum?

1253 9. Notandum vero quod postquam mala parentum defunctorum dixerat, mittens prophetam ad filios dicit: *Si forte vel ipsi audiant, et si forte quiescent*. Quid est dicere *Vel ipsi*, nisi quia eorum

^a Suess., ante districtum judicium Christi tentabuntur.

^b Editi, qui affliti, oppressi. Melius obessi legitur in omnibus MSS. nostris.

^c Beccens., urbes diruptas.

^d Suess., scire bona. Val. Cl., mali scire bonos..... cuius ad damnationis cumulum solent. Legi debere bo-

A patres qui in culpa defuncti sunt audire noluerunt? Pensemus, rogo, quæ virtus sit in hoc dominici sermonis defectu, ut dicat: *Si forte vel ipsi audiant*. Nobis hoc nobis aperte dicitur, ^b qui affliti, obessi, conclusi, omnia quæ in hoc mundo habuimus bona perdidimus. ^c Urbes erutas, eversa castra, depopulatos agros, suffossas Ecclesias videmus; et tamen adhuc parentes nostros ad iniustates sequimur, ab eorum elatione quam vidiimus non mutamur. Et illi quidem inter gaudia, nos vero, quod est gravius, et inter flagella peccamus. Sed ecce omnipotens Deus iniustates judicans, jam priores nostros abstulit, jam ad judicium vocavit. Nos adhuc ad poenitentiam exspectat, nos ad revertendum sustinet. Et qui in illis jam judicium exercuit, nobis suæ patientiæ longanimitatem prærogat, ne cum nostris nos prioribus perdat, dicens: *Si forte vel ipsi audiant, et si forte quiescent, quia domus exasperans est*.

10. Omnis anima etiam post acceptam fidem in perversitate sua aut permanens, aut revertens, domus exasperans vocatur, quia eum quem per fidem suscepere repellit a se pravis moribus habitatorem Deum. Nam domus inhabitatur a domino. Si ergo domus, quare exasperans? Si vero exasperans, quare domus, quæ utique jam non habitatur? Sed domus, quia in ea Deus per fidem habitare cooperat; exasperans vero est, quia ab ea pravis moribus repulsius exit, ut vacua remaneat, quam prius cœlestis inhabitator replebat. Unde etiam, sicut Veritatis voce cognovimus nequissimus spiritus cum septem aliis rediens, domum scopis mundatum invenit (*Math. xii, 45*), quia mentem a virtutibus alienam replet. Sequitur:

ibid. — *Et scient quia propheta fuerit in medio eorum.*

11. ^d Malis scire bonos, aut ad adjutorium salutis proficere, aut ad testimonium damnationis solet. Sciant ergo quia in medio eorum propheta fuerit, ut auditæ prædicatione aut adjuventur ut surgant, aut sic damnentur ut excusatione careant. Sequitur:

VERS. 6. — *Tu ergo, fili hominis, ne timeas eos, neque sermones eorum metuas, quoniam increduli, et subversores sunt tecum, et cum scorpionibus habitas.*

12. Patet ad quam perversos in prædicationem mititur, qui ne timeat admonetur. Et quia pravi quique bona sibi loquentibus alia iniqua faciunt, et adhuc alia minantur, propter illa quæ faciunt dicitur: *Ne timeas eos*; et propter hoc quod minatur, adjungitur: *Neque sermones eorum metuas*. Vel certe quia reprobi et mala bonis ingerunt, et ^e eorum semper actibus derogant, propheta missus admonetur, ne eorum vel crudelitatem metuat, vel verba pertimescat. In hoc itaque quod dicitur: *Ne timeas,*

^f nos, ex contextu palam fit.

^g Edit. Paris. 1502 et cæteræ. aut sic in iniustibus eorum damnentur. Hoc additamentum reprobabimus MSS. omnium auctoritate victi.

^h Norm. et Val. Cl., eorum... bonis actibus. Abest bonis a Germ. et aliis.

prophetæ datur auctoritas prædicationis. Et quia omnes qui in Deo vivimus organa veritatis sumus, ut sœpe per alium mihi, sœpe vero aliis loquatur per me; sic nobis boni verbi inesse auctoritas debet, ut et is qui præest **1254** dicat recta libere, et is qui subest inferre bona humiliter non recusat. Bonum enim ^a quod majori a minore dicitur tunc vere bonum est, si humilius dicator. Nam si rectitudo sentiendi humilitatem loquendi perdiderit, radicem sensus in ramo linguae vitavit. Quod videlicet vitium jam non ex ramo, sed ex radice est, quia nisi cor intumesceret, lingua minime superbiret. Inesse ergo ad loquendum priori humilius auctoritas, inesse autem minori libera humilitas debet. Sed sœpe in hominibus ipse loquendi ordo confunditur, sicut et longe superius diximus. Nam aliquando quis per tumorem elationis loquitur, et loqui se per auctoritatem libertatis existimat; et aliquando alius per stultum timorem facit, et tacere se per humilitatem putat. Ille locum sui regiminis attendens, non metitur sensum tumoris; iste, locum suæ subjectionis considerans, timet dicere bona quæ sentit, et ignorat quantum charitati reus efficitur tacendo.

13. Sic vero sub auctoritate superbia, et humilis timor sub humilitate se palliat, ut sœpe nec ille valeat considerare quid Deo, nec iste quid debeat proximo. Nam ille dum eos qui sibi subjecti sunt conspicit, et ei cui omnes subjacent non intendit, in elatione attollitur, et de elatione sua velut de auctoritate gloriatur. Iste vero nonnunquam dum timet ne majoris gratiam amittat, atque per hoc aliquid temporalis damni sustineat, recta quæ intelligit occultat, atque apud se tacitus ipsum timorem quo constringitur humilitatem nominat. Sed eum cui nil vult dicere, tacendo in cogitatione dijudicat; sitque ut unde se humilem existimat, inde gravius sit superbus. Discernenda ergo semper sunt libertas et superbìa, humilitas et timor, ne aut timor humilitatem, aut superbìa se libertatem fingat. Ezechiel itaque quia non solum populo, sed etiam senioribus loqui mittebatur, ne incautum timorem humilitatem crederet, ut timere non debeat admonetur, dum dicitur: *Ne timeas eos.* Ac ne forte derogationis eorum verba pertimescat, adjungitur: *Neque sermones eorum metuas.*

14. Cur autem linguas derogantium timere non debeat, etiam causa subjungitur, cum protinus subinfertur: *Quoniam increduli et subversores sunt tecum, et cum scorpionibus habitas.* Timendi enim essent hi quibus loqui mittebatur, si in fide et opere Deo omnipotenti placuissent. Quia autem increduli et subversores sunt, in suis sermonibus derogantes, timendi non sunt, quia stultum valde est si illis placere querimus quos non placere Domino scimus.

^a Longip., quod a majore minori dicitur.

^b Longip., habere.

^c Lyrar. et Longip., qui te oderant.

^d C. Germ. et Longip., qui retribuebant. Ibid. Gussainv., secuturus sum justitiam. Beccens., pro ju-

A Debent autem ^b haberi in metu et reverentia judicia justorum, quia membra omnipotentis Dei sunt, et hoc ipsi in terra reprehendunt, quod Dominus redarguit e cœlo. Nam perversorum derogatio vita nostræ approbatio est, quia jam ostenditur nos aliquid justitiae habere, si illis displicere in ipius qui non placent Deo. Nemo etenim potest in una eademque re omnipotenti Domino atque ejus hostibus gratis existere. Nam Deo se amicum demigit, qui ejus placet inimico. Et inimicis veritatis adversabitur, **1255** qui eidem veritati in mente subjungatur. Unde sancti viri in vocis liberæ interpretatione succensi, eos ad sua odia excitare non metunt, quos Deum non diligere cognoscunt. Quod Pro, he ardenter exhibens, creatori omnium qui si in munere obtulit, dicens: *Nonne ^c qui oderunt te, Deus, oderam illos, et super inimicos tuos tabescet (Psal. cxxxviii, 21)? Perfecto odio oderam illos, et inimici facti sunt mihi (Ibid., 22).* Ac si aperte dicat: Pensa quantum te diligo qui tuorum hostium excitare contra me inimicities non pertimesco. Hinc etenim dicit: ^d Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi, quoniam subsecutus sum justitiam (Psal. xxxvii, 21). Bonum valde est quod justus tribuit, quando male agentibus libera voce contradicit. Sed perversi mala pro bonis retribuunt cum justis derogant, quia contra eos justitiae dispersionem servant. Non enim iusti humana judicia, sed æterni judicis examen aspiciunt, atque ideo derogantium verba contemnunt. Hinc etenim derogantibus Corinthiis Paulus dicebat: *Mihi autem pro minimo est ut a vobis judicer, aut ab humano die (1 Cor. iv, 5).* Qui nec in corde suo unde se reprehendere potuerit inveniens, adjungit: *Sed neque meipsum judico.* Videns autem quia ei ad perfectiorem sanctitatis nec suum judicium sufficeret, subdit: *Sed non in hoc justificatus sum.* Cur vero nec sibi metipsi de seipso credidit, causam reddidit cum subjungit: *Qui autem justificat me Dominus est (Ibid., 4).* Ac si aperte dicat: ^e Nec meo de me judicio credendum existimo, quia ille me judicial, cuius ego judicium non comprehendendo. Hinc beatus Job cum per amicorum derogantium linguas inter dolores vulnerum pateretur jacula verborum, cogitatione protinus ad conscientiam revertit, atque ubi mentem solidam haberet, as. exit dicens: *Ecce enim in caelo testis meus, et conscius meus in excelsis (Job. xvi, 20).* Qui etiam subdidit: *Verboi amici mei, ad Deum stillat oculus meus (Ibid., 21).*

15. In omne enim quod de nobis dicitur, semper taciti reverttere ad mentem debemus, interiorem testem et judicem querere. Quid enim prodest si ^f omnes laudent cum conscientia accusent? Aut quid poterit obesse si omnes nolis derogent, et conscientia sola nos defendat? Beatus ergo Job inter

stitiam, habet bonitatem.

^e Norm., nec mihi de me credendum. Val. Cl., nec mihi de meo judicio.

^f Ibidem Cud., si homines laudent; et paulo infra, si homines nolis derogent.

linguas derogantium & inflexa mente persistens, quia in terra se impugnari falsis sermonibus vidiit, in caelo testem quæsivit. Illic Isaias ait : *Popule meus, qui beatificant te, ipsi te decipiunt, et viam gressuum tuorum dissipant* (*Isai. iii, 12*). Qui videlicet populus ne verba suæ laudis attenderet, et in culpis altius periret, statim dicitur quem aspiciat, cuius judicium pertimescat, cum subditur : *Stat ad judicandum Dominus, stat ad judicandos populos* (*Ibid., 13*). Ac si aperte diceretur : *Judicia humana cur sequeris, qui stare super te cœlestem judicem scis.*

16. Hoc est quod Joannem Baptistam Veritas esse arundinem vento agitatam negat, dicens : *Quid existis videre in desertum? Arundinem vento agitatam?* (*Matth. xi, 7, seq.*) Quod quia negando dixerit, non affirmando, sibiuncta verba testantur. Ait enim : *Sed quid existis videre b in deserto? Hominem mollibus vestitum?* Ecce qui mollibus vestiuntur in dominibus regum sunt. Arundo autem vento agitata modo flatibus erigitur, modo flatibus inclinatur. Omnis autem infirmus animus, qui vel derogatione dejicitur, vel laudibus exaltatur, arundo vento agitata est. Quod Joannes non erat, quia inflexiblem mentis verticem inter laudes hominum et derogationes tenebat.

17. Sed magna inquisitione res indiget, cum recti operis viam tenemus, utrum semper despiciere derogantium verba debeamus, an certe aliquando compescere. De qua re sciendum est quia linguas detrahentium sicut nostro studio non debemus excitare ne ipsi pereant, ita per suam malitiam excitas debemus & quanquam tolerare, ut nobis meritum crescat; aliquando autem etiam compescere, ne, dum de nobis mala disseminant, eorum qui audire nos ad bona poterant corda innocentium corruptant. Illic est enim quod Joannes obtrectatoris sui lingnam redarguit, dicens : *Is qui amat primatum gerere in eis & Diotrephes non recipit nos; propter hoc si venero, commoneam ejus opera quæ facit, verbis malignis garriens in nos* (*III Joan., 9*). Illic Paulus iterum de detrahentibus Corinthiis loquitur, dicens : *Epistolæ, inquit, graves sunt et fortes praesentia autem corporis infirma, et sermo contemptibilis; hoc cogit qui hujusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolæ absentes, tales et præsentes in opere* (*II Cor. x, 10*).

18. Hi etenim quorum vita in exemplum imitationis est posita debent, si possunt, detrahendum sibi verba compescere, ne eorum prædicationem non audiunt qui audire poterant, et, in pravis moribus remanentes, bene vivere contemnant. Sed hac in re, subili inquisitione necesse est ut semel ipsum animus investiget, ne fortasse suæ laudis gloriam

^a Gemet. cum al. Norm., *infelix persistens.*

^b Ita C. German., Longip., Val. Cl., Norm., etc. Editoribus magis arrest videtur in desertum.

^c Excusi, *Diotrephes*. German., *Diotrepis*.

^d Abesi de a MSS. Norm. et al. plurimis, quod remulsum, aliis antiquoibus MSS. iuxtarendo.

^e Suess., sed in hac subili inquisitione.

A querat, et animarum & lucra se querere nostra cogitatio simulet. Sæpe enim sui nominis laude animus pascitur, et quasi sub obtenu lucorum spiritualium, cum de se bona dici cognoverit latetur. Et sæpe suæ g'orizæ defensione contra detrahentes irascitur, et singit sibimet quod hoc ex eorum zelo faciat quorum corda a bono ituere detrahentes sermo perturbat. Illi ergo debent magnopere curare ne contra eorum opinionem detrahentium verba prævaleant, qui suam conscientiam subtiliter discutientes, se in ea inveniunt de amore private gloria nihil habere.

19. Illic est enim quod justi atque perfici aliquid virtutes suas prædicant, bona quæ divinitus accepérunt narrant, non ut ipse apud homines sua ostensione proficiant, sed ut eos quibus prædicant exemplo suo ad vitam trahant. Unde Paulus apostolus quoties fustibus cæsus, quoties lapidatus, quoties naufragium pertulit, quanta pro veritate sustinuit, quod ad tertium cœlum rapius, quod in paradisum ductus sit, Corinthiis narrat (*II Cor. xi, 25*), ut eorum sensum a falsis prædicatoribus avertat, ut dum se innotesceret qualis esset, illi eis vilescerent, quos ab eis & cognoverat inique venerari. Quod perfecti eum faciunt, id est cum **1257** virtutes proprias loquuntur, in hoc quoque omnipotentis Dei imitatores sunt, qui laudes suas hominibus loquuntur, & ut ab hominibus cognoscatur. Nam cum per Scripturam suam præcipiat, dicens : *Laudet te & alienus, et non os tuum* (*Prov. xxvii, 2*), quomodo facit ipse quod prohibet? Sed si virtutes suas omnipotens Deus taceret, eum nullus agnosceret; si eum nullus agnoscet, nullus amaret; si nullus amaret, nullus ad vitam rediret. Unde et per Psalmistam de eo dicitur : *Virtutem operum suorum annuntiabit populo suo, uidet illis hereditatem gentium* (*Psal. cx, 6*). Virtutes ergo suas annuntiant, non ut laudibus suis ipse proficiat, sed ut hi qui hunc ex sua laude cognoverint ad perpetuam hereditatem i veniant. Justi itaque atque perfecti non solum cum & vituperationis suæ verba reprehendunt, sed etiam cum virtutes quas habent infirmis loquuntur reprehensibiles non sunt, quia per suam vitam quam referunt aliorum animas ad vitam querunt.

20. De quibus tamen sciendum est quia nunquam bona sua delegunt, nisi eos, ut dixi, aut proximum utilitas, aut certe nimia necessitas cogat. Unde Paulus apostolus cum virtutes suas Corinthiis enumerasset, adjunxit : *Factus sum insipiens, vos me coegeritis* (*II Cor. xii, 11*). Fit vero aliquando, ut necessitate compulsi, in bonis quæ de se referunt, non aliorum utilitatem, sed suam requirant, sicut beatus Job facta sua enumerat, dicens : *Oculus sui*

^f Suess. et Longip., *luerat sequi nostram.*

^g Laudati Cod., *cognoverat iniqua veneratione suæ priores.*

^h Al., *ut ab omnibus.*

ⁱ Pierique Norm., *alienum, et non os tuum.*

^j Germ., Longip. et Val. Cl., *virant.*

^k Suess. et Longip., *cum vituperatione sua.*

*cæco, et pes clando, pater eram pauperum, et causam
quæ nesciebam, diligentissime investigabam (Job.
xxix, 15, 16).* Et multa alia quæ sæpe egisse se
commemorat. Sed quia, in vulnere doloris positus,
ab amicis increpantibus ipse impie egisse, et violentus
proximis atque oppressor pauperum fuisse dice-
batur, vir sanctus, inter flagella Dei et humanæ
increpationis verba deprehensus, mentem suam gravi-
ter concuti atque ad desperationis foveam conspergit
impelli; qui jamjamque cadere poterat, nisi ad me-
moriæ sua bene acta revocasset, ut ad spem ani-
mus reduceretur, ne oppressus verbis et vulneribus
in desperatione periret. Quod ergo bona sua enumera-
rat, non innotescere aliis quasi ex laude desiderat,
sed ad spem animum reformat. Justi itaque sicut
sine arrogantia loquuntur aliquando bona quæ agunt,
ita sine zelo private gloriae detrahentium sibi lin-
guas redarguunt, quia noxia loquuntur. Cum vero
linguae derogantium corrigi nequeunt, æquanimitate
sunt per omnia tolerandæ. Nec obrectationis sermo
timendus est, ne dum vituperatio perversorum metu-
titar, recti operis via deseratur. Unde nunc Eze-
chielii propheta dicitur: *Sermones eorum ne metuas,
quia increduli et subversores sunt tecum.*

21. Minus autem mali essent, si hi qui sunt in-
creduli subversores minime fuissent. Quia enim ipsi
vel coelestis regni præmia, vel gehennæ esse suppli-
cia non credunt, ^b in suis pravitatis dimissi, a fide
et opere etiam alios subvertunt, ut regnum quod
ipsi appetere non volunt, nec alter assequatur. Hi
namque cum teneriores quosdam bona incipere,
mala jam devitare cognoverint, modo irridendo
quod in cœlis promittitur, modo **1258** despiciendo
quod Deus omnipotens de inferni suppliciis minatur,
modo laudando bona temporalia, et delectationes
præsentis sæculi callida persuasione pollicendo,
deflectunt mentes innocentium, eorumque itinera per-
vertunt. Gaudent si quos potuerint a vita revocare,
ad mortem trahere; lætantur in pravitatis suis,
exultant et in alienis. His nimurum pœna sua non
sufficit, qui agunt ne soli moriantur. At si fortasse
justum quempiam tantæ jam virtutis invenerint, ut
ei loqui contraria non præsumant, quia subversores
esse non possunt, statim scorpiones fiunt. Scorpio
enim palpando incedit, sed cauda ferit; nec mordet
a facie, sed a posterioribus nocet. Scorpiones ergo
sunt omnes blandi et malitiosi, qui bonis quidem in
faciem non resistunt, sed inox ut recesserint deroga-
gent, alios ^c quos valuerint inflammant, quæque
possunt noxia immittunt, mortifera inferry occulite
non desinunt. Scorpiones ergo ^d sunt qui blandi et
innoxii in facie videntur, sed post dorsum portant
unde venenum fundant. Qui enim in occulto scriunt
quasi mortem latenter trahunt. Unde etiam per
Psalmistam dicitur: *Circumdederunt me sicut apes, et*

^a Longip. cum Norm., quæ se pie egisse, Val. Cl.,
quæ se peregisse. Retinemus Editorum lect. quæ est
Germ. et vetustiorum.

^b Gilot. et Vatic., in suis gravitatibus. Dissentiunt
Mss. Anglic., Norm., etc.

A exarserunt sicut ignis in spinis (Psal. cxvii, 12). Apes
enim in ore mel habent, in aculeo caudæ vulnus.
Et omnes qui lingua blandiuntur, sed latenter ex
malitia ferunt, apes sunt, quia loquendo dulcedinem
mellis proponunt, sed occulte feriendo vulnus infes-
runt. Ista vero facientes exardescunt sicut ignis in
spinis, quia per flammas detrahentium non justorum
vita comburitur, sed si quæ in eis esse poterant
peccatorum spinæ, concreniantur. Dicatur ergo: *In-
creduli et subversores sunt tecum, et cum scorpionibus
habitas.* Increduli scilicet Deo, subversores vero in-
firmantibus proximis, scorpiones autem etiam fortis-
bus et robustis. Quibus etsi in facie contradiceret
non præsumunt, ex occulto tamen vulnus derogatio-
nis infierunt. Increduli quippe simul et subversores
B et scorpiones sunt, quia et audita ea quæ Dei sunt
non credunt, et eos quos prævalent a bonis moribus
subvertunt, et quos inflectere non valent occultis
machinationibus ferunt.

22. Qua in re hoc quoque notandum est, quia
cum prophetæ dicitur: *Increduli et subversores sunt
tecum, et cum scorpionibus habitas*, nobis consolatio-
nis medicamentum profertur, quos sæpe tædet vi-
vere, dum nolumus cum malis habitare. ^c Querimus
etenim cur non omnes boni sunt qui nobiscum vi-
vunt. Mala proximorum ferre nolumus, omnes sanctos
jam debere esse decernimus, dum esse nolu-
mus quod ex proximis portemus. Sed hac in re luce
clarius patet, dum malos portare renuius, quam
multum adhuc ipsi de bono minus habeamus. Neque
enim perfecte bonus est, nisi qui fuerit et cum malis
bonus. Hinc beatus Job de semetipso asserit, dicens:
*Frater sui draconum, et socius struthionum (Job. xxx,
29).* Hinc Paulus apostolus discipulis dicit: *In me-
dio nationis pravæ et perversæ, inter quos lucetis sicut
luminaria in mundo (Philip. ii, 15).* Hinc Petrus gre-
gis dominiici pastor dicit: *Justum Lot oppresum a
nefandorum injuria conversatione eripuit. 1259*
*Aspectu enim et auditu justus erat, habitans apud eos
qui de die in diem animam justi inquis operibus cru-
ciabant (II Petr. ii, 7).* Sæpe vero cum de vita
proximorum querimus, mutare locum conamur, se-
cretum vitæ removitis eligere; videlicet ignorantes
quia si desit spiritus, non adjuvat locus. Idem enim
Lot de quo loquimur, in Sodomis sanctus exstitit,
D in monte peccavit (Genes. xix, 2, 30, seq.). Quia au-
tem loca mentem non muniunt, ipse humani generis
primus testatur parens, qui et in paradiſo cecidit
(Genes. iii, 7). Sed minus sunt omnia quæ loquimur
ex terra. Nam si locus salvare potuisset, Satan de
cœlo non caderet. Unde Psalmista ubique in hoc
mundo tentationes esse conspiciens, quæsivit locum
quo fugeret, sed sine Deo invenire non potuit mun-
tum. Ex qua re et ipsum sibi locum fieri petuit, pro-
pter quem locum quæsivit dicens: *Esto mihi in Deum*

^c Suess. et Longip., quos voluerint.

^d Longip., sunt omnes blandi et malitiosi, et in-
noxii, etc.

^e C. Germ., quærimus.

protectorem, et in locum munitum, ut salvum me facias (*Psal. xxx, 3*). Tolerandi ergo ubique sunt proximi, quia Abel fieri non valet quem Cain malitia non exerceat.

23. Unum vero est pro quo vitari societas debet malorum, ne si fortasse corrigi non valent, ad imitationem trahant; et cum ipsis a sua malitia non mutantur, eos qui sibi conjuncti fuerint pervertant. Unde Paulus ait: *Corrumptunt bonos mores colloquia mala* (*I Cor. xv, 33*). Et sicut per Salomonem dicitur: *Noli esse amicus homini iracundo, nec ambules cum viro furioso, ne forte discas semitas ejus, et summas scandalum animae tuae* (*Prov. xxii, 24*). Sicut ergo perfecti viri perversos proximos non debent sugere, quia et eos saepe ad rectitudinem trahunt, et ipsis ad perversitatem nunquam trahuntur, ita infirmi quicunque societatem declinare debent pravorum, ne mala quæ frequenter aspiciunt, et corriger non valent, delectentur imitari. Sic enim verba proximorum audiendo quotidie sumimus in mente, sicut flando atque respirando aerem trahimus corpore. Et sicut malus aer assiduo flatu tractus inficit corpus, ita perversa locutio assidue audit, infirmantium inficit animum, ut tabescat delectatione pravi operis, et assidui iniquitate sermonis. Sequitur:

IBID. — *Verba eorum ne timeas, et vultus eorum ne formides, quia domus exasperans est.*

24. Ideo boni timendi sunt ne offendantur, ne forte per eos ille provocetur ad iram, qui eorum corda semper inhabitat. Nam, sicut superius dictum est, si malos offendimus, timere minime debemus, quoniam illis nostra actio displacebit, quibus nec iustitia creatoris placet. Quid ergo timendum est, si nobis ingrat sunt, qui Deo amabiles non sunt? Unde recte nunc dicitur: *Verba eorum ne timeas, et vultus eorum ne formides, quia domus exasperans est.* Ac si aperte diceretur: Timendi essent, nisi me in suis actibus exasperarent. De quibus adhuc subditur:

VERS. 7. — *Loqueris ergo verba mea ad eos, si forte audiant, et quiescant, quia irritatores sint.*

25. Omnis qui peccat, quid aliud quam conditoris sui in se iracundiam irritat? Et scimus quia quoties actu, quoties verbo, quoties cogitatione delinquimus, Deum contra nos toties irritamus. Sed tamen sustinet, et clementer expectat, per se patientiam, per prædicatores autem suos verbum nobis exhortationis prærogat. Omnis autem 1260 qui recta prædicat, si auditur, iram irritati creatoris super prævaricatorum populum placat. Unde necesse est ut ipse non debeat agere malum, quod solet in populo furorem conditoris sui irritare. Propter quod etiam subditur:

VERS. 8. — *Tu autem, fili hominis, audi quæcumque loquor ad te, et noli esse exasperans, sicut domus exasperatrix est.*

26. Id est, mala quæ fieri conspicis, ipse non fa-

^a Suess., si non auditur, iram irritat creatoris super prævaricatorem populum plagam. Norm., super prævaricationem populi placat.

^b Editum tum vet. tum recent., prohibere niteris, re-

ciatis, ne hoc quod ^b prohibere mitteris ipse committas. Omnis etenim prædicator intenta semper debet mente pensare ne qui missus est lapsos erigere ipse in pravitate operis cum lapsis cadat, et Pauli hunc sententia feriat dicentes: *In quo alterum judicas te ipsum condemnas* (*Rom. ii, 4*). Unde Balaam Dei spiritu repletus ad loquendum, sed tamen in carnali vita suo spiritu detentus, de semetipso loquitur, dicens: *Dixit auditor sermonum Dei, qui novit doctrinam Altissimi, et visiones omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos* (*Num. xxiv, 14, 16*). Cadens apertos oculos habuit, qui rectum quod diceret vidit, sed recte vivere contempsit. Cadens videlicet in perverso opere, et apertos habens oculos in sancta prædicatione.

B 27. Est tamen aliud quod possit intelligi cur beatus Ezechiel, qui ad prædicationem mittitur, esse exasperans prohibetur. Nisi enim ad loquenda vega cum mittebatur obediret, omnipotentem Dominum sicut populus de perverso opere, sic propheta de suo silentio exasperasset. Nam sicut mali ideo Deum exasperant quia loquuntur vel faciunt mala, ita non nunquam boni exasperant, quia retinent bona. Illis itaque culpa est perversa agere, istis recta retinere. In hoc ergo cum malis etiam boni simul Deum exasperant, quia cum perversa non increpant, eis per suum silentium ^d proficiendi licentiam praestant. Sequitur:

IBID. — *Aperi os tuum, et comedere quæcumque do tibi.*

C 28. Aperimus os nostrum cum recta loquimur; et comedimus quæ a Deo accipimus, quia et tribuitur et augetur in nostris sensibus cibus vitae, cum prædicare corporinus. Unde propheta alius dicit: *Os meum aperi, et attraxi spiritum* (*Psal. cxviii, 131*). Non enim spiritum attraheret, nisi os aperiret, quia nisi ad prædicandum proximis se impenderet, spiritualis doctrinæ in eo gratia non crevisset. Sequitur:

VERS. 9. — *Et vidi, et ecce manus missa ad me, in qua erat involutus liber; et expandit illum coram me, qui erat scriptus intus et foris.*

29. Sicut per prophetam prædicatorum ordo, sic per librum quem accepit Scripturæ sacræ paginæ designantur. Liber autem involutus est Scripturæ sa-

D cras eloquium obscurum, quod profunditate sententiarum involvitur, ut non facile sensu omnium penetretur. Sed coram propheta liber expanditur, quia eorum prædicatoribus sacri eloquii obscuritas aperiatur. Involutum librum manus Dei porrexit, cum apostolis dicebat: *Simile factum est regnum cœli um homini qui seminavit bonum semen in agro suo. Cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus, et superseminalavit sisania in medio tritici, et abiit. Cum autem crevisset herba, et fructum fecisset, tunc appa-*

^a Luctantibus MSS. omnibus Norm., C. Germ., Corb., Longip., Val. Cl.

^b Suess., ipse in ipsa vita et operibus cum lapsis.

^c Val. Cl., perficiendi.

ruerunt et zizania (*Math. xii, 24, seq.*), et reliqua quæ caritas vestra etiam me retinente reminiscitur. Sed librum quem involutum **1261** ostenderat expandit cum hoc quod per ænigmata loquebatur exposuit dicens : ** Qui seminat bonum semen, est filius hominis. Ager autem est mundus. Bonum vero semen hi sunt filii regni; zizania autem filii sunt nequam. Inimicus autem qui seminavit ea est diabolus. Mensis vero consummatio sæculi, messores autem angeli sunt. Sicut ergo colliguntur zizania, et igni comburuntur, sic erit in consummatione sæculi* (*Math. xiii, 37, seq.*). Involutus itaque liber expanditur, quando hoc quod obscure prolatum fuerat, per latitudinem intellectus aperitur. Hunc involutum librum Veritas expandit quando in discipulis egit quod scriptum est : *Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas* (*Luc. xxiv, 45*).

30. De quo adhuc libro subditur : *Qui erat scriptus intus et foris.* Liber enim sacri eloquii intus scriptus est per allegoriam, foris per historiam. Intus per spiritalem intellectum, foris autem per sensum litteræ simplicem, adhuc inscrimantibus congruentem. Intus, quia invisibilia promittit; foris, quia visibilia præceptorum sonorum rectitudine disponit. Intus, quia cœlestia pollicetur, foris autem quia terrena contemptibilia qualiter sint, vel in usu babeunda, vel ex desiderio fugienda, præcipit. Alia namque de secretis cœlestibus loquitur, alia vero in exterioribus actionibus jubet. Et ea quidem quæ foris præcipit patent, sed illa quæ de interuis narrat plene apprehendi nequeunt. Unde scriptum est : *Extendens cælum sicut pellim, qui tegis in aquis superiora ejus* (*Psal. ciii, 2*). Quid enim cœli nomine nisi sacra Scriptura signantur? De qua nobis et sol sapientiae, et luna scientiæ, et ex antiquis Patribus stellæ exemplorum atque virtutum lucent. Quod sicut pellis extenditur, quia, per scriptores suos carnis lingua formatum, ante oculos nostros per verba doctorum exponendo displicatur. Quid vero aquarum nomine, nisi sanctissimi angelorum signantur chori? De quibus scriptum est : *Et aquæ quæ super cælos sunt ludent nomen Domini* (*Psal. cxlviii, 4*). Illujus enim superiora Dominus in aquis tegit, quia alta sacri eloquii, id est ea quæ de natura divinitatis vel de æternis gaudiis narrat, nobis adhuc nescientibus, solis angelis in secreto sunt cognita. Cœlum vero hoc et coram nobis extenditur, et tamen in aquis superiori ejus continguntur, quia et quedam sacri eloquii jam nobis per apertiorum spiritus patent, et quedam quæ solis angelis possunt esse manifesta. Iohannes adhuc servantur occulta. De quibus tamen occultis jam partem per spiritalem intelligentiam sentimus, jam sancti Spiritus pignus accepimus, quia haec et plene needum cognovimus, et tamen medullitus amamus, et in multis spirituali-

^a Val. Cl. cum Norm., qui seminavit.

^b Recent. Editi, qui tegis aquis. Additur in hic et infra in C. Germ., Corb., Norm. et ceteris MSS.

^c Corb. et Germ., ex dictis occultioribus non variali, omissis cæteris.

^d Gemet. ac aliis Norm., habeant enim cervi montes.

A bus sensibus, quos jam cognovimus, veritatis pabulo pascimur.

31. Dicat ergo : *Qui erat scriptus intus et foris,* quia in sacro eloquio et ^e dictis occultioribus atque sublimioribus satiantur fortes, et præceptis apertioribus nos parvuli nutrimur. Unde scriptum est : *Montes excelsi cervis, petra refugium herinaciis* (*Psal. ciii, 18*). ^d Habeant enim montes intelligentiae, qui jam contemplationis salutis dare noverunt. Sed petra sit refugium herinaciis, quia nos parvuli et peccatorum nostrorum **1262** spinis cooperati, etsi intelligere alta non possumus, in parte nostræ refugio, id est, in Christi fide salvamur. Unde et quibusdam dicitur : *Nihil me judicavi scire inter vos nisi Christus Iesum, et hunc crucifixum* (*II Cor. ii, 2*). Ac si diceat : *Quia vos capere divinitatis ejus mysteria non posse pensavi, sola vobis humanitatis ejus iuferma locutus sum.* Sequitur :

Ibid. — Et scriptæ erant in eo lamentationes, et cœmen, et vox.

32. Carmen aliquando in domo, aliquando vero in malo dici dubium non est, quia et letum carmen, et lugubre carmen dicere possumus. Sed nos Scripturae sacrae usum sequentes, quæ pene semper carnem ponere in prosperis solet, hoc in loco pro bona parte dictum cœmen accipimus. Nam cum omnipotens Deus populum suum de mari Rubro liberasset, scriptum est : *Tunc Moyses et filii Israel cecinerunt cœmen Domino* (*Exod. xv, 1*). Et cum David victoriam de hostibus fecisset, scriptum est : *Locutus est David a Domino verba carminis hujus* (*II Reg. xxii, 1*). Salomon quoque ait : *Acetum in nitro, et qui cantat carmina ^f corde pessimo* (*Prov. xxv, 20*). Acetum qui ipsi mittatur in nitro, fervescit nitrum protinus et ebullit. Et perversa mens quando per increpationem corripitur, aut prædicationis dulcedinem ^g bona suadetur, de correptione fit deterior; et inde in murmuratio[n]is iniuitate surrenditur, unde debuit ab iniuitate compesci. Per Heliu quoque de ingrato ac seco desperante dicitur : *Et non dixit, Ubi est qui facit me, qui dedit carmina in nocte?* (*Job. xxxv, 10*.) Carmen quippe in nocte est latitia in tribulatione. Carmen in nocte accipimus, quando in pressuris præsentibus de futuris gaudijs consolamur. Carmen nobis in nocte ostendebat apostolus cum dicebat : *Spe gaudentes, in tribulacione patientes* (*Rom. xii, 12*). Carmen in nocte se David habere indicat, dicens : *Tu es mihi refugium a pressura quæ circumdedit me; exultatio mea, redime me a circumdantibus me* (*Psal. xxxi, 7*). Qui enim circumdari se pressuris narrat, et tamen Deum sibi esse exultationem nominat, procul dubio cœmen in nocte cantat. Quia igitur pene semper in hono cœmen posse Scriptura sacra consuevit, ita a nobis etiam in hoc loco debet intelligi.

^e Pl. Norm., et cœmen.

^f Excusi, corde pessimo. In Lyrano oeo et legitur est.

^g Suess. et Lyran. quibus consentiunt Editi pene omnes, bona suadentur. Gussanv., ad bona suadetur. Sequimur Germ., Norm. et alios MSS.

33. Væ autem in Scriptura sacra sæpius de æterno luctu quain præsentí solet intelligi. Unde scriptum est : *Væ impio in malo ; retributio enim manuum ejus fit ei* (Isai. iii, 11). Et beatus Job loquitur, dicens : *Si impius fuero, vae mihi est ; si autem justus, non levabo caput, saturatus afflictione et miseria* (Job. x, 15). Justorum enim afflictio temporalis est. Væ ergo quod dixit, a temporali afflictione distinxit, qui et justum afflictionem, et impium vae habere perhibuit. Per semetipsam quoque Veritas dicit : *Væ mundo a scandalis* (Matth. xviii, 7), et, *Væ vobis qui ridetis, quoniām flebitis* (Luc. vi, 25). Et, *Væ prægnantibus et nūtrientibus in illis diebus* (Ibid., xxi, 23). Pensandum ergo nobis est quonodo hæc tria in sacro volumine scripta sint, lamentationes, carmen, et vae.

34. Lamentationes videlicet, quia in eo scripta est pœnitentia peccatorum. Carmen vero, quia ibi prænuntiantur gaudia justorum. Væ autem, **1263** quia illuc expressa est damnatio reproborum. Ut ergo peccata punias, lego quæ in hoc volumine scripta sunt lamenta : *Scindite corda nostra, et non vestimenta vestra* (Joel. ii, 13). Et rursus : *Miseri estote, et lugete ; risus rester in luctum convertatur, et gaudium in macrorum* (Jac. iv, 9). Ut autem de promissione gaudii sequentia hilarescas, cognosce quæ in hoc volumine scripta sunt carmina laudis æternæ : *Beati qui habitans in domo tua, Domine, in seculum secuti tendabunt te* (Psal. lxxxviii, 5). Et sicut per quendam sapientem de coelesti Jerusalem dicitur : *Et lapide pretioso et mundo omnes plateæ ejus sternentur, et per omnes ricos ejus alleluia cantabitur* (Tobie xiii, 22). Hoc nobis carnem coelestis patriæ nuntiare cives ejus venerant, qui concorditer clamabant : *Gloria in excelsis Deo, et in terra Pax hominibus bonæ voluntatis* (Luc. ii, 14). Sed si adhuc præsentí sæculo mente inhæres, si adhuc terrenis voluptatibus delectaris, amare non potes gaudia æterna quæ audis. Cognoscere ergo in hoc volumine vae quod in eo scriptum est, atque ab animo per timorem expelle quod diligis, ut possis ex judicio carmen amare quod legis. Ibi quippe sub unius damnati specie multitudo omnis exprimitur reproborum, cum voce Veritatis dicitur : *Ligatis pedibus ejus ac manibus, mittite eum in tenebras extiores ; illuc erit stetus et stridor dentium* (Matth. xxii, 15). Tunc enim reprobri in extieriores tenebras Dcadunt, quia nunc in interioribus sua sponte dejectur, ut veritatis lumen nec credendo nec bene operando sequerentur. In quibus ligatis pedibus ac manibus nulli præcipiuntur, quia nunc dum tempus operandi atque currendi est, babere manus et pedes liberos in bona actione noluerant. Ibi vae reproborum scriptum est : *Vermis eorum 1264 non morietur, et ignis eorum non extinguetur* (Isai. lixvi, 24). Ibi damnatis ac repulsiis dicitur : *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus* (Matth. xxv, 41). In hoc itaque volumine cuncta

^a Rothomag., ibi de vae. Ebrote. et Sag., ubi de vae.

A quæ adificant, omnia quæ erudiunt, scripta continentur. Peccasti enim, et iam te pœnitit illicita perpetrasse, ut ad agendum pœnitentiam docearis, ibi invenis lamenta. ^b Spe coelestium gaudiorum meptem relevare desideras, ibi ad consolationem tuam invenis carmen. Sin vero et mala perpetrasti, et hæc te perpetrasse non pœnitit, sed cervicem mentis erigis, ad nullas pœnitentiæ lamentationes inclinaris, nulla coelestium gaudiorum exspectatione corrigeris, velis nolis, ibi scriptum auditurus es vae, ut quem nec timor ad pœnitentiam humiliat, nec spes ad superna præmia exalat, damnationis suæ jam nunc pœnam prospiciat, et sine excusatione in æternum supplicium cadat.

35. Quid igitur, fratres, quid agendum est miseris B nobis, nisi ut evigilemus ad hujus verba voluminis, et mala quæ nos egisse meminimus netibus puniamus, ut per lamenta pœnitentiæ perveniamus ad carmen vita? Ne si affligi modo pœnitendò nolumus, vae postmodum sine fine sentiamus. Nec nos nostrorum vulnerum multitudo in desperationem deprimat, quia major est potentia medici, quam magnitudo languoris nostri. Quid est enim quod reparare ad salutem non possit, qui potuit omnia ex nihilo creare? Unigenitus quippe est omnipotenti Patri coæternus, qui cum eo vivit et regnat in unitate. ^c Spiritus sancti Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA X.

In explicatione priorum versuum capituli tertii usque ad quintum decimum commendat maxime Scripturam sacram, ejus assiduam lectionem, meditationem, et prædicationem.

1. Solent quidam scripta sacri eloquii legentes, cum sublimiores ejus sententias penetrant, minora mandata quæ insinuoribus data sunt tumenti sensu despicer, et ea velle in alium intellectum permuteare. Qui si recte in eo alta intelligerent, mandata quoque minima respectui non haberent, quia divina præcepta sic in quibusdam loquuntur magnis, ut tamen in quibusdam congruant parvulis, qui per incrementa intelligenti e quasi quibusdam passibus mentis crescant, atque ad majora intelligenda perveniant. Unde nunc sancto prophetæ dicitur :

Ezech. iii, 1. — *Fili hominis, quodcumque inveneris comedere.*

2. Quidquid enim in sacra Scriptura inventur edendum est, quia et ejus parva simplicem compонunt vitam, et ejus magna subtilem ædificant intelligentiam. Sequitur :

Ibid., ET VERS. 2. — *Comede volumen istud, et vadens loquere ad filios Israel. Et aperte os meum, et cibavit me rotundum illo.*

3. Scriptura sacra cibus noster et potus est. Unde etiam Dominus per prophetam alium minatur : *Mittam famam in terram, non famam panis, neque siti aquæ, sed audiendi verbum Domini* (Amos. viii, 11). Qui ergo, subtracto suo eloquio, fame ac siti no-

^b Corrupte in Gussanv., sæpe.

^c In Editis desideratur Deus, non in Miss.

dicit atteri, quia ejus verba et cibus noster et potus sint demonstrat. Sed notandum quod aliquando cibus, aliquando potus sunt. In rebus enim obscurioribus quæ intelligi nequeunt nisi exponantur, Scriptura sacra cibus est, quia quidquid exponitur ut intelligatur, quasi manditur ut glutiatitur. In rebus vero apertioribus potus est. Potum enim non mandendo glutimus. Apertiora ergo mandato bibimus, quia etiam non exposita intelligere valemus. Pro eo autem quod multa Ezechiel propheta obscura atque perplexa auditurus erat, nequaquam ei de sacro volumine dicitur, bibe, sed comedere. Ac si aperte diceretur: Pertracta et intellige, id est prius mande, et tunc deguti. Sed in verbis sacri eloquii iste debet studii nostri ordo servari, ut hæc ideo cognoscamus, quatenus de iniquitate nostra compuncti, cognoscentes B mala quæ fecimus, vitemus ne alia faciamus.

4. Et cum jam ex magno usu lacrymarum de peccatorum remissione cœperit esse fiducia, per verba Dei quæ intelligimus ad vitam quoque et alios trahimus. Ad hoc enim intelligenda sunt, **1265** ut et nobis prosint, et intentione spirituali aliis conferantur. Unde bene nunc dicitur: *Comede volumen istud, et vade, loquere ad filios Israel.* Ac si ei de sacro cibo diceretur: Comede et pasce, saturare et eructa, accipe et sparge, confortare et labora.

5. Et notandum quod propheta subjungit, dicens: *Et aperui os meum et cibavit me volumine illo.* Os in corde esse alius Propheta testatur, dicens: *Labia dolosa in corde, et corde locuti sunt mala* (*Psalm. xi, 5*). Os ergo aperimus, quando sensum ad intelligentiam sacri verbi præparamus. Itaque ad vocem Domini propheta os aperit, quia ad spiramentum dominici præcepti cordis nostri desideria inhalant, ut de cibo vitæ aliquid sumant. Sed tamen hoc ipsum sumere nostrarum virium non est, nisi ipse cibaverit qui ut comedatur jussit. Ille etenim cibatur, qui per se edere non potest. Et quia ad capienda verba cœlestia idonea nostra insirmitas non est, ipse nos cibat, qui nobis in tempore mensuram tritici temperat, quatenus in sacro verbo dum hodie intelligimus quod hesterno die nesciebamus, cras quoque comprehendamus quod hodie nescimus, per divinæ dispensationis gratiam quotidiano alimento nutriamur. Omnipotens etenim Deus quasi toties ad os cordis nostri manum porrigit, quoties nobis intellectum aperit, et cibum sacri eloquii in nostris sensibus mittit. Cibat ergo nos volumine, cum sensum nobis Scripturæ sacræ dispensando aperit, et ejus dulcedine nostras cogitationes replet. Unde et subditur:

VERS. 3. — *Et dixit ad me: Fili hominis, venter tuus comedet, et viscera tua replebuntur volumine isto quod ego do tibi.*

6. In translatione veteri non habetur, *Venter tuus*

^a Ed. Paris. 1518 et al. seq., et vadens loquere. Ita etiam habent MSS. C. Germ. et alii in prima bujus contextus prolatione, sed non deinceps.

^b Norm., locuta sunt.

^c Longip. et Val. Cl. addunt, sed et os tuum come-

A comedet, sed, *Os tuum comedet, et viscera tua replebuntur.* Os enim nostrum comedit, dum verbum Dei legimus; viscera vero nostra complentur, cum intelligimus atque servamus ea in quibus legendō laboramus. In posteriori autem translatione, quam et veraciorem credimus, scriptum est: *Venter tuus comedet, et viscera tua replebuntur.* In sacro vero eloquio nonnunquam venter pro mente poni consuevit. Unde per Jeremiam dicitur: *Ventrem meum, ventrem meum doleo* (*Jerem. iv, 19*). Quod quia de spirituali et non corporeo ventre dixerat, adjunxit: *Sensus cordis mei conturbati sunt* (*Ibid.*). Neque enim ad salutem populi pertinebat, si propheta ventrem corporeum se dolere prædicaret.^d Sed ventrem doluit qui mentis afflictionem sensit. Sed cur exemplum prophetæ protferimus, cum testimonium Domini apertius habemus? Et necesse est ut cum per semetipsam Veritas loquitur, propheta taceat, quia lucerna claritatem non habet in sole. Ait enim: *Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ* (*Joan. vii, 38*). Quia enim de mente fidelium sanctæ prædicationes defluunt, quasi de ventre crederi aquæ vivæ flumina decurrunt. Ventris autem viscera quid sunt aliud nisi mentis interna, id est recta intentio, sanctum desiderium, humilis ad Deum, pia ad proximum voluntas? **1266** Unde nunc recte dicitur: *Venter tuus comedet, et viscera tua replebuntur,* quia cum mens nostra pabulum veritatis accepterit, interna nostra non jam vacua remanent, sed alimento vitæ satiata.

C 7. Pensemus, charissimi fratres mei, quam sit pia ista promissio, qua dicitur: *Venter tuus comedet, et viscera tua replebuntur volumine isto quod ego do tibi.* Multi etenim legunt, et ab ipsa lectione jejuni sunt. Multi vocem prædicationis audiunt, sed post vocem vacui recedunt. Quorum etsi venter comedit, viscera non replentur, quia etsi mente intellectum sacri verbi percipiunt, obliviscendo et non servando quæ audierint, hæc in cordis visceribus non reponunt. Hinc est enim quod per prophetam aliqui quosdam Dominus increpat, dicens: *Ponite corda vestra super vias vestras. Seminatis multum, et intulistsis parum; comedistis, et non estis satiati; bibistis, et non estis inebriati* (*Aggœ. i, 6*). Multum e cordi suo seminat, sed parum infert, qui de mandatis cœlestibus vel legendo, vel etiam audiendo multa cognoscit, sed negligenter operando pauca fructificat. Comedit et non satiatur, qui, verba Dei audiens, lucra vel gloriam sæculi concupiscit. Bene autem non satiari dicitur, quia aliud mandit, et aliud esurit. Bibit et non inebriatur, qui ad vocem prædicationis aurem inclinat, sed mentem non mutat. Solet enim per ebrietatem bibentium sensus mutari. Qui ergo ad cognoscendum Dei verbum devotus est, sed ea quæ sunt hujus sæculi adipisci desiderat, b

del et viscera.

^d Ebroic., Becc., Lyr., sed ventre doluit.

• Ita C. Germ., cui consentiunt Editi omnes. In Norman. tamē et in plerisque MSS. legitur, in corde.

bit, ^a et debriatns non est. Si enim debriatus esset procul dubio mentem mutasset, ut jam terrena non quæreret, jam vana et transitoria que amaverat non amaret. De electis namque per Psalmistam dicitur : *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ* (*Psal. xxxv*, 9). Quia tanto omnipotens Dei amore repleti sunt, ut mutata mente sibimetipsis extranei esse videantur, implentes quod scriptum est : *Qui vult post me venire, abneget semetipsum* (*Matt. xvi*, 24). Semetipsum abnegat qui mutatur ad meliora, et incipit esse quod non erat, et desinit esse quod erat.

8. Sæpe autem quoadam videmus ad vocem prædicationis, quasi ex conversione cor punctos, habitum, non animum mutasse, ita ut religiosam vestem sumarent, sed anteacta vitia non calcarent; ^b iræ stimulis immaniter agitari, malitiæ dolore in proximi læsionem servescere, de ostensis quibusdam bonis ante humanos oculos superbire, præsentis mundi lucra inhianter quærere, et de solo exterius habitu quem sumpserunt, sanctitatis fiduciam habere. Quibus quid aliud dicendum est, nisi hoc quod ^c magister egregius quibusdam legis exteriora servantibus loquitur, dicens : *Quia in Christo Iesu neque circumcisio aliquid valeat, neque præputium, sed nova creatura* (*Gal. v*, 6)? Non enim magni est meriti, si quid foris erga nos agatur in corpore, sed magnopere pensandum est quid agatur in mente.

9. Nam præsentem mundum despicerem, transitoria non amare, mentem medullitus in humilitate Deo et proximo sternere, contra illatas contumelias patientiam servare, et, custodita patientia, dolorem malitiæ a corde repellere, egenis propria **1267** tribuere, aliena minime ambire, amicum in Deo diligere, propter Deum et eos qui inimici sunt amare, de afflictione proximi lugere, de morte ejus qui inimicus est non exultare, hæc est nova creatura, quam idem magister gentium ^d apud alias discipulos vigilanti oculo requirit, dicens : *Si qua igitur in Christo nova creatura, vetera transierunt, ecce facta sunt omnia nova* (*II Cor. v*, 17).

10. Ad veterem quippe hominem pertinet præsentem mundum ^e quærere, transitoria ex concupiscentia amare, mentem in superbiam erigere, patientiam non habere, ex dolore malitiæ de proximi læsione cogitare, sua indigentibus non dare, atque ad multiplicandum aliena quærere, nullum pure propter Deum diligere, ^f inimicitias inimicitias reddere, de afflictione proximi gaudere. Cuncta hæc vetusti sunt hominis, quæ videlicet de radice trahimus corruptiōnis. Sed qui jam ista exsuperat, et ad oræcepta do-

^a Vulgati., et inebriator. Inhæremus MSS. C. Germ.; Norman., Val Cl., etc.

^b Excusi, iræ stimulis inaniter. Corriguntur ex MSS., Anglic., Norm., Germ., etc.

^c Vulgati, dogor.

^d Longip., apud illos.

^e In Germ, et plur., et facta sunt nova. Rētinemus tamen aliam lect., quia et Vulgatae et Græco textui ad amissim respondet.

^f Suess. et Longip., diligere.

^g Vulgati, contradicentibus MSS., inimicitias inimi-

A minica mentem in benignitatem commutat, de hoc recte dicitur : *Quia vetera transierunt, ecce facta sunt omnia nova.*

11. Tunc ergo in nostris mentibus nova flunt, ^h cum a nobis vetusti hominis vitia transeunt; et tunc vitia vetusti hominis transeunt, quando sacriverbi præceptum venter comedit, et viscera medullitus replentur. Sæpe enim quosdam vidimus tota se mente ad sanctæ lectionis studium contalisse, atque, inter verba dominica recognoscentes in quantis deliquerint, semetipso in lacrymis mactare, mœrore continuo affici, in nullis hujus mundi prosperitatibus delectari, ita ut eis vita præsens oneri et lux ipsa fastidio fieret; vix ad colloquendum communia admittere, atque a rigore disciplinæ animum difficile B relaxare, pro amore conditoris, ⁱ luctu solummodo et silentio gaudere. Horum venter sacrum volumen comedit, et viscera repleta sunt, quia præcepta vitæ quæ sensus capere potuit memoria non amisit, sed hæc collectus in Deo animus ^j lugendo semper et recolendo servavit.

12. Et fit plerumque ut tales quique ex dono cælestis gratiæ etiam verbum doctrinæ percipient, atque de veritatis pabulo quod ipsi intrinsecus dulciter ruminant et proximos suaviter pascant. De quorum profecto ore predicatio tanto audientibus dulcis est, quanto eorum actio contraria suis prædicationibus non est, quia de propria vita sumunt quod per lingam proximis conferunt. Unde recte hic quoque propheta subjungit :

C Ind. — *Et comedи illud, et factum est in ore meo sicut mel dulce.*

13. Liber qui viscera replevit dulcis in ore sicut mel factus est, quia ipsi de omnipotenti Domino sciunt suaviter loqui, qui bunc didicerint in cordis sui visceribus veraciter amare. In ejus quippe ore Scriptura sacra dulcis est, cuius vitæ viscera mandatis illius replentur, quia ei suavis est ad loquendum, cui interius impressa ^k ad vivendum fuerit. Nam sermo dulcedinem non habet, quem vita reproba intra conscientiam remordet. Unde necesse est ut qui verbum Dei loquitur prius studeat qualiter vivat, ut pos ex vita colligat **1268** quæ et qualiter dicat. Ad prædicandum namque plus conscientia sancti amoris ædificat, quam exercitatio sermonis, quia amando cœlestia intra semetipsum prædictator legit quomodo persuadeat ut despici debeat terrena. Qui enim vitam suam interius pensat, et exemplo suo foris admonendo alios ædificat, quasi in corde linguae calamus tingit, in eo quod manu verbi proximis exterius scri-

^h Anglie., Norm. et pl., excepto C. Germ., tunc a nobis. In C. Germ. omittitur et tunc vitia vetusti hominis transeunt.

ⁱ Germ., luctum solummodo silentio gaudere.

^j Longip. et Val. Cl., legendo. Ita etiam legi in MSS. Anglic., monet. Jamesius, ex quibus Edit. Val. emendat. Verum ipse ex veterioribus Codicibus qualis est Germ., emendari debet.

^k Suess. ad videndum

bit. Unde admirabilis prædicator cum mu'la discipulis exhortando dixit, quia nullam intra semetipsum de conscientia contrarietatem pertulit, securus ad junxit: *Si qua virtus, si qua laus disciplina, haec cogitate; quæ et didicistis, et accépistis, et audistis, et vidistis in me, haec agite, et Deus pacis erit vobis eum* (*Phil. iv, 8, 9*). Sequitur:

Vers. 4. — *Et dixit ad me: Fili hominis, rado ad dominum Israel, et loqueris verba mea ad eos.*

14. In eo quod Dominus prophetæ dicit, *Loqueris terba mea ad eos*, quid aliud quam ejus ori frenum moderaminis imponit, ne quæ prius intus non audiatur, foris dicere præsumat? Nam prophetæ falsi sua et non Dei verba loquebantur, de quibus scriptum est: *Nolite audire verba prophetarum, qui prophetant vobis, et decipiunt vos; visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini* (*Jerem. xxiii, 16*). Et rursum: *Non loquebar ad eos, et ipsi prophetabant* (*Ibid., 21*). Qua ex re quoque colligendum est quia et quisquis expositor in explanatione sacri eloquii, ut fortasse auditoribus placeat, aliquid mentiendo componit, sua ei non Domini verba loquitur, si tamen placendi vel seducendi studio mentiatur. Nam si in verbis dominicis virtutem requirens, ipse aliter quam is per quem prolata sunt senserit, etiam sub intellectu alio adificationem charitatis requirat, Domini sunt verba quæ narrat, quia ad hoc solum Deus per totam nobis sacram scripturam loquitur, ut nos ad suum et proximi amorem trahat. Sequitur:

Vers. 5-7. — *Non enim ad populum profundi sermonis et ignotæ linguae tu mitteris, ad dominum Israel; neque ad populos multos profundi sermonis et ignotæ linguae quorum non possis audire sermones. Et si ad illos mittereris, ipsi audirent te. Domus autem Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me.*

15. In ipso ^a jussionis exordio quo propheta ad prædicandum mittitur, aperte et vocatio gentium et Israëlitarum repulso designatur. Nam cum dicitur: *Non ad populos multos profundi sermonis et ignotæ linguae mitteris quorum non possis audire sermones*, atque statim subditur: *Et si ad illos mittereris, ipsi audirent te, aperte declaratur obedientia gentium, quæ quandoque prædicatorum voces essent sine tarditate secutæ. Et cum subditur: Domus autem Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me, Judææ duritia designatur, quæ verba prædicantium et cognovit, et sequi noluit. Ignota autem lingua gentium ad obediendum moram non fecit, quamvis extranea ab eloquio legis fuit. Bene autem dicitur: Nolunt audire te, quia nolunt audire me, secundum hoc quod scriptum est: Qui vos spernit, me spernit* (*Luc. x, 16*). Causa quoque cur non audiant subinfertur, cum dicitur:

Vers. 7. — **1269** *Omnis quippe domus Israel attrita fronte est, et duro corde.*

16. Cum domus Israel attrita fronte esse perhibe

^a Val. Cl., *visionis.*

^b Suess. et Val. Cl., *si resazetur, ad laborem sponte reddit.*

A tur, quid a iud sentiendum, quidve cogitandum est, nisi quod frontem cordis in impudentia sterit culpa frequens, ut quo crebrius committitur, eo de illa committentis animus minus verecundetur? Atque ideo ad tantam cordis duritiam quandoque peccator pervenit, ut jam in correptione sensibili non sit, quia qui uero peccandi induxit nullo modo corripiens verbum, id est manum palpantis, sentiri, sicut Judææ quoque crebrius delinquenti dicitur: *Frons mulieris meretricis factu est tibi, nolasti erubescere* (*Jerem. iii, 5*). Vel certe attrita frons est in hujus mundi actibus assueta, quia sicut sunt nonnulli qui quietem cunctis mundi præmiis atque honoribus præpotuerint, ita nonnulli ut in hoc mundo aliquid esse videantur terrenis laboribus insudant, insistunt causis, permisceantur jurgiis. Et quamvis se corpore desiceret inter labores sentiant, amore tamen terrenarum rerum devicti, delectabiliter fatiganter. Quibus per prophetam dicitur: *Ephraim vitula decia diligere tritum* (*Osee x, 11*). Vitula etenim in tritura areæ assueta, etiam ^b si relaxatur a labore, sponte reddit. Sic quibusdam pravis mentibus nihil est laboriosius quam si eis precipitur ut in bujus mundi actibus non laborent. Nam sæpe quidam repulsi ab actione terrena deprecantur et redant, rogant ut premantur, ^c grave se incurrisse periculum quietem pulant. Attrita ergo fronte sunt, qui non solum labores non fugiunt, sed neque importuni videri in laboribus qui sibi negantur erubescunt. Sequitur:

Vers. 8. — *Ecce dedi faciem tuam valentiorum faciebus eorum, et frontem tuam duriorem frontibus eorum.*

7. Sicut verecundia laudabilis est in malo, ita reprehensibilis est in bono. Erubescere enim malum sapientiae est; bonum vero erubescere, fatuus est. Unde scriptum est: *Est confusio adducens peccatum, et est confusio adducens gloriam* (*Eccli. iv, 25*). Qui enim erubescit penitendo mala quæ fecit, ad vite libertatem peruenit. Qui vero erubescit bona facere, a statu recitudinis cadit, atque ad damnationem tendit, sicut per Redemptorem dicitur: *Qui me erubuerit et meos se mones, hunc filium hominis erubescet, cum venerit in maiestate sua* (*Luc. ix, 26*). Et sunt quidam qui bona jam in mente concipiunt, sed nequam malis aperte contradicunt. Huius minimorum quia boni sunt in mente, sed auctoritate non habent in locutione, apti ad veritatis defensionem non sunt. Ille enim esse veritatis defensor debet, qui quod recte sentit loqui nec metuit, nec erubescit. Unde nunc in magno munere prophetæ promittitur: *Ecce dedi faciem tuam valentiorum faciebus eorum, et frontem tuam duriorem frontibus eorum*. Quid est autem peccator, nisi valueatus? et qui prædicator, nisi medicus? Si ergo non erubescit peccator qui jacet in vulnere, cur erubescat medicus qui per medicamenta providet salutem? Sæpe vero contingit ut prædicator reverenter audia-

^c Suess., gravi se incurrisse periculo quietem pulant.

tur; nonnunquam vero a perversis ita despicitur, ac si eis nihil utilitatis loquatur. Unde recte nunc dicitur:

VERS. IX. — *Ut adamantem et ut silicem dedi faciem tuam.*

48. Admas et silex utraque dura; sed unum horum **1270** pretiosum est, alterum vile. Admas ad ornatum sumitur, si ex ab itineranibus calcatur. Et saepe contingit ut hos quos correptionem suam conspicimus nimis humiliiter audire, verecundemur eis aliqua dicere. Nonnunquam vero evenit ut eos quoniam increpationem suam videmus postponere, et despectui habere, trepidemus eis verbum prædicacionis inferre. Sed si recte sapimus, et ad eos a quibus nos honorari conspicimus, et ad eos a quibus nos despici videntur, auctoritatem exhortationis vel increpationis sumimus, ut nec illorum humilitatem debeamus erubescere, nec horum superbiam formidare. Dicatur ergo: *Dedi faciem tuam ut adamantem, id est, si ab auditoribus honoraris; Dedi faciem tuam ut silicem, si ab auditoribus conculearis atque despiceris, ut nec per illatum honorem refrenetur lingua ex verecundia, nec per respectum taceat ex infirmitate.* Soquitur:

Ibid. — *Ne timeas eos, neque metuas a facie eorum, quia domus exasperans est.*

49. Hoc jam superius dictum est. Sed notandum quam aspera domus habetur, ^a cuius asperitas tam crebro replicatur. Incredulus itaque peccator est, et nunquam timendus, quia domus exasperans est. Timeri enim homo debuerat, si ipse auctorem omnium ut homo timuisset. Nam qui rationis sensum ad timorem Dei non habuit, tanto in nullo timendum est, quanto hoc quod esse debuit, non est. Sequitur:

VERS. 10, 11. — *Et dixit ad me: Fili hominis, omnes sermones meos quos loquer ad te, assume in corde tuo, et auribus tuis audi; et vade, ingredere ad transmigrationem filiorum populi tui.*

50. Vigilanter intuendum est quod voce Domini ad Prophetam dicitur ut prius sermones ejus audiat, et postmodum loquatur. Audimus enim verba Dei, si facimus. Et tunc ea proximis recte loquimur, cum prius ipsi fecerimus. Quod bene Marcus evangelista confirmat, cum factum Domini miraculum narrat, dicens: *Adducens et surdum et mutum, et deprecabantur eum ut imponat illi manum* (*Marc. vii, 32*). Cujus ordinem curationis insinuat, subdrns: *Misi digitos suos in auriculas, expuensque tetigit linguam ejus, et suspiciens in caelum ingemuit, et ait illi: Ephphetha, quod est adaperire. Et statim aperae sunt aures ejus, et solutum est vinculum linguæ ejus, et loquebatur recte* (*Ibid., 33, seq.*). Quid est enim quod creator omnium Deus cum surdum et mutum sanare voluisse, in aures illius suos digitos misit, et expuens linguam ejus tetigit? Quid per digitos Redemptoris, nisi dona san-

Acti Spiritus designantur? Unde cum in alio loco ejeci-set daemonium, dixit: *Si in digito Dei ejicio daemonia, profecto peruenit in vos regnum Dei* (*Luc. xi, 20*).

Qua de re per evangelistam alium dixi: se describitur: *Si ego in spiritu Dei ejicio daemones, igitur peruenit in vos regnum Dei* (*Matth. xii, 28*). Ex quo utroque loco colligitur quia digitus Dei spiritus vocatur. Digitos ergo in auriculas mittere, est per dona Spiritus sancti mentem surdi ad obedientium aperire. Quid est vero quod expuens linguam ejus tetigit? Saliva nobis est ex ore Redemptoris accepta sapientia in eloquio divino. Saliva quippe ex capite defluit in ore. Ea ergo sapientia quæ ipse est dum lingua nostra tangitur, mox ad prædicationis verba formatur.

1271 Qui suspiciens in caelum ingemuit; non quod ipse necessarium gemitum haberet, qui dabat quod postulabat, sed nos ad eum genere qui caelo præsedit docuit, ut et aures nostræ per dona Spiritus sancti aperiri, et lingua per salivam oris, id est per scientiam divinæ locutionis solvi debeat ad verba prædicationis. Cui mox Ephphetha, id est adaperire dicitur; et statim aperæ sunt aures ejus, et solutum est vinculum linguæ ejus. Quia in re notandum est quia proprie clausas aures dictum est *Adaperire*. Sed cui aures cordis ad obedientium aperæ fuerint, ex subsequenti procul dubio etiam linguae ejus vinculum solvit, ut bona quæ ipse fecerit etiam facienda aliis loquatur. Ubi et bene additur: *Et loquebatur recte.* Ille enim recte loquitur qui prius obediendo fecerit quæ loquendo admoet esse facienda.

C 21. Quod vero ad transmigrationem populi admonendam propheta mittitur, non solum ea transmigratione debet intelligi quæ ejus populi erat in corpore, sed etiam quæ facta fuerat in mente. A Jerusalem quippe ad Babyloniam venerat. Et quid Jerusalem nisi visio pacis, quid Babylonia nisi confusio vocatur? Quisquis vero a rectis operibus ^b in perversis actibus cadit, quoniā a bono studio ad vitia defluit, quasi ab Jerusalem ad Babyloniam civitatem venit. Culmen enim ^c bonæ contemplationis deseruit, atque in transmigratione confusionis jacet. Quod illos solet saepe evenire qui cum bona agunt, in his de sua virtute gloriantur. Unde Psalmista ne a visione pacis, id est a bonis actibus captivus ad Babyloniam emigraret, Domino supplicans, dicit: *Adjutor meus, non anima mea* (*Psal. lxi, 7*). Si enim in se confideret, a justitiis operibus cadendo migrasset.

D 22. Sed neque hi qui a statu rectitudinis in pravam actionem ceciderunt ^d desperandi sunt, quia ecce propheta ad transmigrationem Babyloniam mittitur. Et per prophetam alium Dominus dicit: *Et venies usque Babylonem, et ibi liberaberis* (*Mich. iv, 10*). Saepè enim quis posquam in confusione vitiorum cecidit, erubescens mala quæ perpetravit, ad penitentiam redit, seque a suis lepsib[us] bene vivendo ^e erigit. Quid ergo iste nisi usque ad Babylonem venit, et

tionis et contemplationis.

^a Ebro[ne]. et alii qui Norm., desperati sunt.

^b Ita C. Germ. et pl. MSS. Editio, eripit.

^a C. Germ., cum asperitas.

^b Val. Cl., in perversitatibus.

^c C. Germ., bona conversationis. Norin., bona ac-

Ibi liberatus est? Qui postquam, confusus mente, perversa perpetravit, hæc ipsa erubescens mala quæ fecit, se contra se erigit, et bene operando ad statum rectitudinis redit. ^a In Babylone itaque liberatus est, qui per divinam gratiam ostenditur etiam de consuptione salvatus. Propheta ergo ad transmigrationem loquitur, cum illos increpat qui a statu rectitudinis ad erroris vitia transmigrando ceciderunt. Sequitur:

VERS. 11. — *Et loqueris a eos, et dices : Hæc dicit Dominus Deus : si forte audiant, et quiescant.*

23. b Quod toties divinis vocibus difficultas audiendi repetitur, ut dicatur, *Si forte audiant, quid aliud quam transmigrati populi duritia designatur?* In quibus verbis magna est nostra consolatio, quia si omnipotens Deus prophetam mittens a perverso populo verba sua denuntiat difficile **1272** audiri, cur nos miseri contristamur, cum sæpe a fratribus in nostra admonitione contemnimus? Nam crebro delinquentes alloquimur, frequenter increpamus, sæpe cum eis blandis sermonibus agimus, et tamen si alter audit, alter audire contemnit: alter ex parte verbum exhortationis suscipit, et ex parte recipere recusat; ita ut quotidie impleri videamus hoc quod per prophetam alium Dominus narrat quæ fecerit iratus, eum dicit: ^d *Pluit super civitatem unam (De pœn., dist. 3, c. Pluit Dominus), et super alteram non pluit.* *Pars una compluta est, et pars quæ compluta non est aruit (Amos iv, 7).* Cum enim sanctæ exhortationis verba alia mens suscipit, alia suscipere recusat, super unam civitatem Dominus pluit, et super alteram non pluit. Cum vero et ^c ipse proximus qui audit ab aliis se vitiis corrigit, atque ab aliis emendare se contemnit, una eademque civitas et ex parte compluitur, et ex parte arida remaneat, in qua a se prædicationis pluviam repellit. Sunt etenim quidam qui exhortationis verba omnino non audiunt, hi penitus suscipere pluviam nolunt. Et sunt quidam qui audiunt, sed tamen banc medullitus non sequuntur, quia ^e alia in se vitia resecant, sed in aliis graviter perdurant. Sæpe enim quosdam videmus qui per prædicationis verbum a semetipsis avaritiae zestum repellunt, et non solum jam aliena non rapiunt, sed et propria indigentibus largiuntur; nec tamen iræ stimulos edomant, nec patientiæ moderamina per mentis tranquillitatem servant. Et sæpe alii ad exhortationis verbum in semetipsis jam carnis immunditiam vincunt, corpus in castitate custodiunt, nec tamen adhuc animum, sicut debent, proximis inclinant, sed per rigorem superbiae in cogitatione se elevant. In istis pars una compluta est, quia fructum fecit, et pars quæ compluta non est aruit, quia exhortationis

^a Editi, in Babylonem itaque veniens. Longip., A Babylonem liberatus, nulli MSS. habent, veniens.

^b Vulgati, quoties, vel quod quotiens.

^c Plur. Norm., transmigrantis populi.

^d Hoc refertur a Gratiano loco assignato, quoad sensum, non quoad verba. Idem legitur in Glossa Ord. ad cap. iv Amos.

A verbum non plene susciens, a bono opere sterilis remansit. Sequitur:

VERS. 12. — *Et assumpsit me spiritus, et audiri post me vocem commotionis magnæ; Benedicta gloria Domini de loco suo:*

24. Quid est hoc, quod propheta postquam ad transmigrationem aliorum populi mittitur, vocem post se magnæ commotionis audit, dicentem: *Benedicta gloria Domini de loco suo?* Conversus quippe ad peccatores Babyloniam fuerat, et vocem gloriae Domini de loco suo post tergum audiebat. Locus enim est Dei Jerusalem, id est visio pacis, quia nimur illa corda vident ea quæ Dei sunt, quæ ad transmigrationem Babyloniam, hoc est ad confusionis vitia, non descendunt. Ibi enim inhabitat Deus ubi vera pax queritur, internæ contemplationis gloria amatur. Nam qui ad perversitatem defluunt, locus Dei esse contemnunt. Locus ergo gloriae Dei est vel sancta quæque anima, vel unusquisque in cœlestibus permanens angelicus spiritus. Et gloria Domini de loco suo benedicatur, cum vel ab electis hominibus, vel a sanctis angelis auctori oionium laus æterna cantatur. In eo ergo quod justi de convertendis peccatoribus cogitant, quia eorum vitia **1273** considerando ad carnales actus oculum ducunt, quasi ad Babyloniam intendunt. Qui tamen pro statu suo rectitudinis, quia in laudem Dei bona sanctorum considerare nunquam desinunt, quamvis per cogitationem ^f alio intendant, quasi post se vocem gloriae Domini a Jerusalem, id est de loco suo audiunt.

25. Sed cur in istis immoramus, qui hæc prophetæ verba, largiente Domino, per sensum alterum et subtilius intelligere, et apertius dicere valamus? Ait enim: *Et assumpsit me spiritus.* Prædicatorem spiritus assumit, cum ejus mentem in amorem Dei omnipotentis elevatam a terrenis jam desideris alienam reddit, ut nihil ei agere libeat, nisi ea quibus lucra spiritalia congreget, et ad regna coelestia quotidiani sui operis fructum portet. Unde ^b et nobis præparatoribus jubetur: *Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam (Joan. vi, 27).*

26. Bene autem subditur: *Et audiri post me vocem commotionis magnæ.* Propheta, sancto Spiritu repletus, quasi transacta narrat, quæ facienda prævidet, D quia et in prædestinatione jam facta sunt, quæ adhuc in opere sequuntur. Unde et in translatione veteri per Isaiam dicitur: *Qui fecit quæ futura signi (Isai. xlvi, 11, sec. LXX).* Quid est ergo quod post se prophetæ vocem audivit commotionis magnæ, nisi quod post sermonem prædicationis, qui fit ad corda peccantium, lamenta poenitentium sequuntur?

^e Hic MSS. non una est lectio. In Germ. legitur: ipse qui proximus. Longip., ipse qui proximum. Editi: ipse qui proximos. Præfulimus lect. Norm.

^f Longip., alia a se.

^g Excusi, aliud intendant.

^h Val. Cl., et novis præparatoribus.

27. Perversi etenim quique dum prava agunt, et A justis recta non audiunt, nesciunt quam sint gravia quæ commitunt, atque ex ipsa sua ignorantia, in suo stupore securi sunt; et jacentes in culpis, quasi molliter quiescent, sicut de quodam peccatore et seculo populo dicitur: *Requievit in fœcibus suis, quia securus jacuit in peccatis* (*Serem. XLVIII, 11*).

28. Cum vero audire perversi verbum prædicationis cœperint, quæ sint supplicia æterna cognoscere, qui terror judicii, quam subtilis examinatio de singulis quibusque peccatis, illico contremiscunt, implentur gemitibus, et non se capientibus suspiriis anxiantur, atque, magno pavore concussi, in luctu et fletibus erumpunt. Prophetam ergo vox magnæ commotionis sequitur; quia post verbum prædicationis, conversorum atque pœnitentium luctus audiuntur. Qui enim prius quieti jacebant in vulnere, tacit postmodum manu medicinæ, cum dolore redeunt ad salutem. De hac commotione pœnitentium per prophetam alium dicitur: *Pedes ejus steterunt, et commota est terra* (*Zach. XIV, 4*), quia cum veritatis vestigia in mente audientium fluntur, ipsa mens in sui consideratione turbata commovetur. Hinc Psalmista pro peccatoribus exorat, dicens: *Qui sedes super cherubim, moveatur terra* (*Psalm. XCVIII, 2*). Hinc pro afflictis et pœnitentibus deprecans, ait: * *Commovisti terram, et conturbasti eam, sana contritiones ejus, quia mota est* (*Psalm. LIX, 4*). Terra quippe commota et turbata, est peccator de cognitione reatus sui anxius, et ad pœnitentiae lamenta perductus. Peccanti etenim homini dictum est: *Terra es, et in terram ibis* (*Genes. III, 19*). Exoret ergo ut sanctur contrito terræ, quia mota est, quatenus peccator qui de culpis suis affligitur, **1274** de cœlestis misericordia gaudio consoletur. Hæc est itaque vox commotionis magnæ, quando unusquisque sua acta dijudicans, in afflictione pœnitentiae perturbatur.

29. Sed quid vox ipsa dicat audiamus: *Benedicta gloria Domini de loco suo*. Locus enim maligni spiritus fuerant corda peccantium; sed cum sibi meti ipsi irati per pœnitentiam redeunt ad vitam, gloriæ Domini locus sunt. Jam enim se contra se erigunt, jam pœnitentiae lacrymis insequuntur mala quæ commiserunt. Inde ergo auditur benedictio gloriæ in laude Domini, unde prius sonabat Creatoris injuria de amore præsentis sæculi. Et corda pœnitentium sunt jam Dominio locus suus, quæ prius in peccatis posita, fuerant locus alienus. Ipsi autem qui a peccatis suis ad Dominum convertuntur, non solum delent lacrymis perversa quæ fecerunt, sed etiam miris operibus ad alta proficiunt, ut sancta animalia Dei omnipotens stant, ut signis et virtutibus ad alta evolent, ut terram funditus deserant, et acceptis donis sese ad

* Pl. MSS., *commovisti, Domine, terram.... quia commota est.*

^b Vitiōse in Editis, alterum ad alterum. Nam in omnibus MSS. habet alteram, etc., sive legendum ex textu Hebr. et ex Vulgata. Infra semper occurrit, altera ad alteram.

* Val. Cl., alia suis semetipsum percutiat. Sequimur

cœlestis per desiderium suspendant. De quibus adhuc subditur:

Vers. 43. — *Et vocem alarum animalium percurentium b alteram ad alteram.*

30. Audit post se propheta vocem commotionis magnæ, quia, sicut dictum est, verbum prædicantium luctus pœnitentium sequitur. Audit post se vocem alarum animalium, quia ex ipso luctu pœnitentium oriuntur virtutes sanctorum, ut tanto magis in sancta actione proficiant, quanto se ante cognitionem vitæ nequierer egisse meminerunt. Sed est in his verbis magna dubitatio, quia non aperte per prophetam dicitur utrum unumquodque animal ^c alas suas in semetipsis percusat, an certe hæc eadem sancta animalia alis suis se vicissim feriant, ut ala bujus alterum, et ala alterius istud animal tangat.

34. Sed quia plerumque in sacro eloquio ideo aliiquid obscure dicitur, ut dispensante mirabiliter Deo multipliciter exponatur, nos charitati vestræ utraque exponere largiente Domino debemus. Sæpe jam alas animalium virtutes diximus esse sanctorum (*Hom. 4, n. 5; hom. 7, n. 22; hom. 8, n. 1*). Quomodo ergo unumquodque animas alas suas excutiens alterum ad alteram percudit, nisi qued aperte datur intelligi qua, si sancta animalia efficiuntur, virtus in nobis virtutem excitat, dum una alteram ad perfectionem pulsat? Ecce etenim quis habet jam verbi Dei ^D scientiam, discit ut viscera etiam misericordia habeat. Per scientiam quippe verbi Dei discit: *Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis* (*Luc. XI, 41*). Cumque jam esse misericors in eleemosynis cœperit, verba sanctæ auctoritatis legit; et quidquid in eis de misericordia dicitur, ulterius per experimentum intelligit. Ibi enim scriptum est: *Pater eram pauperum* (*Job. XXIX, 16*). Quod fortasse antea legebat, et præteribat. Sed cum in ejus corde jam misericordia cœperit imitari naturam, quid sit patrem esse pauperum, legit et recognoscit, quia introrsus rediens, in semetipso intelligit quod foris audit. Aliud namque est eleemosynam ex præcepto facere, atque aliud ex charitate. Ex præcepto enim facere bonum, inchoantium est; ex charitate autem facere **1275** bonum, perfectorum, qui non solum quia jubetur faciunt, sed etiam diligunt faciendo quod jubetur. Hinc est enim quod in magna virtute per Psalmistam dicitur: *Vide quia mandata tua dilexi, Domine, in tua misericordia vivifica me* (*Psalm. CXVIII, 159*). Mandata enim Dei pro jussione facere servientis et obedientis est, diligendo autem facere obedientis et amantis est. Quia ergo et per scientiam ^E charitatis misericordia discitur, et per charitatem misericordiae in corde compuncto scientia multiplici-

lectionem MSS. Germ. Norm., etc.

^d In Val. Cl., quem sequitur Gussany. additur, atque per eamdem scientiam discit. Hæc appendix abeat a Germ., Norm., etc. In nonnullis Excusis, pro discit, legitur discat.

^e Longip., Val. Cl. et Norm., *charitas misericordiae.*

tatur, alia in nobis aliam percutit, quia virtus virtutem excitat. Sic qui castitatis bonum in suo corpore custodit contra luxuriantes zelo accenditur, ut ab immunditia maculis expientur. Et saepe dum quosdam in lapsibus invenit, edomat, affigit, atque ad castitatis munditiam restrainingit. Cujus si forte mens de immunditia luxurie fuerit tentata, ex ipso zelo quo alios correxit ^a se metipsam convenit, et erubescit immunda cogitare, quae se in aliis recolit cortexisse. In hoc ergo a' alam perentit, dum virtus virtutem pulsat, et ab immunditia custodit.

32. Siu vero, ut præfati sumus, vicissim se alii suis animalia feriunt, ^b et altera ad alteram ala percuntur singulorum, hujus quoque descriptionis, largiente Domino, sensus patet. Quid est ergo quod haec pennata animalia vicissim alas alteram ad alteram feriunt, nisi quod omnes sancti se invicem suis virtutibus tangunt, et sese ad proiectum excitant ex consideratione virtutis alienæ? Non enim uni dantur omnia, ne in superbiam elatus cadat, sed huic datur quod tibi non datur, et tibi datur quod illi denegatur, ut dum iste considerat bonum quod habes et ipse non habet, te sibi in cogitatione præferat; et rursum dum tu habere illum conspicis quod ipse non habes, te illi in tua cogitatione postponas, et fiat quod scriptum est: *Superiores sibi invicem arbitrantur* (*Phlip. ii, 3*). Ut enim pauca ex multis loquar, isti paucæ abstinentiae virtus tribuitur, et tamen verbum scientiae non habet. Hui autem datur verbum scientiae; et tamen virtutem perfectæ abstinentiae apprehendere conatur, et non valet. Huic libertas vocis tribuitur, ut, oppressis quibusque protectionis sojateria impendens, ad defensionem justitiae libere loquatur; sed tamen adhuc multa in hoc mundo possidens, relinquere omnia ^c vult, et non valet. Illi vero jam datum est omnia terrena relinquere, ut nihil in hoc mundo cupiat habere; sed tamen adhuc auctoritatem vocis contra peccantes quosque ^d non præsumit exercere. Et qui ideo plus loqui libere debuit, quia jam non habet unde in hoc mundo teneatur, loqui contra alios libere recusat, ne ipsam vitam suam quietem perdat. Isti virtus propheticæ data est, multa jam quæ ventura sunt prævidet; sed tamen præsentis proximi ægreditur ^e consciens atque compatiens, non valet curare. Illi data est curationis gratia, atque a corpore proximi molestiam quæ in præsenti est orationibus repellit, sed tamen quod seipsum paulo post sequatur ignorat. Mihi itaque dispensatione omnipotens Deus sic in electis suis sua dona dispensat, ut et isti det quod illi **1276** denegat, et alteri majus quod alteri minus tribuat, quantum dum vel iste habere illum conspicit quod ipse non habet, vel ille hunc majus accepisse considerat

^a Vatic. et Gussanv., *semetipsam corrigit*, reluctantibus aliis tum Editis, tum manu exaratis.

^b Longip. et Val. Cl., et altera ab altera, et infra Longip., altera ad alteram feriunt.

^c Longip., rolet.

^d Magis placuit recent. Edit., non præsumit exercere, contradicentibus MSS. et vet. Excusis.

A quod sibi minus adesse pensat, dona Dei alter in altero, id est vicissim, omnes admirantur, atque ex hac ipsa admiratione humilietur alter alteri, et quem videt habere quod non habet, eum divino judicio sibi prælatum putet. Alis ergo suis vicissim se animalia feriunt cum sanctæ mentes alternis se virtutibus tangunt, et tangendo excitant, atque excitata ad proiectum volant.

33. Videamus Paulum quomodo apostolorum alitactus, atque ad pœnitentiam excitatus fuerat, qui, mala præteritæ persecutionis sue et apostolorum innocentem vitam considerans, dicebat: *Ego enim sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei* (*I Cor. xv, 9*). Consideravit quippe apostolorum innocentiam, ^B et propter præcedentem malitiam vilis in ejus oculis facta est omnis quam exhibebat in Ecclesia sollicitudo sua; et quam multos ex accepto intellectu procederet non attendit, quia, illorum innocentiam pensans, persecutorem aliquando fuisse se doluit. Sed videamus si quis ex apostolis eum qui Paulus datus est intellectum miratur. Ipse nobis apostolorum primus requirendus est, qui discipulos admonens ait: *Sicut et charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis; sicut in omnibus epistolis, loquens in eis de his in quibus sunt quædam difficultia intellectu, quæ indocti et instabiles depravant* (*II Petr. iii, 15*). Miratur itaque in apostolis omnibus Paulus innocentiam, miratur apostolorum primus in Paulo sapientiam. Alis ergo se tangunt qui inde se vicissim ad proiectum excitant, unde volunt.

34. Hoc itaque omnipotens Deus agit in cordibus hominum, quod facit in regionibus terrarum. Poterat namque unicilibet regioni fructus omnes tribuere; sed si una quælibet regio alterius regionis fructibus non indigeret, communionem cum altera non habuisset. Unde fit ut huic vini, alii vero olei abundantiam tribuat; hanc multitudine pecudum, illam vero ubertate abundare faciat frugum, ut cum illa desert quod ista non habet, et ista reddit quod illa non detinet, per communionem gratiæ sibi simul etiam divisione terræ conjunctæ sint. Sicut ergo regiones terrarum, ita sunt mentes sanctorum, quæ dum vicissim sibi conferunt quod acceperunt, quasi fructus suos regionib; impendunt ut in una omnes charitate jungantur.

35. Sed inter haec sciendum est quia sicut electi quique hoc semper in aliis attendunt quod a Deo melius acceperunt quam ipsi, ut eos sibi in cogitatione præferant, seque illis in humilitate substerant, ita reproborum mens nunquam considerat quid alter boni ^f amplius quam ipsa, sed quid boni

^e Suess., *considerans atque consciens*; et infra, *quid de ipso paulo post*, pro quid seipsum.

^f Longip., *difficillima intellectu*.

^g Sic MSS. Gerin., Norm. et Vet. Ed. Paris., Gilot, et Vatic., habent ipse, pro ipsa. Gussanv., ipsi.... habeant.

psa amplius quam alter habeat. Neque enim pensant que bona spiritus alter acceperit et ipsis desint, sed quæ nona ipsi, et quæ mala adsint alteri. Et nūm omnipotens Deus ad hoc virtutes **1277** singularis dividat, ut alterum alteri in cogitatione humiliet, ad hoc reprobi pertrahunt bonum quod acceperunt, at ex eo in elatione perlantur, dum semper considerant bona quæ ipsi habent et alii non habent, et nunquam perpendere student quanta bona alii habeant et ipsi non habeant. Quod ergo divina pietas in augmentum disponit humilitatis, hoc mentes reprobæ ^a in augmentum vertunt elationis; et ex diversitate munerum a bono desiciunt, unde crescere humilitatis bono debuerunt.

36. Propter hoc ergo necesse est, fratres charisimi, ut in vobis hoc semper debeatis aspicere quod minus habetis, in proximis vero hoc quod vobis amplius acceperunt, quatenus dum ^b super vosmetipso eos pro bono quod ipsi habent et vos non habetis aspicitis, ad hoc quoque obtinendum etiam vos ex humilitate crescat. Si enim et vos in illis accepta bona perpenditis, et illi in vobis considerant dona quæ habetis, vicissim vos alii tangitis, ut excitati semper ad coelestia voletis. Sequitur :

VERS. 13. — *Et vocem rotarum sequentium anima, et vocem commotionis magnæ.*

37. In rotis saeri eloquii Testamenta signari supernus diximus (*Hom. 6, n. 2 et seq.*). Vox igitur rotarum est sermo Testamentorum. Post vocem itaque aliarum animalium auditur etiam vox rotarum, quia prædicantium sermone suscepimus, dum virtutes sanctorum ad aliora agenda evolant, seque vicissim ad provectum pulsant, sanctæ Ecclesie status erigitur, ut per universum mundum sanctorum Testamentorum paginae legantur. Ubique etenim jam sanctum Evangelium ubique apostolorum dicta, ubique lex et prophetæ resonant. Post alarum ergo vocem vox rotarum sequitur, quia post sanctorum miracula verba sacri eloquii intra sanctam Ecclesiam libere ^c et licenter audiuntur. Quæ rotæ animalia sequuntur, quia, ut superiorius dictum est, postquam in honorem venit vita sanctorum, veneranda quoque apparuerunt hominibus eloquia Testamentorum.

38. Vel certe ^d rotæ animalia sequuntur, quia in sanctorum Patrum vita cognoscimus quid in sacra Scripturae volumine intelligere debeamus. Illorum quippe actio nobis aperit hoc quod in suis ^e prædicationibus paginae Testamentorum dicit. Sed querendum nobis est cur postquam superiorius dictum est, *Audierit post me vocem commotionis magnæ, post vocem quoque alarum atque rotarum subditur : Et vo-*

^a C. Germ., *In argumentum, sed mano recentiori. Hunc Editi sequuntur. Præstulimus altam lectionem, quæ est Ms. Norm. Val. Cl., Long.p., Suess., etc.*

^b Val. Cl., *super vosmetipso eos esse arbitramini pro bono quod ipsi habere, et vos non habere aspicitis, ad hoc.*

^c Suess., cum Val. Cl., *decenter.*

^d Mendose Guseaniv., *rotæ animalium.*

A cem commotionis magnæ. Quod si diligenter aspiciatur, inveniri potest quia non otiose repetitur.

39. Duæ quippe sunt commotiones ^f magnæ, quibus corda nostra commoventur. Una quippe commotione ex timore est, altera ex charitate; una fit ex luctu paenitentium, alia ^g ex fervore amantium. Post prædicationis ergo verbum prima commotione est, cum plangimus mala quæ fecimus; post vocem vero alarum et rotarum, secunda commotione est, dum magnis fletibus querimus celestia bona quæ audiimus. Ecce enim quia intra sanctam Ecclesiam de multis Patribus virtutum exempla **1278** cognoscimus, quasi alarum sonitum quot die audimus, quia ubique sacra eloqua personant, quasi rotarum vocibus excitantur. Et quia per eadem sacra eloquia ad B amorem nostri conditoris accendimur, magni fervoris ignibus ardentes, esse nos longe adhuc ab omnipotentis Dei facie plangimus. Post primam ergo vocem commotionis magnæ ad extremum quoque vox magna commotionis fit, quia qui cognoscendo Deum cœpimus peccata plangere, jam diligendo quæ conguovimus non cessamus eum cum fletibus desiderare. Post rotarum itaque vocem vox magna commotionis sequitur, quia cum Testamento Dei in aure cordis sonare cœperint, audientium spiritus ^h ex amore compunctus ad lamenta commovetur. Hinc est enim quod Scripturæ sacrae verba sunt in corde legendum sapida, hinc est quod ab amantibus plerunque in silento quasi furtive et tacite leguntur. Unde per prophetam quoque alium dicitur : *Præcidisti in alienatione capita potentium, movebundur in ea gentes, adaperient ora sua sicut pauper edens in occulo* (*Habac. iii, 14*). Omnipotens enim Deus in alienatione capita potentium præcedit, quia Iudeorum superbiam a semetipso alienando repulit. In qua alienatione gentes morte sunt, quia dum Judæi a fide caderent, ad cognitionem fidei corda gentilium cœcerentur. Quæ videlicet gentes in sacra lectionis paulo os cordis aperiunt, et in occulo sicut pauper comedunt, quia cum fessatione et silentio verba vitae legentes sumunt.

40. Sed sciendum est quia quanto auditores in charitate atque intellectu proficiunt, tanto sanctis prædicatoribus major gratia spiritus datur. Unde cum prius propheta dixisset : *Assumptus me spiritus, et audiri post me vocem commotionis magnæ,* post vocem commotionis magnæ alarum atque rotarum, atque iterum commotionis magnæ, illico subiungit :

VERS. 14. — *Spiritus quoque elevavit me, et assumpsit me.*

41. Cur qui se assumptum jam a spiritu dixerat

^e Val. Cl., *prædicatoribus.*

^f Deest magna in C. Germ. et Ebroic.

^g Aut, ex amore ferventium, ut existat in Norm. plenis.

^h Suess., *ex amore compunctionis ad lamenta commoventur.*

ⁱ Suess., *tanto sanctis datur ut meditando et loquendo proficiant. Unde.*

iterum elevatum et assumptum narrat? Sed ad alii tiora mens prædicantium proficit cum per eos sensus audientium ad omnipotentis Dei desiderium commovetur. Qui videlicet prædicatores sancti idecirco proficiunt, ut per eorum ministerium dona gratiæ in sancta Ecclesia multiplicentur, sicut de hac eadem sancta Ecclesia scriptum est: *Rivos ejus inebrians & multiplica generationes ejus, in stillicidiis suis lætabitur cum exorietur* (*Psalm. lxiv, 11*). Rivi quippe Ecclesiæ sancti prædicatores sunt, qui terram nostri cordis infundunt. Sed cum inebriantur rivi, generationes Ecclesiæ multiplicantur, quia cum uberiorem gratiam spiritus prædicatores accipiunt, fidelium numerus augetur. Quæ sancta Ecclesia in suis stillicidiis lætatur. In stillicidio enim aqua de tecto in terram cadit, quæ de cœlo ceciderat in tectum. Tectum vero Ecclesiæ sancti prædicatores sunt, qui nos intercedendo et admonitionibus muniendo protegunt. Sed quia illorum cor divinitus in prædicatione infunditur, quasi aqua de cœlo venit in tectum. Quia vero nos eorum verbis irrigamur, quasi aqua de tecto defluit **1279** in terram. Sancta itaque Ecclesia, dum exoritur, in stillicidiis suis lætatur, quia cum in fide et bonis operibus nascitur, ea quæ accepit dona considerat, et in verbis prædicantium exultat. Quia ergo auditoribus ad meliora surgentibus, eorum quoque præparatoribus gratia multiplicatur, propheta dicit: *Spiritus quoque elevavit me, et assumpit me.* Inde enim præparator magis ac magis elevatur et assumptus, unde auditor ad meliorem vitam mutatur.

42. Sed quærendum nobis est, cum spiritus mentem non elevet nisi assumpserit, cur prius elevavit et postmodum dicitur *assumpit?* Sed hoc loco *assumpit* dictum est constanter tenuit. Nam sunt nonnulli quos elevat spiritus, sed non assumit, quorum et intellectus ad spiritualia emicat, sed tamen vita in factis carnalibus remanens, intellectui non concordat. Balaam namque per prophetiæ spiritum elevatus erat, sed assumptus non erat, quia et veraciter potuit longe post futura propiscere, et tamen a terrenis desideriis mentem noluit separare (*Num. xxiv, 4, 5*). Sed quia propheta sanctus scientia elevatus est, et vita pariter assumptus, jam qualis in prædicationem pergit audiamus:

Ibid. — *Et abii amarus in indignatione spiritus mei.*

43. Pensate, fratres charissimi, cui dona sancti Spiritus creverant cur amarus abibat? An omne cor quod idem spiritus assumit amarum in indignatione sui spiritus facit? Unde sciendum est quia cui adhuc præsens vita dulcis est, etiamsi verbum Dei loqui videatur, elevatus et assumptus præparator non est. Mente enim quam Spiritus sanctus replet ^b in amaritudinem temporalium delectatione æternorum com-

^a Pl. Norm., cum Longip., multiplicas.

^b Gussanv. solus, in amaritudinem temporalium et delectationem æternorum.

^c Norm. et Val., de cœlestibus gaudiis nulla. Sequimur German. et velut.

A movet. Dulce enim est esse in rebus humanis, sed ei qui adhuc ^c de cœlestibus gaudia nulla gustavit, quia quanto minus æterna intelligit, tanto delectabilius in temporalibus requiescit. At si quis jam cordis ore gustaverit quæ sit illa dulcedo cœlestium præmiorum qui illi hymnidici angelorum chori, quæ incomprehensibilis visio sanctæ Trinitatis, huic quanto illud dulce sit quod intus videt, tanto in amaritudinem virtutur omne quod foris sustinet. Rixatur secum de his quæ male egisse se recolit, et si bimelipsi displiceret, cum ei ille placere jam cœperit qui omnia creavit. Reprehendit se de cogitationibus, insequitur de verbis, et punit flendo de factis. Supernis inhiat, terrena jam omnia per mentis despetum calcat. Et quandiu illud quod desiderat adhuc per speciem non habet, flere dulce habet, seseque continuis lamentis affligere. Et quia necdum se esse in patria ad quam creatus est videt, in hujus vitæ exilio nil ei plus aliud quam sua amaritudo placet. Dignatur etenim subjacere temporalibus, et ardentiter suspirat æternis. Unde recte quoque per Salomonem dicitur: *Eo quod in multa sapientia multa sit indignatio, et qui ^d apponit scientiam apponit dolorem* (*Eccle. i, 18*). Cœlestia etenim cognoscentes, terrenis animum subdere dignamur. Et dum plus sapere incipimus de his quæ male egimus, nobis ipsis irascimur, et sit in multa sapientia multa indignatio, quia quanto plus proscimus in cognitione, tanto **1280** nobis indignamur amplius de perverso opere. Atque cum scientia dolor crescit, quia quanto C magis æterna cognoscimus, tanto magis esse nos in hujus exsilio miseria dolemus. Vel sicut in translatione alia dicitur: *Et qui addit scientiam addit laborem.* Quo enim scire incipimus quæ sint cœlestia gaudia, eo magis ut errorum nostrorum laqueos possimus evadere, flendo laboramus. In multa ergo sapientia multa est indignatio, quia si æterna jam sapimus, concupiscere temporalia dignamur. Si æterna jam sapimus, nosmetipso despiciimus egisse hoc quod nos potuit ab æternitatis amore separare. Reprehendit semetipsam conscientia, accusat quod egit, damnat per poenitentiam quod accusat, sit rixa in animo, parturiens pacem cum Deo.

44. Sic Achab (*De pœn., dist. 3, c. Sicut Achab*), rex iniquus, a propheta reprehensus, cum contra se divinam sententiam audisset, pertimuit, et ^e magno mœrore depressus est, ita ut prophetæ suo Dominus diceret: *Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus* (*III Reg. xi, 29*). In quibus Domini verbis pensandum est quomodo ei in electis suis mœror amaritudinis placeat qui amittere timent Dominum, si sic ei ^f et in reprobo poenitentia placuit qui timebat perdere præsens sæculum? Aut quomodo ei grata sit spontanea afflictio pro culpis in eis

^d C. Germ., apponit scientiam, apponet dolorem.

^e Editi omnes, reprehensus est; contradicunt Germ. et al. MSS. Longip., pro, mœrore, habet, terrore.

^f Val. Cl., et in reprobo rege. Valic., cui favel Gratianus loco assignato, et reprobi pœnitentia.

qui placent, si haec ad tempus placuit et in illo qui displicebat? Sed sciendum quia nullus haec pro amore omnipotentis Domini ex toto corde agere praevalet, nisi is cuius animum Spiritus sanctus asumpserit. Nam quando homo ex sua virtute sufficiat terrena desplicere, coelestia amare, pacem cum Deo querere, secum rixam subire, in cogitatione semetipsum reprehendere, et gemitibus punire? Nullus haec agere nisi quem divina gratia roboraverit valet. Unde et subditur:

Ibid. — *Manus enim Domini erat mecum, confortans me.*

45. Ad bona quippe assurgere perfecte non possumus, nisi nos spiritus et preveniendo elevet, et subsequendo confortet. Sed querendum est, cum superioris de volumine quod acceperat scriptum sit: *Et factum est in ore meo sicut mel dulce, qua ratione postmodum dicitur: Abii amarus in indignatione spiritus mei? Mirum quippe valde est si dulcedo simul et amaritudo convenient. Sed juxta superiorem sensum sciendum est quia cui sermo Dei in ore cordis^a dulcis esse coepit, hujus procul dubio contra semetipsum animus amarescit. Quo enim in illo subtiliter discit qualiter reprehendere se debeat, eo se durius per amaritudinem penitentiae castigat, qui tanto sibi magis displicet, quanto in sacro volumine amplius de omnipotente Deo videt quod amet. Sed quia ad ista proficere sua virtute non valet homo, recte nunc dicitur: *Manus Domini erat mecum, confortans me.* Manus enim Domini in sacro eloquio^b aliquando etiam unigenitus Filius appellatur, quia omnia per ipsum facta sunt (Joan. 1, 3). Et de cuius ascensione per Moysen Pater omnipotens loquitur, dicens: *Tollam in caelum manum meam* (Deut. xxxii, 40). Haec manus **1281** quae electorum suorum corda confortat, discipulis dicebat: *Sine me nihil potestis facere* (Joan. xv, 5). In omne ergo quod cogitamus, in omne quod agimus, semper orandum est, ut et ipso aspirante cogitemus, et ipso adjuvante faciamus, qui vivit et regnat cum Patre in unitate Spiritus sancti Deus in saecula saeculorum. Amen.*

HOMILIA XI.

Explanationem capituli in Ezechielis prosequitur a versu 15 ad 20, ubi de officio pastorali, de peccatis prælatorum et subditorum invicem connexis, ac de mensibus obsecrationes præsertim disseritur.

Inter cetera prophetiarum miracula hoc quoque mirandum habent libri prophetarum, quod sicut^c in eis verbis res, ita nonnunquam verba rebus expounderunt, ut eorum non solum dicta, sed etiam res gestae prophetiarum sint. Unde nunc dicitur:

EZECH. III, VERS. 15.—*Veni ad transmigrationem ad*

^a Longip., *delectare cœpérit.*

^b Suess., aliquando *Spiritus sanctus*, aliquando *etiam unigenitus*.

^c Excus, in omni. MSS. Germ. et Norm., in omne, more Gregoriano.

^d Suess., in eorum verbis. Non suffragantur alii.

^e Longip., qui habitant.

^f Gussan., venerit, optimo quidem sensu, at contradicentibus omnibus tum MSS. tum Editis.

^g Suess., et res per loca, et per loca cause si

acervum novarum frugum, ad eos^h qui habitabant justa flumen Chobar.

1. Cum causa exigeret ut indicare debuisset quia ad transmigrationemⁱ veniret, quæ dicendi necessitas fuit ut per fruges locum quoque exprimeret, dicens: *Ad acervum novarum frugum, nisi quod æpe per res et loca causæ signantur?* Multi quippe Ezechiele prophetante jam captivitatis anni defluxerant, atque ex his qui in captivitatem ducti fuerant plures jam in morte carnis obierant, ad quorum filios loqui propheta veniebat. Unde et ei superius dicitur: *Nisi hominis, mitto ego te ad filios Israel, ad gentes apostolices, quæ recesserunt a me. Patres eorum prævaricati sunt pactum meum usque ad diem hanc, et filii dura cervice et indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te* (Ezech. ii, 3, seq.). Ex quibus quia multi fuerant credituri, atque per obedientiam ad fertilitatem boni operis perventuri, ^k acervus frugum vocantur. Quia enim bonæ animæ fruges appellantur Dei, propheta alius testatur, dicens: *Sanctus Israel Domino, primiæ frugum ejus* (Jerem. ii, 3). Fruges etenim Domini etiam conversæ ad fidem gentes postmodum factæ sunt. Sed quia prius Israel Domino credidit, recte hunc propheta frugum ejus primitias appellavit. Quia ergo propheta missus non priori populo, sed filiis ejusdem populi verba intulit, ad acervum frugum novarum venit. Quid vero per Chobar fluvium designetur, supra jam diximus (Hom. ii, n. 6); quæ nequam modo repetimus, ne repetendo fastidium generemus. Sequitur:

C VERS. 15.—*Et sedi ubi illi sedebant, et mansi ibi septem diebus mœrens in medio eorum.*

2. Notandum captivo populo propheta sanctus quanta compassione se copulat, eorumque se mœroribus conserendo et mœrendo conjungit, quia radix verbi virtus est operis. Et ille sermo ab audiente libenter accipitur, qui a prædicante cum compassionem animi profertur. Sic ferrum **1282** cum ferro jungitur, liquatur prius, ut postmodum vicissim a semetipso teneatur. Si enim prius minime mollescit, postmodum tenere se fortiter non sufficit. Sic propheta captivo populo consedit, et mœrens in medio eorum existit, ut dum per charitatis gratiam condescendendo se ei molliorem redderet, eum statim per verbi fortitudinem teneret. ^j Sin vero Israeliticus populus, qui dominus exasperans vocatur, quia culpas nec inter flagella cognovit, nullo mœrore animum depresso, propheta inter gaudentes mœrens sedere studuit, ut tacendo ostenderet quod loquendo venerat docere. Et priusquam verba ficeret, in hoc quod mœrens tacuit formam verborum sumpsit. Sequitur:

gnatur.

^k Editi plerique, acervi; alii, *acervum frugum* vocantur, mendosissime.

^l Editi, sancti Israel.

ⁱ Val. Cl., sed Israeliticus. Lectio nostra nonnihil obscuritatis habet. At est MSS. Germ., Norm., etc. Sensus autem est: Si dicatur Israelem, qui dominus exasperans vocatur, nullo mœrore affectum fuisse, quippe qui nec inter flagella crupas agnoverit, propheta inter gaudentes nihilominus mœrens sedet.

VERS. 16.—*Cum autem pertransissent septem dies, factum est verbum Domini ad me, dicens.*

3. In eo quod septem diebus mōrens sedit, et post diem septimum verba dominicæ ^a jussionis accepit ut loqui debuisset, aperte indicat quia eidem diebus mōrens tacuerat. Missus autem ad prædicandum fuerat, et tamen septem diebus ^b sedens tacebat. Quid est hoc quod nobis propheta sanctus in hoc suo silentio innuit, nisi quia ille loqui veraciter novit, qui prius bēne tacere didicerit? Quasi enim quoddam nutrimentum verbi, est censura silentii. Et recte per exercentem quoque gratiam sermonem accipit, qui ordinate ante per humilitatem tacet. Hinc enim per Salomonem dicitur: *Tempus tacendi, et tempus loquendi (Eccle. iii, 7).* Non enim ait, Tempus loquendi, et tempus tacendi, sed prius tacendi præmittit tempus, et postmodum subdit loquendi, quia non loquendo tacere, sed tacendo debemus loqui discere. Si ergo propheta sanctus qui missus ad loquendum fuerat diu prius tacuit, ut postmodum recte loqueretur, pensandum nobis est quanta ei culpa sit non tacere, quem nulla cogit necessitas loqui. Sequitur:

VERS. 17.—*Fili hominis, speculatorum dedi te domini Israei.*

4. Notandum quod eum quem Dominus ad prædicandum mittit speculatorum esse denuntiat. Cui enim aliena cura committitur, speculator vocatur, ut in mentis altitudine sedeat, atque vocabulum nominis ex virtute actionis trahat. **1283** Non est enim speculator qui in imo est. Speculator quippe semper in altitudine stat, ut quidquid venturum est longe prospiciat. Et quisquis populi speculator ponitur, in alto debet stare per vitam, ut possit professe per providentiam. Hinc propheta alius speculatorum admonet, dicens: *Super montem excelsum ascende tu, qui evangeliæ Sion (Isai. xl, 9).* Ut videlicet qui prædicationis locum suscepit ad altitudinem bonæ ascendat actionis; ad excelsa transeat, et eorum qui sibi commissi sunt opera transcendat; quatenus subiectorum vitam tanto subtilius videat, quanto et terrenis rebus quas despicit animum non supponit.

5. O quam dura mihi sunt ista quæ loquor, quia memetipsum loquendo ferio, cuius neque lingua, ut dignum est, prædicationem tenet, neque inquantum tenere sufficit vita sequitur linguam. Qui otiosis verbis æpice implicor, et ab exhortatione atque ædificatione proximorum torpens et negligens cesso. Qui in conspectu Dei factus sum mutus et verbosus, mutus in necessariis, verbosus in otiosis. Sed ecce sermo Dei de speculatoris vita compellit ut loquar. Tacere non possum, et tamen loquendo me ferire pertimesco. Dicam, dicam, ut verbi Dei gladius etiam per memetipsum ad consigendum cor proximi transeat. Di-

^a Longip., visionis.

^b Corb. et C. Germ., mōrens tacebat.

^c Norm., Anglic., Val. Cl., modo habent, loco sæpe, quod tamen invenimus in C. Germ., ut in Editis, et idcirco retinuimus.

^d Sueas., Longip., Val. Cl., Sag., vigore.

^e Norm., consilio. Sagientis habet, con-

A cam, dicam, ut etiam contra me sermo Dei sonet per me. Ego reuni me esse non abnego, torporem meum atque negligentiam video. Erit fortasse apud plium judicem impetratio veniae ipsa cognitio culpæ.

6. Et quidem in monasterio positus, valebam et ab otiosis linguam restringere, et in intentione orationis pene continue mentem tenere. At postquam cordis humerum sarcinæ pastorali supposui, colligere se ad semetipsum assidue non potest animus, quia ad multa partitur. Cogor namque modo Ecclesiarum, modo monasteriorum causas discutere, ^c sæpe singularum vitas actusque pensare; modo quædam ci-vium negotia sustinere, modo de irruentibus barbarorum gladiis gemere, et commisso gregi insidiantes lupos timere; modo rerum curam sumere, ne desint subsidia eis ipsis quibus disciplinæ regula tenetur, modo raptore quosdam æquanimiter perpeti; modo eis sub studio servatae charitatis obviare. Cum itaque ad tot et tanta cogitanda scissa ac dilaniata mens du-citur, quando ad semetipsam redeat, ut totam se in prædicatione colligat, et a proferendi verbi ministe-rio non recedat? Quia autem necessitate loci sæpe viris sæcularibus jungor, nonnunquam mibi linguae disciplinam relaxo. Nam si in assiduo censoru mea ^d rigore me teneo, scio quia ab infirmioribus fugior, eosque ad hoc quod appeto nunquam traho. Unde fit ut eorum sæpe et otiosa patienter audiam. Sed quia ipse quoque infirmus sum, in otiosis sermonibus pau-lisper tractus, libenter jam ea loqui incipio, quæ audi-re coeparam invitus; et ubi tædebat cadere, libet C jacere. Quis ergo ego vel qualis speculator sum, qui non in monte operis ^e sto, sed adhuc in valle infirmitatis jaceo? Potens vero est humani generis crea-tor et redemptor indigno mibi et vita altitudinem, **1284** et linguæ efficaciam donare, pro cujus amore in ejus eloquio nec mihi parco.

7. Esse ergo speculatoris vita et alta debet semper, et circumspecta. Ne enim terrenarum rerum amor succumbat, alta sit; ne occulti hostis jaculis feratur, ex omni latere circumspecta. Neque hoc speculatori sufficit, ^f ut alium vivat, nisi et loquendo as-sidue ad alta auditores suos pertrahat, eorumque mentes ad amorem coelestis patriæ loquendo succen-dat. Sed tunc hæc recte agit, cum lingua ejus ex vita arserit. Nani lucerna quæ in semetipsa non ardet, D eam rem cui supponitur non accedit. Hinc enim de Joanne Veritas dicit: *Ille erat lucerna ardens et lu-cens (Joan. v, 35).* Ardens videlicet per coeleste de-siderium, lucens per verbum. Ut ergo servetur veri-tas prædicandi, teneatur necesse est altitudo vi-vendi. Unde recte quoque sanctæ Ecclesie sponsi voce in Cantico cantorum diciter: *Nous trax sicul ferris Libani (Cant. vii, 4).* ^g Quæ ergo laus est, fratres mei,

cito.

^f Editu, ut alte. Cogimus sequi unanimem MSS. consensum.

^g Nonnulli Norm., quæ, rogo, laus est; quos seque-remur nisi alii MSS., maxime Germanensis, obstat.

ut sponsae nasus turri comparetur? Sed quia per nam sum semper odores fetoresque discernimus, quid per nasum nisi speculatorum discretio designatur? Qui pipirum natus et sicut turris esse, et Libani dicitur, quia videlicet præpositorum discretio et munita semper debet esse ^a circumspicione, et in altitudine vitæ consistere, id est in valle ^b infirmi operis non jacere. Sicut enim turris in monte idcirco ad speculum ponitur, ut hostes qui veniunt longius videantur, sic prædictoris vita semper in alto debet fixa permanere, ut mox marium discernat fetores vitiorum odoresque virtutum. Incursus malignorum spirituum longe prospiciat, et commissas sibi animas per suam providentiam cautas reddat. Sequitur:

ISID. — *Et audies ex ore meo verbum, et annuntias eis ex me.*

8. Ecce iterum monetur propheta ne præsumat loqui quod non audierit, sed prius aurem cordis aperiat voci creatoris, et postmodum os sui corporis aperiat auribus plebis. Unde propheta alius dicit: *Inclinabo ad similitudinem aurem meam, aperium in psalterio propositionem meam* (Psalm. XLVIII, 5). Qui enim recte prædicat prius, sicut dictum est, aurem cordis locutioni intime inclinat, ut postmodum os corporis in propositione admonitionis aperiat. Sequitur:

VERS. 18. — *Si dicente me ad impium, Morte morieris, non annuntiaveris, neque locutus fueris, ut avertatur a via sua impia, et vivat; ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram.*

9. In quibus verbis quid nobis notandum est, quid sollicite cogitandum, nisi quia nec subjectus ex culpa præpositi moritur, nec præpositus sine culpa est quando, verba vitæ non audiens, ex sua culpa moritur subjectus? Impio etenim mors debetur, sed ei a speculatore via vitæ nuntianda est, et ejus impietas increpanda. Si vero speculator taceat, ipse impius in iniquitate sua morietur, quia impietas ejus meritum fuit, ut dignus non esset ad quem speculatoris sermone fieret. Sed sanguinem ejus Dominus de manu speculatoris requirit, 1285 quia ipse hunc occidit, quia eum tacendo morti prodidit. In quibus utrisque pensandum est quantum sibi connexa sunt peccata subditorum atque præpositorum, quia ubi subjectus ex sua culpa moritur, ibi is qui præest, quoniam tacuit, reus mortis tenetur. Pensate ergo, fratres chartissimi, pensate, quia et quod nos digni pastores non sumus ^c etiam ex vestra culpa est, quibus tales prælati sumus. Et si quando vos ad iniquitatem defluitis, etiam ex nostro hoc reatu est, ^d quos obstantes atque reclamantes in pravis desideratis non habetis. Vobis ergo et nobis parcitis, si a pravo opere cessatis. Vobis et nobis parcimus, quando hoc quod displiceret non tacemus. O quam libera commissorum sibi sanguine

A fuerat prædictor egregius qui dicebat: *Mundus sum a sanguine omnium; non enim subterfugi quominus annuntarem omne consilium Dei vobis* (Act. xx, 20). Si enim non annuntiasset, mundus a sanguine non esset. Sed quibus omne consilium Dei annuntiare studuit, ab eorum sanguine mundus fuit. In qua voce nos convenimur, nos constringimur, nos rei esse ostendimur, qui sacerdotes vocamur, qui super ea mala quæ propria habemus alienas quoque mortes addimus, quia tot occidimus, quot ad mortem ire quotidie tepidi et tacentes videmus.

10. Cum vero dicitur: *Sanguinem autem ejus de manu tua requiram, si hoc in loco sanguinis nomine mors corporis designatur, valde nobis de nostro silentio augetur metus, quia si in subjectis suis is qui B prælatus ad speculum est etiam de morte corporis quandoque morituri tam graviter reus tenetur, quo reatu de morte animæ subjectorum constringitur, quæ potuisset semper vivere, si verba corripionis audisset? Sed melius possunt sanguinis nomine peccata signari. Unde quidam, cum peccata carnis desleret, dixit: *Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis meæ* (Psalm. L, 16). Sanguis ergo morientis de manu speculatoris requiritur, quia peccatum subdit culpe præpositi, si tacuerit, reputatur. Est ergo quod faciat, ut etiam moriente subdito se liberum reddat. Surgat, invigilet, malis actibus contradicat, sicut scriptum est: *Discurre, festina, suscita amicum tuum, ne dederis somnum oculis tuis, nec dormient palpebra tue* (Proverb. VI, 3). Unde hic quoque additur:*

VERS. 19. — *Si autem tu annuntiaveris impio, et ille non fuerit conversus ab impietate sua, et a via sua impia; ipse quidem in impietate qua morietur, tu autem animam tuam liberasti.*

11. Tunc enim subjectus moritur sine te, quando in causa mortis contradictorem pertulerit te. Nam morti, cui non contradicis, adjungeris. Et notandum quæ sunt quæ debeant a speculatore prædicari, nimurum fides et operatio. Nam ait: *Si autem tu annuntiaveris impio, et ille non fuerit conversus ab impietate sua, et a via sua impia. Impietas quippe ad infidelitatem pertinet, via vero impia ad pravam actionem. Et omnis speculator hoc habere debet studii, ut prius ad pietatem fidei, postmodum ad piem viam, id est ad bonam actionem trahat.*

12. Sed quia de exhortatione sermo se intulit, innotescere breviter debemus in ore pastoris quantus esse debeat ordo atque consideratio locutionis. Pensare etenim doctor debet quid loquatur, cui loquatur, quando loquatur, qualiter loquatur, et quantum loquatur. Si enim unum horum defuerit, loquacio apta non erit. Scriptum quippe est: *Si recte offeras, recte autem non dividas, peccasti* (Genes. IV, 7, sec. LXX). Recte autem offerimus cum bono stu-

^a Expunximus ex, quod irreparat in Ed., cum in MSS. saec. antiquis non existet.

^b Al., infirmi, ut legitur in Rotbom. et Bacc. Et sane melius congruit valli. Legitur tamen infirmi in

Germ. et veteri.

^c Male in Edibus, et jam. Suess. habet nostra, loco vestra, sed mendose.

^d Vulgati, quod, invitatis MSS.

dio bonum opus agimus ; sed recte non dividimus. si habere discretionem in bono opere postponamus. Considerare etenim debemus quid loquamur, ut juxta Pauli vocem, *Sermo noster semper in gratia sale sit conditus* (*Coloss.* iv, 6).

13. Pensandum vero nobis est cui loquamur quia saepe increpationis verbum quod haec admittit persona, altera non admittit. Et saepe ipsa eadem persona secundum factum fit altera. Unde Nathan propheta David post adulterium fortii increpationis sententia percussit. Qui cum de raptore ovis diceret : *Filius mortis est vir qui fecit hoc, ei protinus respondit*, dicens : *Tu es ille vir* (*II Reg.* xii, 5). Cui tamen cum de Salomonis regno loqueretur (*Ibid.*, 7), quia culpa defuit, ei se humiliiter ^a in adoratione prostravit. In una ergo eademque persona quia causa dispar exstitit, etiam sermo propheticus dissimilis fuisti.

14. Pensandum quoque est quando loqui debeamus, quia ^b saepe etsi differtur increpatio, postmodum benigne recipitur. Et nonnunquam languescit, si hoc quo ante proferri debuit tempus amiserit. Nam et sapiens mulier Nabal ebrium videns (*I Reg.* xxv, 36, 37), increpare de culpa tenaciam noluit, quem digesto vino increpationis suae verbis utiliter percussit. Et Propheta adulantium linguas non esse in subsequenti tempore ^c differendas annuntiat, qui ait : *Confundantur statim erubescentes, qui dicunt mihi, Euge, euge* (*Psal. LXIX*, 4). Adulatio etenim si vel ad tempus patienter suscipitur, augetur, et paulisper demulcet animum, ut a rigore sua rectitudinis mollescat in delectatione sermonis. Sed ne crescere beat, statim est et sine mora serienda.

15. Pensandum quoque nobis est qualiter loquamur. Nam saepe verba quae hunc ad salutem revocant, alium vulnerant. Unde Paulus quoque apostolus qui Titum admonet, dicens : *Argue cum omni imperio* (*Tit.* ii, 15), Timotheum exhortatur, dicens : *Argue, obsecra, increpa* ^d *in omni patientia et doctrina* (*II Tim.* iv, 2). Quid est quod uni imperium, et alii patientiam praecipit, nisi quod unum lenioris, alterum vero serventioris spiritus esse conspexit? Leni per auctoritatem imperii injungenda erat severitas verbi, is autem qui per spiritum servebat per patientiam temperandus fuerat, ne si plus justo inserviceret, non ad salutem vulnerata reduceret, sed sana vulneraret.

16. Curandum quoque quantum loquamur, ne si ei qui multa ferre non valet ^e verbum vel exhortationis vel increpationis longius trahimus, auditorem

^a Val. Cl., in orationem.

^b Plurique Norm., si differtur. Redundare videtur et, et obscuriore sensum generare. Est tamen in C. Germ. et aliis vetustioribus membranis.

^c In Editis, consentiente C. Germ., si hoc quod ante; a quibus recedere cogimur, praecantibus MSS. Norm., suadenteque contextus serie. Retento enim quod, sensus non patet, qui, admisso quo, est optimus.

^d Longip., deferendas.

^e Ita C. Germ., Norm., Longip. et pene omnes, ubi Editi cum omni patientia.

A nostrum ad fastidium perducamus. Unde idem prædicator egregius Hebreis loquitur, dicens : *Obsecro vos, fratres, ut suffriteris verbum solatii, etenim per paucis scripsi vobis* (*Hebr.* xiii, 22). Hoc tamen 1287 infirmis præcipue congruit, ut placa quidem, et quæ prævalent capere, audiant, sed quæ eorum mentem in poenitentia dolorem compungant. Nam si eis uno in tempore exhortationis sermo fuerit multiplicitate dictus, quia multa retinere non valent, simul amittunt omnia. Unde et medici corporum pannos quos infirmantibus stomachis ponunt, apto quidem medicamine, sed subtiliter linunt, ne si repleti multo medicamine fuerint, infirmitatem stomachi non roborantes adjuvent, sed opprimentes gravent.

17. Sciendum tamen quia etsi quando modum B suum sermo prolixior transeat, periculosum hoc auditoribus non est. Si autem qualiter quid dicatur, et quibus dicatur, non vigilanter conspicitur, valde periculosum est. Verecundæ etenim mentes, si quas fortasse culpas admiserint, leniter arguendæ sunt, quia si asperius increpatur, franguntur potius quam erudiantur. At contra mentes asperæ atque ^f impudentes, si increpatæ leniter fuerint, ad majores culpas ipse lenitate provocantur.

18. Quod bene in eodem egregio prædicatore dicimus, qui cum Corinthios cognosceret pro amore personarum ^g in schismate divisos, eorum verecundæ consulens, locutionem suam eis a gratiarum actione et laudibus cœpit, dicens : *Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Iesu, quia in omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo et in omni scientia, sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis* (*I Cor.* i, 4). Qui adhuc adjungit et dicit : *Ita ut nihil desit vobis in ulla gratia, exceptantibus revelationem Domini nostri Iesu Christi* (*Ibid.*, 7). Queso te, Paule, si jam nihil deest, cur eis ascribendo fatigaris? Cur in longinquò positus loqueris? Pensemus ergo, fratres charissimi, ^h quantum laudat. Ecce eis gratiam Dei datum asserit, factos in omnibus divites dicit in omni verbo et in omni scientia; Christi testimonium, id est quod de semeptiso moriendo et resurgendo testatus est, in eorum vita confirmatum esse perhibet, et nihil eis deesse in ulla gratia testatur. Quis, rogo, credat quia paulo post eos corripiat, D quos ita laudat? Nam post cætera subjungit : *Obsecra autem vos, fratres, per nomen Domini nostri Iesu Christi, ut idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata* (*Ibid.*, 10). Quid enim potuit tam perfectis tanquam laudabilibus schisma ⁱ subrepere? Significat.

^f C. Germ., et alio; Norm., et alteri.

^g Germ., quem sequuntur Edit., si Gussanv. excipias, per verbum.

^h Suess., imprudentes.

ⁱ Norm., in schismata. Suffragari videtur Pauli epistola in qua legitur, cap. i, 10, et non sint in ipsis schismata, qui versus infra laudatur.

^j Vitoise Gussanv., in una gratia.

^k Val. Cl., quantum eos. Abest eos a MSS. Germ. et ab aliis vetustioribus.

^l In Norm., Longip., Val. Cl., subripere, vel surripere; non autem in Germ.

catum enim est mihi de vobis, fratres mei, ab his qui sunt Chloes, quia contentiones inter vos sunt. Hoc autem dico quod unusquisque vestrum dicit: Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephae, ego autem Christi (Ibid., 11 et 12). Ecce quos in omni verbo et in omni scientia laudaverat, quibus nihil deesse in ulla gratia dixerat, paulisper loquens, ad increpandum leniter veniens, divisos erga scipios reprehendit; et quorum prius salutem narraverat, postmodum vulnera patefecit. Peritus enim medicus vulnus secundum videns, sed ægrum timidum esse conspiciens, diu palpavit, et subito percussit. ^a Prius blandam manum laudis posuit, **1288** et postmodum ferrum increpationis fixit. Nisi enim verecundæ mentes fuerint palpando reprehensæ, ita ut ex aliis rebus audiant quod in consolationem sumant, per increpationem protinus ad desperationem cadunt.

19. Sed nunquid mentitus est Paulus, ut prius eis nil deesse in omni gratia diceret, quibus postmodum dicturus erat unitatem deesse? Absit hoc: quis de illo talia vel desipiens credit? Sed quia erant inter Corinthios quidam omni gratia repleti, et erant quidam in personarum favoribus excisi, cœpit a laudibus perfectorum, ut modesta invective ad reprehensionem pertingeret infirmorum. Et in hoc quoque ad medicinam cordis a medicina corporis usum trahens. Nam cum ferendum *vulnus* medicus aspicit, prius ea ^b membra quæ circa *vulnus* sana sunt palpavit, ut post ad ea ^c quæ vulnerata sunt leniter palpando perveniat. Cum ergo Paulus perfectos in Corinthiis laudavit, sana membra juxta *vulnus* tetigit; **C** cum vero infirmos de divisione reprehendit, *vulnus* in corpore percussit.

20. Videamus tamen hunc ipsum qui tanta modestia atque mansuetudine ad corripiendos Corinthios ducitur, qualiter contra Galatas, qui a fide discesserant, ^d exercetur. Nulla enim modestiæ patientia præmissa, nulla locutionis dulcedine prærogata, eos quos a fide discussisse cognovit, ab ipso epistolaæ suæ exordio inverbendo redarguit. Nam præmissa salutatione, sic cœpit: *Miror quod sic tam cito transferimini ab eo qui vos vocavit in gratia Christi (Galat. 1, 6).* Quibus etiam in aperta increpatione post cetera subjungit: *O insensati Galates, quis vos fascinavit (Ibid. iii, 1)?* Mentes etenim duræ nisi aperta essent increpatione percussæ, nullo modo malum cognoscerent quod egissent. Nam sœpe hi ^e qui impudentes sunt tantum se peccasse sentiunt, ^f quantum de peccatis quæ fecerint increpantur, ut minores culpas suas testimoniæ, quas minor invectione castigat, et quas vehementer objurgari viderint, majores esse deprehendant. Unde necesse est ut semper sermo prædicantis cum auditorum debeat qualitate for-

^a Editi, prius blanda manu laudes. Inbæremus MSS., quorum hic mirus est consensus.

^b Subtiletur membra in Lyrano.

^c Gussanv., vitiouse, quæ vulnera sunt.

^d Ita C. Germ., Longip., Val. Cl., Ebroic. et plerique Norm. In Becc. et Rothomag., consentien-

A mari, ne aut verecundis aspera, aut impudentibus lenia loquatur. Quid autem mirum si hoc verbi Dei erogator faciat, cum et agricola qui semina in terram mittit prius terræ qualitatem prævidet quibus seminibus apta videatur, et postquam qualitatem & præviderit, tunc semina spargit? Sed quia de qualitate doctrinæ locutionem longius traximus, oportet ut ad eum quem cœpimus exponendi ordinem redeamus.

Vers. 20. — *Sed etiæ conversus justus a justitia sua fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo; ipse morietur, quia non annuntiasti ei. In peccato suo morietur, et non erunt in memoria justitiae ejus quas fecit; sanguinem vero ejus de manu tua requiram.*

B 21. Quia justo qui in peccato cecidit prædictor tacuit, ejus sanguinis reus tenetur. Et qui sollicitus esse non studuit in prædicatione, factus est particeps in damnatione. Sed cum dicitur: *In peccato suo morietur, et non erunt in memoria justitiae ejus 1289 quas fecit*, hoc nobis maxime considerandum est (*De penit., dist. 4, c. Hoc nobis, et lib. iv, Sent., dist. 5*); quia cum mala committimus, sine causa ad memoriam bona nostra transacta revocamus, quoniam in perpetratione malorum nulla debet esse fiducia bonorum præteriorum. Sed quæri potest utrum justo postquam ceciderit prædicandum sit, an et priusquam cadat? Invigilare ^b prædictor debet, ne ad casum veniat, procul dubio et priusquam cadat. Nam sequitur:

Vers. 21. — *Si autem tu annuntiaveris justo ut non peccet justus, et ille non peccaverit, vivens vives, quia annuntiasti ei; tu autem animam tuam liberasti.*

22. Si ergo prædictor ideo animam suam liberavit quia justo ne peccaret denuntiavit, cum justus ad peccatum, prædictore lacente, cecidit, prædictor quia tacuit, reus tenetur. Sed quis nostrum, rogo, ad hæc sufficiat, ut non solum peccatores studiose corripiat, sed etiam justis invigilet ne cadant? Nos enim, infirmitatis nostræ consciæ, cum justos viros conspicimus, admonere eos non præsumimus ut justitiae viam teneant, quam quia tenent videmus; et tamen prædictoris est debitum etiam justos admonere. Unde prædictor egregius dicebat: *Sapiensibus et insipientibus debitor sum (Rom. 1, 14).*

D 23. In his vero omnibus quæ de justo ad iniquitatem converso dicta sunt, hoc est laboriosum ad loquendum, hoc valde pertimesendum, quod Dominus dicit: *Ponam offendiculum coram eo.* Ait enim: *Si conversus justus a justitia sua fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo.* Nos enim dicimus quia si iniquitatem fecerit, offendit, et verum est omnino

tibus Editis, erigitur, vel erigatur.

^a Suess., imprudentes.

^b Seg., quando de peccatis.

^c Editi, terræ viderit . . . aspergit.

^d Longip., invigilare enim.

quod dicitur. Cur adhuc ei Deus omnipotens offendiculum ponit, quem a jam impegit et cecidisse per iniuriam quam perpetraverit conspicit? Sed districta sunt omnipotentis Dei iudicia; et qui peccatorem diu exspectat ut redeat, non redeunti atque contemnenti ponit adhuc ubi gravius impingat.

24. Peccatum quippe quod per poenitentiam citius non deletur, aut peccatum est et causa peccati, aut peccatum et pena peccati, aut peccatum simul et causa et pena peccati. Omne enim quod prius committitur peccatum est. Sed si citius poenitendo non tergitur, justo iudicio omnipotens Deus obligatam peccantis mentem etiam in culpam alteram permittit cadere, ut quae flendo et corrigendo noluit et emendare quod fecerit, peccatum incipiat peccato cumulare. Peccatum ergo quod poenitentiae lamento non difficitur, peccatum simul est et causa peccati, quia ex illo oritur unde adhuc peccatoris animus attius obligetur. Peccatum vero quod ex peccato sequitur, peccatum simul est et pena peccati, quia, excrescente exortitate, ex retributione prioris culpe generatur, ut quasi jam quedam sint in peccatore supplicia ipsa incrementa vitiorum. Fit vero nonenquam ut unum idemque peccatum et peccatum sit et pena peccati, simul et causa peccati. Ponamus enim ante oculos quoniam rem proximi concupisse, quam quia aperte non voleat, furtive diripiit, sed in furti accusatione positus, se hanc diripiisse jurejurando denegavit. Huic ergo 1290 concupiscentia peccatum fuit et causa peccati, quia per eam pervenit ad rapinam. Ipsum vero furtum quo rem concupitam diripiit, et peccatum ei factum est et pena peccati, quia ex retributione jam non repressa concupiscentiae factum est ut veniret ad furtum, et culpa cordis excresceret in opere ex ultiione exortatis. Sed quia furtum perjurio tegere eurevit, ex peccato rursum peccatum genuit. Furtum ergo quod ex concupiscentia processit, et perjurium prædulit, peccatum et pena peccati factum est culpe præcedenti, peccatum et causa peccati culpe subsequenti, quia de illa natum hanc genuit. Quod bene Paulus de quibusdam Deum intelligentibus, sed non honorantibus insinuavit, dicens: *Cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias eggerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis* (Rom. 1, 21). Ecce est peccatum et causa peccati. Ex qua causa quid sequatur adjungit: *Et obscuratum est incipiens et errorum. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt; et multaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similiitudinem imaginis corruptibilis hominis, et volvorum, et quadrupedum, et serpentium* (Ibid., 22, 23). Ecce est peccatum, et pena peccati. Sed peccatum solummodo et pena peccati esset, si non

^a Ita melius in C. Germ., Suess. et nonnullis Norm. quam in Editis, *jam impie agissa*. Certe convenit impingere cum cadere; et paulo infra legitur, *ubi gravius impingat*. Missum facinus hic agi de offenditio ad quod impingatur.

^b Editi, peccatis, reluctantibus MSS. omnibus.

^c Suess., cui consentiunt Editi, mundare. Sequimur potiores Cod.

A adhuc ex hoc peccato et aliud sequeretur. Nam post infidelitatem eorum subditur: *Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, ut contumelias afficiant corpora sua in semetipsis* (Ibid., 24). Qui igitur cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificaverunt, ex eo peccato et causa peccati ad hoc quoque perducti sunt, ut ad cultum serpentium et volvorum laberentur. Sed quia per banc etiam exortatem usque ad immunditiam et carnis contumelias ceciderunt, ipsa infidelitas eorum exortitas præcedenti intellectui et peccatum est, et pena peccati, subsequenti vero immunditiae peccatum facta est et causa peccati. Sed quia de his in libris Moralibus diu tractatum est (Lib. xxv Moral., n. 23, 24), nobis nunc in eis diutius immorandum non est.

25. Hoc autem nobis cum tremore considerandum est quomodo justus et omnipotens Deus, cum præcedentibus peccatis irascitur, permittit ut exortata mens etiam in aliis labatur. Unde Moyses ait: *Nondum completa sunt peccata Amorrhaeorum* (Genes xv, 16). David quoque ait: *Appone iniuriam super iniuriam ipsorum, ut non intrant in justitiam tuam* (Psalm. lxviii, 28). Prophetæ etiam alius dicit: *Maledictum, et mendacium, et homicidium, et furtum, et adulterium inundaverunt, et sanguis sanguinem tetigit* (Osee iv, 2). Sanguis enim sanguinem tangit quando peccato peccatum additur, ut ante Domini oculos adjunctis iniuriantibus anima cruentetur. Paulus apostolus ait: *Ut impleant peccata sua semper* (I Thess. ii, 16). Joanni quoque per angelum dicitur: *Qui nocet, noceat adhuc; et qui in sordibus est, sordescat adhuc* (Apoc. xxii, 11). Unde nunc etiam Dominus dicit: *Si conversus justus a iustitia sua fecerit iniuriam, ponam offendiculum coram eo*. Ac si aperto dicat: Quia videre poenitendo noluit ubi jam impegit, justo eum iudicio deserens, ponam ei ut et alijs impingat. Quod tamen Domini ponere est nequaquam ad peccandum premere, sed nolle a peccato liberare; 1291 sicut de Pharaone dicitur: *Ego indurabo cor ejus* (Exod. vii, 3). Non enim cor peccantis Dominus obdurat, sed obdurare dicitur, cum ab obdurance non liberat. Misericors enim Deus tempus nobis ad poenitentiam relaxat; sed cum ejus gratiae patientiam nos ad augmentum veritatis culpe, hoc ipsum tempus quod ad parandum pie dispositus districtius ad serendum verit, ut cum reverti quis etiam spatio temporis accepto noluerit, per hoc mala sua ad reatum augeat, per quod ea diluere potuit, si converti voluisse. Unde scriptum est: *Ignoras quoniam benignitas Dei ad paenitentiam te adducit?* Secundum dixitum autem tuum et cor impensis thesauris tibi iras in die iras et revelationis justi

^d Gravissimo errore Gussanv., *ad futurum*.

^e Val. Cl., *et culpa*.

^f C. Germ. et Excusi ante Gussanv., *ecce est peccatum solummodo, et pena peccati esset, si non adhuc ex hoc peccato et alijs sequeretur. Corrupta videtur lectio hæc, quoniam enim peccatum solummodo est, quod constat esse prædicta pena et causans peccati* Sequimur Cod. Norm., Anglic. et alios plur.

judicii Dei (*Rom. 11, 4*). De benignitate ergo omnipotentis Dei iram sibi in die irae reprobis thesaurizat, quia dum ad poenitendum tempus accipitur, et ad peccandum exhibetur, ipsum remedium gratiae vertit in augmentum culpe. Unde et omnipotens Deus, quia collata remedia conspicit ad culpe augmentum trahi, ipsam benignitatem quam contulit in judicij distributionem veritatis, ut inde post amplius feriat, unde modo amplius expectet. Et quia homo deserere malum non vult ut vivat, augeret unde moriatur. Sed siue iustus in estatis, siue peccator in mortem corrut, speculatori timendum est ne habeat ex suo silentio reatus peccatum pariter involvatur.

28. Sed hanc dico loquor, avertere a memetipsorum oculos volo, et ecce iterum sermo divinus me impingit in memetipsum, ut meam negligentiam videam, et mihi dici haec quae audio pertimescam. Sicut enim superioris dixi (*Num. vi*), cuius oratio in coris Ianuarius ^a exparsum se ad se colligat? Quando etenim possum et ea quae circa me sunt sollicitate omnia curare, et memetipsum adunato sensu conspicere? Quando possum pravorum nequities insequendo corrigerem, bonorum actus laudando et admonendo custodiendem, aliis terrorem atque aliis dulcedinem demonstrare? Quando valeo et de his quae sunt necessaria fratribus cogitare, et contra hostiles gladios de urbis vigiliis sollicitudinem gerere, ne incursione subita cives perirent, providere, et inter haec omnia pro animarum custodia plene atque efficaciter verbum exhortationis impendere? Loqui etenim de Deo quiete valde et liberum mentis est. Tunc namque bene lingua dirigitur in sermone, cum secure sensus quieverit in tranquillitate, quia nec concussa aqua imaginem respicientis reddit, sed tunc in ea vultus intendentis aspicitur, cum non movetur. Quam ergo exhortationem vobis speculator vester, fratres charissimi, faciat, quem tot perum confusio perturbat? Certe is de quo loquimur propheta revelatione ultima templum videns, quae in eodem templo conspexerit inter cetera narrat, dicens: *Terra usque ad fenestras, et fenestræ clausæ* (*Ezech. xli, 16*). Paulus quoque apostolus dicit: *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos* (*I Cor. iii, 17; II Cor. vi, 16*). In hoc autem templo fenestræ sacerdotes et speculatori sunt, qui in populo fiducium lumen sanctæ prædicationis fundunt. Sed cum terra usque ad fenestras est, fenestræ clausæ sunt, quia cum terræ cogitatio in sacerdotum cordibus ^b exercens, fenestra lumen non fundunt, quia sacerdotes ab officio prædicationis obnubilantur.

27. Est et aliud valde in ordine sacerdotum grave, quia non sicut hi qui vitam quietam ac remolam docent fixi valent in sua cogitatione permanere. Ni-

^a Longip., *expansum*. Val. Cl., *et sparsum se quomodo ad se colligat*.

^b Omnes Editi, peccatorum suorum culpas, licet in omnibus Mss. legamus maculas.

^c Editi, necessaria quoque. Lectione nostra est Mss. Germ., Norm., Suess., Longip., Val. Cl.

^d Excusi, quae refutat animo, reluctantibus isdem Mss.

A enim, sicut superius diximus, qui a loco regimini longe sunt possunt ^b peccatorum suorum maculas et fleibus lavare, et post fletus in eodem mentis morore persistere, sicut de bona quoque muliere scriptum est, quæ ad tabernaculum oraverat, et ab intentione sua animum post compunctionis gratiam non mutabat, cum dicitur: *Vultusque ejus non sunt, amplius in diversa mutati* (*I Reg. 1, 18*). In qua nobis considerandum est quia si sic planxit mulier quæ quærebatur filium, quomodo debet plangere anima quæ querit Deum? Sacerdos vero etiam post compunctionem ac lacrymas cogitur ^c necessaria quæque filiorum suorum cognoscere, et ^d ea quæ refutat animus patienter audire, atque post suspiria cœlestium quorumlibet carnalium hominum onera portare, et saepè cum supervenientibus cor ^e in diversas qualitates transfundere. Nam aliquando de lucris spiritualibus gaudet, sed cum quilibet mœrens supervenerit, nisi ejus mœrem in se suscepit, tribulationi illius compatiens non est. Et aliquando de damnis animarum luget, et repente superveniunt qui de quibusdam suis prosperitatibus lætantur; quorum si lætitia sacerdos non congaudet, minus amare creditor filios in quorum gaudio non exsultat, præcipue cum Paulus dicit: *Gaudere cum gaudientibus, flere cum fentibus* (*Rom. xii, 15*).

28. Nihil ergo ^f tam onerosum ordinis sacerdotum video quam rigorem mentis compatiendo flectere, et cum personis supervenientibus animum mutare; et tamen hoc valde est necessarium. Nam quando ex prædicatione ejus ad boni operis gratiam peccator reducitur, si ipse prædictor videtur ingratus? Unde per hunc quoque eundem prophetam in extrema parte dicitur: ^g *Et cum sacerdotes intrinsecus ministrent, vestibus lanceis non utantur* (*Ezech. xliv, 17*). De quibus subditur: *Cumque egredientur atrium exteriorum ad populum, et exuent se vestimenta sua in quibus ministraverant, et reponent ea in gauophylactio sanctuariorum* (*Exod. xxviii, 43; Ezech. xliv, 19*). Grossiora quippe vestimenta sunt lancea. Sed cum sacerdos ad sanctum ministerium ^h accedit, cum intus per compunctionem ingreditur, subtiliori intellectu necessaria est quasi linea vestimento vestiatur. Sed cum ad populum foras egreditur, oportet ut vestimenta in quibus intrinsecas ministraverat reponat, atque populo aliis vestibus inducas appareat, quia si in compunctionis sua rigore se tenet, si in eo quam orationis tempore habuit mœrem perdureat, exteriorum rerum verba suspicere non admittit. Es quid grec de necessariis faciat, si audire atque percepere et hoc quod præsens tempus exigit, Pastor recusat? Grossiora ergo vestimenta sacerdos exiens ante populum in-

^f C. Germ., *in diversa qualitate*.

^g Al., *tam onerosum in ordine, ut est in Vulgatis*.

^h Norm., *ut cum*.

ⁱ Becc. et nonnulli Norm., *exuent vestimenta sua* Val. Cl. *exant se vestimentis suis*. Sequitur German. et vetust.

^j Editi, *accedit, id est, cum. Abest, id est, a* Mss. Germ., Norm., etc.

duat, uterentis suæ habitum pro utilitate filiorum etiam ad terrena toleranda componat. • Pensate, rogo, fratres charissimi, quantus speculatori labor sit et ad sublimia cor tendere, 1293 et hoc repente ad ima revocare, et in sublimitate cognitionis intimæ extenuare animum, et propter exteriores causas proximorum, ut ita dicam, subito in cogitatione crassescere.

29. Non ergo mibi modo necesse est prophetæ verba exponere, sed meam coram vobis miseriam deflere. Unde peto ut vestra me oratio talem faciat qualis et mihi valeam et vobis prodesse. 1294 Potens est indigno mihi et infirmo ex vestra intercesione ista tribuere, qui ex sua pietate pro nobis dignatus est infirmari. Virtus enim Dei est atque sapientia (*I Cor. 1, 24*), quæ nostram infirmitatem sumpsit, ut ex sua nos firmitate roboraret, Jesus Christus Dominus noster, qui vivit et regnat cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XII.

Quod residuum est capitis tertii decurrit, et usque ad versum 4 capitis quarti suam explanationem perdicit, quæ ad varia sive præcepta sive consilia moralia pro prædicatoribus et auditoribus inflectit.

1. Servata veritate historiæ, divina eloquia aliquanda ex tempore, aliquando ex loco causas designant, quas aperto sermone non indicant. Ex tempore etenim, sicut prædicante Judæis Domino per evangeliam dicitur: *Hiems erat (Joan. x, 22)*. Inter illa enim mysteria quæ Veritas loquebatur quid causa fuit ut nonen hiemis adderetur, nisi ut per qualitatem temporis ostenderet frigus cordis? Quia et cum verba veritatis acciperent, frigida Judæorum corda remanebant. Aliquando vero ex loco, sicut carnali Israelitico populo, descendente de monte Moyse, lex in campestribus data est (*Exod. xx, seq.*); et sanctis apostolis Dominus in monte sedens summa et spiritualia præcepta locutus est (*Matth. v, 1*), ut ex locis videlicet monstraretur quia et illis tanquam carnalibus mandata minima dabantur in valle terrarum, et isti tanquam spiritales et sancti in monte mandata cœlestia audirent, quatenus aperte monstraretur quod ascendentis corde ad cœlestia infirma mundi relinquenter, et in mentis culmine starent. Unde nunc Ezechiel propheta quid • jubente Deo in locis egerit describit, ut per locorum qualitates indicet quid in posterum de prophetæ mysteriis sequeretur. Ecce enim ait:

Vers. 22. — *Facta est super me manus Domini, et dixit ad me: Surgens egredere in campum, et ibi loquar tecum.*

2. Quid est hoc, quod prius Dominus in medio Israelitarum locutus ad prophetam sunm fuerat, et tamen postmodum dicit: *Egredere in campum, et ibi*

^a Excusi habent ergo, loco rogo.

^b Ex Editiis alii, græcessere; alii grossescere; alii, crassescere, scilicet Gilot. et Vatic., quos sequimur, quia consentiunt Germ. et melioribus MSS.

^c Ita C. Germ., Suess., Norm., Val. Cl., necnon, paucis immutatis, Editi, demptio Gussani, qui haec

A loquar tecum, nisi quod prophetæ sue gratiam et prius Judææ infundere, et banc postmodum dignatus est in latitudinem gentium demonstrare? Neque enim immerito per campum gentilitas designatur, quæ longe lateque, id est in universo mundo distenditur. Ubi et subditur:

Vers. 23. — *Et surgens egressus sum in campum, et ecce d' ibi gloria Domini stabat, quasi gloria quam vidi juxta flumen Chobar.*

3. In campo gloriam Domini propheta vidit, quam juxta flumen Chobar in medio Israelitarum viderat, • quia ipsa ejus majestas gentibus apparuit, quæ prius se electis in Judaico populo, revelante Spiritu, declaravit. Sequitur:

IBID. — *Et cecidi in faciem meam.*

4. Visa gloria Domini in faciem suam propheta cadit, quia quamvis homo ad intelligenda sublimia elevetur, ex contemplatione tamen majestatis Dei infirmitatem suæ conditionis intelligit; et quasi statum non habet, qui se ante Dei oculos esse cinerem et pulvrem videt. Sequitur:

Vers. 24. — *Et ingressus est in me spiritus, et statuit me super pedes meos.*

5. Cum nos humiliter Deo & sternimus, cum esse nos pulvrem cineremque cognoscimus, cum infirmitatem conditionis propriæ pensantes, statum rigiditatis et superbie non habemus, omnipotens Deus per suum nos spiritum levat, et super pedes nostros statuit, ut qui humilius apud nos ex infirmitatis nostræ cogitatione jacimus et jacemus, in bono post opere quasi super pedes ex rectitudine stenus. Quod cur in campo de propheta agitur, nisi ut specialiter designetur quia etiam electis gentium Spiritus sanctus dandus esset, qui eos quos assumeret, et prius a superbie suæ statu dejiceret, et postmodum super pedes suos, id est super bona opera solidaret? Sicut per Paulum dicitur: *Remissas manus et dissoluta genua erigite, et gressus rectos facite pedibus vestris (Hebr. xii, 12).* Sequitur:

IBID. — *Et locutus est mihi et dixit ad me: Ingredere et includere in medio domus tuae.*

6. Quid est, quod de medio Israelitici populi propheta ad campum educitur, atque ad domum postea de campo revocatur, nisi quod prædicationis gratia a Judaico populo ablata, in latitudine gentilitatis sparsa est? Sed tamen in fine mundi dum Judæi ad fidem redeunt, quasi ad domum propheta reducitur, ut in suo populo rursus prædicatio iubabit, quæ modo velut in campo ita diversis gentibus fulget. Scriptum quippe est: *Donec plenitudo gentium subintraret, et sic omnis Israel salvis fieret (Rom. xi, 25).* Quia et per prophetam alterum dicitur: *Si fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris, reliquæbet, jubente Deo quibus in locis hæc egerit.*

^a Abest ibi a MSS. pler. Norm.

^b Suess., quia per eam ipsa ejus majestas.

^c Suess., coram maiestate.

^d Longip., sternimus.

^e Suess., et Val. Cl., cognitione.

salves sicut (*Ioseph. x, 22; Rom. ix, 27.*) ^a Exeat ergo prophetæ de medio populi ad campum, de campo redeat ad domum, ut prædicatio quæ *Judeæ* **1295** facta est, egrediatur ad gentes, et repletis fide gentibus, recipiat *Judeæ* spiritualis doctrinæ dona, quæ amisit. Includi autem prophetæ in medio domus sua præcipitur, quia Antichristi tempore ab eis gentibus quæ in infidelitate remanserint plebs conversa *Judeorum* duris persecutionibus angustatur. Unde scriptum est: *Atrium autem quod est extra templum ejice foras, et ne metaris illud, quoniam datum est gentibus, et civitatem sanctam calcabunt mensibus quadranginta duobus* (*Apoc. xi, 2.*)

Vers. 25, 26. — *Et tu, fili hominis, ecce data sunt super te vincula, et ligabunt te in eis, et non egredis-
vis in medio eorum; et linguam tuam adhaerescere fa-
ciam palato tuo, et eris mutus, nec quasi vir objurgans,
quia domus exasperans est.*

7. Quæ videlicet verba si per typicæ expositionis ordinem sequimur, prophetæ in domo sua vincula suscipit et ligatur, quia in extremis, cum *Judeæ* crediderit, gravissimas Antichristi tempore persecutio-nes sentit, ita ut prædications ejus ministri iniquitatis non recipient, sed resistendo has vinculis dolorum prenant. Et in medio eorum non egreditur, quia ad corda prævorum prædicatio non pervenit, dum lingua bonorum ligata tribulationibus tacet. Erunt tunc multi ex *Judeis* infidelibus qui eosdem ipso qui ex *Judeis* crediderint consequentur. Unde notandum est quod hic quoque dicitur, quia in domo sua vincula prophetæ sustineat: ut videlicet designetur quoniam et ex ipso suo genere *Judeæ* cum fide-
lis fuerit tribulationem persecutionis portet. Dum enim Unigenitus summi Patris incarnatus ac mor-tuus resurrexisse atque ad celos ascensisse non creditur, sicut per sacræ Scripturæ paginas prædi-catur, nimur apud *Judeos* prophetia ligata erit. Quæ si ita ut dicta est in eorum intellectum decur-reret, quasi gressus liberos suæ prædications ha-buisset.

8. Reprobis ergo tunc prædicatorum scientia ta-cere compellitur. Unde et hic subditur: *Et linguam tuam adhaerescere faciam palato tuo, et eris mutus, nec quasi vir objurgans, quia domus exasperans est.* Sed quia, *Enoch* et *Elia* prædicante, multi ex his qui tunc ex *Judeis* in infidelitate remanserint ad cogni-tionem veritatis redeunt, sicut de eodem *Elia* dici-tur: *Elias veniet, et ipse restituuet omnia* (*Matt. xvii, 11; Marc. ix, 12; Malach. iv, 5*), qui utrique per Zachariam duas oliveæ (*Zach. iv, 3*), et per Joannem duo candelabra nominantur (*Apoc. xi, 4*), recte hic quoque subjungitur:

Vers. 27. — *Cum autem locutus fuero tibi, aperiam os tuum, et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus.*

^a Sagienensis, quid est quod de medio Israëlitici po-puli prophetæ ad campum educitur.

^b Becc. et Rothomag., aperies os.

^c Suess. et Norm., in altum visione: Val. Cl., in

9. Tunc enim velut in extremo os prophetæ ape-
ritur, cum in prædicatione *Enoch* et *Elia* a *Judeis* ad fidem redeuntibus prophetia sacri eloqui de Christo fuisse cognoscitur. Sed quia hæc typice di-ximus, nunc verba eadem charitati vestræ moraliter disseramus.

10. Quid enim est, quod exire prophetæ ad cam-pum jubetur, nisi quod unusquisque qui prædicat propter eos quos extra se positos corrigit, atque ab iniuitate compescit, loquendo ad campum exit? Ibique gloriam Domini videt, quia tanto largius doctrinæ gratiam percipit, quanto se in labore præ-dicationis ex amore proximorum tendit. Foras ergo exiendo ^d in altam visionem ducitur, quia unde in alienis cordibus ignorantiae cæcitatem **1296** mini-sterio suæ locutionis illuminat, inde cum superna gratia in altiore intelligentiam exaltat. Sed quia semper prædictor debet ad mentem recurrere, hu-militatem atque munditiam intrinsecus custodire, post campuni necesse est ut ad domum redeat, qua-tenus in his quæ dicit qualis etiam ipse sit intra conscientiam agnoscat. Si enim aut hoc quod loquitur minime custodit, aut de his quæ loquitur tem-poralem gloriam requirit, loquendo quidem ad cam-pum exit, sed non cogitando semetipsum ad domum redire contemnit. Accepto etenim spiritu, in medio domus includimur, quando per ejus gratiam ad discutienda mentis nostræ secreta revocamur, ut apud seipsum in Deo animus quiescat, et non jam per ex-teriorum concupiscentias in appetitum laudis et glo-riæ cogitationis mobilitate discurrat.

11. ^d De hac domo cordis cuidam sanato per se-metipsum Veritas dicit: *Tolle grabatum tuum, et vade in domum tuam* (*Joan. v, 8; Marc. ii, 9*). Per grabatum quippe in quo carnis est requies, ipsa caro signatur, per domum vero conscientia figuratur. Et quia cum mente mortui in vitiis jacemus, in carnis delectatione quiescimus, infirmi portamur in lecto; cum vero sanati fuerimus mente, ut jam pulsantibus carnis vitiis resistamus, necesse est ut et tentatio-ni contumelias de nostra carne toleremus. Ægro itaque ad salutem reducto præcipitur: *Tolle graba-tum tuum, id est porta lectum in quo portatus es,* quia necesse est ut sanitas quisque portet contumeli-am carnis, in qua prius jacebat ægrotus. Quid est ergo dicere: *Tolle grabatum tuum, et vade in domum tuam*, nisi, porta tentationes carnis, in quibus ha-tenus jacuisti, ac revertere ad conscientiam tuam, ut videas quæ fecisti? Prophetæ itaque post campum in domo includi præcipitur, ut prædictor semper, post gratiam doctrinæ quam proximis ministrat, ad conscientiam redeat, seque ipsum subtili examina-tione discutiat, ne de his quæ foris prædicat ali-
quid ipse apud se intrinsecus transitorie laudis quærat.

altum visionis.

^d Ebroic. ac cæteri Norm., de hoc motu cordis. Germ. et vel., de hac domo cordis cuidam sanato.

12. Unde et per Salomonem dicitur : *Bibe aquam de cisterna tua, et fluenter poteris tui. Deriventur fontes tui foras, et in plateis aquas divide* (Prov. v, 15); *habeto eas solus, nec sint alieni participes tui* (*Ibid.*, 16). Valde autem contraria esse videntur quæ dicit : *Deriventur fontes tui foras, et in plateis aquas divide*, cum protinus adjungit : *Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui*. Quomodo enim aquam scientiae solus habero poterit, si hanc in plateis dividit? Quomodo alieni aquæ ejus participes non sunt, si fontes illius foras derivantur? Sed cum prædicamus populis, nimis in plateis aquas dividimus, quia in auditorum multitudinem scientiae verba dilatamus. Cum vero nos, adjuvante divina gratia, intrinsecus custodimus, et ne maligni spiritus qui jure a nobis alieni sunt quia eortem beatitudinis perdiderunt, nobis in elatione subripiant, sollicitudine cauta circumspiciimus, soll habemus aquas quas in plateis dividimus, ut nobis in eis alieni participes non sint. Hi nimirum, de quibus scriptum est : *Alieni insurrexerunt in me, et fortes quaerent animam meam* (Psal. lxxi, 5). Aquas ergo et in plateis dividit, et solus habet, qui per hoc quod multis prædicat, se in cogitatione temporalis gloriae non exaltat. Tunc enim possidet homo quod docet, **1297** quando se non gaudet innotescere, sed prædoscere. Ex campo ergo propheta ad domum reducitur, ut is qui ex Deo loquitur, postquam pro utilitate proximorum loquendo foras exierit, ex humilitate semper ad discutienda cordis sui secreta revocetur. Unde et subditur :

VERS. 25. — *Et tu, fili hominis, ecce data sunt super te vincula, et ligabunt te in eis, et non egredieris in medio eorum.*

15. Cum enim præparator quisque ad conscientiam domus sue reducitur, super eo vincula dantur, et ligator in eis, quia quanto plus se in cogitatione discusserit, tanto amplius agnoscat justi anima quantis mortalitatibus sua infirmitatibus sit ligata. Nisi enim se ligatum consiperet Paulus, minime dixisset : *Desiderium habens dissolutum, et cum Christo esse* (*Philip. i, 23*). Hinc per Psalmistam dicitur : *Ut audiret gemutum vinculatorum, et solvat filios interemptorum* (Psal. ci, 21). Et rursus : *Intret in conspectu tuo gemutus compeditorum* (Psal. lxxxviii, 11). Sæpe autem cum iam anima ad Redemptoris sui speciem contemplandam exire desiderat, cum coelestibus gaudiis interesse suspirat, ipsa mortalitatibus sue vincula conspicit et gemit, quibus adhuc in præsenti mundo ligata retinetur. Hinc est enim quod subtile omnipotens Dei judicium intuens Jeremias, ait : *Circumcidicavit adversum me ut non egrediar, aggravavit compedem meam* (*Thren. iii, 7*). Habemus enim compedes, ipsam infirmitatem atque corruptionem mortalitatis nostræ; sed cum tribulatio nobis et gemitus additur, ipse nostræ compedes aggravantur. Et qui-

A dem quandiu in hac vita justus moras patitur, loquendo bona, prædoscere aliis festinat; sed cum duras mentes conspicit, easque considerat contentionibus occupari, prædicationis verbum retinet. Et in medio eorum non egreditur, quia a bonis quæ loqui poterat obmutescit, sicut per Paulum dicitur : *Nihil per contentionem* (*Philip. ii, 3*). Et rursus : *Si quis vult contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus* (*I Cor. xi, 16*). Unde hic quoque apte subjungitur :

VERS. 26. — *Et linguam tuam adhaeresce faciam palato tuo, et eris mutus, nec quasi vir oburgans, quia domus exasperans est.*

14. Aliquando vero etiam contra resistentium linguas prædicatorum corda zelo sui Dominus accendit ne taceant, sed dicta fallacium et verbis veritatis premant. Unde hic subditur :

VERS. 27. — *Cum autem locutus fuero tibi, aperies os tuum, et dices ad eos : Hæc dicit Dominus Deus.*

15. Sed hæc quæ breviter sub duplice intellectu discussimus placet ut juxta considerationem litterarum leviorum tangendo transseamus. Quid enim nobis amplius per ipsa verba historiam quam virtus obedientie commendatur? Cum modo ad transmigrationem juxta fluvium Chobar pergeret, modo ad campum egradi, modo ex campo ad domum redire propheta præcipitur? Ut prius ex iussione pergens, et paulo post exiens, atque iterum domum rediens, et se metropsum recludens, semper sum voluntatis arbitrium ad divini eloquii præceptum frangat, quatesque, in cœlesti iunctione suspensus, non suam, sed conditoris sui voluntatem impletat? Cui dicatur : *Et tu, fili hominis, ecce data sunt super te vincula, et ligabunt te in eis, et 1298 non egredieris in medio eorum.* Quia in re notandum est quod aduersa propheta prænoscit, ut contra omnia paretur. Minus enim mala contra mentem prævalent, quæ inopinata non venient; et tamen dem contraria prænoseantur, quanta sit in eo obedientie virtus ostenditor, qui et cognoscit quod aduersa passures est, et tamen voci dominicae inobediens non est. Magna autem consideratione indigent verba quæ protinus adduntur : *Et linguam tuam adhaeresce faciam palato tuo, et eris mutus, nec quasi vir oburgans, quia domus exasperans est.* Discernendum quippe nobis est virum pro solis malis auditibus, an aliquando etiam pro vicio prædicatoris prædicationis sermo subtrahatur.

16. ^f Quatuor enim qualitatibus res hæc considerata distinguitur. Nam aliquando propter malos auditores bonis tollitar sermo doctoribus. Aliquando vero propter bonos auditores datur sermo doctoribus etiam malis. Aliquando autem propter docentium atque audientium justificationem bonis sermo doctoribus datur, ut et ipsi per meritum crescant, et auditores eorum in intellectu et vita proficiant. Aliquando

^a In pler. Norm. et Longip. additur *tusas*.

^b Longip., *desiderium habeo*.

^c Val. Cl., *verba veritatis premant*.

^d Al., *tentor tangendo*, ut idem Codex habet cum

Norm.

^e In Ed. Paris. 1516 omittitur *prædicatoris*. In Gus- sanv., *prædicationis*.

^f Viz. quatuor ergo, ut legitur in Germ.

vero ^a quia nec hi digni sunt accipere quibus doctrinæ sermo profertur, neque illi doctrinæ verbum proferre qui locum docendi tenent, prædicationis sermo tollitur, ut ultraque pars districte judicetur. Propter malos namque auditores bonis sermo doctoribus tollitur, sicut nunc ad Ezechielem dicitur: *Linguam tuam adhærescere faciam palato tuo, et eris mutus, nec quasi vir objurgans, quia domus exasperans est.* Et sicut Paulo dicitur: *Festina et exi velociter ex Jerusalem, quoniam non recipient testimonium tuum de me (Act. xxii, 18).* Et sicut voluntibus apostolis prædicare in Asia, scriptum est quia *prohibuit eos spiritus Iesu (Act. xvi, 6)*. Propter bonos auditores etiam malis doctoribus sermo datur, sicut de Pharisæis Dominus dieit: *Omnia quæcumque dixerint vobis servate et facite, secundum vero opera eorum nolite facere; dicunt enim, et non faciunt (Matth. xxiii, 3).* Propter docecentium quoque meritum et audientium justificationem sermo doctrinæ tribuitur, sicut sanctis apostolis dicitur: *Euntes docete omnes gentes (Ibid., xxviii, 19).* Propter malos vero auditores et indigneam vitam eorum qui docere debuerant, sermo doctrinæ subtrahitur, sicut Heli ad corrigendos filios districtæ increpationis verbum non habuit (*I Reg. ii, 29; iii, 13*) quia et ejus negligentia, et filiorum exigebat vita, ut cum eis et populus caderet, et arca Domini capia ad Allophylos transiret (*Ibid., iv, 11, seqq.*) Magna enim omnipotentis Dei est gratia cum inique agentibus durus a doctoribus sermo increpationis proferatur. Quo contra nunc dicitur: *Et eris mutus, nec quasi vir objurgans. Delinquentes etenim objurgasset, si digni ipsa objurgationis gratia suis sent.*

17. Sed cum in doctrina atque in silentio sit meritorum tanta diversitas, ut sciiri facile non possit, utrum ex auditoriis an ex ejus vitio qui doctrinæ locum videatur tenere docendi sermo subtrahatur, quid aliud nobis quam servari semper in rebus dubiis humiliabitur? Ut et quando loqui possumus non extollamur, ne fortasse hoc ipsa locutionis nostræ gratia non nobis, sed auditoribus nostris **1299** collata sit; et rursus quando loqui non possumus, hi qui nobis commissi sunt minime nos dijudicent, ne fortasse non ex nostro, sed ex peccato audientium loqui minime possumus. Ad hoc ergo nobis cuncta de meritis nostris incerta sunt, ut unam certam gratiam teneamus humilitatem, quatenus et nos cum loquimur, ex omnipotentis ^d Dei dono hoc esse, **1300** nostrum meritum putemus. Et quando a locutione doctrinæ obmutescimus, quamvis nostra culpa sit,

^a G. Germ., qm̄ neque hoc digni sunt accipere quibus doctrinæ sermo proferatur, neque illi doctrinæ verbum proferre, qui locum, etc.

^b Val. Cl., doctrinæ et increpationis.

^c Grossav., de meritis nostra incerta sunt, lapus typographi, ut opinamur.

^d Suess., Dei dono esse nostrum meritum. Concinuit Ed. Paris. 1518, Seqnitur C. German., Norm., Anglie, etc., necnon Edit. Gilot. et Vatic. In Grossav. legitur, *Dei dono hoc esse, non nostrum meritum; sed non quidem sensu, al. in MSS. ignoto.*

^e Longip. et pler. Norm., deviantur.

A vog tamen hanc esse vestram specialiter ereditatis, ut cum vicissim mala nobis tribuimus, et bona atlis, per ipsam humilitatis gratiam fiat ut doctrinæ sermo, qui ablatus fuerat, redeat. Seqnitur:

Vers. 27. — *Cum autem locutus fuero tibi, operies os tuum, et loqueris ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Qui audit, audiat; et qui quiescit, quiescat, quia dominus exasperans est.*

18. Sæpe quidam verbum Dei audire desiderant, sed dum alios conspiciunt antrem avertere, etiam ipsi a salutis auditu ^f deviant; et plerunque multi quiescere appetunt, atque a cunctis mundi bujus actibus vacare, nullis jam desideriis terrenis succumbere, sed dum vident alios inquiete agendo proficere, atque in hoc mundo divitiis et honoribus extollri, quia

B needum in via rectitudinis firmi sunt, ad prava opera ex allorum exemplo ^g delabuntur. Hinc est enim quod in typo infirmantium Psalmista loquens, dicebat: *Mei autem pene molli sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei (Psal. LXXII, 2, 3), quia zelatus sum in peccatoribus, pacem peccatorum videns.* Hinc iterum dicit: *Dum superbis impius, incenditur pauper (Psal. x, 2).* Hinc ad Jeremiam prophetam voce dominica de Juda et Israel dicitur: *¶ Nunquid vidisti quæ fecerit aversatrix Israel? Abiit sibimetipsa super omnem montem excelsum, et sub omne lignum frondosum, et fornicata est ibi. Et dixi cum fecisset hæc omnia: Ad me convertere, et non est reversa (Jerem. III, 6, 7).* Ubi statim subditur qualiter ex æmulatione ejus etiam Juda cecidit, quæ stare videbatur. Ait enim: *Et vidit ^h prævaricatrix soror ejus Juda, quia pro eo quod macchata esset aversatrix Israel, dimisiarem eam, et dedissem ei libellum repudii; et non timuit prævaricatrix Juda soror ejus, ⁱ sed abiit et fornicata est etiam ipsa (Ibid., et 8).* Ecce misericors Deus contemnitur et vocat, ^k aversantibus se signum misericordiae aperit, quia peccanti dicit: *Ad me convertere, et tamen non est conversa (Ibid., 7).* Sed quia omnipotentem Deum plebs Israelitica deseruit, reverti nolens, libellum repudii accepit. Deseruit videlicet peccando, sed libellum repudii accepit in suis iniquitatibus sine flagello remanendo. Anima enim quæ peccat, recedit. Sed si eam post peccatum prosperitas sequitur, nulla disciplina, nulla ^l distinctionis increpatio revocat ad cor; in divisione quam inter se et Dominum fecit, etiam libellum repudii accepit, ut jam, velut aliena derelicta, faciat mala quæ vult, zelli Dei flagella non sentiat, quatenus ad æterna **1300** supplicia profundius descendat. Sed soror ejus Juda, quoniam dismisam Israeliticam plebem in suis voluptatibus

^f Idem cum Val. Cl., dilabuntur.

^g Longip., nunquid non vidisti.

^h Suess., peccatrix.

ⁱ Vatic. et Grossav., et abiit.

^j Longip., et revocat. Non consentit Germ. nec aliis MSS. Codices.

^k Corrupte in Longip., Ebroic. et Sag., quos sequitur Ed. Paris. 1518, adversantibus. Corruptius in Grossav. legitur signum, pro virum, et paulo post, pecuniam, pro passuam.

^l Longip., discretionis.

vidit, ipsa quoque in immunditiam fornicationis exar. A sit. Quia enim aspergit adulteram in sua perversitate florere, etiam ipsa non timuit deterius peccare, atque a conjugione Domini, quasi a viri legitimi cubili, recedere. Unde nescie est ut peccagles quosque tunc consideremus amplius miseros, quando eos compicimus in culpa sua sine flagello derelictos. Hinc enim per Salomonem dicitur: Aversio parvorum interficiet eos, et prosperitas stultorum perdet illos (Prov. 1, 32). Qui enim a Deo avertitur et prosperatur, tanto perditioni sit proximus, quanto a zelo disciplinae invenitur alienus. Dicatur ergo: Qui audit audiat, et qui quiescit quiescat, quia domus exasperans est. Ac si aperte diceretur: Vos, qui jam et verba veritatis audire, et a prava cōspistis actione quiescere, nolite illos imitari quorum me exasperari moribus videtis.

19. Quod tamen intelligere et aliter possumus. Quidam enim verbum audientes non audiunt, quoniam aurem ad sacrum eloquium ponunt, sed cor a mundi desideriis non elevunt. Et sunt nonnulli qui quiescentes minime quiescant, quia a pravis quidem actibus otiosi sunt corpore, sed perversates operantur ex dilectione versant in mente. Hinc est enim quod de Iudea ad captivitatem perveniente scriptum est: Viderunt eam hostes, et deriserunt Sabbath ejus (Thren. 1, 7). Hostes quippe Sabbath derident, quando maligni spiritus otiosae menti pravas cogitationes injiciunt, ut et si quiescit ab opere, non quiescat a malorum operum delectatione. Recite ergo nunc dicitur: Qui audit audiat, quatenus sic fiat sermo in aure corporis, ut sonet in aure cordis. Et qui quiescit quiescat, ut pravitatis desideria repellantur a cogitatione, cum jam repulsa videntur ab opere. Ubi ne malorum, sicut diximus, exempla sequamur, adiungitur: Quia domus exasperans est. Mali autem etsi diu tolerantur, subito corrunt, et eorum poenas infirmi conspiciunt, ne quorum culpas impunitas existimant imitentur. Unde hic quoque ejusdem Iudaeæ desolatio subjungitur, quæ domus exasperans vocatur, cum protinus prophetæ suo Dominus dicit:

EZECH. IV, 1, 2, 3. — Et tu, fili hominis, sume tibi laterem, et pones eum coram te, et describes in eo civitatem Jerusalem, et ordinabis adversus eam obsidionem, et edificabis munitiones, et comportabis aggerem, et dabis contra eam castra, et pones arietes in gyro. Et tu sume tibi sartaginem ferream * et pones eam murum ferreum inter te et civitatem, et obfirmabis faciem tuam

* Val. Cl., cessare.

^b Alier. ex delectatione, ut habent omnes Editi. Pro lectione nostra spondent C. Germ., Suess., Longip., Val. Cl. Sæpe confunduntur haec duas voces in MSS.

^c Sic legendum suadent ratio et MSS. omnium Anglic. Gallicanorumque auctoritas. In Editis tamen legitur, in ore.

^d Male in editis, sequuntur, reluctantibus MSS.

^e Vatic. et Gussanv., et pones eam in murum. Infra habent, pones.

A ad eam, et erit in obsidionem, et circumdabis eam. Si gnum est ^f domus Israel.

20. In quibus videlicet verbis quid aliud juxta historiam nisi Jerosolymæ urbis obsessio atque destructione designatur, et peccatoris populi afflictio exprimitur? Qui domus exasperans vocatur, cum aperte dicitur: Ordinabis adversus eam obsidionem, et edificabis munitiones, et comportabis aggerem, 1301 et dabis contra eam castra, et pones arietes in gyro. Sed quia verba prophetæ sic plerumque narrant historicæ, ut per hæc etiam mystica describantur, oportet ut hæc eadem dicta quæ protulimus spiritualiter disseramus, maxime quia in eis interponitur quod teneri posse ad litteram non videtur, cum dicitur: Et tu sume tibi sartaginem ferream, et pones eam murum ferreum inter te et civitatem, et obfirmabis faciem tuam ad eam, et erit in obsidionem. Nisi enim rebus historicis mystica miserentur, quid sartago ferrea necessaria prophetæ fuit, ut hanc inter se et civitatem poneret, quatenus se ab ejus obsidione separaret? Cum eni dicitur: Sume tibi sartaginem ferream, et pones eam murum ferreum inter te et civitatem, aperte declaratur quia per eamdem sartaginem ferream ab obsidione civitatis propheta se liberum reddat. Unde et quod prædictum subjungitur: Et obfirmabis faciem tuam ad eam, et erit in obsidionem. Ex qua re ostenditur quia propheta in eadem obsidione non erit, si sartaginem ferream inter se et civitatem murum ferreum ponit. Et certe sive in ea captivitate quæ prius, sive in ea quæ postmodum Israeliticæ populo contigit, nullus ab ejusdem captivitatis periculo liber fuit, sed omnes simul per calamitas involvit. Quid ergo intelligi juxta litteram potest, ut propheta inter se et civitatem quæ obsidenda est sartaginem ferream ponat? Sed quamvis omne hoc quod in descriptione lateris sub signo Jerosolymorum civitatis legitur ^b juxta litteram factum sit, nobis tamen sciendum est quia typicum aliquid per sartaginem figuratur, et obsessio Jerosolymorum vera describitur.

21. Ex quare instruimur, ut dum aliud compleatum juxta historiam scimus, ^c et aliud juxta historiam a ratione vacare cognoscimus, in sacro verbo ultraque teneamus, quatenus et obsessionem Jerosolymorum, quæ juxta litteram postmodum facta est, in prophetæ verbis et factis credamus esse figurata, et tamen per eamdem obsidionem obsidio alia, id est interior, designetur. In qua jure querimus quid per sartaginem ferream, quæ murus ferreus dicitur, valeat

^f Pl. Editi, hic et infra, invitis MSS., domus.

^g C. German., omnia etiam mystica.

^b Omititur factum in Gussanv.

^c Sic unanimiter legitur in MSS. Anglic., Norm., C. Germ., Longip., Suess., etc. Editores mutarunt historiam in allegoriam; sic enim legunt, et aliud juxta allegoriam. Fortasse quod non patet eis horum verborum sensus; et tamen salis est obvius. Imo decessit si legeretur, juxta allegoriam. Quomodo enim a ratione vacat juxta allegoriam, quod intelligi allegorice debet de obsidione spirituali?

designari. Illam itaque obsidionem qua Jerosolymorum civitas destructa est, jam factam novimus; sed nunc aliam intrinsecus, quæ quotidie agitur, requiramus. De qua per significationem dicitur: *Et tu, fili hominis, sume tibi laterem, et pones eum coram te, et describes in eo civitatem Jerusalem.*

22. Sed ante nobis inquirendum est cur Ezechiel propheta vel quoties sublimia conspicit, vel quoties agere aliqua mystica jubetur, prius filius hominis appellatur? Sæpe enim sublevatur ad cœlestia, et occultis ac invisibilibus rebus ejus mens pascitur. Necesse ergo est ut inter occulta quæ penetrat, filius hominis vocetur, ut semper agnoscat quod est, et nunquam extollatur de his ad quæ ducitur. Quid est enim propheta ad spiritalia sublevato semper fili hominis dicere, nisi eum infirmitatis propriæ memorem facere? Ut conscius conditionis infirmæ, elevari in cogitatione non debeat de magnitudine contemplationis suæ.

1302 23. Quia vero idem propheta, ut supra jam diximus, typum prædicantium vel doctorum tenet, recte ei nunc dicitur: *Sume tibi laterem, et pones eum coram te.* Omnis enim doctor cum terrenum quempiam auditorem ad cœlestis verbi doctrinam suscipit, laterem assumit. Cui dum loqui cœperit quæ sit retributio cœlestis patriæ, quæ visio pacis supernæ, civitatem Jerusalem describit in latere. Quem eoram se ponit, quia intenta mente qualitatem audiens considerat, id est ^a proiectum vel defectum conspicit, et juxta ejusdem intelligentiam prædicationis suæ verba moderatur, ut describi in audientiis mente civitas Jerusalem, id est visio pacis, possit. Dicatur ergo: *Sume tibi laterem, videlicet proximator terrenum. Et pones eum coram te, scilicet ut viam atque intellectum illius intenta mente custodias.* Et describes in eo civitatem Jerusalem, ut ei quæ sint superna gaudia de visione pacis innotescas. Quasi enim jam Jerusalem in latere descripta est, cum terrena mens cooperit quæ sint illa internæ pacis gaudia vera cognoscere, et ad conspiciendam gloriam patriæ cœlestis anhelare. ^b Quasi in terra visio pacis describitur, quando mens, quæ prius terrena sapuerat, per amorem jam ad contemplandam gloriam regni cœlestis elevatur.

24. Sed mox ut animus amare cœlestia cœperit, mox ut ad visionem pacis intimæ tota se intentione collegitur, antiquus ille adversarius qui de cœlo lapsus est invidet, et insidiari amplius incipit, et acrieres quam consueverat tentationes admovet, ita ut plerumque sic resistentem animam tentet, sicut ante nunquam tentaverat quando possidebat. Unde scriptum est: *Fidi, accedens ad servitatem Dei, sta in ju-*

^a *Editi, proiectum.* Proclive est *v* in *f* mutare, aut vice versa. Sic, ut observat Donat. in Terentianam Andriam, legitur sæpe apud antiquos *Dafus pro Davus; serfus, pro servus; corsus pro corvus.* Eadem ratione Fornerius, in Cassiod., l. in Var., ep. 33, putat *Referendos curiae, esse reverendos*, et legi in Etruscis Pandect. *proiectæ, loco proiectæ.*

^b Sic MSS. Anglic., Norm., Germ., etc., ex quibus emendantur Editi, ubi legitur, quasi interna.

A stitia et timore, et præpara animam tuam ad tentationem (*Ecli. 11, 4*). Unde et demoniacus qui a Domino sanatur, ab exeunte dæmone discepitur, sicut scriptum est: *Et clamans et multum discepens eum, exiit ab eo* (*Marc. ix., 25*). Quid est enim quod obsessum hominem antiquus hostis quem possessum non discepserat, deserens discepserit, nisi quod plerumque dum de corde expellitur, acriores in eo tentationes generat, quam prius excitaverat quando hoc quietus possidebat? Unde et Israelitæ quoque ad Moysen et Aaron dicunt: *Videat Dominus, et judicet, quoniam fetore fecisti odorem nostrum coram Pharaone et servis ejus, et præbuisti ei gladium, ut occideret nos* (*Exod. v., 21*). In Moyse enim et Aaron ^c lex et prophetæ figuræ sunt. Et sæpe apud se infirmus animus quasi **B** contra sacra eloquia murmurat, quia postquam verba cœlestia audire et sequi cœperit, regis Ægyptii adversitas, id est maligni spiritus tentatio, excrescit.

25. Debet ergo vigilanter doctor proficieni animæ quæ illam tentationem sequantur innotescere, ut cautam se valeat contra maligni spiritus insidias præparare. Unde bene nunc, post descriptam civitatem Jerusalem in latere, dicitur propheta: *Et ordinabis adversus eam obsidionem, et ædificabis munitiones, et comportabis aggerem.* In qua enim jam pacis visio describitur, ei necesse est ut tentationum bella nuntientur. Nam ut valeat ad illa pacis gaudia æterna pertinere, hanc hic procul dubio **1303** oportet tribulationum certamina multa sustinere. De qua bene dicitur: *Ordinabis adversus eam obsidionem.* Prædictor quippe contra erudiendam animam obsidionem ordinat ^d cum præmoniendo indicat quibus se modis virtutibus opponant, quomodo luxuria castitatem feriat, qualiter ira tranquillitatem animi perturbet, quantum inepta lætitia vigorem mentis resolvat, qualiter multiloquium munitionem cordis destruat, quomodo invidia charitatem interficiat, quemadmodum superbia arcem humilitatis effodiatur, qualiter fallacia cum veritatem in sermone corruperit, hanc etiam ^e in cognitione corrumpat, ut qui verum dicere noluit quod intellexit jam nec intelligat, quod dicere valeat. Ordinatur ergo a prædicatore obsidio cum per sanctæ admonitionis verba singulis quibusque virtutibus quæ vel quibus modis virtus insidentur ostenditur. Et contra Jerusalem, quam describit in latere,

D prædictator munitiones ædificat quando mala quæque quam munita contra mentem veniant demonstrat, ut sese virtus sub virtutum specie abscondant; quatenus, sicut sæpe jam diximus, ^f immoderata ira justitia videri appetat, et disciplinæ remissio mansuetudo videri velit, et tenacia sese parcimoniam nominet, et inordinata rerum effusio se benevolentiam appelleat.

^c *Editi, lex et prophetæ figuræ sunt, reluctantibus MSS.*

^d Ita omnes MSS. nostri, præter C. Germ., in quo legitur, cum præmonendum, et Becc., ubi, cum præmonendum.

^e Melior videtur aliorum Edit. lectio, in cogitatione. Sed repugnat MSS. omnes quos consuluiimus.

^f Ebroic., Gemel., Utic. aliique Norm., immodesta.

Quasi enim ædificatæ contra mentem munitiones sunt, quando vitia sub virtutum specie exerecent, et in alto se ostendunt per imaginem, quæ in imo jacent semper per actionem.

26. Adhuc quoque additur : *Et comportabis aggerem.* Quo enim mens desiderare coelestia cōperit, eo in illam maligni spiritus tentationibus suis terrenas amplius cogitationes exaggerant. Propheta ergo agerem comportat cum prædicator sanctus bonis membris qualiter terrena desideria * subrepere solent denuntiat. Atque adhuc additur : *Et dabis contra eam castra, et pones arietes in gyro.* Quasi dat contra animam doctor castra, quando malignorum spirituum contra eam collectas atque ^b adunatas insidias indicat, ut aliquando ^c non solummodo ex uno, sed ex conjunctis vitiis simul tentent.

27. Nam sunt quædam vitiæ quasi per quædam
sibi cognationem propinqua, sicut dissolutio spiritus,
appetitus gulæ, et immunditia luxuriæ, sicut multi-
loquium, fallacia, atque perjurium. Ex dissolutione
quippe spiritus mens ad ingluvium ventris rapitur, et
dum cibis venter extenditur, ad luxuriam caro tra-
bitur superbiendo captiva. Et rursum ex multiloquio
fallacia generatur, quia valde difficile est ut qui
multa loquuntur non etiam mentiatur; et sepe men-
daciūm etiam perjurio legitur, ut ante humana judi-
cia veletur. Superbia quoque esse sine invidia atque
inanī gloria nullatenus potest. Superbus etenim
quisque honorem quem ipse ambit aliis invidet. Et
cum hunc fortasse obtinuerit, in elationem gloriæ
temporalis attollitur, atque quod alios conspicit mi-
nime percipere potuisse, hoc se per inanem gloriam
gaudet præ cæteris habere.

28. Sciendum quoque est quia s^ep^e nonnulla vitia ad mentem non simul veniunt, sed supponuntur,
1304 ut unum alteri in tentatione succedat. Et aliud contra faciem venit, aliud vero in temptationem se ex latere subjicit, quatenus dum alteri resistitur, ab altero mens decepta capiatur. Ipsa enim quae superius diximus vitia plerumque se alia pro aliis furtive supponunt, sicut nonnunquam dum iram vincere in nobis metipsis conantur, plus quam necesse est lenitas mentem occupat, ut asperitatem peccantibus quam oportet minime proponat. S^ep^e vero dum nobis inesse incauta lenitas displicet, zelus se in furorem trahit, atque extra patientiae limitem animum captivum rapit. Quia ergo permista simul vicia atque adunata contra mentem veniunt, recte in prædicatoriis ore contra descriptam Jerusalem castra ^d propo- nuntur. Et quia aliquando singula hinc inde sensum feriunt, in gyro arietes ordinantur. Ponit ergo prædicator arietes in gyro, dum caute denuntiat quam blande fuxtris percussit, quam aspere impatien*ia*

^a Vel, ut habent MSS., *subripere*, aut *surripere*.

^b Lyran., adunatas acies.

e Longip., non solum ex uno modo.

• Longip., ponuntur.
• Omissum in superiori

• Omissum in superioribus Edit. ab*i*, revocavimus
op*c* Ms.
1 Gmel. et plor. Norm. *salicis*

¹ Gemel. et pier. Norm., *zelatus.*

A occidit, quam laboriose avaritia accedit et intermit, quam tumide superbia extinguit. In gyro itaque arietes ponere est prædicando ostendere qui undique soleant animam mucrones vitiorum ferire.

29. Sequitur: *Et tu sume • tibi sartaginem ferream, et pones eam murum ferreum inter te et civitatem.* Quia ferrum forte metallum est, et in sartagine cibus frigitur, quid per sartaginem ferream, nisi spiritualis zeli fortis frixura signatur? Omnis quippe spiritualis zelus doctoris animam frigit, quia valde cruciatur dum infirmos quosque æterna deserere et rebus temporalibus delectari conspicit. Quam bene Paulus sartaginem ferream sumpserat, cum zelo animarum cruciatus dicebat: *Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uer-*

30. Sed quid est quod eamdem sartagine pro-
pheta inter se et civitatem murum ferreum posuit,
nisi quod idem fortis zelus qui nunc in mente docto-
ris agitur in die extremi judicii inter eum et animam
quam a viuis ¹ zelat testis est? ut etsi audire is qui
docetur noluerit, doctor tamen pro zelo quem ex-
hibet de auditoris negligentia reus non sit. Murum
ergo ferreum inter se et civitatem posuit, quia ultius
tempore inde doctor a damnationis periculo munitur,
unde nunc per zelum custodie cordis fixuram pa-
titur. Nullum quippe omnipotenti Deo tale est sacri-
ficium, quale est zelus animalium. Hinc enim Psal-
mista ait: *Zelus domus tuae comedit me* (Psal. lxxviii,
10). Quantum vero fixura cordis quæ spirituali zelo
agitur omnipotentem Dominum Deum placat, aperte
osteuditur cum offerri per legem simila in sacrificium
jubetur. De qua scriptum est: *In sartagine oleo con-
spersa frigetur, offeraturque eam calidam in odorem sua
vissimum Domino sacerdos qui patri jure successerit,*
et tota cremabitur in altari (Levit. vi, 21, 22). Tunc
enim simila in sartagine friguntur, cum munda mens
justi per zeli sancti ardorem **305** cremantur. ¹ Quæ
conspersi oleo præcipiuntur, id est claritas misericor-
dæ miscari, quæ in conspectu omnipotentis Domini
ardet et lucet. Conspergusatur ergo oleo manus quæ in
sartagine friguntur, ¹ quia sancti zeli districtio ne-
cessere est ut ex misericordiæ virtute et ardeat et
clareat. Amat enim eundem ipsum quem inseparabiliter
videtur. Unde et calida in odoreum suavissimum Do-
mino offerri præcipiuntur, quia si amorem zelus non
habet, ea quæ de sartagine offertur calorem similia

*8 Val. Cl. cum plur. Norm., per spiritualēm zelum.
Longip., pro spirituali zelo.*

*C. Germ., quæ conspersa oleo. Longip., quæ cum
sparsa.*

¹ Edili, MSS. Invilis, quia in sancti zeli discretione
necessere est ut... ardeat et clarescat. Sagiensis Codex,
quia sancta zeli discretio necessaria est.

unus. Et potandum quis eam offerre præcipitur, ut videlicet sacerdos qui patri jure successerit. Ille enim sacerdos patri jure succedit, qui esse se omnipotens Domini filium demonstrat meribus, atque a nobilitate intima operum suorum ignobilitate non diserpatur. Quae in altari tota crevare præcipitur, ut videlicet holocaustum fiat. Holocaustum enim totum incensum dicimus. Unde et in translatione altera hoc in loco haec eadem simila quae in sartagine frigitur holocaustum feriuntur. Hoc autem inter holocaustum et sacrificium distat, quia omne quidem holocaustum sacrificium est, non autem omne sacrificium holocaustum. Sunt enim multa bona quae aguntur sacrificia, sed holocausta non sunt, quia totam mentem in amorem spiritalem minime ^a incendunt. Qui enim sic operantur ea quae Dei sunt, ut tamen et quedam quae sunt aseculi non relinquant, nimirum sacrificium et non holocaustum offerunt. Qui autem cuncta quae mundi sunt deserunt, ^b et totam mentem igne divini amoris incendunt, hi nimirum omnipotenti Domino sacrificium et holocaustum sunt. Simila itaque in sartagine est munda mens justi in zeli spiritualis afflictione; quae per sollicitudinem animarum frigitur, et non solum sacrificium, sed etiam holocaustum Domino esse deputatur. Sumamus ergo sartaginem ferream, et ponamus eam murum ferreum inter nos et civitatem, id est assumamus zelum fortissimum, ut inter nos et auditoris nostri animam inventamus hanc postmodum fortissimam munitionem. Tunc enim hunc murum ferreum inventuri sumus, si nunc eum fortiter tenemus, videlicet ^c docendo, custodiendo, suadendo, increpando, muleendo, terrendo, aliquando leniter, aliquando vero etiam severius agendo. De qua severitate recte **1306** subditur: *Et obfirmabis faciem tuam ad eam, et erit in obsidionem.*

31. Quid est obfirmare faciem ad Jerusalem in latere descriptam, nisi ut ei animæ cui coelestis pacis

A visionem doctor denuntiat, si adhuc eam infirmari in suis actibus conspicit, remissionem et clementiorem se minime ostendat? Unde scriptum est: *Filiæ tibi sunt? serva corpus illarum, et non ostendas hilarem faciem tuam ad illas* (*Ecli. vii. 26*). Infirme quippe animæ ^d atque ad appetitum mundi deditæ, aliquando melius ex severitate servantur, ut obfirmata facies, id est per severitatis custodiam ab omni spe frivola remissionis ^e abducta, inconstantem animam terreat, atque a delectatione vitiorum distinctionis vigore constringat. Quod cum a doctore agitur, semper necesse est ut dulcedo et humilitas in corde teneatur, quatenus et multum amet, et nunquam contra eum per elationem superbiat, cui tamen amorem suum et humilitatem pro utilitate ejus prodere recusat.

32. Sequitur: *Et circumdabis eam.* Circumdat doctor auditoris animam, cum in omne quod in hac vita agitur tentationum laqueos apponi posse denuntiat, ut dum ubique sit mens pavida, ubique circumspecta, quanto timidor, tanto vigilanter vivat.

33. Sequitur: *Signum est domus Israel.* Si ad bisteriam obsidionis quae juxta litteram facta est, signum est domus Israel quod propheta fecit; si ad mysterium quod quotidie erga uniuersuusque animam a doctore agitur, signum est domus Israel et hoc quod egit, et hoc quod ^f agendo nuntiavit, quia sicut domus Israel obsidionem corporaliter portavit, ita unaquaque anima quae jam servire omnipotenti Deo incipit obdidentes se insidiis malignorum spirituum sentit. A quibus si vero eripi appetit, scire debet quia eripi sua virtute non possit; sed ejus necesse est ut adjutorium speret qui nos, et in carne corruptibili viventes, per redēptionis sua mysterium potest etiam super spiritus qui sunt sine carne roborare, Jesus Christus Dominus noster, qui vivit et regnā eum Patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

titus.

^a Gemet., Utic. et plur. Norm., intendunt.

^b Suess., tota mente igne divini amoris incenduntur.

^c Longip., arguendo.

^d Ita MSS. Gerin., Norm., etc. Editii, atque app-

^e Longip., obducta.

^f Editii, agendum.

LIBER SECUNDUS ^a.

Præfatio.

1307 Quoniam, multis curis prementibus, Ezechielis propheta librum coram charitate vestra totum per ordinem perscrutari non licuit, bonis vestris desideritis placuisse petere et sollem extrema ejus visio, quae ei facta est de sedilio in monte constituto, que et cunctis est visionibus ejus obscurior, exponi debet. Et quidem voluntati vestra me parere ne-

^a In Ms. legitur: *Incipit liber secundus homiliarum sancti Gregorii papæ urbis Romæ, in extremam partem Ezechielis prophetæ, que sunt numero decem.*
^b Val. Cl., interlucre. Cæterum de obscuritate prophetæ Ezechielis consule quae diximus in præ-

D cesse est, sed duo sunt quae bac in re perturbant animum meum. Unum, quod haec eadem visio tantæ obscuritatis nebulis legitur, ut vix in ea aliquid intellectu ^b interlucente videatur. Aliud, quod jam Agilphum Langobardorum regem ad obsidionem nostram summopere festinavimus ^c Padum transisse cognovimus (*Supra, hom. ii. n. 26, et l. v. epist. 40*). Unde pensate, fratres charissimi, ^d in caliginosis ac mysticis sensibus penetrare quid valeat mens wisera, fatione.

^c Norm., *Padum transire.*

^d Codex antiquissimus Ecclesie Laudonensis et alii, in caligosis. Ebroic. et Lyran., in lectionibus mysticis.

1306 timoris sui perturbationibus occupata. Quanto enim circa terrena ^a plus angitur, tanto in his quæ sunt coelestia minus videt; et pro eo quod curis suis extra se ducitur, valde intus minor est, quia, sicut scriptum est : *Deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitante* (Sap. ix, 15). Quæ enim superiora penetrare etiam collecta non sufficit, pensate quid agere poterit divisa? Scimus autem, scimus omnes, quia et fluvius qui in multis rivis dividitur, a suo alveo exsiccatur. Sed tamen inter haec adest soperna gratia. Et si mentem meam cogitationum mearum pondera deprimit, vestrorum hanc pennæ desideriorum levant. Obscurum quidem valde est opus quod aggredimur, sed ponamus in animo quia nocturnum iter agimus. Restat ergo ut hoc palpando carpamus.

HOMILIA PRIMA ^b

In explicatione trium priorum versuum cap. xl. Ezechiel's, et quarti inchoati, de Christo et Ecclesia, de electis et de occulis erga eos Dei iudiciis, præsertim disseritur.

1307 Ezech. xl, 1. — *In vigesimo et quinto anno transmigrationis nostræ, in exordio anni, decima mensis, quarto decimo anno postquam percussa est civitas, ipsa hac die facta est super me manus Domini, et adduxit me illuc.*

1. ^c Dictrus mystica, narrationem historicam præmittit, ut sigat ex tempore, quod credatur ex revelatione. Notandum vero quod in exordio libri hujus quo anno prophetare cooperit indicavit; in fine vero inseruit quo extremam visionem vidit, ita ut cognosci valeat in quot annis prophetie sue librum ^d duxerit. Tempus namque quo prophetare cœpit, in locutionis suæ initio posuit, dicens : *Aperti sunt cœli, et vidi visiones Domini in quinta mensis; ipse est annus quintus transmigrationis regis Joachin* (Ezech. 1, 1). Nunc vero loquitur, dicens : *In vigesimo et quinto anno transmigrationis nostræ. Idem namque propheta in captivitate prima cum Joachin rege fuerat* ^e in Babyloniam transductus (IV Reg. xxiv, 25). Nam de secunda Jerosolymorum captivitate **1308** subjungit : *Quarto decimo anno postquam percussa est civitas. Undecim quippe annis Sedecias post captivitatem primam, in qua Ezechiel propheta cum Joachin rege ductus est* ^f *in Babylonem, in Jerosolymorum urbe regnaverat. Post captivitatem vero ejusdem Sedeciae, et quæ jam secunda erat urbis captivitas, quarto decimo anno propheta visionem ultimam videbat. Undecim*

^a Vulgati, plus satagit.

^b In Editis, repugnantibus MSS., homilia decima tertia.

^c Editi, præter Gus.-any., dicturus mysticam narrationem historicam præmittit. Præludent nobis MSS. Anglic., etc.

^d Norm. omnes, quibus concinunt Edit. Paris. 1502, 1518, 1571, et Vatic., dixerit. Cod. Longip., digerentur.

^e Val. Cl., cum Norm., in Babylonem. Hic et ubique deinceps legitur tam in MSS. quam in Editis, si Gussanv. excipias, Joachim. Sed scribendum Joachim, aut Joakin, ut in Hebraicis, Græcis, ac Latinis exemplaribus Ezech. proph. et lib. iv Regum legitur; sicut distinguitur a patre Joachim dicto.

A itaque et quatuordecim simul juncti faciunt viginti et quinque. Si igitur visionem primam quinto captivitatis prioris anno locutus est, atque hanc ultimam vigesimo et quinto anno factam fuisse describit, profecto patet quod in viginti annis locutionis sue moras ^g usque ad ultimæ visionis sue verba tetenderit. Nec movere quempiam debet quod in medio prophetia sue volumine, cum de Babylonico rege loquoretur, vigesimi ac septimi anni memoriam facit. Quo in loco cum nihil de tempore sue captivitatis interserit, aperte demonstrat, quia ejus regis tempora describat, **1309** de quo ^h ut prophetaret accepérat. Quod vero ait : *In exordio anni, decima mensis, tempus simpliciter exprimit, ut ex ipso quoque tempore in corda audientium juxta litteram verbi radicem sigat, ex qua spiritales fructus postmodum proferat.*

2. Notandum vero quod ait : *Quartodecimo anno postquam percussa est civitas, ipsa hac die.* Quid est enim quod per hanc visionem ultimam omnipotens Deus ea ipsa die dignatus est promissionis sue misericordiam facere, qua die in percussa civitate iram justitiae implevit, nisi ⁱ quod illa divinitatis vis, quæ in diversitatibus motum et mutabilitatem non ducitur, ea ipsa luce justitiae afflictos ac poenitentes vivificat, quæ superbientes ac rigidos percudit? Præmissæ itaque visionis sue tempore, subjungit :

Vers. 1, 2. — *Facta est super me manus Domini, et adduxit me illuc in visionibus Dei: adduxit me in terram Israel, et dimisit me super montem excelsum nimis, super quem erat quasi ædificium civitatis vergentis ad Austrum.*

C 3. Cujus videlicet civitatis ædificium accipi juxta litteram nullatenus potest. Nam paulo post subdit hoc ipsum ædificium calamo sex cubitorum et palmo, portam vero ^k ejusdem ædificii quatuordecim cubitis mensuratam, cuius portæ frontes esse perhibet sexaginta cubitorum. Quæ cuncta stare juxta litteram nullatenus valent. Quomodo enim totam simul ædificium calamo, id est sex cubitis et palmo mensuratur, et portæ ædifici in quatuordecim cubitis, frontes vero portarum in sexaginta cubitis extendentur? Porta enim in civitate est, frontes vero in portis. Et nulla recipi ratio permittit, quia minus est hoc quod continet ab eo quod continetur. In Scriptura autem sacra et ea quæ accipi secundum historiam possunt, plerumque spiritualiter intelligentia sunt, ut et fides habeatur in veritate historiæ, et

^f Omititur in Babylonem in Norm.

^g Editii omnes, quæ etiam.

^h In vet. Editis, usque ad ultimum visionis sue verba. Recent., usque ad ultima. Favent MSS., Norm. et Val. Cl. Nobis vero Laud., Suess. et Longip.

ⁱ Val. Cl., concinuentibus Norm., prophetare cœperat.

^j Ita Suess., Laud. et alii antiq. Editi cum aliis MSS., quod illa divinitas.

^k Excusi, ejusdem civitatis, absque MSS. auctoritate. Ceterum propositæ difficultatis nodus hanc difficile est solvere, dicendo mensuranda civitati calamum quidem sex cubitorum et palmi fuisse adhibitum, idque dicere prophetam; eam vero minime, nisi plures repetitum adsequasse.

spiritualis intelligentia capiatur de mysteriis allego-
riæ. Sicut illud quoque novimus quod Psalmista ait : *Quoniam videbo cœlos tuos, opera digitorum tuorum, lunam et stellas, quas tu fundasti* (*Psal. viii, 4*). Ecce enim in exteriori descriptione stat sermo rationis, quia et cœli opera Dei sunt, et luna ac stellæ ab eo creatæ atque fundatae sunt. Sed si hoc Psalmista juxta sola exteriora opera, et non etiam secundum intellectum mysticum asserit, qui cœlos opera Dei esse professus est, dicturus lunam et stellas, cur non etiam solem, quem scimus quia ejus opus est (*Genes. i, 16*), pariter enumeravit? Si enim juxta solam litteram loquebatur, dicturus luminare minus, prius luminare majus dicere debuit, ut ante solem, et post lunam atque stellas fundatas esse perhiberet. Sed quia juxta intellectum mysticum loquebatur, ^a ut lunam sanctam Ecclesiam, et stellas sanctos omnes accipere deberemus, solem nominare noluit, quia videlicet ipsi æterno Soli loquebatur, de quo scriptum est : *Vobis autem qui timetis Dominum, orietur sol justitiae* (*Malac. iv, 2*). De quo reprobi in fine dicuntur sunt : **1310** *Sol justitiae non ortus est nobis.* Dicendo ergo, *Lunam et stellas quas tu fundasti* (*Sap. v, 8*), et tamen tacendo solem qui factus est, indicavit quia illi Soli locutus est qui non solum solem et lunam atque stellas corporaliter, sed etiam lunam Ecclesiam atque stellas sanctos omnes spiritualiter fecit. Si ergo ^b cum aliquid deest historiæ, aperta ratione ducimur ad intellectum allegoriæ; quanto magis illa spiritualiter accipienda sunt, in quibus juxta rationem litteræ nihil historicum sonat? *Facta est super me manus Domini, et adduxit me illuc in visionibus Dei; adduxit me in terram Israel.* Quod dixerat, *Adduxit me illuc*, hoc replicans subdidit : *Adduxit me in terram Israel.* Ait enim : *Facta est super me manus Domini, et adduxit me illuc in visionibus Domini.* Mauis etenim virtutem potestatis, visiones vero ipsam quam acceperat revelationem significant. Manus quippe in visione est virtus in contemplatione. Quibus verbis quid aperte indicat, nisi quia nihil de civitate quam viderat ^c juxta litteram dicat? Nam spiritualiter de ea loquitur quam spiritualiter contemplatur.

4. Et dimisit me super montem excelsum nimis. Quem ergo significat mons excelsus nisi Mediatorem Dei et hominum hominem Christum Jesum? Qui de terra quidem, sed ultra terram est, quia caro ejusdem Redemptoris nostri de imis habet materiam, sed in summis præeminet ex potestate. Quem minus erat ut excelsum diceret, nisi adderet *nimirum*, quia non solum homo, sed ex ejusdem humanitatis concepcioni-

^a Gussav., corrupte, *ut unam omnes accipere debemus*, etc. Legitur *ut lunam in duobus German. et cat. MSS.* Neque vero aliter legi posse orationis series satis demonstrat.

^b Laud., *cum aliquid de historiæ aperta ratione dicimus.*

^c Laud. et Longip., *juxta historiam.*

^d Removimus hinc conjunctionem et, ab Edit. adjectam, *Deus et homo*; et paulo supra restitutimus

A ne quæ ab eo assumpta est ^e Deus homo, non solum homo ultra homines, sed homo etiam ^f super angelos factus. Hinc enim de illo per Isaiam dicitur : *In die illa erit fructus terræ sublimis* (*Isai. iv, 2*). Creator etenim noster, quia pro nobis incarnatus est, fructus terræ factus est nobis. Sed jam fructus terræ sublimis est, quia homo natus in terra super angelos regnat in cœlo, quia juxta David et Pauli vocem, *Omnia subiecti sub pedibus ejus* (*Psal. viii, 8; Hebr. ii, 8*). In eo enim quod ei subiecti omnia, nihil demisit non subiectum ei. Mons ergo iste est et excelsus, et nimis, quia etsi de terra est per substantiam humanitatis, ^g incomprehensibilis tamen est ex altitudine divinitatis. Hinc est enim quod eundem Dominum cum Isaías propheta prospiceret ^h in carne esse venturum, per prophetiæ spiritum sublevatus, ait : *Et erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium* (*Isai. ii, 2*). Domus enim Domini Israeliticus populus fuit. Mons itaque domus Domini ille appellatus est, qui ex Israelitico populo incarnari dignatus est. Fuerunt autem in eodem populo sancti viri qui montes jure vocarentur, quia per vitæ meritum ad cœlestia propinquaverunt. Sed incarnatus unigenitus istis montibus æqualis non fuit, ⁱ quia naturam, vitam, merita omnium ex sua divinitate transcendit. Unde et recte mons super verticem montium dicitur, quia excelsus ex divinitate sua inventus est, etiam super cacumina sanctorum, **1311** *ut hi qui multum in Deo profecerant, ejus vestigia vix potuissent tangere ex vertice cogitationis.*

C Qui ergo illic mons super verticem montium dicitur, ipse hic mons excelsus nimis esse perhibetur. Sequitur :

5. Super quem erat quasi ædificium civitatis vergentis ad Austrum. Notandum est quod non dicitur, *Super quem erat ædificium, sed quasi ædificium*, ut videlicet ostenderetur quod non ^k de corporalis, sed de spiritualis civitatis ædificio cuncta dicerentur. Qui enim non se ædificiunt, sed quasi ædificium vidisse perhibet, cor audientium ad spiritalem fabricam mittit, sicut per Psalmistam dicitur : *Jerusalem quæ ædificatur ut civitas* (*Psal. cxxi, 3*). Quia etenim illa internæ pacis visio ex sanctorum civium congregazione construitur, Jerusalem cœlestis ut civitas ædificatur. Quæ tamen in hac peregrinationis terra dum flagellis percutitur, tribulationibus tunditur, ejus lapides quotidie quadrantur. Et ipsa est civitas, scilicet sancta Ecclesia, quæ regnatura in cœlo adhuc laborat in terra. Cujus civibus Petrus dicit : *Et vos tanquam lapides vivi super ædificamini* (*I Pet. ii, 5*). Et Paulus ait : *Dei agricultura, Dei ædificatio estis*

particulam ex, ante ejusdem, reportam in omnibus melioris nota Codicibus.

^e Longip., *ultra angelos.*

^f Ebroic., Lyr., Val. Cl., *incomparabilis.*

^g Laud. et Lyran., *incarnandum esse venturum.*

^h Laud. et Longip., *quia natura, vita. Suess., quia naturam, vita merita.*

ⁱ Laud. et Longip., *de corporali, sed de spirituali.*

(*1 Cor. iii, 9*). Quae videlicet civitas habet hic in sanctorum meritis magnum jam aedificium suum. In aedificio quippe lapis lapidem portat, quia lapis super lapidem ponitur; et qui portat alterum, portatur ab altero. Sic itaque, sic in sancta Ecclesia unusquisque et portat alterum, et portatur ab altero. Nam vicissim se proximi tolerant, ut per eos aedificium charitatis surgat. Hinc enim Paulus admonet, dicens: *In vicem onera vestra portate, et sic adimplibilis legem Christi* (*Galat. vi, 2*). Cujus legis virtutem denuntians, ait: *Pleinitudo legis charitas* (*Rom. XIII, 10*). Si enim ego vos portare negligo in moribus vestris, et vos me tolerare contemnatis in moribus meis, charitatis aedificium inter nos unde surgit, quos vicaria dilectione per patientiam non conjungit? In aedificio autem, ut praediximus, lapis qui portat portatur, quia sicut ego jam mores eorum tolero qui adhuc in conversatione boni operis rudes sunt, ita ego quoque ab illis toleratus sum, qui me in timore Domini precesserunt et portaverunt, ut portatus portare discerem. Sed ipi quoque a majoribus suis portati sunt. Lapidès vero qui in summitate atque extremitate fabricæ ponuntur, ipi quidem portantur ab aliis, sed alios nequam portant, quia et hi qui in fine Ecclesie, id est in extremitate mundi nascituri sunt, tolerantur quidem a majoribus, ut eorum mores ad bona opera componantur; sed cum non eos sequuntur qui per illos proficiant, nullos super se fidelis fabricæ jam lapides portant. Nunc itaque alii portantur a nobis, nos vero portati sumus ab aliis. Omne autem pondus fabricæ fundamentum portat, quia mores simul omnium solus Redemptor noster tolerat. De quo Paulus ait: ^b *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Jesus* (*1 Cor. III, 11*). Portat fundamentum lapides, et a lapidibus non portatur, quia Redemptor noster omnia nostra tolerat, sed in ipso malum non fuit quod tolerari debuisse. Unde bene nunc dicitur: *Dimisit me super montem excelsum nimis, super quem erat quasi 1312 aedificium civitatis*, quia mores et culpas nostras solus ille sustinet, qui totam sanctam Ecclesiam fabricam portat. Qui per prophetæ vocem de perverse adhuc viventibus dicit: *Laboravi sustinens* (*Jerem. vi, 14*). Non autem sustinendo Dominus laborat, cuius divinitatis potentiam nulla fatigatio contingit; sed, verbis humanis loquens, ipsam suam circa nos patientiam laborem vocat.

6. Et notandum quod eamdem civitatem quam propheta conspexit ad Austrum vergentem vidi. Auster enim ventus quia in sancti Spiritus typo ponuntur, hi qui in sacro eloquio studioi sunt recognoscunt; sicut e contrario per Aquilonem saepè diabolus designatur, quia et ille relaxat in calore, et iste constringit in frigore. Et Veritas dicit: ^c *Abun-*

^a *Laud. et Longip., ad bona merita.*

^b *Plar., fundamentum autem... quod positum est Christus Jesus.*

^c *Longip., abundavit; et Laudum., refrigeravit.*

^d *Laudum., in affectu.*

^e *Solus Gussav. hic addit, ad bona opera elevari,*

A dabit iniqüitas, et refrigerat charitas multorum (*Malch. XXIV, 12*). Propheta quoque de Iudea assert, dicens: *Sicut frigidam facit cisterna aquam, sic frigidam facit malitia suam* (*Jerem. VI, 7*). Hinc enim diabolus, propheta eodem attestante, dixisse perhibetur: *Sedebo in monte Tantamoni, in lateribus Aquilonis* (*Iust. XIV, 13*). At contra hanc civitatem ad Australem partem vergit, quia torporis mentis sancti Spiritus gratia relaxat. Hinc Psalmista ait: *Converte, Domine, captivitatem nostram, sicut terrae in Austra* (*Psal. CXV, 4*). Captivitas enim nostra, quae torporis frigore ad sequendum Deum pigra remanserat, per calorem sancti Spiritus relaxata, ut carrat in amorem Dei. Unde et nunc dicitur quod civitas que in monte constituta est ad Austrum vergit, quia electorum Ecclesia cogitationes suas ^d in afflito sancti Spiritus aperit, atque, ab omni superbicie suæ vertice descendens, in Deo, cui credit, amoris calorem concipit, ut nihil ei libeat, nisi ejus gratia submitti, ^e dilectione caelesti, ejus afflitas semper manuere repleri. Unde et valido amore successus contemplator dicebat: *Animæ meæ exsultabit in Domino, et delectabitur super salutem ejus* (*Psal. XXXIV, 9*). Qui enim Latine salutaris, ipso Hebraice Jesus dicitur. Propheta igitur quia vias ejus atque miracula redēptionis quoque nostra mysterium per prophetam spiritum contemplabatur, exultare se in Domino ^f et delectari super Jesu perhibet, quia inde gaudium in mente conceperat unde per amorem fortiter ardebat. Pensemus itaque si mentes spiritualium patrum in illo delectatae sunt qui necdum venerat, sed prævidebatur, cuius reatus sit ejus vias, ejus exempla, ejus monita, postquam venit et redēptionem exhibuit, non amare. Hæc ergo civitas ad Austrum vergere dicitur, ac si aperte diceretur quod prior illa civitas, scilicet Synagoga, in infidelibus suis ad Aquilonem stetit, quæ in frigore perfidiae ^g duravit. Sancta vero Ecclesia, quæ charitatem fidei concepit, per calorem ad Austrum vergit, et quasi calido vento innititur, quia non in sui fiducia, sed in dono spiritualis gratiæ letatur. Sequitur:

Vers. 3. — *Ei introduxit me illuc.*

7. Cœlestis civitatis aedificium ille intrat, qui in sancta Ecclesia bonorum vias imitando considerat. Intrare quippe est aedificium super montem, electos sanctæ Ecclesiæ in virtutum culmine constitutos qualiter in Domino proficiant amando considerare. Iste enim vitam conjugio ligatam ducit. ¹³¹³ propriis rebus contentus est, aliena non diripit, de suo quidquid prævalet indigentibus largitur, peccata sine quibus quotidiana vita a conjugatis duci non potest fieri non negligit. Pro eo enim quod ipsa familiaris cura animum conturbat, sese ad lacrymas excitat. Ille vero jam cuncta quæ sunt mundi deseruit,

ejus, etc. Unde hec sit accersitum non indicat; quapropter recessitatem judicavimus. *Hid., Laud. et Suess. habent ejus delectatione.*

^f *Laud. et Longip., ei delectare.*

^g *Longip., duruit. Norm., cum Ver. Cl., manere currit.*

nil ejus habere appetit, & solitus contemplationis exercitatione pascitur, spe præmierum celestium cum felibus latetur; transcedit ipsa etiam quæ haberi concesso sum, quotidianum cum Domino habere secretum querit, nulla ejus animum prætereuntis mundi ora perturbat, mentem semper in expectatione celestium gaudiorum dilat. Alius vero jam hujus mundi cuncta deseruit, ejusque mens in contemplationem celestem sublevatur; sed tamen prædicatione mulorum, tecum regimini tenens, qui rebus prætereruntibus ex desiderio non succumbit, ad eas aliquando proprie proximorum compassionem reflectitur, ut ex carum cura indigentibus misereatur; verbum vite auditoribus predicit, animabus simul ei corporibus accessaria ministrat. Et qui proper se ad celeste desiderium jam per contemplationem excolat, adhuc tamet pro projectu et utilitate proximorum in rebus temporibus desudat. Quisquis ergo in sancta Ecclesia considerare sohlice studet, ut aut in honestam conjugatorum vita, aut in arce continentium et omnia quæ sunt hujus mundi derelinquantur, aut etiam in prædicatorum summate proficiat, jam civitas in mente posita ædificatione iuravit. Nam qui considerare meliorum vitam et proficias negligit, adhuc extra fabricam est. Et si honorabilem jam sancta Ecclesia in mundo habet admiratur, quasi sedilexum foris conspicit et obstupescit. Et quia exterioribus solis intentus est, intus ingressus non est. Sequitur:

Ibid. — *Et ecce vir, cuius erat species quasi species aris.*

8. Ipse signatur in viro, qui figuratur in monte. Vir autem iste metiri judicium dicitur. Et recte Dominus per virum signatur et montem, quia et ipse omnia intra sanctam Ecclesiam judicando disponit, et ipse eundem sanctam Ecclesiam portat, et portando ad celestem sublevat. Sic in sancto quoque Evangelio idem Redemptor noster loquitur, dicens: *Qui intrat per os meum, pastor est ovium* (*Ioan. x, 1*). Et paulo post: *Ego sum pastor bonus* (*Ibid., 7*). Si igitur ipse pastor, et ipse ostium, et ipsius pastor per ostium, cur non hoc loco et ipse mons, et ipse vir intelligitur, qui ædificium metitur in monte?

9. Sed quarepodum pubis est cur de hoc viro dicimus, *Cuius species erat quasi species aris.* Cuncti autem novi, fratres, metallum aris valde esse durabile, atque omnipotente sonorum. Quid est ergo quod aspectus Mediatoris Dei et hominum speciei comparatur aris, nisi hoc quod aperte novimus, quia unigenitus Filius, formam servi accipiens, fragilitatem carnis humanae per resurrectionis suæ gloriæ vertit in æternitatem, quia in eo facta est iam sine fine durabilis? Nam *surgens a mortuis*

A *jam non moritur, mors et ultra non dominabitur* (*Rom. vi, 9*). Quid est autem, quod ipsa ejus incarnatione sonoro metallo comparatur, nisi **I 314** quod per eamdem assumptionem humanitatis nostræ insonuit omnibus gloria majestatis suæ? Et quasi aspectum aris ⁴ habet in corpore, quia Deus mundo innatit ex carne. Unde et per Joannem dicitur: *Habebat in vestimento et in fæmore suo scriptum: Res regum, et Dominus dominantium* (*Apoc. xix, 16*). Quid enim vestimentum ejus est, nisi corpus ⁵ quod assumpsit ex Virgine? Nec tamen aliud ejus vestimentum est, atque aliud ipse. Nam nostrum quoque vestimentum caro dicitur, sed tamen ipsi nos sumus caro, qua vestimur. Hoc autem vestimentum illius longe ante Isaías aspiciens per crucem passionis sanguine cruentatum, dixit: *Quare rubrum est indumentum tuum, et vestimenta tua quasi calcantium in torculari?* (*Isai. LXIII, 2*.) Cui ipse respondit: *Torcular calcavi solus, et de gentibus non est vir mecum* (*Ibid., 3*). Solus enim torcular in quo calcatus est calcavit, qui sua potentia eam quam pertulit passionem vicit. Nam qui usque ad mortem crucis passus est, de morte cum gloria surrexit. Bene autem dicitur: *Et de gentibus non est vir mecum* (*Ibid.*), quia hi pro quibus pati venerat passionis ejus esse participes debebant, qui pro eo quod illo tempore needum crediderant, de ipsis in passione queritur, quorum vita in illa passione quarebatur. Per semur vero propagatio carnis est. Quia ergo per propagati nem generis humani, sicut generationum ordines Matthæo (*Matth. i, 1, seq.*), vel Luca (*Luc. ii, 7; iii, 23, seq.*) narrantibus describuntur, in hunc mundum venit ex virginie, et per incarnationis sue mysterium quia Rex esset et Dominus cunctis ubique gentibus indicavit, in vestimento et fæmore scriptum habuit: *Rex regum, et Dominus dominantium* (*Apoc. xix, 16*). Unde enim in mundo innatit, ibi de se actionis scientiam influit. Prædicatio ergo ejus ex carne, quasi quidam sonitus ex ore est. Dicator igitur recte: *Cujus species quasi species aris.* Sequitur:

Ibid. — *Et funiculus linea in manu ejus.*

10. In Septuaginta interpretibus funiculus linea non habetur, sed funiculus & cæmentiarum. Quorum si in hoc versus translationem ad exponentum teneamus, quid aliud cæmentarios quam sanctos doctores accipiamus, qui, loquendo spiritalia, ad celeste ædificatione vivos lapides, id est electorum animas, componunt? Quidquid enim antiqui patres, quidquid prophetæ, quidquid apostoli, quidquid apostolorum successores locuti sunt, quid aliud fuit quam compositione lapidum in hac que quotidie construitur fabrica sanctorum? In funiculo autem cæmentiarum hoc agi solit, ut cognosci æquitas vel rectitudine surgentis parietis valeat; et si lapis iutus est, foras ejiciatur; si exterius proponit, interius revocetur.

⁴ Laudun., solius contemplatione pascitur.

⁵ Ila Laud., Suess., Longipp., Val. Cl. Editi emerunt pro, ad complendum sensum necessarium.

⁶ Laud. et Longipp., insonuit omnibus gloriæ.

¹ Al., habet ex corpore, quod exhibent vulgati.

² Laud., Longipp., Lyr., quod assump.it.

³ Suess., lectianis sententiam.

⁴ In Laud. semper legitur cæmentiarum.

Et certe quotidie hoc agit prædicatio doctorum, ut unaquæque anima, cui regiminis onera suscipere fortasse non expedit, etiamsi foris apparere appetat, interius revocetur; et rursum quæ latere vult et sui tantummodo curam gerere, si sibi ac multis esse utilis potest, etiam cum latere desiderat, exterius producatur ut appareat. Sicque sit ut sanctorum lapidum ordo teneatur, dum sæpe et volens ad honorem venire repellitur, et honorem fugiens in sacri ordinis arce sublevatur. Sed quia, ut per interpretem nostrum didicimus, Hebræorum historia non habet cæmentiariorum, **1315** sed funiculus lineus in manu ejus, hoc quod apud nos certius habetur, exponere debemus. Scimus autem quod funiculus lineus subtilior est quam si funiculi siant aliunde. Et quid in luniculo lineo, nisi subtiliorem prædicationem, ^a id est spiritalem debemus accipere? Censura etenim legis funiculus fuit, sed lineus non fuit, quia rudem populum non subtili prædicatione coeruit, in quo ^b per poenæ sententiam non peccata cogitationis, sed operis resecavit. At postquam per semetipsum Dominus etiam cogitationes hominum prædicando religavit, et perfectum esse peccatum etiam in corde innotuit, funiculum lineum in manu tenuit. Ait enim: *Audistis quia dictum est antiquis: Non mæchaberis; ego autem dico vobis, quia qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est eam in corde suo (Matth. v, 27; Exod. xx, 14).* Funiculus ergo lineus prædicationis est subtilis, quæ mentem audientis ligat, ne se vel in misera cogitatione dissolvat. Et notandum quod dicitur, quia ei funiculus in manu est, id est prædicationis in operatione. ^c In se enim ostendit omne quod docuit, sicut scriptum est: *Quæ cœpit Jesus facere et docere (Act. i, 1).* Et quia ipsa quæ dicit etiam scripturæ tradidit, ut ad posteros mandarentur, recte subjungitur:

Ibid. — Et calamus mensuræ in manu ejus.

11. De sancta Ecclesia per prophetam alium Dominus pollicetur, dicens: *Orietur in ea viror calami et junci (Isai. xxxv, 7).* Quod in loco alio exposuisse me memini (*Lib. xxix Moral.*, n. 51), ut per calatum scriptores, per juncum vero debeat auditores intelligi. Sed quia ad humorem aquæ et juncus et calamus nasci solet, et ex una eademque aqua utraque proficiunt, et calamus quidem ad scribendum assumitur, cum junco vero scribi non potest, quid in junco et calamo accipere debemus, nisi quod una est doctrina veritatis, quæ multos auditores irrigat? Sed irrigati alii ad hoc usque proficiunt in verbo Dei, ut etiam scriptores siant, videlicet tanquam calami; alii vero verbum vitæ audiunt, bona spei et rectorum operum viriditatem tenent, sed tamen ad scribendum proficere nullatenus possunt. ^d Hi quid in aqua Dei

^a Laud., *id est spiritalem debemus accipere censuram. Elenum lex funiculus.*

^b Ebroic. et Lyr., quibus suffragantur Suess. et Longip., *per penitentiam.*

^c Ita melius *Mss. Laud., Suess., Longip., Beccensis*, quam *Edit. Ipse enim; qui huius tamen nonnulli lavent MSS.*

^A nisi quidam, ut ita dicam; junci sunt? Qui quidem viri descendit proficiunt, sed litteras exprimere nequaquam possunt. Redemptor igitur noster, quia verba quæ dixit etiam per doctorum studium scribi largitus est, in manu calatum tenuit. Qui calamus mensuræ dicitur, quia in ipsa doctorum studia sub quadam occulti judicij dispensatione detinentur, ut et aliis legentiibus prosint, et aliis legentiibus prodesse non possint. Unde sancti apostoli, cum ^e magistrum veritatis sibi apertius loquentem requirerent cur turbis in parabolis loqueretur, audierunt: *Quia vobis datum est nosse mysterium regni cœlorum, illis autem non (Matth. xiii, 11).* Vel certe calamus mensura est, quia in ipso sacro ejus eloquio, quod nobis conscriptum est, occultas esse dispensationes ejus agnoscimus. Nam per incomprehensibilem ejus judicium et alter intra mensuram electorum mittitur, et alter foras relinquitur, ut nullo modo ad electorum numerum ^f pertinere mereatur. Habet ergo funiculum, habet in manu calatum mensuræ. Qui enim funiculo locum metitur, **1316** alibi funiculum trahit, aliunde retrahit, et hoc dicit quem aliunde subducit. Sic nimur, sic Redemptor noster in collectione hominum facit, dum alios a suis iniuriatibus educit, alios in sua iniuritate derelinquit. In his enim quos colligere dignatus est occultæ mensuræ funiculum traxit, et ab his quos derelinquendos esse judicavit, quid aliud nisi funiculum retraxit? ut et boni intra mensuram celestis fabricæ teneantur, et mali extra fabricam, in quibus bona quæ extimantur non sunt, quasi sine mensura remaneant.

12. Hunc funiculum et mensuræ calatum in manu sua Redemptor noster tenuit, cum Paulum apostolum per apparentem virum Macedonem admonere dignatus est, ita ut idem Macedo vir diceret: ^g *Transiens adjuva nos (Act. xvi, 9).* Et tamen volentes apostolos ad prædicandum ire in Asiam, non permisit Spiritus Jesu. Quid est quod sancti apostoli et ibi vocantur ire ubi fortasse pergere non cogitabant, et illuc ubi desiderabant pergere ire prohibentur, nisi quia occulti judicij funiculus et mensuræ calamus tenetur in manu, ut et ali verba vitæ audiant, et alii audire nullatenus mereantur? Funiculus ergo mensuræ est, qui alio tractus est, aliunde retractus.

13. Sancto quoque Evangelio testante didicimus quod venit qui diceret: *Magister, sequar te quoque ieris (Matth. viii, 19).* Cui responsum est: *Vulpes foveas habent, et volucres cœli nidos, Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet (Ibid., 20).* Venit alter qui diceret: *Magister, sine me prius ire, et sepelire patrem meum.* Cui dicitur: ^h *Sine mortuos sepelire mortuos suos, tu autem me sequere, et annuntia regnum Dei (Ibid., 21, 22).* Quid

^d Longip., *hi, inquam, quid nisi.*

^e Laud. et Longip., *magistrum veritatem.*

^f Norm., cum Val. Cl., *pervenire.* Suess., *pertinere.*

^g Longip., *transiens in Macedoniam adjuva.*

^h Laud., Norm., Longip., *sine mortuos sepeliant*, etc. Val. Cl., *sine mortuos ut sepeliant.*

est quod ille promittit se ire, et deseritur; iste dominum vult redire, et tamen ut sequi debeat jubetur? Ille non suscipitur, iste nec ad horæ momentum ab obsequio relaxatur. ^a Interna ergo occulti judicij dispensatione funiculus et mensuræ calamus ducitur, in quo et iste trahitur, et ille relinquitur, ut coelestis fabrica non sine pio et justo examine construatur.

14. Potest etiam calamus mensuræ Scriptura sacra pro eo intelligi, quod quisquis hanc legit, in ea semetipsum metitur vel quantum in spirituali virtute proficit, vel quantum a bonis quæ præcepta sunt longe disjunctus remansit; quantum jam assurgat ad bona scientia, quantum adhuc in pravis actibus prostratus jaceat. Sequitur :

Ibid. — Stabat autem in porta.

15. Quisquis in porta stat, ex quadam parte intus est, ex quadam vero foris, quia aliud ejus foris aspiratur, aliud intus absconditur. Redemptor itaque noster, pro nobis misericorditer incarnatus, ante humanos oculos quasi in porta stetit, quia et per humanitatem visibilis apparuit, et sese invisibilem in divinitate servavit. Hinc enim Judæi qui hunc ex prophetarum promissione sustinuerant persidia suæ confusione turbati sunt, quia eum quem ad erexitatem suam venire crediderant, mortalem videbant. Qui igitur in porta stat, sicut superius dictum est, ex quadam parte foris, ex quadam vero **1317** parte intus videtur. Unde nec ipsa Judæorum perfidia sine divinæ virtutis ostensione est derelicta. Nam miracula ejus videntes trahebantur ut crederent, sed rursum passiones illius perpendentes, deditabuntur Deum credere, quem carne mortalem videbant; unde factum est ut de ejus cognitione dubitarent. Videbant enim esurientem, sitiensem, comedentem, bibentem, ^b lassescientem, dormientem, et purum hunc hominem esse estimabant. Videbant mortuos suscitarem, leprosos mundantem, cæcos illuminantem, dæmonia ejicientem, et esse hunc ultra homines sentiebant. Sed ipsa ejus miracula in eorum corde cogitata humanitas perturbabat. Unde sancta Ecclesia sub sponsæ voce hunc aperiæ jam videre desiderans, ait : *En ipse stat post parietem nostrum* (*Can. u. 9*). Qui enim humanis oculis hoc quod de mortali natura assumpsit ostendit, et in seipso invisibilis permanit, in aperto se videre querentibus quasi post parietem stetit, quia videndum se manifestata majestate non præbuit. Quasi enim post parietem stetit, qui humanitatis naturam quam assumpsit ostendit, et divinitatis naturam humanis oculis occultavit. Unde et iilic subditur : *Respiciens ^c per fenestras, prospiciens per cancellos* (*Ibid.*). Quisquis enim per fenestras, vel per cancellos respicit, nec totus latet, nec totus videtur. Sic sic nimis Redemptor noster ante duabitantium oculos factus est, quia si miracula faciens nil portulisset ut homo, plene eis apparuisset Deus;

^a Hic variant MSS. Laud. habet, *In terra ergo occulti judicij. Suess., In ira. Val. Cl., Interna ergo occulti judicis.*

^b Laud., *lassescientem.*

^c Edit., excepta Paric. 180^a, *per fenestram.*

Aetrursum humana patiens, si nulla fecisset ut Deus, purus putaretur homo. Sed quia et divina fecit, et humana pertulit, quasi per fenestras vel per cancellos ad homines prospexit, ut Deus et appareret ex miraculis, et lateret ex passionibus, et homo cerneatur ex passionibus, sed tamen esse ultra hominem ex miraculis agnosceretur. Sed quia vir iste stare in porta dicitur, ^d quærendum nobis est utrum facie interius, et tergo exterius? Quia in re si ea quæ sunt præmissa et subjuncta conspicimus, citius qualiter steterit invenimus. Prius enim dicitur : *Erat quasi ædificium civitatis vergentis ad Austrum, et introduxit me illuc.* Et paulo post de eodem viro subditur : *Stabat autem in porta.* Statimque subjungitur :

VERS. 4. — Et locutus est ad me idem vir.

16. Qui enim introducto prophetæ in ædificium stans in porta locutus est, profecto constat quia facie interius; et tergo exterius stetit. Sed introductus propheta, cui vir stans in porta locutus est, procul dubio faciem ad portam tenebat, unde verba loquenter audiebat. Quid est ergo, quod vir interius aspirat, propheta foris? Quid est quod ejusdem viri facies ad ædificium, prophetæ vero oculi ad portam sunt, nisi quod Unigenitus Patris idcirco incarnatus est, ut nos ad spiritale ædificium, id est ad sanctæ Ecclesiæ fidem introduceret? Cujus oculi ædificium suum semper aspiciunt, quia quantum quisque in virtutibus proficiat indesinenter attendunt. Prophetæ vero ad portam respicit, quia qui verba Dei audit semper oculos cordis ponere ad exitum debet, et sine cessatione meditari quando a præsenti vita exeat, atque ad æternæ gaudia pertingat. Propter hoc quippe incarnatus est Deus, ut nos introducat ad fidem, **1318** ^e et reducat ad speciem visionis suæ. Unde quoque in sancto Evangelio Veritas loquitur, dicens : *Per me si quis introierit, salvabitur, et ingredietur et egredietur, et pascua inveniet* (*Joan. x. 9*). Ingredietur videlicet ad fidem, egredietur autem ad speciem, pascua vero inveniet in æterna sa-tietate. Hinc etiam Psalmista ait : *Dominus custodias introitum tuum, et exitum tuum* (*Psalm. cxx. 8*). Custodit enim Dominus uniuscujusque animæ introitum, quo intrat ad fidem, et exitum quoque quo exit ad speciem, ut neque intrans Ecclesiam erroribus supplantetur, neque ab hac temporali ad æternam exiens, ab antiquo hoste rapiatur. Propter hunc vero egressum nostrum quem quotidie debemus mente meditari, Apostolus de Redemptore nostro loquitur, dicens : *Ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improprium ejus portantes.* Non enim hic habemus manentem civitatem, sed futuram inquirimus (*Heb. xiii. 12, 13, 14*). Vir itaque qui apparuit in porta stetit, atque ita locutus est, quia Mediator Dei et hominum Christus Jesus in

^d In vet. Ed., ante Gussanv., quæ... utrum facie interius stetit. Qua. Gussanv., post, et tergo exterius, addit an tergo interius et facie exterius stetit. Statim pro MSS.

^e Ita MSS. Norm.; Val. Cl.; etc. In Ed., et edicata

ipso quoque passionis sua tempore præcepta vita discipulis dedit, ut hi qui in eum credunt ad portam semper respiciant, et, passionem ejus sollicita consideratione pensantes, a suo quoque exitu cordis oculos non avertant. Nos quoque cum jam claustra carnis despiceremus, mortalitatis nostræ angustias per immortalitatis desiderium transire, ad supernæ lucis libertatem tendere, ad cœlestis patris gaudia anheleare cœperimus, ad portam oculos tenemus, quia dum ^a a sacramentis temporalibus transire ad æternæ cupimus, quasi jam presenti vita terga dedimus, et cordis faciem in desiderio nostri exitus habemus. Scriptum quippe est : *Corpus quod corrumpitur, agravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem* (*Sap.* ix, 15). Sic itaque per contemplationem jam mente extra carnis angustias tendimus, adhuc tamen in sacramentis quæ cognovimus ipsa carnali angustia intra portam tememur.

17. Sæpe namque animus ita in divina contemplatione suspendorit, ut jam se percipere de æterna illa libertate quam oculus non vidiit, nec auris audivit (*I Cor.* ii, 9), aliquid per quamdam imaginem lætetur; ^b sed tamen, mortalitatis suæ pondere reverberatus (*Isai.* lxiv, 4), ad ima relabitur, et quibusdam pœnæ suæ vinculis ligatus tenetur. Portæ igitur intendit, qui veræ libertatis suæ gaudia conspicit, jamque exire concupiscit, sed adhuc non valet. Hinc est quod Hebraicus populus, de Ægypti servitute liberatus, cum loquente Deo columnam nubis cerneret, unusquisque in tabernaculi sui foribus stebat, et adorabat (*Exod.* xxxiii, 10). De quibus paulo superius dicitur : *Cum egrederetur Moyses ad tabernaculum, surgebat universa plebs, et stabat unusquisque in ostio papilionis sui* (*Ibid.*, 8). ^c Ibi etenim stamus, ubi mentis oculos agimus. Unde Elias ait : *Vivit Dominus, in cuius conspectu sto* (*III Reg.* xvii, 1). Ibi utique stebat, ubi cor fixerat. Quid est autem populum columnam nubis aspicere, et in tabernaculi sui foribus stare atque adorare, nisi quod humana mens cum superiora illa atque cœlestia utcunque in ænigmate conspicit, jam et iuxta habitationis corporeæ per sublevatam cogitationem exiit, atque illius humiliiter adorat, **1319** cuius etsi videre substantiam non valet, jam tamen ejus potentiam per illuminationem spiritus ^d miratur? Et cum D Moyses tabernaculum ingreditur, ejus terga populus aspicit, et in papilionum suorum ostiis consistit, quia cum sanctus quisque prædictor alta de Deo loquitur, supernæ habitationis jam utcunque tabernaculum ingreditur. Cujus prædicationis insirmi quique etsi virtutem plene pensare non possunt, ^e tandem velut terga aspicunt, quia postrema quæ prævalent, per intellectum sequuntur. ^f Sed et in ipsis quoque

^a *Sæcessit, a sarcinis temporalibus.*

^b *Norm. et Val. Cl., sed tamen dum mortalitatis... quibusdam,*

^c *Lyran., ibi itaque.*

^d *Ebroic. et Lyran., rimatur.*

^e *Louigip., vel terga, hoc est, saltum.*

A minimis quæ capere sufficiunt jam de suis papilionibus quasi exēunt, atque in ostiis stant, quia et habitacula carnis relinquere et ad illa æternæ vita gaudia quæ audiunt progreedi conantur. Hinc est etiam quod Elias, cum vocem Domini secum loquentis audiret (*III Reg.* xix, 9), in speluncæ sua ostio stetisse describitur, et faciem velasse, quia cum per contemplationis gratiam vox supernæ intelligentiae sit in mente, totus homo jam intra speluncam non est, quia animam carnis cura non possidet, sed stat in ostio, quia mortalitatis angustias exire meditatur.

18. Sed jam quæ in ostio speluncæ consistit, et verba Dei in aure cordis percipit, necesse est ut faciem velet, quia dum per supernam gratiam ad altiora intelligenda ducimur, ^g quanto subtilius levamur, tanto semper per humilitatem nosmetipsos **1320** in intellectu nostro premere debemus, ne conemur plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem (*Rom.* xii, 3); ne dum nimis invisibilia discutimus, aberremus; ne in illa natura incorporea corporei lumenis aliquid queramus. Autem enim intendere et faciem operiro est ^h vocem interioris substantiae audire per mentem, et tamen ab omni specie corporea oculos cordis avertere, ne quid sibi in illa corporale animus flingat, quæ ubique tota et ubique incircumscripsa est. Nos itaque, fratres charissimi, qui jam per Redemptoris nostri mortem ac resurrectionem, atque ad caelos ascensionem, gaudia æterna didicimus, qui in testimonium divinitatis ejus apparuisse exterius cives nostros angelos illius scimus, concupiscamus Regem, desideremus cives quos cognovimus, atque in hoc sanctæ Ecclesiæ ædificio stantes oculos in porta teneamus; demus terga mentis huic corruptioni vita temporali, intendamus cordis faciem ad cœlestis patris libertatem. Sed ecce adhuc multa sunt quæ nos de cura vita corruptibilis premunt. Quia ergo perfecte exire non possumus, saltem in speluncæ nostræ ostio stemus, exiuri quandoque prospere per gratiam Redemptoris nostri, qui vivit et regnat cum Patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA II.

In duobus cap. XI versibus, quarto videlicet ac quinto, explicandis, de activa et contemplativa vita fuse dissertit sanctus Doctor, et plurima, suo more, documenta moralia inspergit.

1321 1. Ne quidam me fortasse tacita cogitatione reprehendunt quod Ezechielis prophetæ tam profunda mysteria a magnis expositoriibus intentata discutere præsumo, qua mente id faciam agnoscent. Non enim hoc temeritate aggredior, sed humilitate. Scio enim quia plerumque multa in sacro eloquio

ⁱ Ita magno consensu Land., Longip., Val. Cl., Ebroic. aliquaque MSS. Editu tamen, tum vet., tum recent., habent : sed in ipsis quoque quæ nūnus capere.

^k Solus Gussanv., quanto sublimitus.

^l Norm., vocem superioris.

que solus intelligere non potui coram fratribus meis positus intellexi. Ex quo intellectu et hoc quoque intelligere studui, ut sciarem ex quorum mibi merito intellectus datur. Patet enim quia hoc mihi pro illis datur quibus^a mihi præsentibus datur. Ex qua re, largiente Deo, agitur ut et sensus crescat, et elatio decrescat, dum proprie vos disco quod inter vos doceo, quia (verum fateor) plerumque vobiscaen audio quod dico. Quidquid ergo in hoc propheta minus intellexero, meæ cæcitatibus est; si quid vero intelligere apte potuero, ex divino munere vestræ venerationis est. Sæpe autem per omnipotentis Domini gratiam in ejus eloquio quædam intelliguntur melius cum sermo Dei secretius legitur, atque animus, culparum suarum conscius, dum recognoscit, quod audierit, doloris se jaculo percutit, et compunctionis gladio transfligit, ut nihil ei nisi flere libeat,^b et fluentis fletuum maculas lavare. Inter quæ etiam aliquando ad sublimiora **1322** contemplanda rapitur, et in eorum desiderio suavi fletu cruciatur. Dolet se hic esse anima, ubi adhuc prostrata per infirmitatem jacet, atque illic adhuc non esse ubi illuminata fortiter vigeat, et jam mentis oculum ad mortalitatis tenebras non reducat. Hinc itaque, hinc ardor nascitur in mente, luctus eboritur ex ardore. Et quia inhærente cœlestibus neccum valet, fervore suo in lacrymis fessa requiescit. Sed aliud est cum de unius profectu res agitur, aliud cum de ædificatione mulitorum. Ea itaque doctrinæ sermone, largiente Deo, proferenda sunt quæ vitam audientium moresque componunt. Nunc ergo quidquid nos ad studium bo[n]æ operationis ædificet in prophetæ verbis, sicut cœpimus, exsequamur.

EZECH. XL, 4. — *Fili hominis, vide oculis tuis, et auribus tuis audi.*

2. Ad. testimonium spiritualium rerum deducto, quid est quod cum dicitur: *Vide oculis, additur tuis, et cum subditur Audi auribus, adjuvigitur tuis?* Sed sciendum quia oculi atque aures corporis adsunt etiam carnalibus, eisque sunt in usu rerum quæ corporaliter videntur. Oculi vero atque aures cordis solummodo spiritualium sunt, qui invisibilia per intellectum vident, et laudem Dei **1323** sine sono audiunt. Has omnipotens Dominus aures quererbat, cum diceret: *Quis habet aures audiendi audiat* (*Luc. VIII, 8*). Quis namque in illo populo esse tunc poterat, qui aures corporis non haberet? Sed cum dicatur: *Qui habet aures audiendi audiat*, aperte monstratur quod illas aures quereret quas omnes habere non poterant. Dicatur ergo: *Fili hominis, vide oculis tuis, et auribus tuis audi* (*Sup., hom. 42, n. 21*). In priori autem locutionum nostrarum parte jam diximus cur propheta, quoties ad videnda spiri-

^a Ebroic., mihi præstantibus.

^b Sic legendum ex Ms. Locum hunc corruerant Editores ante Gussav., scribendo et fluentes fletum maculas. Cui corruptiæ ut mederetur Gussav., in consultis MSS., pro fluentes, legendum putavit, meliori sane sensu, sente. Val. Cl. habet et fluentes fletu.

talia ducitur, filius hominis appellatur. Sed ne hoc mente excesserit, breviter replica, quia hac appellatione memoratur semper quid est ex infirmitate, ne extollatur de contemplationis magnitudine. Et notandum quia diversa sunt ut dicatur, *Oculis tuis vide, auribus tuis audi*, et tamen filius hominis vocetur. Sed per haec verba quid ei aliud aperie diciatur, nisi, spiritualia spiritualiter^c aspice, et tamen carnales infirmitates tuas memorare?

3. Hinc est etiam quod plerumque qui plus in contemplatione rapitur, contingit ut amplius in tentatione fatigetur; sicut quibusdam sæpe contingere bene proficiuntibus solet, quorum mentem dum aut compunctionis afficit, aut contemplatio super semetipsam rapit, statim etiam tentatio sequitur, ne de his ad quæ raptæ est extollatur. Nam compunctione vel contemplatione ad Deum erigitur, sed temptationis sue pondere reverberatur ad semetipsam, quatenus tentatio aggravet, ne contemplatio inflet; et item contemplatio elevet, ne tentatio demergat. Si enim sic contemplatio attolleret, ut tentatio funditus decesset, in superbiam animus caderet. Et si sic tentatio premeret ut contemplatio non elevaret, plene in corpore laberetur. Sed mira dispensatione, in quodam medio anima libratur, ut neque in bonis superbiat, neque in malis cadat. Unde et per beatum Job de Domino dicitur: *Et aquas appendit mensura* (*Job xxviii, 25; xix, 25*). Aquas quippe Deo mensura appendere est inter prospera et adversa, inter dona et temptationes, inter summa et insuma animarum sensum in humilitate custodire. Sic Elias ignem de celo deposuerat, aquas costi ligaverat, et tamen pavore unius mulieris territus, per deserta fugiebat (*Reg. xvii, 38; xvii, 1; xix, 3*). Apparet fugienti angelus, cibum præbet, quia longum iter restat prædicti, et tamen timorem de corde non excutit (*III Reg. xix, 7, 8*), quia in prophetæ mente magna erat custodia fortitudinis, illa infirmitas timoris. Sequitur.

VERS. 4. — *Pone cor tuum in omnia quæ ego ostendam tibi, quia ut ostendantur tibi adductus es huc. Annuntia omnia quæ tu vides domui Israel.*

4. *Pone cor tuum.* Ac si dicatur: Considera. Quia ut ostendantur tibi adductus es huc, et annuntia omnia quæ vides. Id est, ideo adductus es ut videoas, et ideo vides ut annunties, quia quisquis spiritualia videndo proficit, oportet ut hæc loquendo etiam aliis propaginet. Vides quippe ut annunties, qui la eo quod inse proficit etiam de profectu proximi prædicando curam gerit. Unde et alibi scriptum est: *Qui audit dicit: Veni* (*Apoc. xxii, 17*). Cui enim jam vox vocantis Dei officitur in corde, necesse est **1324** ut proximis per prædicationis officium erumpat in voce;

^c Hoc est, homiliarum, seu homellarum, quæ Græco idem significant quod sermones aut locutiones Latine.

^d Ebroic. et Lyr., accipe.

^e Ita Ms. omnes Anglie, Norm. et alii, aut plane, quod habent pauciores. Recentiores Ed. præstulerunt pene, quod sensum a Gregorio intentum overtit.

et idecirco alium vocet, quia jam ipse vocatus est. **A** Unde et sponsus quoque in Canticis canticorum loquitur, dicens : *Quæ habitat in hortis, & amici auscultant, sic me audire vocem tuam* (*Cant. viii, 13*). In hortis enim sancta Ecclesia, in hortis unaquæque anima habitat, & quæ jam viriditate spei est et bonorum operum charitate repleta. Sicca quippe spes est hujus sæculi, quia omnia quæ hic amantur cum festinatione marcescunt; et Petrus nos apostolus festinare admonet, dicens : *In hereditatem incorruptibilem, incontaminatam, immarcescibilem* (*I Petr. i, 4*). Quæ ergo jam in hortis habitat, oportet ut sponsum suum vocem suam audire faciat, id est canticum bonæ prædicationis emitat, in qua ille delectetur quem desiderat, quia amici auscultant, videlicet omnes electi, qui, ut ad coelestem patriam reviviscant, verba vitæ audire desiderant. Sed jam propheta ea nobis ^a quæ videt aperiat. Sequitur :

Vers. 5. — *Et ecce murus forinsecus in circuitu domus undique.*

5. Plerumque in sacro eloquio ex protectionis suæ munimine murus dici ipse incarnatus Dominus solet, sicut de sancta Ecclesia per prophetam dicitur : *Ponetur in ea murus, et antemurale* (*Isai. xxvi, 4*). Ipse enim nobis murus est, qui nos undique custodiendo circumdat. Antemurale autem muri nostri prophetæ omnes fuerunt, qui priusquam Dominus appareret in carne, ad construendam fidem proptero missi sunt. In sancta ergo Ecclesia Dominus murus nobis et prophetæ ejus antemurale sunt positi, quia ad nos, quos ipse perfecte protegit, etiam prophetarum verba in fidei constructione venerunt. Unde et bene prius murus, et post antemurale ponitur, quia vocati ex gentibus, nisi prius Dominum cognosceremus, prophetarum illius dicta minime suscepissemus. Et notandum quod iste murus spiritalis ædificii esse forinsecus dicitur. Murus quippe qui ad munitionem ædificii construitur, non interiorius, sed exteriorius poni solet. Quid ergo necessarium fuit ut diceretur forinsecus, cum nunquam poni murus intrinsecus soleat? quia necesse est ut exteriorius positus ea quæ intus sunt defendat. Sed in hoc verbo quid aperte nisi ipsa dominica incarnatione demonstratur? Murus enim nobis intus est Deus, murus vero foris est Deus homo. Unde ei per quemdam prophetam dicitur : *Existi in salutem populi tui, ut salvos facias christos tuos* (*Habac. iii, 13*). Iste etenim murus incarnatus, videlicet Dominus, murus nobis non esset, si forinsecus non fuisset, quia intus nos non protegeret, si exteriorius non appareret. Sed neque hoc negligenter prætereundum est, quod idem murus positus dicitur in circuitu domus undique. Domus quippe Dei non solum angeli sancti, de quibus Psalmista ait : *Domine, dilexi decorum domus tuæ, et lo-*

^a Ed. omnes, neglectis MSS. (nam lectio nostra est omnium Norm., Laud., Val. Cl., Longip.), habent, *amica auscultia*. Quæ lectio a textu Graeco et ab omnibus ejus versionibus reprobatur; imo ab ipsomet Gregorio, nam paulo post legitur : *quia amici auscultanti videlicet omnes electi*

A cum tabernaculi gloriae tuæ (*Psal. xxv, 8*), sed etiam nos sumus, quorum mentes inhabitare dignatur. Et murus iste undique in circuitu domus est, quia Unigenitus Patris, qui sursum est firmitas angelorum, ipse deorsum factus est redemptio hominum. Illis fortitudo ne cadant. **I325** nobis adjutorium ut surgamus post casum.

6. Si vero per domum Dei hoc loco sola redemptorum hominum multitudo signatur, undique nobis Dominus et per circuitum inurus est, quia, ut nos perfecte custodiaret, omnia quæ docuit ostendit, sicut scriptum est : *Quæ cœpit Jesus facere et docere* (*Act. i, 1*). Quia enim vocare nos ad coelestem patriam renit, nimirum despicere nos bona transitoria docuit, et mala temporalia non timere. Unde et opprobria non despexit, injurias pertulit, mortem non timuit, crucis patibulum non refugit; et cum hunc voluissent rapere, et regem constituere, statim fugit (*Ioan. vi, 15*); quid nobis aliud his exemplis innuens, nisi ut debeamus hujus mundi et adversa non metuere, et prospera vitare? quia plus plerumque ejus bona occupant animum quam mala perturbant. Ante passionem vero suam contumelias audivit, nec tamen contumelias reddidit; traditorem suum diu tacitus pertulit, eique scilicet salutanti dare osculum non recusavit; suscepit mortem, ne mori timeremus; ostendit resurrectionem, ut nos resurgere posse crederemus. Post passionem quoque suam de his qui se crucifixerant ad fidei gratiam vocavit, donum pro iniunctis reddidit. Qui ergo nos exemplo suo de omnibus instruxit, murus nobis per circuitum et undique factus est. Sequitur :

Ibid. — *Et in manu viri calamus mensuræ sex cubitorum et palmo.*

7. Præterita lectione (*Hom. sup. n. 14*) jam diximus quia per calamus Scriptura sacra signatur. Qui calamus mensuræ esse dicuntur, quia in ipsa omnem vitæ nostræ actionem metimur, ut scilicet videamus vel quantum proficimus, vel quantum longe a profectu distamus. Nam sæpe aliquid agentes, jam cuiusdam meriti esse nos credimus; sed cum ad verba Dei recurrimus, præcepta sublimia audimus, ibi cognoscimus ^b quantum a perfectione minus habeamus. Calamus ergo mensuræ est, quia per manus scribentium vita mensuratur auditorum. Qui calamus in manu viri esse dicuntur, sive quia sacram eloquium in potestate est Mediatoris Dei et hominum, hominis Christi Jesu, seu certe quia hoc quod scribi voluit operando complevit. Idem vero calamus sex cubitorum et palmo esse describitur. Duæ etenim vitæ sunt, in quibus eos omnipotens Deus per sacrum eloquium erudit, activa videlicet et contemplativa. Et per sex cubitos quid aliud quam activa vita exprimitur? quia sexto die perficit

^b Suess., quæ jam viriditate et specie bonorum operum repleta est. Nostra lectio est MSS. Anglic. et sene omnium.

^c Laud., cantum.

^d Laud. et Longip., quæ didicit.

^e Val. Cl., quantum ad perfectionem

Deus omnia opera sua (*Genes.* ii, 1). Palmus vero, qui super sex cubitos esse dicitur, jam de septimo est, sed tamen cubitus non est. Activa ergo vita signatur per sex cubitos, contemplativa per palmum, quia illam opere perficiimus, de ista vero etiam cum contendimus, vix parum aliquid attingere valemus.

8. Activa enim vita est, panem esurienti tribuere, verbum sapientiae nescientem docere, errantem corrigere, ad humilitatis viam superbientem proximum revocare, infirmantis cofam gerere, que singulis quibusque expediant dispensare, et commissis nobis qualiter subsistere valeant providere. Contemplativa vero vita est charitatem quidem Dei proximi tota mente refinere, sed ab **1326** exteriore actione quiescere, soli desiderio conditoris inhærere, ut nil jam agere libeat, sed, calcatis curis omnibus, ad videndum faciem sui Creatoris animus inardescat; ita ut jam noverit carnis corruptibilis pondus cum mœrore portare, totisque desideriis appetere illis hymnidicis angelorum choris interesse, admisceri coelestibus civibus, de æterna in conspectu Dei incorruptione gaudere. In palmo itaque manus et dorsi tenduntur. Sed parum quid de mensura cubiti per palmum contingitur, quia quantolibet amore animus ardeat, quantilibet virtute se in Deum cogitatione tetendit, non jam quod ainet perfecte videt, sed adhuc inchoat videre quod amat, quia sicut fortissimus prædicator dicit: *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem (I Cor. xiii, 12).* Et, *Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum (Ibid.).* De septimo ergo cubito palnum tangimus, quia in hac vita positi contemplationis intimæ sola initia degustamus. Activa enim vita quia perfecte teneri potest, et sexto die homo est conditus (*Genes.* i, 27), qui bona debet operari, sex cubitos calamus habet.

9. Bene has utrasque vitas duæ illæ mulieres signaverunt, Martha videlicet et Maria (*Luc.* x, 40): quarum una satagebat circa frequens ministerium, alia vero sedebat ad pedes Domini, et audiebat verba de ore ejus. Cumque contra sororem Martha quereretur quod se adjuvare negligeret, respondit Dominus, dicens: *Martha, occuparis et satagis circa multa; porro unum est necessarium. Maria autem optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea (Ibid., 41, 42).* Ecce pars Marthæ non reprehenditur, sed Marthæ laudatur. Neque enim bonam partem elegisse Mariam dicit, sed optimam, ut etiam pars Marthæ indi-

^a Omnes Editi, cum cor tendimus. Sequimur *Mss. Norm.*, *Val. Cl.* et plur.

^b Longip., habere libeat.

^c Abest cogitatione a *Laud.*, *Ebroic.*, *Sagiensi*.

^d *Val. Cl.*, *Rachel* vero quies vel ovis.

^e *Val. Cl.*, et in labore activam, id est Liam accipias.

^f In Ed. Vatic. et Gussanv. hic insertum legitur: *Quia nimurum mens, cum contemplando otia appetit, plus videt, sed minus filios Deo general; cum vero ad laborem se prædicationis dirigit, minus videt, sed amplius parti Rachel, ut in Mss. Novitio et illi*

A caretur bona. Quare autem pars Marthæ sit optima, subinsertur cum dici: *Quæ non auferetur ab ea.* Activa etenim vita cum corpore deficit. quis enim in æterna patria panem esurienti porrigit, ubi nemo esurit? quis potum tribuat sitiens, ubi nemo sitit? quis mortuum sepeliat, ubi nemo moritur? Cum praesenti ergo sæculo vita auferitur activa, contemplativa autem hic incipitur, ut in cœlesti patria perficiatur, quia amoris ignis qui hic ardere inchoat, cum ipsum quem amat viderit, in amore ipsius amplius ignescet. Contemplativa ergo vita minime auferitur, quia subtracta præsentis sæculi luce perficitur.

10. Has utrasque vitas, sicut et ante nos dictum est (*Ab August., l. xxii contra Faustum*, c. 54, 55), **B** duæ beati Jacob mulieres signaverunt, Lia videlicet et Rachel (*Genes.* xxix, 16). Lia quippe interpretatur laboriosa, ^d Rachel vero ovis, vel visum principium. Activa autem vita laboriosa est, quia desudat in opere; contemplativa vero simplex ad solum videndum principium anhelat, videlicet ipsum qui ait: *Ego principium, propter quod et loquor vobis (Joan. viii, 25).* Beatus autem Jacob Rachel quidem concupierat, sed in nocte accepit Liam, quia videlicet omnis qui ad Dominum convertitur, contemplativam vitam desiderat, quietem æternæ patriæ appetit; sed prius necesse est ut in nocte vitæ præsentis operetur bona quæ potest, ^e desudet in labore, id est Liam accipiat, ut post ad videndum principium in Rachel amplexibus requiescat. **C** 1327 Erat autem Rachel videns, sed sterilis; Lia vero lippa, sed secunda; ^f Rachel pulchra et infecunda, quia contemplativa vita speciosa in animo est, sed dum quiescere in silentio appetit, filios non generat ex prædicatione. Videt et non parit, ^b quia dum quietis sue studium diligit, minus se in aliorum collectione succedit; et quantum introrsus conspicit, aperire aliis prædicando non sufficit. Lia vero lippa et secunda est, quia activa vita, dum occupatur in opere, minus videt, sed dum modo per verbum, modo per exemplum ad imitationem suam proximos accendit, multos in bono opere filios generat. Et si in contemplatione mentem tendere non valet, ex eo tamen quod agit exterius, gignere sequaces ⁱ valet. Recite ergo in mensura calami prius sex cubiti, et postmodum palnum dicitur, quia ante activa agitur, ut ad contemplativam postmodum veniatur.

D 11. Sed sciendum est quia sicut bonus ordo vivendi est ut ab activa in contemplativam tendatur, ita plevet. Ed. ignota sunt, atque haud dubie pro assumptione habenda.

^g Ebroic. et Lyr., crescere.

^h Laud. et Suess., quia quietis sue studio intentu, minus, etc.

ⁱ In Vatic. et Gussanv., valet. Post *Lia ergo complexum ad Rachelem Iacob pervenit, quia perfectus quique ante activæ vitæ ad secunditatem jungitur, et post contemplativæ ad requiem copulatur. Recite. Quæ in Mss. nou contineri latetur Gussanv. Sane in nullis reperimus nec in yet. Excusis.*

rumque utiliter a contemplativa animus ad activam reflectitur, ut per hoc quod contemplativa mentem accendorit, perfectius activa teneatur. Debet ergo nos activa ad contemplativam transmittere, et aliquando tamen ex eo quod introrsus mente conspeximus^a contemplativa melius ad activam revocare. Unde et idem Jacob post Rachelis amplexus ad Lie rediit, quia et post visum principium laboriosa vita boni operis non est funditus deserenda.

12. Est autem in contemplativa vita magna mentis contentio, cum sese ad cœlestia erigit, cum in rebus spiritualibus animum tendit, cum transgredi nittitur omne quod corporaliter^b videtur, cum sese angustat ut dilatetur. Et aliquando quidem vincit, et reluctant tenebras suæ cœcitatibus exsuperat, ut de incircumscrip^cto lumine quiddam furtim et tenuiter attingat; sed tamen ad semelipsam protinus reverberata revertitur, atque ab ea luce, ad quam respirando transit, ad suæ cœcitatibus tenebras suspriando redit. Quod bene sacra historia designat, quæ beatum Jacob cum angelico luctatum narrat. **13.** Cum enim ad parentes proprios rediret, in via angelum invenit, cum quo in luctamine magnum certamen habuit (*Genes. xxxii, 24*). Is enim qui certat in luctamine, aliquando superiorem se, aliquando vero eum cum quo contulerit inferiorem invenit. Designat ergo angelus Domolum, et Jacob qui cum angelico contendit uniuscujusque perfecti viri et in contemplatione positi animam exprimit. Quia videlicet anima cum contemplari Deum nititur, velut in quadam certamine posita, modo quasi exsuperat, quia intelligendo et sentiendo de incircumscrip^cto lumine aliquid degustat; modo vero succumbit, quia et degustando iterum deficit. Quasi ergo vincitur angelus, quando intellectu intimo apprehenditur Deus.

1328 **13.** Sed notandum quod idem virtus angelus nervum femoris Jacob^c tetigit, eumque marcescere statim fecit, atque ab eo tempore Jacob uno claudicavit pede, quia scilicet omnipotens Deus cum jam per desiderium et intellectum cognoscitur, omnem in nobis voluptatem carnis arescit. Et qui prius quasi duobus pedibus innitentes, et Deum videbamur querere, et sæculum tenere, post agnitionem^d suavitatis Dei unus in nobis pes sanus remanet, atque alius claudicat, quia necease est ut debilitato amore sæculi, solus convalescat in nobis amor Dei. Si ergo tenemus angelum, uno claudicamus pede, quia dum crescit in nobis fortitudo^e amoris intimi, infirmatur procul dubio fortitudo carnis. Omnis quippe qui uno pede claudicat soli illi pedi iniuritur quem sanum habet, quia cui desiderium terrenum jam aresfactum fuerit, in solo pede amoris Dei tota virtute se sustinet. Et in ipso stat, quia pedem amoris sæculi quem

^a Suess., ad activam melius contemplativam revocare. Ebroic. et Lyr., a contemplativa.

^b Post verba haec in Laud. et Suess. scriptum: ex qua re Jacob luctat cum angelico, uno claudicatur pede, cum enim.

^c Plur., tenuit.

^d Laud., et Suess., suavitatis intima.

A ponere in terra consueverat, jam a terra suspensum portat. Et nos ergo si ad parentes proprios, id est ad spirituales patres redimus, teneamus in via angelum, ut suavitate intima apprehendamus Deum. Contemplativa etenim vita amabilis valde dulcedo est, quæ super semelipsam animam rapit, ^f cœlestia aperit, terrena autem debere esse contemptui ostendit, et spiritualia mentis oculis patescit, corporalia abscondit. Unde bene Ecclesia in Canticis cantoruri dicit: ^g Ego dormio, et cor meum vigitat (*Cant. v, 2*). Vigilanti etenim corde dormit, quia per hoc quod interiorius contemplande proficit, ^h ab inquieto foris opere quiescit.

14. Sed inter hæc sciendum est quia quandiu in hac mortali carne vivitur, nullus ita in contemplationis virtute proficit, ut in ipso jam incircumscrip^cto luminis radio mentis oculos insigat. Neque enim omnipotens Deus jam in sua claritate conspicitur, sed quiddam sub illa speculator anima, undeⁱ resoluta prouiciat, et post ad visionis ejus gloriam pertingat. Sic namque Isaías cum se Dominum vidiisse fatetur, dicens: Anno quo mortuus est rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum, protinus adjunxit: Et ea quæ sub eo erant implebant templum (*Iai. vi, 1*). Quando Ozias rex superbus ac præsumptor moritur, Dominus videtur, quia cum mundi bujus elatio a desiderio mentis occiditur, tunc ipsa mens Dei gloriam contemplatur. Et notandum quod Dominus super solium excelsum et elevatum sedet. Quid namque est ejus solium, nisi creatura angelica vel humana, cui per intellectum quem dedit præsedit? Quod videlicet solium excelsum et elevatum diciatur, quia et natura humana ad cœlestem gloriam elevata proficit, et creatura angelica dum multis spiritibus cadentibus jam solidata est in celo ne cadat, inde elevata est unde et confirmata. Templum vero ejus hoc est quod solium, quia æternus Rex ibi habitat ubi sedet. **1329** Nos ergo templum illius sumus, in quorum mentibus habitare dignatur. Sed ea quæ sub eo erant implebant templum, quia quidquid de illo modo conspicitur, adhuc non est ipse, sed sub ipso est. Sic Jacob angelum vidit, et vidiisse se Dominum fatetur (*Genes. xxxii, 30*), quia cum ministeria ejus conspicimus, jam multum est quod super nosmetipsos levamur. Notandum vero quod dicitur: Implebant templum, quoniam etsi angelus apparuit, infirmæ tamen mentis desiderio satisfacit, ut si adhuc majus non potest, jam tamen minus quod videt admiretur. Ea ergo quæ sub eo sunt impletum templum, quia, sicut dictum est, et cum mens in contemplatione proficerit, non jam quod ipse est, sed id quod sub ipso est contemplatur. In qua videlicet contemplatione jam quietis internæ

^e Laud., amoris Del. Norm. et Val. Cl., ibidem, infirmamur... fortitudine carnis.

^f Anglic., consentientibus Norm., cœlestia appetim.

^g Laud., ego dormivi.

^h Vatic. et Gussavini., a press.

ⁱ Norm. et Val. Cl., refecta.

gustus contingitur. Cujus quia quædam quasi pars est, et perfecta nunc esse non potest, recte in Apocalypsi scriptum est : *Factum est silentium in cœlo, quasi media hora* (*Apoc. viii, 1*). Cœlum quippe est anima justi, sicut per prophetam Dominus dicit : *Cœlum mihi sedes est* (*Isai. lxvi, 1*). Et, *Cœli enarrant gloriam Dei* (*Psal. xviii, 1*). Cum ergo quies contemplativae vitæ agitur in mente, silentium sit in cœlo, quia terrenorum actuum strepitus quiescit a cogitatione, ut ad secretum intimum & aurem animus apponat. Sed quia hæc quies mentis esse in hac vita perfecta non potest, nequam hora integræ factum in cœlo silentium dicitur, sed quasi media hora, ut neque ipsa media hora plene sentiatur, cum præmittitur quasi, quia mox ut se animus sublevare cœperit, et quietis intimæ lumine perfundi, redeunte citius cogitationum strepitu, de semetipso confunditur, et confusus cœcatur. Vita igitur contemplativa quæ illic hora quasi media dicitur, apud Ezechielem prophetam non cubitus, sed palmus appellatur. Ecce, fratres charissimi, dum uniuscujusque vitæ causas exprimere & cupimus, paulo latius per excessum loeuti sumus. Sed bonis mentibus, quibus utraque eadem vita est ad agendum amabilis, esse non debet ad audiendum gravis. Sequitur :

Ibid. — *Et mensus est latitudinem ædificii calamo uno, altitudinem quoque calamo uno.*

15. Omnipotens Deus, qui nec in magnis tenditur, nec in minimis angustatur, sic de tota simul Ecclesia loquitur ac si de una anima loquatur. Et sëpè quod ab eo de una anima dicitur nil obstat si de tota simul Ecclesia intelligatur. Latitudo itaque ædificii ad charitatem pertinet, de qua Psalmista dicit : *Latum mandatum tuum nimis* (*Psal. cxviii, 96*). **1330** Nil enim latius quam omnes in sinu amoris recipere, et nullas odii angustias sustinere. Sic quippe lata est charitas, ut in ampliudine dilectionis sue capere etiam inimicos possit. Unde et præcipitur : *Dilige inimicos vestros, benefacite iis qui oderunt vos* (*Luc. vi, 27*). Considerandum quoque nobis est quia latitudo in æqualitate, altitudo vero in sublimitate tenditur. Latitudo ergo pertinet ad charitatem proximi, altitudo & ad intelligentiam conditoris. Sed latitudo et altitudo ædificii uno calamo mensuratur, quia videlicet unaqueque anima quantum lata fuerit in amore proximi, tantum et alta erit in cognitione Dei. Dum enim se per amorem & juxta dilatat, per cognitionem se superius exaltat; et tantum super semetipsam excelsa sit, quantum se juxta se in proximi amorem tendit. Et quia ædificium quod inhabitat Deus ex angelica simul et humana natura persicitur, per hoc quod angelica creatura sursum est, et humana adhuc deorsum, potest per latitudinem atque altitudinem ædificii utraque hæc creatura significari, quia ista

^a Vatic. et Gussanv., auris animum apponat. Rel bellentur ex MSS. nostris et Anglic.

^b Ebroic. et pl. Norm., cœpimus.

^c Val. Cl., cum Norm., ad intelligentiam coniunctionis.

^d Lyr., amorem justi dilatat.

Aadhuc in imis degit, illa vero in sublimibus permanet. Sed uno calamo mensuratur utraque, quia humilitas hominum quandoque ad æqualitatem perdicitur angelorum. Unde scriptum est : *Neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut angeli Dei in cœlo* (*Matth., xxii, 30*). Et unde per Joannem dicitur : *Mensura hominis quæ est angeli* (*Apoc. xxi, 17*). Quia usque ad illam altitudinem gloriarum homo perducitur, in qua solidatos se angeli lætantur. Latitudo ergo ædificii tanta est, quanta et altitudo, quia electi quique qui modo in imis laborant, quandoque illis beatissimis spiritibus non erunt inæquales.

Sed nos inter hæc redēamus ad mentem, ac totis medullis cordis Deum diligamus et proximum. Dilatetur in affectu charitatis, ut exaltemur in gloria celstitudinis. Compatiamur per amorem proximo, ut conjungamur per cognitionem Deo. Condescendamus fratribus minimis in terra, ut coæquemur angelis in cœlo, quia vir qui sua imagine Redemptorem signat, mensus est latitudinem ædificii calamo uno, altitudinem quoque calamo uno. Nunc igitur metitur mores, pœnas opera, cogitationes considerat, ut sine fine postmodum retributionem reddat Jesus Christus Unigenitus Patris, qui cum eo vivit et regnat in unitate Spiritus sancti, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA III.

In trium versuum explicatione potissimum describitur Ecclesiæ ædificium ex omnibus sub utroque Testamento justis constructum.

1. Vir & cui calamus mensuræ in manu esse describitur.

EZECH. xl, 6. — *Venit ad portam quæ respiciebat ad viam Orientalem.*

Quis vero alias portæ hujus appellatione signatur, nisi ipse Dominus ac Redemptor noster, qui nobis janua factus est regni coelestis? Sicut ipse ait : *Nemo venit ad Patrem, nisi per me* (*Joan. xiv, 6*). Sed cum eundem virum lineis indulum figuram Domini tenere dixerimus, quærendum nobis est qua ratione conveniat ut idem Dominus et per virum designari valeat, et per portam, dum vir veniat **1331** ad portam? Nunquidnam ipse venit & ad semetipsum? An ita est, quia et in Evangelio ipse testatur, dicens : *Qui non intrat per ostium in ovile oviuum, sed ascendit aliunde, ille fur est et latro.* Qui autem intrat per ostium, pastor est oviuum (*Joan. x, 1, 2*). Et paulo post dicit : *Ego sum ostium* (*Ibid., 9*). Atque iterum subjungit : *Ego sum pastor bonus* (*Ibid., 14*). Si ergo pastor intrat per ostium, et ipse est ostium, ipse pastor, ipse procul dubio intrat per semetipsum. Ecce dum Ezechielis sensum enodare cupimus, de Evangelio etiam quæstiōnem & ligamus. Quærendum nobis itaque est qualiter et ipse intret, ei per semetipsum intret. Dominus enim ac Redemptor noster, cum sancta Ec-

^a Sic legendum ex MSS., non, ut in Editis habetur, vir cuius calamus mensuræ in manu ejus describitur.

^b Longip., ad semetipsum per semetipsum, an non ita est?

^c Laud., legamus, non sequendus,

clesia, quam redemit, secundum carnem una substantia est, Paulo attestante qui ait : *Adimpleo ea quae desunt passionum Christi in carne mea pro corpore ejus, quod est Ecclesia* (*Coloss.* 1, 24). Hujus capititis corpus Ecclesia est, et hujus corporis caput Christus (*Ephes.* 1, 22). De quo suo capite exsultat corpus, id est sancta Ecclesia, cum per Psalmistam dicit : *Nunc autem exaltavit caput meum super inimicos meos* (*Psalm. xxvi.*, 6). Quia enim quandoque ipsa etiam exaltanda est, iam nunc caput suum super inimicos suos exaltatum gaudet in cœlis. Cum ergo electi qui que ad vitam perveniant, quia membra ejus per eum intrant ad eum, ipse per se intrat ad se. Ipse enim in suis membris est qui intrat, ipse caput ad quod intrantia membra perveniant. Quod Ezechiel propheta multipliciter insinuat, qui virum venisse dicit ad portam, et quæ eadem porta sit ostendit, dicens : *Quæ respiciebat ad viam Orientalem*. Ipse enim nobis est via, qui dixit : *Ego sum via, veritas et vita* (*Joan.* xiv, 6). Ipse etiam Orientalis via, de quo scripum est : *Ecce vir, Oriens nomen ejus* (*Zach.* vi, 12). Porta ergo viam Orientalem respicit, quia illum signat qui nobis iter ad ortum fecit luminis.

2. Potest etiam portæ nomine unusquisque prædicator intelligi, quia quisquis nobis januam regni coelestis ore suo aperit porta est. Unde et duodecim portæ vel in Joannis Apocalypsi (*Apoc.* xxi, 21), vel in extrema hujus prophetæ visione describuntur. Potest etiam portæ nomine Scripturæ sacræ scientia non inconvenienter intelligi, quæ, dum nobis intellectum aperit, coelestis regni januam pandit. Possumus portæ nomine et fidem accipere, quam primam contingimus, ut ad virtutum ædificia intremus. Unde sic aperte subjungitur :

Ibid. — Et ascendit per gradus ejus.

3. Quid enim gradus sunt hujus portæ, nisi merita virtutum ? Sive enim in cognitione Mediatoris Dei et hominum, hominis Iesu Christi, seu in scientia divini eloquii, seu in ipsa fide quam de illo accepimus, quibusdam gradibus ad aliora incrementa pervenimus. Nemo enim repeatè fit summus, sed in bona conversatione a minimis quisque inchoat, ut ad magna perveniat. De his gradibus per Psalmistam dicitur : *Deus in gradibus ejus dignoscetur dum suscipiet eam* (*Psalm. xlviij.*, 4). Dum enim sanctam Ecclesiam Dominus suscipit (*De pœnit.*, dist. 2, c. Cum sanctam), in gradibus ejus dignoscitur, quia ejus gloria per illius incrementa declaratur. Quantum enim sancta Ecclesia ascendendo proficerit, tantum Deus hominibus ex ejus virtutibus **1332** innotescit. De his quoque gradibus beatus Job loquitur, dicens : *Per singulos gradus meos pronuntiabo illum* (*Job.* xxxi, 37). Omnipotentem quippe Dominum per singulos gradus suos pronuntiat, qui per incrementa virtutum

^a Plur. MSS., *auge*.

^b Laud., Longip. et plerique, si jactet.

^c Omissum in Vatic. et Gussanv. *deinde spicam, recovavimus ex MSS. et vel. Ed. necnon ex Evangelii textu.*

A quæ accipit ei semper laudem sùm pietatis reddit. Si quidam gradus in cordis ascensione non essent, Psalmista non diceret : *Ambulabunt de virtute in virtutem* (*Psalm. lxxxiii.*, 8).

4. Nec mirum si de virtute in virtutem gradus sunt, quando unaqueque virtus quasi quibusdam gradibus augetur, et sic per incrementa meritorum ad summa perducitur. Aliud namque sunt virtutis exordia, aliud proiectus, aliud perfectio. Si enim ipsa fides ad perfectionem suam non quibusdam gradibus duceretur, sancti apostoli minime dixissent : *Adauge nobis fidem* (*Luc. xvii.*, 5). Et quidam venit ad Jesum, qui curari voluit filium suum, sed requisitus an crederet, respondit : *Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam* (*Marc. ix.*, 24). Pensate, rogo, quod dicitur. Si credebat, cur incredulitatem dicebat ? Si vero incredulitatem habere se noverat, quomodo credebat ? Sed quia per occultam inspirationem gratiae meritorum suorum gradibus fides crescit, uno eodemque tempore is qui necdum perfecte crediderat siuul et credebat et incredulus erat.

5. Hos nimur gradus Dominus sub messis nomine describit, dicens : *Sic est regnum Dei, quemadmodum si jaciat homo semen in terram, et dormiat, et exsurget nocte ac die, et semen germinet et crescat, dum nescit ille. Ultro enim terra fructificat primum herbam ^c deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. Et cum ^d se produixerit fructus, statim mittit falcam, quoniam adest tempus messis* (*Marc. iv.*, 26, seq.). Semen homo jactat in terram, cum cordi suo bonam intentionem ^e inserit. Et postquam semen jactaverit dormit, quia in spe boni operis quiescit. Nocte vero exsurgit ac die, ^f quia inter adversa et prospera proficit. Et semen germinat et crescit, dum nescit ille, quia et cum adhuc metiri incrementa sua non valet, semel concepta virtus ad proiectum ducitur. Et ultro terra fructificat, quia, præveniente se gratia, mens hominis spontanea ad fructum boni operis assergit. Sed hæc eadem terra primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum producit in spica. Herbam quippe producere est inchoationis bonæ adhuc teneritudinem habere. Ad spicam vero herba pervenit, cum se virtus animo concepta ad profectum boni operis pertrahit. Plenum autem frumentum in spica fructificat, quando jam in tantum virtus proficit, ut esse robusti et perfecti operis possit. At cum se produixerit fructus, statim mittit falcam, quoniam adest tempus messis. Omnipotens enim Deus producto fructu falcam mittit, et messem suam desecat, quia cum unumque in ad opera perfecta perduxerit, ejus temporalem vitam per emissam sententiam incidit, ut granum suum ad coelestia horrea perducatur. Cum igitur desideria bona concipimus, semen in terram mittimus. Cum vero operari recta incipi-

^d Ita MSS. Laud., Longip., Norm., etc., cum in excusis legatur : *Et cum ex se produixerit fructus.*

^e Laud., miserit, sano sensu.

^f Laud. et Longip., quia in adversa.

mus, herba sumus. ^a Cum autem ad proiectum boni operis crescimus, **1333** ad spicam pervenimus. Cumque in ejusdem boni operis perfectione solidamur, jam plenum frumentum in spica proferimus.

6. Herba etenim Petrus fuerat, qui, passionis tempore, per amorem Dominum sequens, hunc confiteri ante ancillæ vocem timebat (*Luc. xxii, 57*). Erat enim jam viriditas in mente, quia credebat omnium Redemptorem, sed valde adhuc flexibilis pede concubabatur timoris. Jam in spicam surrexerat quando eum quem moriturum confiteri timuerat, nuntiante Angelo, in Galilæa vivente videbat. ^b Sed tunc plenum granum in spicam pervenerat, quando, veniente desuper Spiritu, et suam mentem in illius amore roborante, ita solidatus est, ut vires consequentium cæsus despiceret, et Redemptorem suum libere inter flagella prædicaret (*Act. v, 29*). Nullus itaque qui ad bonum propositum adhuc in mentis teneritudine esse conspicitur, despiciatur, quia frumentum Dei ab herba incipit, ut granum sit. Vir ergo vestitus lineis, venit ad portam, quia Dominus ac Redemptor noster membris suis intrantibus perducitur ad se. Et ascendit per gradus ejus, quia, nobis proficiensibus, eo nobis amplius exaltatur, quo altus et incomprehensibilis esse cognoscitur. In virtutum quippe nostrarum gradibus ipse ascendere dicitur, quia tanto ipse sublimior nobis ostenditur, quanto noster animus a rebus insimis separatur. Sequitur :

Ibid. — *Et mensus est limen portæ calamo uno in latitudinem, id est limen unum calamo uno in latitudinem.*

7. Cur postquam dictum est, *Limen portæ, statim subjungitur, et Limen unum, nisi quia aperte innuit quod adhuc inferius limen aliud dicatur?* Porta autem a limine surgit ut porta sit. Si igitur porta Dominus, quis hujus portæ limen est, nisi illi antiqui patres, ex quorum progenie Dominus incarnari dignatus est? Sicut per Paulum dicitur : *Quorum patres, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula* (*Rom. ix, 5*). Notandum vero est in hac Pauli sententia quod dñi et cæteri hominum sunt vocati, sicut Moysi dicitur : *Ponam te in deum Pharaoni* (*Exod. viii, 4*). Et per Psalmistam dicitur : *Ego dixi, dñi es tu* (*Psal. lxxxi, 6*). Et rursum : *Deus stetit in synagoga deorum* (*Ibid. 4*). Sed aliud est nuncupative, aliud ^c naturaliter dici Deum. Et si Moyses in deum Pharaoni est positus, sed deus intra omnia, non deus super omnia dicitur. Qui vero est intra uterum Virginis incarnatus, Deus super omnia vocatur. Itaque limen portæ sunt antiqui patres, ex quibus ille natus est qui nobis aditum regni coelestis aperuit. Limen autem portæ uno calamo mensuratur, quia ipsi antiqui patres, qui potuerunt Redemptorem nostrum et prophetando et bene vivendo prædicare, tanquam sex cubitos in perfectione

^a Correctores Rom., ad hunc locum allatum deponit, dist. 2, c. 15, admonent deesse in originali, cum autem ad proiectum boni operis crescimus, ad spicam pervenimus. Exstant tamen in omnibus MSS. nos. stris

A operis, et palmum in inchoatione contemplationis habuerunt. Quia enim eorum vitam in unitatem fidei et perfecta operatio, et inchoata contemplatio sublimem reddidit, in uno calamo mensura liminis fuit. Sequitur :

Vers. — *Et thalamum uno calamo in longum, et uno calamo in latum.*

8. Considereremus quid agi in thalamo soleat, atque exinde hoc quod in sancta Ecclesia agitur colligamus. In thalamo quippe sponsus et sponsa sœderantur, **1334** sibiique in amore junguntur. Quid ergo sunt in sancta Ecclesia thalami, nisi eorum corda in quibus anima per amorem sponso invisibili jungitur, ut ejus desiderio ardeat, nulla jam quæ in mundo sunt concupiscat, præsentis vitæ longitudinem pœnam debet, exire festinet, et anoris amplexu in cœlestis sponsi visione requiescere? Mens itaque, quæ jam talis est, nullam præsentis vitæ consolationem recipit, sed ad illum quem diligit medullitus suspirat, fervet, anhelat, anxiat. Vilis ei fit ipsa salus corporis, quia transfixa est vulnera amoris; unde et in Canticis cantorum dicit : *Vulnerata charitate ego sum* (*Cant. ii, 5, sec. LXX*). Mala autem salus est cordis, quæ dolorem hujus vulneris nescit. Cum vero anhelare jam in cœleste desiderium et sentire vulnus amoris cœperit, sit anima salubrior ex vulnera, quæ prius ægrotabat ex salute.

9. Menti autem sponsum suum fortiter amanti, ^e de mora vitæ præsentis una solet esse consolatio, si per hoc quod ipsa ab ejus visione differtur, aliorum

C animæ ejus verbo proficiant, et ad cœlestem sponsum amoris facibus inardescant. Miseret, quia differre se conspicit; triste est ei omne quod aspicit, quia illum adhuc non videt, quem videre concupiscit. Sed est, ut dixi, non parva consolatio, si cum servens anima differtur, per eam multæ colliguntur, ut tarde eum cum multis videat, quem sola videre citius vollebat. Unde rursus in Cantico cantorum sponsa dicit : *Fulcite me floribus, et stipate me malis, quia amore langueo* (*Cant. ii, 5*). Quid namque sunt flores nisi animæ bonum jam opus inchoantes et desiderium cœleste redolentes? Quid mala de floribus, nisi perfectæ jam bonorum mentes, quæ ad fructum perenniant boni operis de initio sanctæ propositionis? Quæ ergo amore languet, fulciri querit floribus, et stipari malis, quia si illum quem desiderat, videre adhuc non permittitur, magna est ei consolatio si de aliorum proiectibus lætetur. Anima ergo sancto amore languida, floribus malisque fulcitur, ut requiescat in bono opere proximi, quæ adhuc contemplari non vallet vultum Dei.

10. Pensemus, rogo, qualis thalamus Pauli mens fuerat, qui dicebat : *Mihi vivere Christus est, et mori lucrum* (*Philip. i, 21*); omnipotenti Deo in quantum se amore conjunxerat, qui sibi vitam Christum tan-

^b Suess., sed ad plenum granum in spicam.

^c Val. Cl., limen imum.

^d Laud., essentialiuer.

^e Editi omnes ante Gussanv., faventibus MSS. Norm., de amore vite. Manifesta est hallucinatio.

tumescodo, et mori lucrum esse deputabam? Hinc est quod iterum dicit: *Desiderium habens dissolvi, et cum Christo esse multo magis melius* (*Ibid.*, 23). Sed ecce qui dissolvi desideras quo amore langueas videamus. Quia interim differri te conspicis, fulciri quæso floribus non requiris? Quæreris plane, nam sequitur: *Permanere autem in carne necessarium propter vos* (*Ibid.*, 24). Et proficiuntibus discipulis dicit: *Quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriae? Nonne vos ante Dominum nostrum Iesum Christum?* (*I Thess.*, 19.)

11. Hinc est quod idem thalamus uno calamo in longum, et uno calamo in latum dicitur mensus. Longitudo quippe ad longanimitatem expectationis pertinet, et latitudo ad amplitudinem charitatis. Tantum ergo unusquisque thalamus habet in longitudinem, quantum et in latitudinem habere potuerit, quia mens ^a coelesti desiderio succensa, quantum amorem habuerit ad colligendum proximum, 1335 tantum et longanimitatem exhibet ad exspectandum Deum, et patienter ^b portat moras longitudinis, quia se in proiectu proximi dilata ampliudo charitatis. Potest etiam ipsa longitudo longanimitatem patientiae quæ exhibetur proximo designare. Et quia latitudo charitatem signat, quæ sinum mentis aperit, et amicos simul atque inimicos in amorem recipit, tanta est longitudo thalami, quanta latitudo, quia quantum fata mens fuerit per amorem, tantum erit et patiens per longanimitatem. Nam tantum quisque portat proximum quantum amat. Si enim amas, portas; si desistas amare, desistas tolerare. Quem enim minus diligimus, minus etiam toleramus, quia, irruente fastidio, cithis facta proximi adducuntur in gravedinem pendoris quæ nobis non levigat penna charitatis. Se-
quitor:

Ies. — Et inter thalamos, quinque cubitos.

12. Unum supra thalamum dixerat, et postmodum quinque cubitos esse inter thalamos narrat: ea videlicet ratione qua multi thalami unum faciunt, sicut et multæ Ecclesie una Ecclesia vocatur. Unde et in Joannis Apocalypsi septem Ecclesias scribitur, per quas una ecclesia designatur. illi itaque qui in sancta Ecclesia, sicut diximus, ferventi amore Deum videre solent, eique jam per desiderium conjungantur, thalami vocantur. Sed tamen sunt in ea quidam qui penetrare subtilia non valentes, et quinque adhuc corporis sensibus depresso, tanto minus tenent eum qui fecit omnia, quanto amplius in his quæ fata sunt diliguntur. Et jam quidem exercere se in timore Domini, et amore proximi tendere student, bona opera corporaliter agere, elemosynis peccata redimere; sed quia amore insino ardere ad ostiole desideriorum recessunt, quasi adhuc devincent corporis sensibus tenentur. Iusti itaque thalami non sunt, sed tamen inter thalamos continentur, quia

A per eorum ducatum qui visionem Dei perfecte diligunt, et ipsi ad proiectum montis diriguntur. Inter thalamos ergo quinque sunt cubiti, quia hi qui ab exterioribus quinque sensibus adhuc ad intellectum mysticum non assurgunt, dum inter eos sunt qui spiritu amoris servent, velut manentes inter thalamos in fidei constructione proficiunt, et a mensura celestis ædificii disjuncti non sunt. Nam et paulisper se ab appetitu corporalium sensuum subtrahunt, et dilatato mentis spatio, imitantes charitatem quam conspiciunt, hinc inde ad thalamos extenduntur. Quod ergo non per sex cubitos, sed per quinque de scripti sunt, ipsa adhuc eorum imperfectio designatur.

13. Sed tamen per bonum desiderium in mensura spiritualis ædificii esse memorantur, quia et vox sancte Ecclesie per Psalmistam dicitur: *Imperfecta aveue viderunt oculi iui, et in libro tuo omnes scribentur* (*Psalm. xxxviii*, 16). Hinc iterum idem Psalmista dicit: *Benedixit omnes timentes se Domini, pusillas cura majoribus* (*Psalm. cxlii*, 13). Hi itaque etsi imperfecti sunt et pusilli; in quantum tamen cognoscere prevalent, et Deum et proximum diligunt, aique ideo bona quæ possunt non negligunt operari. Qui etsi needum ad spiritualia doceant proficiunt, ut vel ad perfectam operationem, vel ad auctoritatem contemplationem animam exercent, tamen ab amore Dei 1326 et proximi, in quantum animo capere prevalent, nos sapientiam. Unde ut ut ipsi quoque etsi minori loco, in sancta tamen Ecclesia ædificatione sint positi, quia et si ad doctrinam, si ad prophetiam, si ad miraculorum gratiam, si ad contemptum mundi plenius consequendum fortasse minores sunt, tamen in timore ei amoris fundamento sunt, in quo solidantur, quia etsi igne coelestis desiderii non ardent, in ipsis exterioribus quæ exercere sufficiunt vapore charitatis animantur, et inter proximerum præcellentium ædifica continentur. Unde et recte sponsa in Canticis cantorum loquitur, dicens: *Personam fecit sibi rex Salomon de lignis Libani, columnas ejus fecit argenteas, reclinatorium aureum, nascensum purpuratum, media charitate construxit propriæ filias Jerusalēm* (*Cant. iii*, 9, 10). Negre enim credendum est Salomonem tantæ magnitudinis regem, qui sic iumentis divitiis affluerat, ut pondus auræ ejus testimoni non posset, et argentea in diebus illis pretium non haberat, quia scilicet sibi lignum fecit. Sed est Salomon xidelicet pacificus noster, qui sibi de lignis Libani segeulum fecit. Libani quippe ligna cedrina valde sunt impetrabilia.

14. Forenum itaque Regis nostri sancta Ecclesia est, quæ de fortibus patribus, id est ^d de impenetrabilibus membris est constructa. Quæ recte forenum

^a Laud., coelesti amore conjuncta.

^b Val. Cl., portal de compassioni primi moras longitudine.

^c Lyr., contempt. a charitatis summo et bonorum

operum studio, quantum animo capere prevalent, non recedunt.

^d Laud. et Succ., quasi de lignis cedrimis, id est de impenetrabilibus.

dicitur, quia ipsa fert quotidie animas ad aeternum convivium conditoris sui. Cui seruato columnae argenteae facte sunt, quia praedicatores Ecclesiae sanctae eloquii luce resplendent. Est autem cum columnis argenteis reclinatorium aureum, quia per hoc quod a sanctis praedicatoribus facit dicitur, mentes audientium fulgorem charitatis intima, in qua reclinentur, inventiunt. Per hoc enim quod lucident et aperte audiunt, in illud quod clareat in corde requiescant. Columnae ergo ejus argenteae et reclinatorium aureum factum est, quia per lucem sermonis inventitur apud antenam claritas quietis. Ille quippe fulgor interius mentem irradiat, ut per intentionem ibi requiescat, ubi prædicationis gratia non queratur. De eadem quippe sancta Ecclesia scriptum est: *Pennæ columbae deargentatae, et posteriora dorsi ejus et in specie auri* (Psalm. lxvi, 14). Quæ enim hic spiritu mansuetudinis impleta quasi columba pennas deargentatas habet, in posteriora dorsi ejus speciem auri continet, quia hic prædicatores suos sermonis luce induit; in posteriori autem seculo fulgorem tu se claritatis ostendit. Sed ad hoc quod claram intus ostenditur, qualis sit ascensus adiungit, cum de eodem serueto protinus subdit: *Ascensum purpureum* (Cant. iii, 10). Vera quippe purpura, quia de sanguine tingitur, non immerita in colore sanguinis videtur. Et quia maxima multitudo fidetissimis in exercio nascentis Ecclesie per martyrii sanguinem pervenit ad regnum. Rex noster ascendens purpureum fecit in foreulo, quia ad claram quod intus aspicitur per tribulationem sanguinis pervenitur.

15. Quid ergo nos miserit atque ab omni fortitudine desistimus, quid acturi sumus? Ecce in hoc seruile columnæ esse non possumus, quia in nobis nec fortitudo operis, nec lumen ewicat prædicationis. Reclinatorium aureum non habemus, **1337** quia secundum sicut oportet per intellectum spiritalem requiem interiore claritatis aspicimus. Ascensus purpureus non sumus, quia pro Redemptore nostro fundere sanguinem non valentes. Quid ergo de nobis agendum est? Quæ spes erit, si nullus ad regnum pervenit, nisi qui summis virtutibus prædictus fuerit? Sed adest quoque nostra consolatio. Amemus in quantum possumus Deum, diligamus et proximum, et simul quoque nos ad Dei seruolum pertinemus, quia sicut illic scriptum est: *Media charitate construit*. Habe quippe charitatem, et ibi sine dubio pervenis, ubi et columnæ argenteæ eriguntur, et ascensus purpureus tenetur. Nam quia hoc propter nostram infirmitatem dicitur, aperte monstratur, cum illic protinus subdidit: *Propter filias Jerusalæm*. Sermo etenim Dei qui non filios, sed filias dicit, quid aliud per sexum feminorum quam mentium infirma signa-

vit? Quod ergo illic inter columnas argenteas, reclinatorium aureum, et ascensum purpureum, inesse media charitas dicitur propter filias Jerusalæm; hoc hic inter thalamos per quinque cubitos designatur, quia et qui in virtutibus infirmantur, si ipsi bona que possunt facere cum charitate non negligunt, a Dei sedilio alieni non sunt. Sequitur:

Ibid. — *Et limen portæ justæ vestibulum portæ intrinsecus, calamo uero.*

16. Dum limen quod modo describitur justæ vestibulum portæ intrinsecus esse memoratur, aperte ostenditur quia limen quod prius descriptum est extrinsecus **1338** sit. Sed si porta est Dominus, quod sit limen portæ intrinsecus et extrinsecus requirentur. Per limen etenim portam unusquisque ingreditur. Et quæ sunt duo hæc limina, nisi patres Testamenti Veteris, et patres Testamenti Novi? Non solum quippe hi de quibus Dominus incarnari dignatus est, sed omnes Testamenti Veteris patres portæ hujus limen fuerunt, quia hi qui cum prædicere et in eo sperare meruerunt, cunctis ad eum venientibus aperuerunt adiutum fidei; et omnes qui per hos crediderint Dominum, quasi jam portam hujus liminis intraverunt. Sed cur ante limen exterius et post limen interior dicitur, nisi quia prius Testimenti Veteris patres, et postmodum Novi Testimenti doctores fuerunt? Recite autem limen exterius Testimenti Veteris patres designat, quia per eorum prædicationem opera perversa punita sunt. Per dicta vero doverunt patrum uestrorum euipusque animus etiam ab illicitis cogitationibus coercetur, dum readus esse perfectus et in deliberatione cordis ostenditur. Illi quippe a flagitia, a crudelitatibus, a rapinis auditorum animas prohibere curaverunt; isti vero dum non solum perversa opera, sed etiam illicita cogitationum resecant, quid nobis aliud nisi limen intrinsecus facti sunt? Unde et ipsa Veritas loquitur dicens: *Audiatis quia dictum est antiquis: Non occides, qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnis qui iranciter fratri suo sine causa, reus erit iudicio* (Matth. v, 21, 22). Recite quoque exterius limen illas patres **1339** designat, qui ab ipsa incarnatione Redemptoris nostri per intervalla temporum longius constituerunt. Et quidem ab Abel sanguine passio jam coepit Ecclesiæ, et una est Ecclesia electorum precedentium atque sequentium. Sed tamen quia discipulis dicitur: *Multi reges et prophetæ volerunt videre quæ nos videlis, et non viderunt* (Luc. x, 26); antiqui patribus quasi foris stetisse est, Redemptoris nostri presentiam corporaliter non vidiisse. Exterius igitur, sed tamen non divisi a sancta Ecclesia fuerunt, quia mente, opere, prædicatione, ista jam fidei sacramenta testarunt, istam omnes Ecclesie celsitudinem conserverunt, quam nos non adhuc præsto-

^a Laud., sancti eloqui.

^b Editi, invitatis Ms. Anglie., Norm. et al., fulgorem charitatis. Legendum claritatis satis probant quæ sequuntur.

^c Suess., in pallore.

^d Ebroic. et Lyr., pervenimus. Laud., pertingemus.

* Ita Land., Socie., Longip., Ebroic. In Uicensi otium sic legebatur, sed jugulata obelo voce peruenit, nunc superscriptum legitur perfinis, quod habent Editi.

^e Abest sine causa a mss. Norm., Longip., Val. Li.

lando, sed jam habendo conspicimus. Sicut enim nos in præterita passione Redemptoris nostri, ita illi per fidem in eam ventura sunt salvi. Illi ergo foris non extra mysterium, sed extra tempus.

47. Unde et in constructione tabernaculi, ut columnæ argenteæ interius starent, paxilli ærei figi per circuitum exterius jussi sunt, in quibus religatum tabernaculum teneretur. Columnæ itaque argenteæ interius, paxilli vero ærei ^a exterius figurantur, atque in ipsis funes ligati sunt, ut tabernaculum fixum maneret, quia videlicet ut sancti apostoli in luce sermonis sui solidi starent, ut totum tabernaculum, id est sancta Ecclesia in fidei integritate consisteret, tanquam paxilli ærei patres Testamenti Veteris ac prophetæ exterius fixi sunt, qui verborum suorum funibus prædicatorum mentes in soliditate stringerent, atque hoc Dei habitaculum in statu' fidei ligarent. Extra ergo paxilli sunt, qui ante tempus hujus sanctæ Ecclesiæ fuerunt. Sed tamen eos ligant qui in ipsa sunt, quia dum cœlestia mysteria ventura prædicant, hæc postquam ostensa sunt, credibilia omnibus fecerunt. Ut ergo intus columnæ immobiles stent, foris paxilli funes continent, quia ut sancti apostoli perfecte incarnationis dominicæ mysterium crederent, illorum prædicatio obtinuit, qui hoc priusquam fieret, et videre et prædicere potuerunt. Unde recte quoque ipse primus apostolorum, magna scilicet columna veri tabernaculi, loquitur dicens : *Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis intendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco (II Petr. 1, 19).* Quibus verbis indicat quia quamvis ad altiora surrexerit ex culmine, ^b ibi religata persistat in fide. Quæ tamen lucerna propheticæ sermonis jam quidem intelligentibus lucet, sed adhuc non intelligentibus cooperta allegoriarum obscuritatibus permanet. Unde etiam per Psalmistam de eisdem dictis prophetarum dicitur : *Tenebrosa aqua in nubibus aeris (Psalm. xvii, 12),* quia videlicet occulta est scientia in prophetis. Nec immixtio columnæ argenteæ, paxilli vero ærei facti sunt, quia quod clare jam apostoli prædicant, hoc prophetæ sub intellectu mystico obscure locuti sunt. Recte ergo per æris metallum signati sunt, qui clari in suis prædicationibus non fuerunt. Sancti vero apostoli, ^c quia de Redemptoris nostri mysterio lucem prædicationis babuerunt, argenteis columnis expressi sunt. Et notandum, **1339** quod argentum sonat et lucet, æs vero sonat et non lucet, quia prædicatores Novi Testamenti aperte locuti sunt quæ etiam monstrare potuerunt. Prædicatores vero Testamenti Veteris quia per allegoriarum umbras de cœ-

^a Vulgati omnes, in circuitu figurantur, reluctantibus MSS. nostris.

^b Solus Gussanv., ibi religatus. Ad columnam referendum religata. Ibid., post in fide, Vatic. et Gussanv. attestant: *Scriptura autem prophetici sermonis in tenebris vitæ presentis facta est nobis lucerna, et lumen itineris; unde Psalmista dicit: Lucerna pedibus meis verbum tuum, Domine, et lumen semitis meis. Quæ tamen, etc. Unde haec cruta sint non indicant*

A lesti mysterio obscura dicta protulerunt, quasi sine luce sonum deiderunt. Quod ergo illic per paxillos et columnas, hoc hic per lioren exterius et limen interiorius designatur.

18. Si vero portam Scripturam sacram hoc in loco accipimus, ipsa quoque duo limina habet, exterius et interius, quia in litteram dividitur et allegoriam. Limen quippe Scripturæ sacrae exterius, littera; limen vero ejus interius, allegoria. Quia enim per litteram ad allegoriam tendimus, quasi a limine quod est exterius, ad hoc quod est interius venimus. Et sunt in ea permulta, que ita juxta litteram mentem aedificant, ut per hoc quod exterius ^d agitur audentis mens interius trahatur. Ibi quippe invenimus prædicamenta operis ex exempla virtutis; ibi jubetur B quid agere etiam corporaliter debemus; ibi hoc quod ad operandum præcipitur in sanctorum viorum ac fortium actione monstratur, ut postquam nos apertiora præcepta atque exempla justorum ad bonam operationem instruunt, tunc ad limen interius, id est ad intellectum mysticum intimæ contemplationis, tendamus, si possumus, pedem mentis. Stude, quæso, fratres charissimi, Dei verba meditari, nolite despicere scripta nostri Redemptoris, quæ ad nos missa sunt. Multum valde est quod per ea animus refricatur ad calorem, ne iniquitatis suæ frigore torpescat.

19. Cum illa præcedentes justos fortiter egisse cognoscimus, et ipsi ad fortitudinem bonæ operationis accingimur, sanctorum exemplorum flamma animus legentis incenditur. Videt quæ fortia ab eis facta sunt, et valde indignatur sibi, quia talia non imitantur. Unde recte sponsi voce ad sponsam dicitur in Canticis canticorum : *Sicut turris David collum tuum, quæ aedificata est cum propugnaculis sis. Mille clypei pendunt ex ea, omnis armatura fortium (Cant. iv, 4).* In collo etenim guttur, in gulture vox est.

20. Quid ergo per collum sanctæ Ecclesiæ, nisi sacra ejus eloquia designantur? In qua dum mille clypei dependere memorantur, per hunc perfectum numerum numerus universus ostenditur, quia univera nostra munitione in sacro eloquio continetur. Ibi quippe sunt præcepta Dei, ibi exempla justorum. Si enim torpet animus a conditoris sui desiderio, audiat quod dicitur : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto mente tua, et ex toto virtute tua (Matth. xxii, 37).* ^e In odio fortasse labitur proximi? Audiat quod dicitur: *Diliges proximum tuum, sicut te ipsum (Ibid., 39).* Res alienas concupiscit? Audiat quod illic scriptum est: *Non concupisces rem proximi tui (Exod. xx, 17).* De injuria quæ a proximi ore vel facto il-

D editores. Fatetur Gussanv. abesse a mss. et a quibusdam impressis. Videtur esse nota quædam, quæ ex margine in textum irreperserit.

^c Ex his verbis male lectis, Edit. confecerunt, qui ad Redemptoris nostri mysterium.

^d Laud., dicitur.

^e Lyr., ex toto corde tuo.

^f Longip., odio, omisso in.

lata est, ad iram mens accenditur? Audiat quod dicitur: *Non quæreris ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum (Levit. xix, 48).* In carnis concupiscentiam male sauciata mens accenditur? Ne sequatur oculus mentem, audiat quod paulo superius dictum est^a: *Qui viderit mulierem ad concupiscentum eam, 1338 jam mœchatus est eam in corde suo (Math. v, 28).* Contra inimicum forsitan quisquam animum suum relaxare disponit in odium? Audiat quod illic scriptum est: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos (Luc. vi, 35).* Sed is qui aliena jam non rapit, adhuc forsitan sua inordinate retinet? Audiat quod illic dicitur: *Vendite quæ possidetis, et date elemosynam (Ibid., xii, 33).* Infirmitatis animus perfrui desiderat Deo simul et sæculo? Audiat quod illic scriptum est: *Nemo potest duobus dominis servire (Math. vi, 24).* Alius non ad necessitatem sti- pendii, sed^b ad voluntatem desiderii possessa retinet? Audiat quod illic dicitur: *Qui non renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest esse meus discipulus (Luc. xiv, 33).* Quidam enim relinquunt omnia, multi autem etiam possidendo renuntiant, quia sic ad usum possessa retinent, ut eis ex desiderio non succumbant. Torpere quisquam appetit, et laborem subire pro Domino etiam cum prævalet refugit? Audiat quod illic scriptum est: *Qui mecum non colligit, spargit (Ibid. xi, 23).* In collo ergo Ecclesiæ, id est in sacri eloquii prædicatione, quod pro sua munitione et altitudine turri David simile dicitur, mille clypei dependent, quia quot illic præcepta sunt, tot etiam pectoris nostri munimina.

21. Ad servandam itaque innocentiam etiam læsi a proximo perdurare in humilitate festinamus? Abel ante oculos veniat (*Genes. iv, 8*), qui et occisus a fratre scribitur, et non legitur reluctans. Mentis munditia etiam^c in conjugali copula eligitur? Enoch debet imitari, qui et in conjugio positus ambulavit cum Deo, et non inveniebatur, quia transtulit illum Deus (*Ibid. v, 22*). Præcepta Dei festinamus præsenti nostræ^d utilitati præponere? Noe ante oculos veniat, qui, "cura domestica postposita, ex jussione omnipotentis Domini, per centum annos ad arcæ fabricam vixit occupatus (*Ibid. vi, 14*). Subire obedientiæ virtutem nitimur? Aspicere Abraham debemus (*Ibid. xi, 5*), qui, relicta domo, cognatione, patria, obediuit exire in locum quem accepturus erat in hæreditatem, et exiit nesciens quo iret (*Hebr. xi, 8*); qui paratus exstitit ut pro æterna hæreditate dilectum quem acceperat occideret hæredem. Et quia

^a In tota hom. locus hic non laudatur, nisi dicimus unum eundemque contextum conflari ex his verbis et ex superioribus: *Audias quia dictum est antiquis, Math. v, 21, seq., jam adductis.*

^b Laud.; Val. Cl., Longip., *ad voluptatem desiderii.*

^c Land., *cum conjugali.*

^d Idem Cod., *humilitati*, quod minime recipiendum, quantumvis auctoritatem huic Codici conciliat antiquitas.

* Beccensis et Lyr., *qui curando mystica.*

^e Laud., *regendo.*

^A unicum Domino offerre non distulit, universam multitudinem gentium in semine accepit (*Genes. xxii, 19, 17*). Morum simplicitas placet? Isaac ad mentem veniat, quem in omnipotens Dei oculis vita tranquillitas ornavit (*Ibid., xxiv, seq.*). Laboriosa fortitudo, ut obtineri debeat, queritur? Jacob ad memoriam ducatur (*Ibid., xxix, 20; xxx, 29*), qui postquam scivit fortiter servire homini, ad eam quoque virtutem perductus est, ut non potuisset a luctante angelo superari (*Ibid., xxii, 25*). Conamur carnis illecebrem vincere? Joseph ad memoriam redeat, qui, tentante se domina, studuit carnis continentiam etiam cum vita periculo custodire (*Ibid., xxxix, 12, 20*). Unde factum est ut quia membra sua bene noverat regere, ^f regendas quoque omni Aegypto præficeretur. Mansuetudinem atque patientiam obtinere quærimus? Moysen ante oculos ducamus (*Num. xii, 3*), qui, exceptis parvulis ac mulieribus, sexcenta millia armatorum regens, mitis suisse describuntur super omnes homines qui habitabant super faciem orbis terræ. Rectitudinis zelo contra vitia accendi mur? Phinees ante oculos ducatur (*Ibid., xxv, 7, 8, 11*), qui coeuntes gladio 1339 transfigens, et castitati populum reddidit, et iram Dei iratus placavit. De spe omnipotentis Dei præsumere in dubiis quærimus? Josue ad memoriam revocemus (*Josue iii, 5, 8*), qui, dum dubia^g certamina certa mente subiit, ad victoriam sine dubietate pervenit. Jam mentis^h inimicitias ponere cupimus in benignitate animum dilatare? Samuel in cogitationem ducatur (*I Reg. viii, 5*), qui, de principatu dejectus a populo, cum idem populus peteret ut pro eo Domino preces effunderet, respondit dicens: *Absit a me hoc peccatum in Domino, ut cessem orare pro vobis (Ibid., xii, 23).* Culparam quippe vir sanctus perpetrare se credidit, si eis quos adversarios pertulerat usque ad dejectionem, benignitatem gratiae non reddidisset in prece. Qui rursus, cum, jubente Domino, mitteretur ut David ungeret in regem, respondit: *i Quonodo vadam? Inveniet enim me Saul, et occidet me (Ibid., xvi, 2).* Et tamen quia iratum Deum eidem Sauli cognoverat, in tanto se luctu affixerat, ut ei perse Dominus diceret: *Quousque tu Saulēm luges, cum ego illum abjecerim (Ibid., 4)*? Pensemus ergo ejus animum quantus ardor charitatis incenderat, qui et illum flebat a quo timebat occidi. Carevere autem volumus quem timemus? Sollicita nobis mente pensandum est, ne si locum fortasse reperimus, malum pro malo reddamus ipsi quem fugimus.

^f Rothomag. et Lyr., *castitatem populo reddidit.*

^g Ebroic., Rothomag., Lyr., *certamina certamini addidit.*

^h Mendose in Editis, *inimicitias punire.* Hic error, etsi crassus, a prima Edit. in aliis omnibus propagatus est, nemine Editorum attendente ad benignitatem que hic proponitur, non pertinere *inimicitias punire*, neque hoc Samuelis exemplo suaderi. Laud. babet *inimicitias postponere.*

ⁱ Pl. Norm., *quonodo vado?*

David ergo ad memoriam redeat, qui persequenter se regem et inventit ut potuisse occidere, et tamen, in ipsa serendi potestate positus, elegit bonum quod ipse deberet facere, non autem malum quod illa mercabatur pati, dicens : *Absit a me ut mittam manum meam in christum Domini* (*Ibid.*, xxiv, 7; xxvi, 11). Et cum idem Saul post ab hostibus suisset interemptus, eum, quem persecutorem dum viveret pertulit, levit occisum (*II Reg.* 1, 17). Errantibus hujus mundi potentibus libere loqui decernimus? Joannis auctoritas ad animum reducatur, qui, Herodis nequitiam reprehendens, pro verbi recitidine occidi non timuit (*Marc.* vi, 18, 27). Et quia Christus est veritas, ipse ideo pro Christo, quia pro veritate, animam posuit. Carneam jam nostram pro Deo ponere in morte festinamus? Petrus ad mentem veniat (*Act.* v, 41), qui inter flagella gaudet, qui cæsus principibus resistit, qui vitam suam pro vita despicit. Cum mortis appetitu disponimus adversa contemnere? Paulum ante oculos deducamus, qui non solum alligari, sed et uiri paratus pro Christo, non facit pretiosiorem animam suam quam se (*Act.* xx, 22, 24). Succendi cor nostrum igne charitatis querimus? Joannis verba pensamus, cuius omne quod loquitur charitatis igne vaporatur (*I Joan.* 1, seqq.).

22. Quia ergo in voce sacri eloquii cuiuslibet dum querimus munimentum virtutis invenimus, mille clypei dependent ex ea, omnis armatura fortium (*Cast.* iv, 4). Si enim prægnare contra spiritualia nequitiae volumus, in collo Ecclesiæ, quæ nobis sicut David turris erecta est, id est in divino eloquio protectionis arma requiramus, ut ex discretione præcepti, contra vitia sumatur virtus adjutorii. Ecce enim contra aeras polestes festinamus fortes existere? In hac turri armaturam nostræ mentis invenimus, ut inde præcepta conditoris, inde sumamus exempla præcedentium, per quæ contra adversarios nostros **1340** inexpugnabiliter armemur. Dum enim quamlibet virtutem subire appetis, et hanc illic a patribus jam impletam vides, ibi armaturam tuam invenis, per quam contra spiritualia bella muniaris. Dependent in ea quippe mille clypei: si quis pugnare appetit, assumat, et ex ea virtute pectus muniat, et verborum jacula emittat.

23. Et notandum quia ædificata cum propugnacilia suis dicitur. Illoc quippe agunt propugnacula, quod clypei, quia ultraque pugnantem munient. Sed inter ultraque hoc distat, quia clypeum pro nostro munimine ubique volumus movemus; propugnaculo autem defendere nos possumus, sed hoc movere non possumus. Clypeus in manu est, nam propugnaculum non tenetur. Quid ergo inter propugnacula et clypeos distat, nisi quod in sacro eloquio patrum præcedentium et miracula legimus, et virtutes hominum operum audimus? Ibi namque cognoscimus

* Ita omnes MSS. Solus Cod. Rothomag. pro diversa lect. exhibet in margine annotationum, per suam sententiam; quam amplectuntur Edit. Parisienses 1502, 1518, 1551, et Vatic. Gussanv. habet, per suam presentiam.

A quod alias potuit mare dividere, alias solam figere, alias mortuum suscitare, alias paralyticum verbo eriger, alias umbras ægrotos curare, alias per sua semicinctia febribus obviare (*Act.* xix). Qui tamen omnes et patientie longanimitate mites, et zelo restitudinis serventes fuerunt; verbi predicatione divites, similes et misericordie largitatem. Hi itaque quam vera de Deo dixerint testantur miracula, quia talia per illum non facerent, nisi de illo vera narrarent. Et quam pli, quam humiles, quam benigni exsisterint, eorum testantur operationes. Si igitur de Æde tentamur, quam ex illorum prædicatione concepimus, loquentium miracula conspiciamus, et in fide quam ab eis accepimus confirmamur. Quid ergo illorum miracula, nisi nostra sunt propugnacula? Quia et muniri per illa possumus, et tamen haec in manu nostri arbitrii non tenemus, nam talia facere non valimus. Clypeus vero in manu est, et defendit, quia virtus patientie, virtus misericordie, præcedente nos gratia, et in potestate est arbitrii, et a periculo protegit adversitatis. Turris itaque nostra cum propugnaculis suis ædificata est, in qua mille clypei dependent, quia in Scriptura sacra et sub miraculis patrum a joculis adversitatis abscondimur, et conversationis sonetæ munimina etiam in manu operis tenemus. Notandum vero quod limen portæ uno calamo menseratur. Calamus autem in sex cubitis et palmo tenditur, quia videlicet in Scriptura sacra et doctrina perfectæ operationis et initium supernæ contemplationis invenitur. Sin vero porta hoc loco unusquisque prædictor accipitur, limen exterius in porta est vita activa, limen vero interioris vita contemplativa. Per illam quippe ambulator in Æde, per hanc vero festinatur ad speciem. Illa exterius dicit, ut unusquisque bene vivere debeat; ista interior perducit, ut ex beata vita ad gaudia æterna pertingat. Hac nos hodie tractasse sufficiat. Quia enim, transeuntes ad alia, diu per excessum locuti sumus, ea quæ subjuncta sunt lectioni alteri reservemus, reparandi per silentium, sperantes in Verbo, quod vivit et regnat cum Patre in unitate Spiritus sancti, per omnia saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA IV.

Quatuor versibus a nono ad duodecimum allegorice aut moraliter explicatis, absolvitur.

D 1341 1. Vir, cuius erat species quasi species æris, — EZECH. XL, 9: — *Menens est vestibulum portæ octo cubitorum, et frontem ejus duobus cubitis. Ac ne vestibulum extra portam esse credoremus, subdilat:*

Isid. — Vestibulum autem portæ erat intrinsecus.

Quid autem per interioris vestibulum, nisi æternæ vitæ latitudo signatur, quæ modo inter angustias vitæ presentis jam per spem mente concipiatur? De qua per Psalmistam dicitur: *Intrate portas ejus in confessione, atria ejus in hymnis confessionum* (*Psalm.*

* Longip., a periculi... adversitate.

* Species, ut hic opponitur Ædei, significat visionem et comprehensionem, ab antiquo verbo *specie*; unde *aspicio, conspicio*, etc.

tcix, 4). Cum enim peccata nostra per lacrymas confitemur, ^a angustæ vitæ portam ingredimur. Sed cum post hæc ad æternam vitam perducimur, portæ nostræ atria h̄i confessionum laudibus intramus, quia h̄i jam angustia non erit, cum nos lætitia perpetuae festivitatis exceperit. Propter confessionis nostræ angustiam Veritas dicit: *Intrate per angustum portum* (*Math. vii, 13*). Et cum se Psalmista recipi latitudinem gaudii æterni præsumeret, dicebat: *Sicuti in loco spacio pedes meos* (*Psal. xxx, 9*). Ad atrium ergo per portam tendimur, quia ad latitudinem solemnitatis portingitur ab angustia confessionis. Illa itaque gaudia quæ apud David atria, apud Ezechielem vestibulum intrinsecus vocantur. Unde et hoc ipsum vestibulum octo cubitis dicitur mensuratum. Ibi enim omnes recipiendi sunt, qui nunc et in exercitu operis laborant, et ad æternam gaudia per contemplationis gratiam suspirant.

2. Nec immorito mensura vestibuli in octo cubitis ponitur, quia septem diebus universum tempus evolvitur. **Æterna etenim dies**, quæ expleta septem diebus viciſſitudine sequitur, scilicet octava est. Unde etiam Psalmista, resurrectionis diem considerans, quia de extremi judicii distinctione erat locuturus, præmisit titulum, dicens: *In finem Psalmus David pro octava* (*Psal. vi, 1*). Ut enī quam octavam dicceret demonstraret diem illam tremendi terroris, in Psalmi iuchoatione secutus est, dicens: *Domine, ne in ira tua argues me, neque in furore tuo corripias me* (*Ibid., 2*). Modo enim quisquis per flagella corripiatur, et correptionibus emendatur, in mansuetudine corripitur, non in ira. In districto autem illo examinatione omnis argutio atque ^b correptio furor et ira est, quia venia post correptionem non est. Hujus octonarii numeri causa est, quod post Sabbathum Dominus voluit a morte resurgere. Dies quippe dominicus, qui tertius est a morte dominica, a conditione diebus numeratur octavus, quia septimum sequitur. Unde et ipsa vera Redemptoris nostri passio, et vera resurrectio, figuravit aliquid de suo corpore in diebus passionis suæ. Sexta enim feria passus est, Sabbatho quievit in sepulcro, Dominico autem die resurrexit a morte. Præsens etenim vita nobis adhuc sexta est feria, quia ^c in doloribus ducitur, et **1342** in angustiis cruciatur. Sed Sabbatho quasi in sepulcro quiescimus, quia requieuen animæ post corpus invenimus. Dominico vero die, videlicet a passione tertio, a conditione ut diximus octavo, iam corpore a morte resurgimus, et in gloria animæ etiam cum carne gaudebimus. Quod ergo mira Salvator noster fecit in se, hoc veraciter signavit in nobis, ut nos et dolor in sexta, et requies in septima, et gloria excipiatur in octava. Hinc per Salomonem dicitur: ^d *Da partem septem, necnon et octo, quia ignoras quid mali fulgorum sit super terram* (*Eccle. xi, 2*). Partem etenim septem

^a Val. Cl. angustæ vices.

^b Ebroic. felicitatis.

^c Vatic. cum superior. Ed., recipere..... gaudia æterna. Favet Ms. Land.

^d No m., correptione in furore et in ira est.

A simul et octo damus, quando sic ea quæ septem diebus evolvuntur disponimus, ut per hæc ad bona æterna veniamus; ut dum modo caute agitur, postmodum venientis tremendi judicii ira deviletur. Octo itaque cubitis vestibulum mensuratur intrinsecus, quia per lucem quæ post septem dies sequitur, latitudo nobis æternitatis aperitur.

3. Sed nemo ad illam venit, nisi qui hic dilectionem Dei ac proximi devotâ mente tenuerit. Unde et subditur: *Et frontem ejus duobus cubitis*. Frons etenim portæ est honum meritum vitæ præsentis. Sicut enim vestibulum intrinsecus æterna requies debet intelligi, ita per frontem portæ necessæ est qualitatem visibilis vitæ signari. Frons ergo porta duobus cubitis mensuratur, quia quisquis hic dilectionem Dei et B proximi servare studuerit, ipse ad æternitatis atrium pertinget. Vita igitur nostra ut duobus cubitis sit mensurata, tendi quotidie per charitatem debet in amorem Dei simul et proximi. Non est enim charitas vera, si minus a duobus cubitis habet. Unde Moysæ cum per colores vestium, electorum virtutes exprimeret, in ornamento pontificis bis tinctum coccum jubet adhiberi (*Exod. xxviii, 5*). Quid namque per eccum nisi charitas designatur; quæ semper per flammam amoris accenditur? Sed ecclesia bis tingitur, quando non solum ex amore Dei, sed etiam proximi nostra charitas inflammatur. Nam quisquis sic amat Deum, ut commissi sibi proximi curam reliquat, adhuc in eo coactus semel tinctus est. Et quisquis sic amat proximum, ut immutat desiderium C quo flagrare debet ad Deum, non est adhuc in eo color tincturæ geminatus. Debemus ergo et amare eos cum quibus vivimus, et ad illam totis desideriis anhelare in quo veraciter vivamus. Ecce etenim ad fidem atque ad audiendum verbum omnipotentis Domini nos qui religiose indui habita videamur, ex diversa mundi qualitate convenimus, atque ex dissimilibus iniquitatibus in sanctæ Ecclesiæ concordiam congregati sumus, ita ut jam patenter factum esse videatur quo de promissione Ecclesiæ per Iacobam dicitur: *Habitabit lupus cum agno, et pardus cum hædo accubabit* (*Isa. xi, 6*). Nam per sanctæ chartatæ viscera **1343** lupus cum agno habitat, quia h̄i qui in sæculo raptiores fuerunt cum manu misericordia in pace conquiescant. Et parvus cum hædo accepit, quia is qui peccatorum suorum maculis variis fuit, cum eo qui se despiciat et peccatorem fateatur humiliari consentit. Ubi et subditur: *Vitulus et tecum et ovis similes morabuntur* (*Isa. xi, 6*), quia is qui per contritum cor ad quotidianum de Deo sacrificium preparat, et alius qui tanquam leo ex crudelitate se veriter asciebat, et alter qui velut ovis in innocentia sua simplicitate perdurat, in castis sanctæ Ecclesiæ convenerunt. Ecce qualis est charitas, quem diversitates mentium accedit, concremat, conflat, et quasi

^e Rothomag., et Lyr., in fabritibus.

^f Edit omnès, da partes; infra, partes etenim septem. Sequimur unanimi MSS. consensum, cui lasset Vulgata cum aliis versionibus et ipso textu Hebr. Sensus est: da partem, seu portionem, illio septem.

in unam auri speciem reformat. Sed in eo quod se electi sic amant, ad illum necesse est ut festinent, quem aeterno gaudio in caelis videre mereantur. Unus est etenim Dominus ac Redemptor noster, qui et hic electorum suorum corda ad unanimitatem ligat, et ad supernum amorem per interna desideria semper stimulat. Unde et illic subditur: *Et puer parvulus minabit eos* (*Ibid.*). Quis iste est puer parvulus, nisi de quo scriptum est: *Puer natus est nobis, filius datus est nobis* (*Ibid.*, ix, 6)? Qui simul habitantes minat, quia ne in terrenis rebus corda nostra inhæreant, hec per internum desiderium quotidie inflammat. Et hoc ipsum ejus minare est ad suum nos amorem incessanter accendere, ne cum nos vicissim diligimus, mente in hoc exsilio remaneamus, ne quies hujus vitae sic placeat, ut ad oblivionem patriæ perducat, ne delectata mens prosperis torpeat.^a Unde et donis suis flagella permiscet, ut nobis omne quod nos in saeculo delectabat amarescat, et illud incendium surget in animo quod nos semper ad cœleste desiderium b inquietet, excitet, atque, ut ita dicam, delectabiliter mordeat, suaviter cruciet, hilariter contristet. Puer ergo nos parvulus minat, quia is qui paulo minus quam angeli minoratus est per charitatem quam nobis tribuit, in hoc nos mundo mentem figere non permittit. Bis tinctus itaque in nobis coccus est, si et hic proximos nostros sicut nos diligimus, et ad auctorem omnium cum ipsis quos diligimus festinamus. Si igitur vita nostra de perfecta charitate bis tingitur, frons in nobis porta duobus cubitis mensuratur. Sive igitur doctor, seu sacrum eloquium, vel certe fides portæ nomine signetur, in mensura utriusque cubiti charitas non inconvenienter accipitur, quam ille vero prædicat qui Dei ac proximi amorem docet; et ipsa est certa scientia, quam charitas adficit; et fides robusta est, quæ se in dilectione Dei ac proximi exercet. Sequitur:

VERS. 10. — *Porro thalami portæ ad viam Orientalem, tres hinc, et tres inde, et mensura una trium.*

4. Quid thalami, quid via Orientalis designet, jam superius diximus (*Hom.* 3, n. 8 et seqq.), nec replicare ea latius necessarium putamus. Sed quærendum nobis est quid est quod dicitur, *Tres hinc, et tres inde*. Thalami quippe juxta viam Orientalem sunt corda ferventium in amore Dei. Et sive hi qui electi in testamento veteri fuerunt, sive qui in testamento novo secuti sunt, nimirum constat quia omnes ex amore Trinitatis accensi sunt. Neque enim vere Deum diligenter, si ejusdem Trinitatis, que Deus est, gratiam non acceperint. Juxta viam ergo 1344 Orientalem tres hinc et tres inde sunt thalami, quia dum inter veteres et novos patres Dominus incarnari dignatus est, quasi in medio thalamorum via Orientalis apparuit, qui thalami ad veram virtutum speciem in Trinitatis sunt cognitione decorati. Sin vero ad virtutes electorum eundem numerum referamus,

^a Ebroic. et Val. Cl., unde et Dominus suis.

^b Laud. et Longip., inquietet et excitet, atque. In omnibus Excusis, in quiete excitet, atque, reluctantibus MSS.

A tres sunt virtutes, sine quibus is qui aliquid operari jam potest, salvari non potest, videlicet fides, spes, charitas. Et quia eadem fides, spes, et charitas in antiquis patribus ^c quæ in novis doctoribus fuit, juxta Orientalem viam tres hinc, et tres inde thalami describuntur.

5. Vel certe quia tres patrum veterum distinctio-nes fuerunt, tres quoque novorum sub gratia sequuntur. Vetus quippe populus habuit patres ante legem, ac deinde in lege, et postmodum prophetas. In novo autem populo prius Hebræorum primitæ crediderunt, postmodum plenitudo gentium in fide secuta est, ac deinde in fine saeculi Hebræorum reliquæ salvantur (*Rom.* ix, 27). Quia ergo incarnatione Domini et ex superiori parte patres ante legem, patres in lege, atque ad extremum prophetas habuit, et ex posteriore fideles ex Hebræis, fideles ex gentibus, ac postmodum Hebræorum reliquias colliget, Orientalis via tres hinc et tres inde thalamos habere memora-tur. Sed hoc quoque non inconvenienter accipimus, si tres esse fidelium ordines dicamus. Sive namque in veteri, seu in novo testamento, alias est ordo prædi-cantium, alias continentium, atque alias bonorum conjugum. Unde et idem propheta in superiori parte tres viros liberatos vidit: Noe, Daniel et Job (*Ezech.* xiv, 14); in quibus videlicet tribus prædicatores, continentes et conjugati signati sunt. Nam Noe arcum in undis rexit, atque ideo figuram rectorum tenuit (*Genes.* vii, 1, 2, seq.). Daniel in aula regia abstinen-tiæ deditus fuit, et idcirco vitam continentium C signavit (*Dan.* i, 16). Job vero in conjugio positus, et curam domus propriæ exercens, placuit Deo, per quem digne bonorum conjugum ordo figuratur (*Job.* i, 8). Quia ergo etiam ante Mediatoris adventum, et prædicatores, et continentes, ac boni conjugati fue-runt, qui eundem ejus adventum præstolati sunt, et magna hunc siti desiderii videre cupierunt, et post-modum prædicatores, et continentes, ac boni conju-gati, sicut cernimus, existunt, qui Redemptorem nostrum non jam desiderant incarnandum, sed in majestatis suæ gloria contemplandum, Orientalis via tres hinc, et tres inde thalamos habet, juxta Psalmistæ vocem, qui de eadem via, videlicet Re-demptore nostro, dicit: *In circuitu ejus a taberna-cula ejus* (*Psal.* xvii, 12).

D 6. Sed pensandum nobis est sollicita intentione quod dicitur, quia *mensura una trium*. Cum enim longe sit a continentibus et tacentibus excellentia prædicatorum, et valde a conjugatis distet eminentia continentium, quid est quod una mensura dicitur trium? Conjugati quippe quamvis et bene agant, et omnipotentem Deum videre desiderent, domesticis tamen curis occupantur, et necessitate cogente, in utroque mentem dividunt. Continentes autem ab hu-jus mundi ^d actione remoti sunt, et voluptatem car-nis etiam a licto conjugio restringunt, nulla conju-

^c Laud., atque in novis doctoribus.

^d Editi, tabernaculum.

^e Plur. MSS., occupatione.

gis, **1345** nulla filiorum cura, nullis noxiis ac dif-
ficilibus rei familiaris cogitationibus implicantur.
Prædicatores vero non solum se a vitiis coercent,
sed etiam alios peccare prohibent, ad fidem ducunt,
in studio bone conversationis instruunt. Quomodo
ergo una eorum mensura est, quorum vita æqualitas
una non est? Sed mensura una trium est, quia etsi
in eis meritorum magna est diversitas, tamen distan-
tia in fide in qua tenduntur non est. Nam eadem fides
quæ istos solidat in maximis, illorum infirmitatem
continet in parvis. Vel certe trium una mensura
est, quia in retributione ultima quamvis eadem di-
gnitas omnibus non sit, una tamen erit omnibus vita
beatiudinis. Unde et per semetipsum Dominus dicit:
In domo Patris mei mansiones multæ sunt (Joan. xiv. 2).
Sed tamen qui in vineam ducti sunt, quamvis diver-
sis horis venerint, unum denarium perceperunt
(Malth. xx, 9). Quia itaque ratione convenienter man-
siones multæ cum uno denario, nisi quia diversæ
quidem beatorum civium dignitates erunt, sed tamen
una quies æternæ retributionis? Nam etsi dispar erit
meritum singulorum, non erit diversitas gaudiorum,
quia etsi alter minus atque aliis amplius exsultat,
omnes tamen unum gaudium de conditoris sui vi-
sione laetificat.

7. Hoc quoque est, sive de veteribus, seu de novis
patribus sentiendum, quia Orientalis via cum tres
hinc et tres inde thalamos habeat, mensura una
trium est, quoniam ipsa fides atque ipsum meritum
tenuit corda præcedentium quæ replevit corda se-
quentium sub testamento novo positorum, sicut et
per Paulum dicitur: *Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi, propter quod locutus sum (Psal. cxv, 1); et nos credimus, propter quod et loquimur (II Cor. iv, 13).* Spiritales quippe
illi patres omnipotentem Deum Trinitatem ita esse
crediderunt, sicut eamdem Trinitatem novi patres
aperte locuti sunt. Isaías namque audivit angelica
agmina in celo clamantia: *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus sabaoth (Isai. vi, 3).* Ut enim personarum
trinitas monstraretur, tertio sanctus dicitur;
sed ut una esse substantia Trinitatis appareat, non
Domini sabaoth, sed Dominus Deus sabaoth esse
perhibetur. Quod David quoque similiter sentiens,
ait: *Benedic nos Deus, Deus noster, benedic nos Deus (Psal. lxvi, 8).* Qui cum tertio dixisset Deum,
ut unum esse hunc ostenderet, subuidit: *Et meuant eum omnes fines terra.* Paulus quoque loquitur dic-
ens: *Quoniam lex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia (Rom. xi, 56).* Ex ipso, videlicet ex Patre;
per ipsum, per Filium; in ipso autem, in Spiritu
sancto. Qui cum ipsum tertio dixisset, adjunxit: *Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen (Ibid.).* Qui enim
non dixit, ipsis, sed ipsi, dicendo ter ipsum, ^b dis-
tinxit personas, et subjungendo *Ipsi gloria*, non di-
visit substantiam. Quia itaque una est veterum ac

A novorum patrum fides, recte thalamorum describi-
tur mensura una trium. Quod verbis aliis replicatur
cum subditur:

Ibid. — Et mensura una frontium ex utraque parte.

8. Ex utraque enim parte est una mensura fron-
tium, quia patres nostri vel prius a veteri, vel nunc
a novo testamento venientes, in una Mediatoris fide
conveniunt. Qui pro eo quod charitate pleni sunt,
1346 carnem suam abstinentia edomant, corda
audientium prædicationis lumine illustrant, signa
faciunt, virtutes operantur, per hoc quod eorum
bona nobis foris innotescunt, non immerito hujus
cœlestis ædificii frontes vocantur. Omne enim
quod nunc in aperto ostenditur, frons est, ut illud
B sit vestibulum ædificii, quod nobis interius reservatur.
Unde et sanctæ Ecclesiæ in Canticis cantico-
rum dicitur: *Sicut cortex mali punici genæ tuæ, absque occultis tuis (Cant. vi, 6).* Genæ quippe sunt sanctæ
Ecclesiæ spirituales patres, qui nunc in ea miraculis
coruscant, et velut in ejus facie venerabiles appa-
rent. Cum enim videmus multos mira agere, ven-
tura prophetare, mundum perfecte relinquere, co-
lestibus desideriis ardore, sicut cortex mali punici
sanciæ Ecclesiæ genæ rubent. Sed quid istud est
omne quod miramur in illius rei comparatione de
qua scriptum est: *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligenteribus se (I Cor. ii, 9; Isai. LXIV, 4).* Bene
ergo, ^acum miraretur genas Ecclesiæ, subuidit:
Absque occultis tuis (Cant. vi, 6). Ac si aperte dice-
retur: Ea quidem quæ in te non latent magna
sunt, sed illa ^b valde ineffabilia, quæ latent. Se-
quitur:

*Vers. 11. — Et mensus est latitudinem liminis portæ decem cubitorum, et longitudinem portæ tredecim cu-
bitorum.*

9. Multa superius de portæ significatione jam di-
ximus, sed unum tenere aliquid debemus per quod
possit et cætera lectoris prudentia penetrare. Dictum
quippe est per portam Scripturam sacram posse
figurari. Sed hoc nobis modo laboriose discutiendum
est, cur latitudo liminis portæ decem' cubitis, et lon-
gitudo portæ tredecim mensuratur. Hoc autem loco
longitudo portæ altitudo dicitur, sicut nos longæ
D statuæ dicimus quem altum videmus. Nam longi-
tudo portæ dici in transversum non potest, cuius
latitudo ^d per decem cubitos demonstratur. Quid ergo
latitudo liminis portæ, nisi lex testamenti veteris
fuit, et longitudo portæ, nisi gratia testamenti novi?
Quia videlicet Scriptura sacra dum per testamentum
vetus crimina operum compescuit, dari decimas
præcepit (Deut. XII, 6), quasi per mandata humilia
in liminis latitudine jacuit. Seil dum per testa-
mentum novum cogitationes pravas coercuit, de-
relinqui omnia, et pro Deo vitam corporis jussit

^a Ebrolc. et Lyran., occupantur.

^b In Editis, distinxit per personas, ubi per re-
fundat.

^c Vatic. et Gussany., inæstimabilia.

^d Laud., per decem cubita.

cum praesenti seculo despici (*Math. xv, 19; Marc. vii, 21; Luc. ix, 24*). quasi porta nostra in longitudinis altitudinem surrexit. Minor quippe præcepta Israelitico populo per legem data sunt: unde et eidem populo Moyses in campo locutus est (*Exod. xix, 7, seq.*). Altiora Dominus sanctis apostolis dedit, unde et eos de mandatis vita in monte docuit. Dum vero Redemptor noster per Evangelium dicit: *Nolite putare quoniam veni solvere legem aut prophetas; non veni solvere, sed adimplere* (*Math. v, 17*). Adimplere enim venerat legem qui legis justitiae gratiam addidit, ut quod illa jubebat in minime, ipse perfici adjuvaret in summis, et quod illa coercedbat ab opere, ipse resecaret a corde. Intellexit ergo lex, quæ in latitudine jacuit, in altitudinem surrexit. Ipsa enim Dei cognitio quæ apud illum in spiritualibus patribus fuit, nota omni Hebreorum populo non fuit. Nam omnipotentem Deum, sanctam videlicet Trinitatem, cum prophetæ prædicarent, **1347** populus ignorabat; solum Decalogum ^a tenebat in lege, fidem Trinitatis nesciens. Mensuratur ergo latitudo liminis porta decem cubitis, quia durus ille populus, ^b subtilitatem fidei ignorans, mandatis serviebat Decalogi. Mensuratur vero longitudine portæ tredecim cubitis, quia per testamentum novum in corde fidelis populi super mandata Decalogi, quæ verius custodit, ^c cognitio Trinitatis crevit. Et eo mandata legis perficit, quo Trinitatem esse omnipotentem Dominum credit.

10. Obi et quæri rationabiliter potest cur istam latitudinem liminis portæ, quam superius dixerat uno calamo mensurari, inferius subjunxit quod decem cubitis mensuretur, ac deinde subditur quod longitudine portæ tredecim sit cubitis mensurata. Unus etenim calamus, sicut jam saepe dictum est, sex cubitos habet et palmum, decem vero cubiti jam mensuram suam super calatum tenent, tredecim vero amplius quam decem. Quid est ergo quod prius uno calamo limen portæ, postmodum latitudo ejus decem cubitis, ad extremum quoque longitudine portæ tredecim mensuratur, nisi quod sancti patres, quos per sanctam Scripturam ante legem fuisse cognoscimus, unum quidem omnipotentem Deum, sanctam videlicet Trinitatem esse neverunt, sed eamdem Trinitatem quam cognoverunt aperte minime prædicaverunt? Qui ejus jussionibus obedientes, et vita munditiam conservantes, quasi in sex cubitis calami habuerunt perfectionem operis, et saepe angelos videntes habuerunt palmum contemplationis. Data autem lege, radix ille Hebreorum populus mandata

^d Decalogi servare conatus est, sed tamen de cognitione sanctæ Trinitatis eruditus non est. Et quoniam haec spiritu'les patres perfecte cognovissent, multitudine tamen magna Synagogæ nec invenire mysterium Trinitatis potuit, nec querere ^e scivit.

11. Superveniente autem gratia per testamentum novum, omnis fidelis populus unus Deum Trinitatem esse cognovit, et virtutem Decalogi in ejus agnitione complevit. Prius ergo limen portæ mensuratur calamo uno, postmodum latitudo ejus cubitis decem, atque ad extremum longitudine portæ cubitis tredecim, quia et sanctis patribus ante legem activa et contemplativa vita non desuit, et sub legis Decalogo populus ^f divinæ substantiæ mysterium nesciens, in mandatorum latitudine servivit. Et nunc sub gratia, custoditis verius Decalogi præceptis, omnis qui ad fidem venerit sanctæ Trinitatis mysterium cognoscit.

12. Qua in re hoc quoque nobis sciendum est quia et per incrementa temporum crevit scientia spiritualium patrum. Plus namque Moyses quam Abraham, plus prophetæ quam Moyses, plus apostoli quam prophetæ in omnipotentis Dei scientia eruditissunt. Fallor si hæc ipsa Scriptura non loquitur: *Pertransibunt, inquit, plurimi, et multiplex erit scientia* (*Dan. xi, 4*). Sed hæc eadem quæ de Abraham, Moysi, prophetis et apostolis diximus, ex ejusdem Scriptura **1348** verbis, si possumus, ostendamus. Quis enim nesciat quia Abraham cum Deo locutus est (*Genes. xii, seq.*)? et tamen ad Moysen Dominus dicit: *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob, et nomen meum Adonai non indicari eis* (*Exod. vi, 3; Ibid., iii, 6*)? Ecce plus Moysi quam Abraham innotuerat, qui illud de se Moysi indicat quod se Abraham non indicasse narrabat. Sed videamus st prophetæ plus quam Moyses divinam scientiam apprehendere potuerunt. Certe Psalmista dicit: *Quomodo dilexi legem tuam, Domine? tota die meditatio mea est* (*Psal. cxviii, 97*). Atque subjunxit: *Super omnes docentes me intellexi; quia testimoniu tua meditatio mea est* (*Ibid., 99*). Et iterum: *Super seniores intellexi* (*Ibid., 100*). Qui ergo legem meditari se memorat, et super omnes docentes se ac super seniores intellexisse testatur, quia divinam scientiam plus quam Moyses accepere manifestat. Quomodo autem ostensuri sumus quia plus sancti apostoli edicti sunt quam prophetæ? Certe Veritas dicit: *Multi reges et prophetæ voluerunt videre quæ videtis, et audire quæ auditis, sed non viderunt* (*Luc. x, 24*). Plus ergo quam prophetæ de divina scientia neverunt, quia quod illi solo spiritu viderunt, isti etiam corporaliter

^a Edili omnes, tenebat in fide legem Trinitatis, adversantibus MSS. Anglie., Norm., etc., immo ipso sensu.

^b Val. Cl. cum Norm., sublimitatem.

^c Eborac., cognitionem Trinitatis credit.

^d Val. Cl., studuit.

^e Suess., divinæ cognitionis. Porro quod hic sanctus Doctor div. substantiæ mysterium appellat, Trinitas est quam sic revealatam patriarchis supra do-

cuit, num. 7, ut tamen a populo Judaico ignoraretur. Vide num. 9 sup. et 10, seq. Hinc, quando num. 4 ait omnes electos etiam veteris test. ex amore Trinitatis accensos esse, explicandus est de gratia utrisque electis, per Trinitatem, et si non explicite cognitam ab omnibus, collata, ut amore ferventer. Patet sancti Doctoris mens ex verbis immediate subsequentiis; neque enim vere Deum diligenter, si ejusdem Trinitatis quæ Deus est, gratiam non accepissent.

viderunt. Impleta itaque est ea, quam superius diximus, Danielis sententia : *Quia pertransibunt plurimi, et multiplex erit scientia* (*Dan. xii, 4*). Mensura ergo calami, qui est sex cubitorum et palmi, ducatur ad cubitos decem; et mensura decem cubitorum ad extremum surgat in tredecim, quia quanto mundus ad extremitatem ducitur, tanto nobis æternæ scientiae aditus largius aperitur. Sequitur :

VERS. 12. — *Et marginem ante thalamos cubiti unus.*

13. Sicut saepe diximus, thalami corda electorum sunt, omnipotentis Dei amore ferventia. Quid ergo per marginem ante thalamos, nisi fides exprimitur? quia nisi prius ipsa teneatur, nullo modo ad spiritalem amorem pertingitur. Non enim charitas fidem, sed fides charitatem præcedit. Nemo enim potest amare quod non crediderit. Margo itaque est ante thalamos, fides ante ardorem charitatis, quia, sicut dictum est, nisi ea quæ audis credideris, ad amorem eorum quæ audieris nullatenus inflamaberis. Sed margo ante thalamos cubiti unus est, quia tunc fides corda audientium in amore Deo copulat, quando per errores et schismata divisa non est, sed in unitate perdurat, ut videlicet margo unius cubitus audientis animum ad thalamum perducat, quia cœlestis sponsi speciem quam hic prædicat postmodum in cœlestibus demonstrat. Ubi et bene subditur:

Ibid. — *Et cubitus unus b finis utrinque.*

14. Utrinque autem dicitur, ac si dicatur utriusque, scilicet limini et portæ. Per latitudinem quippe liminis et longitudinem portæ vetus ac novum testamentum diximus designari. Ad extremum vero additur quod cubitus unus sit finis utrinque, quia videbatur et testamentum vetus omnium nobis Mediatorem Dei et hominum uniuersitatem, et testamentum novum eundem nobis **1349** nuntiat in æterna claritate venturum, quem jam pro nobis cognovimus incarnatum. Cubitus ergo unus ^c finis utrorumque est, quia et quem lex prædixit in carne apparuit, et ipse quem nunc Testamentum Novum loquitur, in gloria maiestatis apparebit. Et tunc utrorumque finis erit, cum visus in divinitatis suæ potentia, omnia quæ sunt prædicta compleverit. Scriptum namque est : *Finis legis Christus ad justitiam credendi* (*Rom. x, 4*). Finis videlicet, non qui consumit, sed qui perficit. Tunc etenim legem perficit, cum, sicut lex prædicterat, incarnatus apparuit. Sed adhuc de eius iudicio multa Novum Testamentum loquitur, adhuc multa de regno illius narrat, quæ nondum videmus impleta. Ecce quotidie Evangelium legitur, ventura vita prædicatur. Tunc ergo erit et novi testamenti finis, cum ea quæ de se promisit Dominus compleverit.

15. Finietur vero testamentum novum, quia per-

A scietur. Nam cum ipse de quo loquitur vijsus fuerit, ejusdem testamenti verba cessabunt. Unde et sanctæ Ecclesiæ veri luminis diem quasi tempus vernale præstolanti, persponsi vocem dicitur : *Surge, propria amica mea, columba mea, formosa mea, et veni. Jam enim hiems transiit, imber abiit et recessit, flores appaserunt in terra* (*Cant. ii, 10, 11*). Sive enī sancta Ecclesia, seu unaquæque electa anima, coelesti sposo est amica per amorem, columba per spiritum, formosa per morum pulchritudinem. Quæ cum jam de corruptione carnis educitur, ei procul dubio hiems transit, quia præsentis vitæ torpor abscedit. Imber quoque abit et recedit, quia cum ad contemplandum in sua substantia omnipotentem Deum educitur, jam verborum guttæ necessariae non erunt, ut pluvia B debeat prædicationis infundi. Nam quod minus audire potuit, amplius videbit. Tunc apparent flores in terra, quia cum de æternæ beatitudinis vita quædam suavitatis primordia prægustare anima cooperit, quasi jam in floribus odoratur exiens, quod postquam egressa fuerit, in fructu uberiori habebit. Unde et illic subditur : *Tempus putationis advenit* (*Ibid., ii, 12*). In putatione quippe sarmenta sterilia reciduntur, ut ea quæ prævalent uberioris fructum ferant. Nostræ itaque putationis tempus tunc advenit quando infructuosam ac noxiā corruptionem carnis deserimus, ut ad fructum animæ pervenire valeamus. Qui fructus nobis erit uberrimus, visio unius. Cubitus ergo unus est finis utrinque, quia unus est ille qui dixit : *Singulariter sum ego donec transeam* (*Psal. cxl, 10*). C Qui solus cum Patre et sancto Spiritu præsedit in celo, sicut passer unicus in ædificio (*Psal. ci, 8*). Quemadmodum implevit legem per mysterium incarnationis et perfectæ humanitatis suæ, ita testamenti novi promissa impleturus est per ostensam gloriam claritatis suæ.

16. Ille unum nobis cubitum mensura quoque arcæ locuta est. Arca enim, quæ trecentis cubitis fieri in longitudine jussa est, sexaginta vero in latitudine, triginta autem in altitudine (*Genes. vi, 15*), in uno est cubito consummata. Quid enim per arcam nisi sancta Ecclesia figuratur, quæ inferius ampla est, superius angusta? Quæ a trecentis, et sexaginta, ac triginta cubitis ad unum cubitum colligitur, quia ab ea latitudine quam sancta Ecclesia in membris suis adhuc instrimantibus habet **1350** paulisper angustata, et in altum proficiens, ad unum tendit. Ipsa enim ratio exigit ut credamus quod in illa arcæ latitudine omnes bestiæ, cuncta quadrupedia atque reptilia in inferioribus fuerint, homines atque volatilia nimis in superioribus. Juxta superiorem etenim partem fenestra fuit in latere, de qua corvum et columbam dimisit homo, ut si jam diluvii transissent aquæ, cognosceret. Et quia arca eadem in uno fuit cubito consummata, homines et volatilia juxta cubi-

^a Exensi, cœlestis spiritus. Quibus contradicunt omnes M.s. nostri.

^b Laud. et Longip., finis utrumque. Utramque autem. Fortasse, utramque, pro utrumque, ut in

Excusis.

^c In plur. Norm. et al., pro utrumque, legilar utrinque, hic et infra.

tum fuerunt. Recte itaque per arcam universa Ecclesia designatur, quæ adhuc in multis suis carnibus lata est, in paucis spiritualibus angusta. Et quia ad unum hominem, qui est sine peccato, colligitur, quasi in uno cubito consummatur.

17. Videmus etenim multos intra ejusdem sanctæ Ecclesiæ sinum in superbia erigi, in carnis voluptate dissolvi, acquirendis terrenis rebus inhiare, imperante avaritia maria transire, deservire iracundiae, jurgiis vacare, proximos quos præalent ludere. Sed quia eos adhuc sancta Ecclesia tolerat ut convertantur, quasi in arcæ latitudine deorsum bestiae morantur. Videmus alios jam aliena non querere, illatam injuriam æquanimiter portare, rebus propriis esse contentos, humiliter vivere. Sed quia isti jam pauci sunt, angustatur arca. Alios autem conspiciimus etiam possessa relinquere, nullum terrenis rebus studium dare, inimicos diligere, carnem a cunctis voluptatibus domare, motus omnes sub rationis judicio premere, per cœleste desiderium contemplationis penna sublevare. Sed quia tales quique valde rari sunt, ^b jam arca juxta cubitum duciur, ubi homines et volatilia continentur. Quæratur tamen si quis in eis esse valeat sine peccato, et nullus invenitur. Quis itaque homo sine peccato est, nisi ille qui in peccatis conceptus non est? In uno ergo cubito consummatur arca, quia unus est auctor et Redemptor sanctæ Ecclesiæ sine peccato, ad quem et per quem omnes proficiunt, qui se esse peccatores neverunt. Dicatur itaque de limine et porta: *Et cubitus unus, finis utrinque, quia cum unus Mediator Dei et hominum homo Christus Jesus in maiestate sua apparuerit, omnia utriusque testamenti quæ prædicta et promissa sunt complebit.*

18. Siu vero utraque hoc loco marginem ac thalamos memorat, neque hoc ab hac sententia abhorret, quia cum majestas Redemptoris nostri nobis fuerit ostensa, finitur fides, cum jam cœperit videre homo quod creditit. Et ad finem suum pervenient thalami, quia corda fidelium incomparabiliter longe quam modo sunt, in amore illius perficiuntur. Cubitus ergo unus finis utrinque est, quia unius Domini et Salvatoris visio in electis suis fidem finit, et charitatem perficit.

19. Considerare libet qui nos sumus qui ista tractamus. Certe ex gentibus venimus, certe parentes nostri lignorum ac lapidum cultores fuerunt. Unde ergo hoc nobis, ut ea quæ nunc usque ^b Hebrei nesciunt Ezechielis prophetæ tam profunda mysteria rimemur? Agamus ergo gratias uni, qui cuncta quæ de eo in sacro eloquio scripta sunt opere implevit, ut quæ intelligi audita non poterant, visa panderentur. Ibi quippe incarnatione, ibi passio, ibi mors, ibi resurrectio, ibi **1351** ascensio illius continetur. Sed quis nostrum hæc audita crederet, nisi facta cognovisset?

^a Ita omnes MSS. a quibus Excusi recedentes habent, in arca juxta cubitum ducuntur.

^b Obscuritatem Ezechielis prophetæ, maxime in visione hic explicata, fatentur Hebrei, ut in præfa-

A Signatum ergo librum, sicut in Joannis Apocalypsi legitur (Apoc. v, 3, 5), quem aperire et legere nemo poterat, leo de tribu Juda aperuit, quia omnia ejus nobis mysteria in sua passione ac resurrectione patescunt. Et per hoc quod infirmitatis nostræ mala pertulit, suæ nobis potentie et claritatis bona monstravit.

20. Caro enim factus est, ut nos spiritales faceret; benigne inclinatus est, ut levaret; exiit, ut introduceret; visibilis apparuit, ut invisibilia monstraret; flagella pertulit, ut sanaret; opprobria et irrisiones sustinuit, ut ab opprobrio æterno liberaret; mortuus est, ut vivificaret. Agamus ergo gratias vivificanti et mortuo, et ideo amplius vivificanti, quia mortuo. Unde bene salutem nostram, et passionem illius Isaías contemplatus ait: *Ut faciat opus suum, alienum opus ejus; ut operetur opus suum, peregrinum est opus ejus ab eo* (Isai. xxviii, 21). Opus etenim Dei est animas quas creavit colligere, et ad æternæ lucis gaudia revocare. Flagellari autem **1352** atque sputis illini, crucifigi, mori, atque sepeliri, non hoc in sua substantia opus Dei est, sed opus hominis peccatoris, qui hæc omnia meruit ^c per peccatum. *Sed peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum* (I Petr. ii, 24). Et qui in natura sua manet semper incomprehensibilis, in natura nostra comprehendi dignatus est ac flagellari, quia nisi ea quæ erant infirmitatis nostræ susciperet, nunquam nos ad suæ fortitudinis potentiam sublevaret. Ut ergo faciat opus suum, alienum opus ejus; et ut operetur opus suum, peregrinum est opus ejus ab eo, quia incarnatus Deus, ut nos ad suam justitiam colligeret, dignatus est pro nobis tanquam peccator homo vapulare. Et alienum opus fecit ut facheret proprium, quia per hoc quod infirmans mala nostra sustinuit, nos qui creatura illius sumus, ad fortitudinis suæ gloriam perduxit, in qua vivit et regnat cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA V.

Ab extrema duodecimi versus parte ad decimum septimum, Ezechielis cap. quadragesimum exponitur, ac de contemplatione præseruum disseritur.

1351 1. Memoratis superius thalamis, propheta subjungit, quia thalani sex cubitorum erant hinc et inde. Quia in re magna nobis quæstio generatur, cur superius thalamum uno calamo mensuratum dixit, quem videlicet calatum sex cubitos et palmum habere prohibuit, atque inferius thalamos sex solummodo dicit cubitis mensurari. Si enim non calamo, sed sex cubitis mensurantur, palmus deest, qui superius in mensura calami dicebatur adesso. Sed si thalami sunt sensus atque cogitationes fidelium, in quibus castæ animæ conditori suo in amore junguntur, et per sex cubitos perfecta operatio, per palmum vero

tione attigimus, num. 2.

^a Ita melius MSS. quam Editi, quæ habent illiniri.

^b Val. Cl. cu[m] Norun., pro peccato.

inchoatio contemplationis exprimitur, sanctæ universitatis Ecclesiæ debemus membra conspicere, et citius invenimus quia sunt in ea thalami uno calamo, et sunt alii sex tantummodo cubitis mensurati. Nam fideles quidam in illa omnipotentem Deum profita amant, ut et in opere perfecti sint, et in contemplatione suspensi. Illi profecto calatum in mensura habent, quia et sex cubitos operationis, et palmum contemplationis possident. Quidam vero omnipotentem quidem Deum diligunt, et perfecte in bonis operibus exercentur, sed tamen contemplari ejus magnitudinem subtiliori intellectu nesciunt. Amant autem, sed investigare gaudia ejus claritatis ignorant. Hi itaque sex cubitos habent et palmum non habent, quia ei jam per amorem juncit sunt, sed ex contemplatione disjuncti. Qui tamen thalami post commemorationem cubiti unius hinc et inde esse referuntur, quia videlicet in amore **1352** auctoris ac Redemptoris nostri fideles animæ et ex Judaico populo et ex gentilitate convererunt.

2. Unde et idem Redemptor noster, cum, *Asellum sedens, Jerusalem tenderet*, sicut evangelista testatur, *multi vestimenta sua straverunt in via; alii autem frondes cædebat de arboribus, et sternebant in via; et qui præbant et qui sequebantur clamabant, dicentes: Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini* (*Harc. xi, 7, seq.*). Salvator enim noster asellum sedens Jerusalem tendit, quando uniuscujusque ^a fidelis animam regens, videlicet jumentum suum, ad pacis intimæ visionem ducit. ^b Jumentum sèdet etiam cuui sanctæ Ecclesiæ universaliter præsidet, eamque in supernæ pacis desiderium accedit. Multi autem vestimenta sua in via sternunt, quia corpora sua per abstinentiam dominant, utei iter ad mentem parent, vel exempla bona sequentibus præbeant. Alii autem ramos vel frondes de arboribus cædunt et sternunt in via, quia in doctrina veritatis verba atque sententias patrum ex eorum eloquio decerpunt, et hæc in via Dei ad auditoris animum venientes humili prædicatione submittunt. Quod indigni quoque et nos modo facimus. Nam cum patrum sententias in sermone exhortationis assumimus, frondes de arboribus cædimus, ut has in via Dei omnipotentis sternoamus. Sed qui præbant et qui sequebantur clamabant: *Hosanna. Præcessit quippe Judaicus populus, secutus est gentilis. Et quia omnes electi, sive qui in Iudea esse potuerunt, sive qui nunc in Ecclesia existunt, in Mediatorem Dei **1353** et hominum crediderunt et credunt, qui præeunt et qui sequuntur Hosanna clamant. Hosanna autem Latina lingua, salva nos dicitur. Ab ipso enim salutem et priores quæsierunt,*

^a Vitiœ vulgati omnes, *fidelis anima, regens. Juxta quam lectionem anima non regitur a Christo, quod dicere scopus est sancti Doctoris, sed ipsa regit; sive ruit comparatio ducta a Christo super asinum sedente. Ceterum hic modus loquendi, *sedens asellum, Gregorio familiaris* est. Restituimus hunc locum ex omnibus. Ms. nostris et Anglicis.*

^c Itujus phrasis Gregorianæ jam meminimus in not. ^c (col. nobis 537 tom. LXXV), l. 1 Moral., n. 23. Quam

A et præsentes querunt; et benedictum quæ venit in nomine Domini confitentur, quoniam una spes, una fides est præcedentium atque sequentium populorum. Nam ^c sicut illi exspectata passione ac resurrectione ejus sanati sunt, ita nos præterita passione illius ac permanente in sæcula resurrectione salvamur. Quem enim priores nostri ex Judaico populo crediderunt atque amaverunt venturum, hunc nos et venisse credimus et amamus, ejusque desiderio accendimur, ut eum facie ad faciem contemplemur. Thalami ergo ejus hinc et inde sunt, quia corda amantium fidem quæ in illo est et a priori parte sæculi et ab ultima complectuntur. Sequitur:

Vers. 13. — *Et mensus est portam a tecto thalami usque ad tectum ejus, latitudinem viginti et quinque cubitorum.*

B 3. Sæpe jam diximus, portam fidem, et per eamdem fidem ipsum Dominum ac Redemptorem nostrum, Mediatorem Dei et hominum Jesum Christum posse signari, quia per fidem quæ in eo est introitus ad vitam patet. Sed etiam Scripturam sacram, quæ nobis eamdem ipsam fidem in Redemptoris nostri intellectum aperit, non in merito portam accipimus, quia, ea ut oportet cognita, ad intelligenda invisibilia intramus. Si igitur hoc in loco, ut prædictum, porta Scriptura accipitur, querendum est quid per tectum thalami, quid per tectum portæ signetur. Sed habet thalamus lectum, quia opera est mens amantium, et adhuc fervor amoris in occulto est. Habet quoque et porta lectum, quia Scriptura tota quidem propter nos scripta est, sed non tota intelligitur a nobis.

C 4. Multa quippe in illa ita aperte scripta sunt, ut pascant parvulos; quædam vero obscurioribus sententiis velantur, ut exerceant fortis, quatenus cum labore intellecta plus grata sint. Nonnulla autem ita in ea clausa sunt, ut dum ea non intelligimus, agnoscentes infirma nostræ cætitatis, ad humilitatem magis quam ad intelligentiam proficiamus. Sunt enim quædam quæ ita de coelestibus loquuntur, ut solis illis supernis civibus in patria sua persistentibus pateant, neendumque nobis peregrinantibus reserentur. Nam si quis ad urbem incognitam pergens multa de illa in via audiat, quædam quidem ex ratione colligit, quædam vero, quia neendum videt, nullo modo cognoscit; ipsi vero cives qui in ea sunt, et quæ de illa tacentur vident, et quæ de illa dicuntur intelligunt. Nos igitur in via adhuc sumus, multa de illa coeli patria audimus, alia jam per spiritum et rationem intelligimus, quædam vero non intellecta veneramur. Unde et de eodem sacro eloquio scriptum

trita sit apud sanctum Doctorem, patet vel ex hoc loco, ubi ter adhibetur; nam supra legimus: *cum asellum sedens, etc., et paulo post, Salvator enim nositer asellum sedens.*

^b Ebroic. et pl. Norm., quibus consentiunt omnes pene Editi, sicut illorum (vel illis) peccata.... sancta sunt. Sequimur Longip., Val. Cl. et alios cum Gassanv. Favet antithesis passionis, etc., exspectatæ et præteritæ.

est : *Ex tendens cælum sicut pellem, qui tegis in aqua superiora ejus (Psal. ciii, 2).* Cælum quippe sicut pellic extenditur, quia per ora mortali Scriptura sacra nobis in expositionibus explicatur. Sed sunt aquæ in cælo, superiores videlicet multitudines, id est angelorum agmina, in quibus ejusdem cæli tanguntur superiora, quia ea quæ 1354 in sacro eloquio altiora et obscuriora sunt, angelicis solummodo spiritibus patent, et nobis adhuc incognita perdurant. Habet ergo thalamus tectum, quia nescit adhuc proximus quantum amatur a proximo. Porta quoque, id est sacrum eloquium habet tectum, quia necdum omnia penetrare intellectu possumus quæ de cœlestibus audimus.

5. Restat ergo ut in his quæ intelligimus in profectu quotidie charitatis ambulemus. Et quævis in nobis proximi quoque nostri non videant quantum diligantur a nobis, atque in sacro eloquio ea quæ needum intelligimus humiliter veneremur, in his tamen ad quæ intelligendo pervenimus, dilatari per bonam operationem debemus. Unde et dicitur : *Et mensus est portam a lecto thalami, usque ad tectum ejus, latitudines cingit et quinque cubitorum.* Quinque enim carnis sensibus prædicti sumus, videlicet visu, gustu, olfactu, auditu atque tactu. Idem vero quinarius numerus, non semel ipsum multiplicatus, ad vigesimum et quatuor numerum surgit. Operari autem exterius quiddam de mandatis cœlestibus sine istis corporeis quinque sensibus non valemus. His quippe officiis suis judex animus laterius præsidet, et quid exterius agere justæ vel misericorditer possit, quasi eidem officiis renuntiantibus ac deservientibus agnoscit. Cum ergo timore omnipotentis Domini animus impletur, necesse est ut quinque nostri sensus nobis volent subjecta officia in bona operatione deserviant. Per quos cum aliquid agere misericorditer corporimus, plus se quotidie ipsa misericordia aperit, et quasi quidam sinus boni operis expandit. Quinque igitur sensus multiplicantur in se, dum hoc quod per ipsos agitur in hunc quotidie opere per profectum multiplicatur. Unde et latitudo esse viginti et quinque cubitorum dicuntur, quia timor, tenacia et pigratio, angustia est. Quisquis enim ideo indigenter dare panem metuit, ne sibi desit, adhuc in angustia timoris est. Quisquis ideo vestimentum algenti non porrigit, quia hoc solus habere concupiscit, adhuc tenaciam suæ angustia coaretur. Quisquis ideo bonum non agit, quia tempore animi pigritus, ipse eius torpor angustia est. Respiceret autem itopem, exandire precem, largiri stipem, præbere defensionem, atque pro ejusdem defensione pauperis adversantis cuiuslibet inimicitiæ non timere, magna mentis latitudo est. Mensuretur ergo inter thalamum et portam ea quæ interjacet latitudo, cubitis viginti et quinque, quia in exteriorum sensuum operatione

A probatur et cognoscitur quæ intrinsecus largitas humanitatis habeatur. **b** Nam quid jam de Scriptura sacra diceris et quantum proximum tacitus avies, in latitudine boni operis ostendis.

6. Pateat itaque viginti et quinque cubitis • latitudo inter thalamum et portam, quia inter charitatem et scientiam fessis est bona operatio. Quæ si foras defuerit, profecto certum est nec cognovisse te Deum, nec diligere proximum ; id est, nec portam sacri eloquii, nec amoris thalamum habere. Et notandum est quod a lecto thalami usque ad tectum portæ dicitur mensuratur. Per ea enim quæ nobis in sacra Scriptura enoperta sunt, 1355 nostra humilitas approbatur, quia quidquid in illa non intelligimus, non superbe reprehendere, sed venerari humiliter debemus. Unde et de Domino scriptum est : *Palpebrae ejus interrogant filios hominum (Psal. x, 5).* Palpebrae quippe ejus judicia sunt, quæ aliquid nobis claudunt, et aliquid aperiunt. Quæ aperiendo nos interrogant si intelligendo non extollimur. Claudiendo nos interrogant si non despiciimus quæ intelligere non valemus. Per ea autem quæ de charitate nostra proximis nostris non loquimur, in conspectu Dei verius probamur. In quorundam enim ore charitas facta est, in quorundam vero cordibus vera. Et sapientia de charitate ostenditur quod non est, et non demonstratur quod est. Amorem itaque nostrum erga proximum plus bona operatio loquitur quam lingua, ut in ipso bono opere proximos noster amari se videat. Et cum tantum non possumus quantum voluntus operari, omnipotenti Deo occulta ^d amoris nostri sufficient. A lecto ergo thalami usque ad tectum portæ sit magna latitudo, ut ab oculis nostræ charitatis propter proximum usque ad humilitatem scientiae, et propter Deom, in quantut intelligimus et valemus, bona semper operemur.

7. Potest etiam porta ipse jam aditus regni cœlestis intelligi. Habet nunc thalamus tectum, habet et porta tectum, quia et quanta sit nostra charitas in Deum et proximum, non cognoscitur, et quando de hoc sæculo ad æternæ vitæ requiem introducamur ignoratur. Esse enim nobis conditor noster diem mortis nostræ incognitum voluit, ut, dum semper ignoratur, semper esse proximus credatur ; et tanto quisque serventior sit in operatione, quanto et incertus est de vocatione. Unde et latitudo viginti et quinque cubitorum a thalamo ad portam tenditur, quia per charitatem quam semel in Deo et proximo concepimus, usque ad ingressum regni debemus omnem quod possumus multipliciter atque incessanter operari. A lecto itaque thalami usque ad tectum portæ magna latitudo est, quia ex gratia qua inchoamus Deum diligere, usque • ad ipsam dilectionem quæ nobis datum regni cœlestis aperit, debemus nosmetipos in magna bonorum operum actione dilatare, adversa

^a Al., torpescit, ut in Editis legitur.

^b Norm. et al. a Gussanv. inspecti, nam quid dicam de Scriptura sacra. Quantum diceris.

^c Laud., in latitudine.

^d Lyr., cordis nostri.

^e Sues., ad ipsam vocationem.

patienter perpeti, ^a bona libenter impendere, ipsos etiam quos patiuntur amare, habita tribuere, non habita non ambire, proximos sicut nosmetipos diligere, eorum bona nostra credere, eorum mala quae propria debere. In tali ergo mente magna latitudo est, in qua angustia ediorum non est. Quem profecto latitudinem ex Dei et proximi amore concepiimus, et per sacra mandata cognovimus. Nam et ipsos latitudinis viginti et quinque cubitos non inconvenienter intelligimus, si eos juxta sacrum eloquium discutere velimus. Sex enim cubitis measuratos thalamos dixerat, et sexto die homo est conditus (Genes. 1, 27); eo quoque die Dominus perfecisse opera sua describitur. Unde etiam pro perfectione ponit senarius numerus solet. Et quia omnem operationem bonam per quatuor sancti Evangelii libros agnoscimus, si sex quater diximus, ad viginti et quatuor pervenimus. Cui monas additur, ^b quia unus est 1356 per quem bene omnes operantur. Viginti ergo et quinque cubitis latitudo hæc explicari debuit, quia omnis bona operatio per quatuor sancti Evangelii, ut diximus, libros agnoscitur, et in unius Dei cognitione et confessione completar. Sequitur:

Vera. 13. — *Et ostium contra ostium.*

8. Hoc loco contra non ad adversitatem ponitur, sed ad rectitudinem. Ostium enim contra ostium est cum recto ittere ab exteriore ad interiore aditum pervenitur. In cognitione vero omnipotentis Dei primum ostium nostrum fides est, secundum vero species illius, ad quam per fidem ambulando pervenimus. In hac etenim vita hanc ingredimer, ut ad illum postmodum perducamur. Ostium ergo contra ostium est, quia per aditum fidei aperitur aditus visionis Dei. Si quis vero ultraque hæc ostia in hac vita velis accipere, neque hoc a salubri intelligentia abborret. Nam etiam volumus omnipotentia Dei naturam invisibilem considerare, sed nequam valentes; atque ipsis difficultatibus fatigata anima ^c ad semetipsam recidit, sibique de seipso gradus ascensionis facit, ut primum semetipsam, si valet, consideret, et tum ^d hanc naturam quæ super ipsum est, in quantum potuerit, investiget. Sed mens nostra si in carnalibus imaginibus fuerit sparsa, nequam vel se vel animæ naturam considerare sufficit, quia per quod cogitationes ducuntur, quasi per tot obstacula cœscunt.

9. Primum ergo gradus est ut se ad se colligat, secundus ut videat qualis est collectio, tertius ut super semetipsam surga, ^d ac se contemplationi ancioris invisibilis intendendo subjiciat. Sed se ad se nullatenus colligit, nisi prius didicerit terrenarum atque celestium imaginum phantasmatia ab oculis mentis compescere, quidquid de visu, quidquid de auditu,

^a In Editis, benigna impendere, aut benigna charitatis obsequia.

^b Ita omnes Miss. nostri; cuius lectionis loco in Excusis legitur: *in uno semper Deus bene omnes operatur.*

^c Laud., ad semetipsam recidit.

^d Plur. Norm. et Val. Cl., ac se in contemplationem, aut, in contemplationem.

A quidquid de odoratu, quidquid de tactu et gustu corpore cognitioni ejus occurrit, respuere atque calcare, quatenus talen se querat intus, qualis sine ictis est. Nam haec quando cogitat, quasi quandam umbras corporum introrsus versat. ^e Abigenda ergo sunt omnia manu discretionis ab oculis mentis, quatenus talen se anima consideret, qualis sub Deo super corpus creata est, ut a superiori vivificata, vivificet inferius quod administrat. Quæ et sic infusa est corpori, ut non per membrorum partes partibus sit divisa. Nam si in quolibet loco pars corporis percuditur, tota dolet. Miro autem modo una eademque vivificatione membris praesidens, cum ipsa per naturam non diversa sit, per corpus tamen agit diversa. Ipsa quippe est quæ per oculos videt, per aures audit, per naves odoratur, per os gustat, per membra omnia tangit, et tangendo lete ab aspero discernit. Et cum tam diversa per sensus operatur, non haec diversa, sed una illa in qua creata est ratione disponit. Cum ergo seipsum sine imaginibus corporis cogitat anima, jam primum ostium intravit. Sed ab hoc ostio ad aliud tenditur, ut de natura Dei omnipotentis aliquid contempletur. Anima itaque in corpore vita est carnis, Deus vero qui vivificat omnia vita est animalium. Si igitur tanta est magnitudinis, 1357 ut comprehendi non possit vita vivificata, quis intellectu comprehendere valeat quantæ majestatis sit vita vivificans? Sed hoc ipsum considerare atque discernere jam est aliquatenus intrare, quia ex sua estimatione anima colligit quid de incircumscripsiō spiritu sentiat, ^f qui ea incomprehensibiliter regit quæ incomprehensibiliter creavit.

10. Conditor etenim noster longe incomparabiliter creature suæ praesidet, et quedam operatur ut sint, nec tamen vivant; quedam vero ut sint et vivant, nec tamen discernere aliquid de vita valeant; quedam autem ut sint, vivant, atque discernant. Et operatur unus omnia, sed in omnibus non divisus (I Cor. xii, 6). Est enim vere summus, et nunquam sibi dissimilis. Anima autem etsi per naturam sibi metipsi diversa non est, per cognitionem tamen diversa est. Eo enim ^g momento et ictu quo de visu cogitat, de auditu cogitare oblitiscitur; et eo momento et ictu quo de auditu vel gustu cogitat, de odoratu vel tactu cogitare non prævaleat, quia per intentionem ^h et oblivionem sit semper sibi metipsi dissimilis, ut nunc hoc, nunc illud cogitatione tenet. Omnipotens autem Deus, quia sibi metipsi dissimilis non est, ex virtute videt quæ audit omnia, ex virtute creat quæ judicat creat. Eius ergo et videre simul omnia administrare est, ⁱ et administrare conspicere. Nec alia cogitatione justos adjuvat, atque alia injustos

^e Idem, abjicienda.

^f Omnes Nuru. cum Longip. et Val. Cl., qui eam... regit, sc. animam; et infra, quam... creavit. Legendum tamen videtur ea, et quæ, cum hic enumerentur omnia creaturarum genera.

^g Laud. et Longip., momento ictu, quod repetitur inferius in Laud.

^h Ita optimo sensu Laud., Sues., Longip., Norm.

damnat, sed una eademque vi naturæ singularis sibi A semper indissimilis dissimilia disponit. Cur autem hoc de potentia Creatoris admiremur, qui virtutis ejus vestigia et in creaturis conspicimus? Natura quippe luti et ceræ diversa est. Solis vero radius non est diversus, et tamen cum diversus non sit, diversa sunt quæ in luto operatur et cero, quia uno eodemque sui ignis calore lutum durat, et ceram liquat. Sed fortasse hoc in natura luti vel ceræ est, non in ipsa solis substantia, quæ in naturis diversis diversa videtur operari. Omnipotens autem Deus in semetipsò habet sine immutatione mutabilia disponere, sine diversitate sui diversa agere, sine cogitationum vicissitudine dissimilia formare. Longe ergo dissimiliter operatur dissimilia nunquam sibi dissimilis Deus, qui et ubique est, et ubique totus est. Ait enim: *Cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum (Isai. LVI, 1).* Et de ipso scriptum est: *Qui cælum metitur palmo, et terram pugillo concludit (Ibid., xl, 12).*

11. Ex qua re considerare necesse est quia is qui cœlo velut sedi præsidet, super et intus est. Et qui cœlum palmo, et terram pugillo concludit, et exteriorius, superius, et inferius est. Ut ergo indicaret omnipotens Deus interiorem se esse, et superiorem omnibus, cœlum ipse sibi sedem esse perhibuit. Ut vero se ostenderet omnia circumdare, cœlum metiri palmo, et terram se asserit pugillo concludere. Ipse est ergo interior et exterior, ipse inferior et superior: regendo superior, portando inferior; replendo interior, circumdando exterior. Sicque est intus, ut extra sit; sic circumdat, ut penetret; sic præsidet, ut portet; **1358** sic portat, ut præsideat. Cum ergo elevata ad seipsam anima suum modulum intelligit, et quia corporalia omnia transcendat agnoscit, atque ab intellectu suo se ad auctoris intellectum tendit, quid jam hæc nisi ostium quod est contra ostium aspicit? Unde et auctori omnium Propheta dicit: *Mirabilis facta est scientia tua ex me (Psal. cxxxviii, 6),* quia quantumlibet intenderit, semetipsam anima perfecte non sufficit penetrare, quanto magis illius magnitudinem qui potuit et animam condere? Cumque in scientia Dei intellectu laboraret, lassescens ac deficiens subdidit: *Confortata est, nec potero ad eam (Ibid.).* Sed cum conantes atque tendentes quidam jam de invisibili natura conspicere cupimus, lassamur, reverberamur, repellimur; et si interiora penetrare non possumus, tamen jam ab exteriore ostio interius ostium videmus. Ipse enim considerationis labor ostium est, quia ostendit aliquid ex eo quod intus est, etsi adhuc ingrediendi potestas non est. Sequitur:

In Editis legitur et administrata conspicere, vel, ut habet Gussav., et administrando. Minus ad sancti Doctoris mentem, qui hic docet idem omnino Deo esse et videre, et administrare creature, ita ut cum conspiciat, administraret; cum administrat, conspiciat.

^a Alludit ad morem computandi veterum. Olim quippe numeri omnes sinistram digitis aut erectis, aut varie inflexis significabantur, usque ad centenarium;

VERS. 14. — *Et fecit frontes per sexaginta cubitos, et ad frontem atrium portæ undique per circuitum.*

12. Sepe jam diximus (*Hom. 2, lib. II, n. 7, seq.*) senario numero perfectionem boni operis designari, non illud sequentes quod conati sunt hujus sæculi sapientes astruere, dicentes idcirco senarium numerum esse perfectum, quia suo ordine numeratus perficitur, ut cum unus, duo, tres dicuntur, senarius numerus impletur; vel quia in tribus partibus dividitur, id est sexta, tertia et dimidia, videlicet in uno, duobus et tribus; sed idcirco senarium numerum dicimus esse perfectum, quia, sicut paulo ante dictum est, sexto die perfecit Deus omnia opera sua (*Genes. I, 21; II, 1*). Quoniam vero peccatori homini legem dedit, quæ in decem præceptis scripta est, et sex de cies ducta in sexagenarium surgunt, recte per sexaginta cubitos honorum operum perfectio designatur. Quod aperte etiam Dominus in Evangelio designat, qui, cum parabolam seminantis exponeret, dixit: *Aliud cecidit in terram bonam, et dabat fructum ascendentem et crescentem, et afferebat unum triginta, et unum sexaginta, et unum centum (Matth. XIII, 8; Marc. IV, 8; Luc. VIII, 8).* Fructus etenim terræ bona triginta assert, cum mens perfectionem fidei, quæ est in Trinitate, conceperit. Sexaginta assert, cum bonæ vitæ opera perfecta protulerit. Centum vero assert, cum ad æternæ vitæ contemplationem proficerit. Sinistra enim nostra est vita præsens, dextera vero est vita ventura. Et recte per centenarium numerum æternæ vitæ contemplatio designatur, quia cum post triginta ac sexaginta ad centesimum numerum computando pervenimus, idem centenarius numerus ^a in dexteram transit. Fides atque operatio adhuc in sinistra est, quia hic adhuc positi, et credimus quod non videamus, et operamur ut videamus. Cum vero jam se animus in contemplationem æternæ vitæ suspenderit, quasi ad dexteram manum ^b computus pervenit. Fecit itaque frontes per sexaginta cubitos. Quia enim per sexagenarium numerum perfectio, quid per frontes ædificii nisi ipsa opera designantur quæ exterior videntur? Prædicationis enim **1359** verbum tribuere, alimenta esurientibus, vestimenta algentibus dare, et pro bono opere patienter adversa sustinere, quid aliud quam frontes sunt ædificii cœlestis? quia pulchritudo operum exteriorum ornat ^c habitaculum Dei, quod adhuc latet intriusecus. Sed istæ frontes habent atrium undique per circuitum, quia in hoc magna sunt opera, si hæc in mente dilatat amplitudo charitatis. De charitate quippe scriptum est: *Latum mandatum tuum nimis (Psal. cxviii, 96).* De hac iterum Psalmista ait: *Statuisti in loco spacio pedes meos (Psal. xxx, 9).*

ad quem ubi perventum esset, de sinistra transfe rebatur ad dextram. Qua de re consule Cælium Rhodiginum, Lectionum antiquar. lib. xxii, cap. 11 et 12. Sidonius Apoll., epist. 9, ad Faustum, lib. ix: *Ut quandoquidem tuos annos jam dextra numeraverit, ad quem locum lego notas J. Sirmondi.*

^a Laud., compositus.

^c Lyr. et nonnulli, tabernaculum.

13. Sed ecce, dum loquor, animo occurrit quomo-
do lata est charitas. Si per charitatem pertingitur ad
Deum, et per semetipsam Veritas dicit : *Intrate per
angustam portam* (*Math. vii, 13*). Et rursum Psalmi-
stam audio dicentem : *Propter verba labiorum tuorum
ego custodivi vias duras* (*Psal. xvi, 4*). Atque in Evan-
gelio Dominus dicit : *Jugum enim meum suave est, et
onus meum leve* (*Math. xi, 30*). Quomodo ergo aut
lata charitas, si angusta porta ? aut quomodo jugum
suave est et onus leve, si in præceptis Dei viæ duræ
sunt quæ custodiuntur ? Sed hanc nobis questionem
citius ^a ipsa charitas solvit, quia via Dei et inchoan-
tibus angusta est, et perfecte jam viventibus lata. Et
dura sunt quæ contra consuetudinem spiritualiter ani-
mo proponimus, et tamen onus Dei leve est, post-
quam hoc ferre cooperimus, ita ut pro amore ejus B
etiam persecutio ^b placeat, et omnis pro eo ^c afflic-
cio in mentis dulcedine veniat, sicut sancti quoque
apostoli gaudebant cum pro Domino flagella tolera-
bant (*Act. v, 44*). Ipsa ergo angusta porta amantibus
lata sit, ipsæ viæ duræ spiritualiter currentibus molles
et planæ fiunt; ^d dum enim scit animus se pro tempo-
ralibus doloribus gaudia æterna recipere, et hoc
incipit quod affligit amare. Atrium ergo ante
frontes ejus est in perfectione operis latitudo dilec-
tionis.

14. Et notandum quod dicitur *Undique per circuitum*,
ut videlicet homo per omne quod agit semper se in
charitatis amplitudine dilatet, ne hunc aut timor
aut odia angustent. Si quis ergo de verbo Dei loquitur,
et charitatem quam prædicat in mente non servat,
sedificii frontem habet, sed atrium ante frontem non
habet. Si quis eleemosynam indigenib[us] largitur, et
per haec fortasse in corde extollitur, nec ex charitate
proximi inopiae subvenit, sed se elatione tacita ex-
tollit, frontem quidem in ædificio ostendit, sed juxta
frontem atrium non fecit. Si quis illatas a proximo
contumelias tolerat, et mala objecta tacitus portat,
magna est patientia quam demonstrat, sed si dolorem
in corde non habeat, si lucrari ad tranquillitatem
mansuetudinis etiam ipsum qui male excesserat qua-
rat. Nam si patientiam exterius adhibens intus dolo-
rem tenet, nec amat eum quem sustinet, habet qui-
dem frontem in ædificio, sed ante frontem atrium
non habet, quia is qui se angustiæ odiorum subdidit,
profecto charitatis latitudinem amisit. Nam sicut in
superiori parte jam diximus (*Hom. 9, maxime n.
22, seq.*), patientia ea vera est quæ et ipsum amat
quem portat. Nam tolerare, sed odisse, non est vir-
tus mansuetudinis, sed velamentum furoris. Et no-
tandum quod hoc ipsum atrium portæ **1360** dici-
tur. Porta quippe nostra est aditus ad regnum. Et
Deum ac proximum perfecte amare jam ad ingressum

A regni est tendere. In quantum enim quisque amat,
in tantum ad ingressum propinquat. In quantum vero
amare negligit, in tantum ingredi recusat, quia nec
studet videre quod appetit. Tunc ergo habemus
atrium portæ, quando ex latitudine charitatis ad su-
pernam vitam quam adhuc contingere minime pos-
sumus jam per desiderium intramus. Itaque cum bonum
opus erga proximum agitur, restat ut ejusdem
boni operis intentio discernatur, si non præsentis
gratiæ retributionem querit, sed spem suam animus
ad futuram promissionem tendit, ut ex temporalibus
æterna, ex terrenis cœlestia speret. Spes enim cœ-
lestium mentem solidat, ne concutiatur fluctibus tu-
multuum terrenorum. De qua et per Paulum dicitur :
Quam sicut anchoram habemus ^e animæ tutam ac firmam, et incedentes usque ad interiora velaminis
(*Hebr. vi, 19*). De quibus interioribus hic quoque
subjungitur :

VERS. 15. — *Et ante faciem portæ quæ pertingebat
usque ad faciem vestibuli portæ interioris, quinquaginta
cubitost.*

15. Hoc quod hoc loco dicitur, *Ante faciem portæ*,
non exterior, sed interior ante portam locus descri-
bitur, dum usque ad faciem vestibuli portæ interioris
pertingere perhibetur. Unde et idem locus quin-
quaginta cubitis dicitur mensuratus. Per quinqua-
narium enim numerum requies æterna signatur. Ha-
bet enim septenarius numerus perfectionem suam,
quia eo die dierum numerus est completus. Et per
legem ^f Sabbatum in requiem datum est (*Exod. xx,
8, 10*). Ipse autem septenarius numerus per semet-
ipsum multiplicatus ad quadraginta et novem duci-
tur, cui si monas additur, ad quinquagenarium per-
venitur, quia omnis nostra perfectio in illius unius
contemplatione erit, in cuius nobis visione jam mi-
nus aliquid salutis et gaudii non erit. Hinc etiam ju-
bilæus, id est annus quinquagesimus, in requiem
datus est, quia quisquis ad omnipotentis Dei gaudia
æterna pervenerit, laborem et gemitum ulterius non
habebit.

D 16. Notandum vero quia locus qui describitur per
quinquaginta cubitos tendi, ad faciem vestibuli por-
tæ interioris pertingere memoratur. Non ergo hoc
loco propheta jam ipsum vestibulum portæ interioris,
sed locum interius qui tendit ad vestibulum portæ
interioris, narrat. Per quem locum utique,
sicut diximus, spes nostra signatur, quæ dum æter-
nam requiem querit, mentem ad vestibulum portæ
interioris dicit. Hoc ipsum enim, quod desideramus
cœlestia, quod ad promissa gaudia suspiramus, quod
æternæ viæ requiem querimus, jam ad interioris
vestibuli faciem propinquamus. Signetur ergo per
portam fides, per atrium charitas, per locum vero

et perspicuitatem reddidimus.

^g Abest animæ a MSS. Norin. Exstat in textu Græ-
co et in Vulgata.

^f Land., *Sabbathus... datus est.*

^g Longip., sed locum exterioris. Sic fieri debet con-
structio: sed locum qui interius dicit ad vest. Fre-
quentes in Gregorio transpositiones observare licet,

^a Sic legere cogunt omnes MSS. nostri. Editoribus
autem satius visum est scribere ipsa veritas.

^b Land., *valeat.*

^c Sic legendum ex omnibus MSS., non affectio, ut
habent omnes Editi. Vox superior, persecutio, satis
iunxit hic agi de afflictione.

^d Restitutione voculæ enim huic periodo gratiam

qui ad faciem vestibuli portas interioris propinquat A figuretur spes, sine quibus tribus virtutibus quisquis jam uti ratione potest, ingredi ad coeleste adificium non potest. Habeatur ergo fides in porta, quae introducit ad intelligentiam, charitas in atrio, quae mentem dilatat in amorem; spes in loco 1361 qui quinquaginta describitur cubitis, quia b per desideria sive suspiria introductum animum ad secreta gaudia quietis. De qua quiete etsi adhuc, e sicut est, veritatis lumen non discernimus, jam tamen d per rimas intelligentiae aliquid videmus. Unde et hic subditur :

Vers. 4b. — *Et fenestras obliquas in thalamis.*

17. In fenestris obliquis pars illa per quam lumen intrat angusta est, sed pars interior quae lumen suscepit lata, quia mentes contemplantium quamvis alliquid tenuiter de vero lumine videant, in semetipsis B tamen magna amplitudine dilatantur. Quae videlicet et ipsa quae conspicunt capere pauca vit possunt. Exiguum quippe valde est quod de eternitate contemplantes vident, sed ex ipso exiguo laxatur sinus mentium in augmentum fervoris et amoris; et inde apud se ample stant, unde ad se veritatis lumen quasi per angustias admittunt. Quae magnitudo contemplationis, quia concedi nonnisi amantibus potest, in thalamis obliquas fenestrae esse peribentur, vel in his quae juxta thalamos non jam extrinsecus, sed esse intrinsecus dicuntur. Nam de eisdem fenestris subditur :

Ibid. — *Et in frontibus eorum quae erant intra portam undique per circuitum.*

18. Erant enim in thalamis, erant et in frontibus eorum, quae intra portam undique per circuitum fuerant constructa, quia qui cor intus habet, ipse quaque lumen contemplationis suscipit. Nam qui adhuc exteriora immoderatus cogitant, quae sint de eterno lumine rime contemplationis ignorant. Neque enim cum corporearum rerum imaginibus illa infusio incorporearum lucis capit, quia dum sola visibilita cogitantur, lumen invisibile ad mentem non admittitur. Sed quisquis jam lumiini contemplationis intendit, curare magno labore debet, ut mentem semper in humilitate custodiat, nunquam se de gratia qua infunditur extollat, et ipsas quae mentes contemplantium signant quales sint obliquae fenestrae consideret. Per obliquas etenim fenestras lumen intrat, et sur non intrat, quia hi qui vere speculatoris sunt semper sensum b in humilitate deprimit, atque ad eorum mentes intelligentia contemplationis intrat, sed jactantia elationis non intrat. Et patent itaque fenestrae, et munitae sunt, quia et aperta est in mentibus eorum gratia qua replentur, et tamen ad se adversarium ingredi per superbiam non permittunt.

^a Val. Cl., Longip. et Norm., ad cœlest. ædifici portam.

^b Val. Cl., per desideria ad secreta gaudia quietis perveniuntur.

^c Laud., Suess., Longip., sicut veritas est, lumen.

^d Ebroie. et Lyr., per sensus.

^e Longip., cor intus latum habet, quod infra reperiatur.

19. Notandum vero quod intra portam undique per circuitum fenestrae obliquæ esse memorantur. Non enim contemplationis gratia summis datur et minimis non datur, sed saepè banc summi, saepè minimi, saepius remoti, aliquando etiam conjugati percipiunt. Si ergo nullum est fidelium officium, a quo possit gratia contemplationis excludi, quisquis cor intus habet, illustrari etiam lumine contemplationis potest, quia intra portam undique per circuitum fenestrae obliquæ constructæ sunt, ut nemo ex hac gratia quasi de singularitate gloriatur. Nullus se donum veri lumen I 362 aestimet habere privatum, quia in eo quod se habere præcipuum putat, saepè alter est diliior, quem habere apud se boni aliquid non putabat. Unde hic quoque adhuc apte fuljungi ur :

Ibid. — *Similiter autem erant et in vestibulis fenestrae per gyrum intrinsecus.*

20. Postquam dixit fenestras in frontibus, adjungit fenestras in vestibulis per gyrum intrinsecus, quia non solum alta sanctæ Ecclesiæ membra quæ præminent habent contemplationis gratiam, sed plerunque hoc donum etiam illa membra percipiunt quæ, etsi jam per desiderium ad summam emicant, tamen adhuc per officium in imo jacent. Nisi enim et his qui despecti videntur omnipotens Deus lumen contemplationis infunderet, fenestrae in vestibulis non fuissent. Videmus itaque alios in summis locis sanctæ Ecclesiæ constitutos alta de cœlestibus loqui, miro studio, in quantum illustrata mens sufficit, supernæ patris secreta rimari : fenestrae sunt in frontibus. A ii vero in sanctæ Ecclesiæ sinu continentur, et despecti humanis oculis videntur, sed apud se sapientiæ studiis vacant, ad cœlestia anhelant, atque, in quantum prævalent, quae sint gaudia eterna considerant : fenestrae itaque obliquæ sunt, sed in vestibulis.

21. Bene autem dicitur per gyrum, quia omnis inquisitio secretarum rerum gyrum habet, dum in cogitatione sua dicit animus ; Putasne hoc ? putasne illud est ? Quasi circuit, ut inveniat quod querit. Cum incircumscripturn lumen erumpere ¹ in cognitione eceperit, quasi per obliquam fenestram radius veritatis venit. Sic quippe in contemplatione nostra multa cogitationibus circumneundo profluiunt, sicut exempla bonorum saepè querimus, ut in moribus profluiamus. Nam cum jam cogitat animus ad meliora transire, quidquid melius de aliis audire possit exquirit, nunc hujus, nunc sancti alterius vitam vent lat. Unde et electus quidam, qui ^b in expanso sinu sanctæ Ecclesiæ per universum mundum mentis oculos miserat, bonorum vitam ad imitationem requirens, dicebat : Circube et immolabo in tabernaculo Dei hostiam jubilationis (Psalm. xxvi, 6). Ecce ut immolare

^f Idem Codex, rimæ cogitationis.

^g MSS. Norm. non admittunt sola.

^h Laud. et Longip., per humilitatem.

ⁱ Ita MSS., vel, in agitionem. Editi, in cogitatione.

^j Laud. et Suess., requirimus.

^k Vulgat., in expanso rivo. Quibus Codicibus MSS. auctoribus, nos latet, cum in omnibus nostris legatur sive.

jubilationis hostiam circuibat, quia nisi animum hoc illucque ad honorum vitam exquirendam mitteret, ipse usque ad jubilationis sacrificium non perveniret. Cum vero sancti viri intra sanctam Ecclesiam ad loca summa perducuntur, eorum vita quasi in speculo ponitur, ut cuncti videant bona quae debeant imitari. Unde et adhuc apte subjungitur :

Ibid. — *Et ante frontes pictura palmarum.*

22. Quid per palmas, nisi praemia victoriae designantur? Ipsae quippe dari vincentibus solent. Unde et de his qui in certamine martyrii antiquum hostem vicerant, et jam victores in patria gaudebant, scriptum est : *Et palmae in manibus eorum, et clamabant voce magna, dicentes : Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, et Agno* (Apoc. vii, 9). Palmas quippe in manibus habere est victorias in operatione tenuisse. Cujus operationis palma ibi retrahitur, ubi jam sine certamine gaudetur. **1363** Unde et hic non dicitur : *Palmæ ante frontes, sed ante frontes pictura palmarum.* Ibi enim victoriae palma videbitur, ubi jam sine fine gaudebitur. Nam hic prærumque sanctos viros aspicimus mira agere, virtutes multas facere, leprosos mundare, dæmonia ejicere, tactu a gritudines corporum * fugare, prophetæ spiritu ventura prædicere. Concta hæc nequum palmae sunt, sed adhuc pictura palmarum, nam hæc aliquando dantur et reprobis. Unde et per Evangelium Veritas dicit : *Multi dicent mihi in die illa : Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in tuo nomine dæmonia ejecimus, et in tuo nomine virtutes multas fecimus?* Et tunc confitebor illis, quia non nunquam novi vos; discedite a me qui operamini iniquitatem (Matth. viii, 22, 23). Unum vero signum electionis est soliditas charitatis, sicut scriptum est : *In hoc scietur quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem* (Joan. xiii, 35). Hæc autem miracula cum electi faciunt, longe dissimiliter * a reprobis faciunt, quia quod electi ex charitate, hoc reprobi student agere per elationem. Sed eisdem electis et ipsa mira quæ per charitatem faciunt, non jam palmae, sed adhuc pictura palmarum, quia de eis foris ostenditur quales a iud omni potenter Dominum. **1364** intus habentur. Ibi autem eis palma erit, ubi jam mortis contentio non erit. Nam prædictor egregius tunc aspergit palmanam veram vincentibus dari, cum resurrectionem prævidit mortuorum fieri, sicut dicit : *Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem.* Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc flet sermo qui scriptus est : *Absorpia est mors in victoria. Ubi est, mors, Victoria tua? ubi est, mors, stimulus tuus* (I Cor. xv, 53, seq.)? Tunc ergo erit perfecta victoria, cum mors plene fuerit absorpta. In omne autem quod modo mirabiliter de signis agi conspicimus, non jam ipsam victoriam, sed adhuc imagines victorie videimus. Quia

* Mutarunt Exerci sugare in sanare, quod nullis in Mss. offendimus. Certe morbi proprie non sanantur, cum morbus et sanitas contradictoria sint.

^b Rothomag., non nōi vos.

* Editi, reluctantibus omnibus Mss. nostris, a reprobis

A ergo plerumque sanctis etiam et in locis sublimioribus positis, ut ad bona opera alii provocentur, virtutes et signa dantur, ante frontes interioris adficii palmarum pictura ostenditur. Hæc hodierno die tractata sufficiant, ut ad ea quæ subjuncta sunt, valentiores, adjuvantem Domino nostro Iesu Christo, veniamus, qui vivit et regnat cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VI.

Tres duntaxat versus explicantur, et quanta in Christianis, maxime vero in apostolis, perfectio eluxerit ostenditur.

1363 1. Postquam de contemplationis gratia obliquas fenestras insinuans propheta multa locutus est, eductum se exterius dicit, et gazophylacia vidisse commemorat. In quibus gazophylaciis quid aliud quam doctorum scientia designatur? Sed recte hac in re quæri potest, cum doctores sancti spiritus aliae atque interna doceant, cur propheta eductum se exterius dicit, et gazophylacia foris vidisse? Sed sciendum est quia alia est contemplatio quæ tantum videt quantum dicere non valet, alia vero scientia atque doctrina, quæ tantum videt, quantum exprimere per linguam possit. * In comparatione quippe illius luminis quod voce exprimi non potest quasi hoc totum foris est quod exprimi voce potest. Ait itaque :

Ezech. xl, 17. — *Et eduxit me ad atrium exterius, et ecce gazophylacia, et parvum stratum lapide in atrium per circuitum.*

C 2. Quia sermone Græco * gudætræ servare dicitur, et gazæ lingua Persica divitiae vocantur, gazophylaciū locū ap. ellari solet quo divitiae servantur. Quid itaque per gazophylacia designatur, nisi, ut prædictimus, corda doctorum sapientiae atque scientiae divitiae plena? Quia, juxta Pauli vocem : *Alii datur per spiritum sermo sapientiae, alii sermo scientiae in eodem spiritu* (I Cor. xi, 3). Sunt enim quidam qui per dominum gratiam ei ipsa intelligunt quæ exponi a doctoribus non audierunt; hi videlicet **1364** sermonem sapientiae percepérunt. Et sunt quidam qui perseniet ipsos intelligere audita nequeunt, sed ea quæ in expounderib[us] legerint retinent, atque scienter proferunt quæ lecta dídicérunt. Unde itaque isti nisi sermone scientiae pleni sunt? Quamvis hoc inteligi et alter possit, quia sapientia ad vitam, scientia vero pertinet ad doctrinam. Qui igitur bene vivit, et prudenter prædictat, gazophylacium spiritualis adfici recite nominatur, quia ab ejus ore celestes divitiae dispensantur. His divitias abundare discipulos idem magister gentium viderat, cum dicebat : *Dives facti estis in illo, in omni verbo et omni scientia* (I Cor. i, 5). Sunt itaque in sancta Ecclesia adficio costruenda gazophylacia, quia abundat divitiae scientiae lingua doctorum. Illas veras esse divitias ipsa per se Veritas denuntiat, cum bis flunt.

^a Longip., dictata.

^b Laud. et Suess., in contemplatione enim teri lumen quæ.

^c Ebroic. et Sag., gudætræ.

de transitoriis divitiis dicit : *Fallacia divitiarum sive focal et verbum* (*Matth. xiii, 22*). Sapientia etenim etque scientia doctrinæ spiritualis veræ sunt divitiae, in quarum comparatione quæ transire possunt falsæ nominantur. De his divitiis per Salomonem dicitur : *Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis* (*Prov. xxi, 20*). Excepto autem eo; quod ad æternam patriam divitiae spirituales ducunt, est eis a terrenis divitiis magna distantia, quia spirituales divitiae erogantæ proficiunt, terrenæ autem divitiae aut erogantur et deficiunt, aut retinentur et utiles non sunt. Qui ergo has in se veras divitias continent, recte gazophylacia dicuntur.

1365 3. Et habent ipsa gazophylacia pavimentum per circuitum, quia eis adhæret ac subjacet humilitas auditorum. Quod pavimentum recte stratum lapide in atrium dicitur, quia in latitudinem charitatis vicissim ^b sibi junctæ sunt animæ fideles. Quæ et lapides appellantur in fortitudine fidei, et stratæ in pavimento sunt in compage humilitatis. Has fidelium mentes Petrus apostolus fortis in fide conspexerat, cum dicebat : *Et vos tanquam lapides vivi superædisicamini et domus spiritualis* (*I Petr. ii, 5*). De his lapidibus sanctæ Ecclesiæ Dominus per Isaiam dicit : *Ponam jaspidem propugnacula tua, et portas tuas in lapides sculptos universos terminos tuos, in lapides desiderabiles omnes filios tuos doctos a Domino* (*Isai. liv, 12*). Omnipotens enim Deus sanctæ Ecclesiæ propugnacula jaspidem, qui lapis viridis coloris est, posuit, quia prædicatorum illius mentes internæ viriditatis amore solidavit, ut transitoria cuncta despiciant, nihil in hoc mundo qui sine clauditur appellant, cuncta ejus gaudia velut arida contemnant. Unde et ipse pastor Ecclesiæ, auditores suos ad pascuā æternæ viriditatis vocans, de Deo loquitur, dicens : *Secondum magnam misericordiam suam regeneravit nos in spem vivam, per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem et incontaminatam et immarcessibilem, conservatam in caelis* (*I Petr. i, 3, 4*).

4. Hujus sanctæ Ecclesiæ portæ in sculptos lapides ponuntur, quia hi, per quorū nos vocem ad vitam æternam ingredimur, sancta opera quæ divinitus præcepta sunt, dum in semetipsis ostenderent, quasi in se sculpta tenuerunt. Portæ etenim non sculptæ, sed puræ essent, si vocem quidem promerent, sed sancta in se opera non demonstrarent. At ubi secundum hoc se ostendunt vivere quod loquuntur, et portæ sunt, quia intus ducunt; et sculptæ, quia vivendo custodiunt quæ aliis loquuntur. Hujus sanctæ Ecclesiæ universos terminos in lapides desiderabiles positos videmus, dum in ea fideles quosque

^a In Editiis, verbum scientiæ, quæ ultima vox abest ab omnibus MSS. nostris, nec habetur in Graeco textu aut in Vulgata.

^b Sag. et Longip., subjectæ sunt.

^c Vulgati, domos spirituales, quod abhorret a sensu, nec legitur in fonte Graeco vel in Vulg.

^d Laud., sculptos. Contextum hunc in Gussanv. media ex parte mutulum restituimus, tum ex MSS. Germ. ac aliis, tuin ex ante Vulgatis.

A fortes in fide et charitate conspicimus. Qui, ut quos dixerit lapides demonstraret, adjunxit : *Omnes filios tuos doctos a Domino* (*Isai. liv, 13*). Quod ergo Isaías universos terminos Ecclesiæ lapides desiderabiles vidi, hoc Ezechiel pavimentum lapide stratum per circuitum esse perhibuit, quia adhuc de gazophylaciis subdit :

Ibid. — *Triginta gazophylacia in circuitu pavimenti.*

5. Denarius numerus pro perfectione semper accipitur, quia in decem præceptis legis custodia continetur. Activa etenim ac contemplativa vita simul in Decalogi mandatis conjuncta est, quia in eo et amor Dei, et amor servari proximi jubetur. Amor quippe Dei ad contemplativam, amor vero proximi pertinet ad activam. Sed unusquisque doctor, ut in activam vitam plene se dilatet, atque in contemplativam vigilanter surgat, in sanctæ Trinitatis fide debet esse perfectus. Unde et eadem gazophylacia triginta esse commemorantur, ut cum denarius ter ducitur, vita et lingua doctoris in Trinitate solidetur.

6. Sed hac in re illud nobis est vigilanter intendum, **1366** quod propheta, dum gazophylacia descripsisset, adjunxit : *Pavimentum per circuitum*. Atque inferiori subjunxit : *Gazophylacia in circuitu pavimenti*. Quatenus et gazophylacia in circuitu pavimenti, et pavimentum in circuitu gazophylaciorum esse videatur. Pavimentum quippe et gazophylacia eo sunt ordine distincta, ut gazophylacia inter pavimentum et pavimentum inter gazophylacia fuerit stratum. Non hoc, fratres, sine magno mysterio est, quod in circuitu gazophylaciorum dicitur esse pavimentum, et in circuitu pavimenti narrantur esse gazophylacia. Habet enim pavimentum in circuitu gazophylacia, quia vitam audientium erudit quotidie et custodit lingua doctorum. Doctores etenim boni in sanctæ eruditionis verbis modo fomentis dulcedinis, modo asperitate increpationis invigilant, ut auditorum suorum vitam a vitiis defendant. Sed habent ipsa quoque gazophylacia in circuitu pavimentum, quia sæpe etiam doctorum cor vitiorum tentationibus tangitur, ut modo elevetur ^e jactationis superbìa, modo ira stimulis inflammetur. Sed cum bonorum auditorum vitam considerant, eamque prosecuisse suis exhortationibus pensant, erubescunt tales non esse quales auctore Deo per se conspiciunt alios factos esse, ^f et ante se in mente stabiliunt quam plene in culpam labantur. Nam cum ipsa sua doctoribus verba ad memoriam redeunt, erubescunt non servare quod dicunt. Unde per Salomonem quoque dicitur : *Animæ laborantis laborat sibi, quia compulit eum os suum* (*Prov. xvi, 26*). Os enim nostrum nos compellit ad

^e Laud. et Longip., jactatione superbie.

^f Ita emendavimus recent. Edit. Gussanv., Rom., Gilot., etc., ex MSS. maxime Laud. et Suess. ac ex vet. Excusis. Prius legebatur, et tanto se in mente stabiliunt quanto plene (Gussanv. pene) in culpam labantur. In Utic. legiur ut apud Gussanv. et alias recent., sed secundis curis, at antiqua manu, et fortasse eadem eodemque atramento. Ibid., Laud. habet doctores verba ad memoriam rerocant.

laborem, quando per hoc quod dicimus a vitiis refrenamur, quia turpe nimis est ibi nos negligendo cadere, unde prædicando conati sumus alios levare. Habant ergo gazophylacia in circuitu pavimentum, quia doctorum magna custodia est vita venerabilis auditorum. Et suus eis sermo sit in adjutorium, quia erubescunt pulcantibus vitiis non resistere, qui contra vitia alios armaverunt.

7. Quia enim quandiu in hac vita vivimus, contra malignos spiritus quid aliud quam in acie stamus? sicut prædictus, doctoris animus forsitan aliqua elatione pulsatur. Sed sive ne ipse pereat, sive ne per exemplum suum alios ad perditionem trahat, vigilanter se et festine circumspicit, in cogitationibus remordet; adducta auditorum suorum vita ad memoriā, semetipsum humiliat, et quibus prævalet modis agit ne elatio principetur in mente, ne dominetur in opere. Scriptum quippe est: *In iustum omnis peccati superbia* (*Ecccl. x, 15*). Quis ergo erit ante Dei oculos fructus boni operis, si ex radice putruit elationis? Sæpe, ut prædictum est, ejus animus tentatur ex ira; sed citius se ad se circumspectando recoltigit, et discipline se pondere deprimens agit ne motus animi transeat in sermone, ne erumpat in voce. Fitque ut ira perturbati animi, ubi per negligentiam oritur, ibi per judicium suffocata moriatur. Qua ex re agitur ut ex concepta culpa animus virtutem pariat, quia etsi se fortiter custodire noluit ne ad motum surgoret, se tamen in commotione **1367** fortiter vicit. Unde bene per Salomonem dicitur: *Melior est patiens viro forti, et qui dominatur animo suo expugnatore urbium* (*Prov. xvi, 32*). Recite autem expugnatori urbium patiens præfertur, quia in illa actione victorē homo vīctor est hominum, in hac autem mansuetudine patientiae animus vīctor est sui. Sequitur:

Vers. 28. — *Et pavimentum in fronte portarum secundum longitudinem portarum erat inferius.*

8. Si portarum longitudinem ad locum referimur in quo portæ fuerant constructæ, secundum longitudinem portarum pavimentum erat inferius, quia quantum tenere locus portarum poterat, tantum tendebatur et pavimentum quod erat inferius. Longitudo ergo pavimenti a portis non erat dissimilis, sed tamen æqualitas pavimenti non erat cum portis. Quid est ergo quod pavimentum cum portis longum similiter erat, sed æquale non erat, nisi quod longe distat vita populorum a vita docentium? Quia etsi ad regna coelestia tendentes eamdem longanimitatem spei habent, eadem tamen vivendi studia non habent. Tendatur ergo pavimentum similiter in longum, quia ipsam fidem, ipsam spem ^b in se retinent auditores, quam habere certum est prædicatores. Sed pavimen-

A tuo inferius jaceat, ut omnes audidores prædicatores suos longe a suis meritis excellere cognoscant. Sin vero longitudinem portarum ipsam, sicut superius diximus, earum altitudinem intelligere debemus, dum, sicut paulo post scriptum est, ad portas gradibus ascendebatur, tanto pavimentum jacet inferius quanto unaquæque porta surgit in altitudinem. Quia quanto sanctior est vita doctoris, tanto sit humilior sensus audientis. Et semetipsum despicit, dum prædicatoris sui vitam in magnam surgere altitudinem perpendit. Imitari etenim bona ejus alia forsitan potest, alia non potest. In quibus prævalet, proficit; in quibus minime prævalet, ad humilitatem crescit. Et hoc ipsum ergo ei in proiectu est, quod ei imitabile ad proiectum non est.

9. Ecce enim si prædicatorum nostrorum ea quæ legimus dicta et facta pensamus, in quantam altitudinem surrexerint e portæ cognoscimus. Ut enim tacemus de ostensione signorum, loquamur de virtutibus cordium. Certe Paulus, qui se legi mortuum per legem dicit, quia ut in Christum crederet, ei hoc et lex ipsa prædicavit (*Rom. ii, 10*), magno fidei ardore successus, præcepta legis ^a tenere carnaliter noluit, circumcisionem in gentibus fieri vellit. Et cum Petrus apostolus servari adhuc in circumcisione legis consuetudinem vellet, ei in faciem restitit, eumque hac in re fuisse reprehensibilem dicit (*Galat. ii, 11*). Et hoc ejus e studiū, discipulis loquens, non solum culpam, sed, quod est maius, hypocrisim, id est simulationem, nominat, dicens: *Cum venisset Petrus Antiochiam, in faciem ei restitit, quia reprehensibilis erat* (*Ibid., 11*). Et paulo post: *Et simulationi ejus consenserunt cæteri Judæi* (*Ibid., 13*). Idem vero apostolorum primus cum multa discipulis admoniceret, aliquæ a quibusdam detrahi ^c de Pauli scriptis agnosceret, dicit: *Sicut charissimus frater noster **1368** Paulus secundum datum sibi sapientiam scripsit vobis, loquens in eis de his in quibus sunt quædam difficultia intellectu, quæ indocti et instabiles depravant, sicut cæteras scripturas, ad suam ipsorum perditionem* (*II Pet. iii, 1*). Ecce Paulus in Epistolis suis scripsit Petrum reprehensibilem, et ecce Petrus in Epistolis suis asserit Paulum in his quæ scriperat, admirandum. Certe enim nisi legisset Petrus Pauli Epistolas, non laudasset. Si autem legit, quia illic ipse reprehensibile diceretur ^d invenit. Amicus ergo veritatis laudavit etiam quod reprobans est, atque ei et hoc ipsum placuit, quia in his non placuerat quæ aliter quam debuerat sensit. Seque etiam minori fratri ad consensum dedit, atque in eadem re factus est sectator minoris sui, ut etiam in hoc prælret, quatenus qui primus erat ^b in apostolatus culmine esset primus et

^a Excusi penes omnes, tenebatur. Corriguntur ex MSS. Anglic. et nostris.

^b Longip., ipsi.

^c Idem Cod., sorte pro portæ.

^d Laud., teneri, quod melius congruit Apostolo quid factio opus sit docenti. Unde etiam infra: circumcisionem... fieri vellit. At quominus ita legamus

obstant alii MSS.

^e Amovimus hinc particulam in ante studiū, quam adhibuerunt Ed. invitisi MSS.

^f Carent Editi particula de, quam suppeditarent MSS., maxime Laud. Nonnulli habent detrahi scripta.

^g Gussanv., invenitur, reluctantibus MSS. et aliis Ed.

^h Laud. et Longip., in apostolatu vocatus.

in humilitate. Pensate ergo, fratres charissimi, in quo mentis vertice stetit qui illas Epistolas laudavit in quibus scriptum se vituperabilem invenit. Quæ illa mansuetudo tanta esse potuit, quæ quies animi, quæ soliditas mentis, atque ^a imperturbatio agitationis? Ecce a minore suo reprehenditur, et reprehendi non dignatur. Non ad memoriam revocat quod primus in apostolatum vocatus sit, non quod claves regni cœlestis accepit, non quod peccata quæconque in terra solveret, essent soluta et in cœlo (*Math. iv, 18; xvi, 19, seq.*), non quod in mare pedibus ambulavit (*Math. xiv, 29*), non quod paralyticos in Jesu nomine jubendo erexerat (*Act. ix, 33*), non quod ægros corporis sui umbra sanaverat (*Ibid. v, 15*), non quod mentientes verbo occiderat (*Ibid. v, 10*), non quod mortuos oratione suscitabat (*Ibid. ix, 40*). Ne igitur increpationis verba dñe dignaretur audire, omnia dona quæ accepit quasi a memoria repulit, ut unum fortiter humilitatis donum teneret. Quis rogo nostrum, si vel extreum aliquod signum fecisset a minori fratre increpatus, increpationis verba patienter audiret? Nihil enim signi fecimus, et si quis nos fortasse de actione nostra reprehenderit, statim intumescimus; magnos quosdam nos tacite cogitamus, virtutes nobis ad animum reducimus, etiam quas non habemus. At contra Petrus cum virtutibus humiliis in reprehensione perpansit, sed porta surrexit in altitudinem. Hanc autem tantam mansuetudinem nos imitari non possumus; sed quia pavimentum sumus, longe inferius jacemus.

40. Sunt vero nonnulli qui non Petrum apostolorum principem, sed quendam alium eo nomine qui a Paulo sit reprehensus accipiunt. Qui si Pauli studiosius verba legissent, ista non dicerent. Dicitur enim Paulus: *Cum venisset Petrus Antiochiam, ei in faciem recessit* (*Galat. ii, 11*), ut de quo Petro loqueretur ostenderet, in ipso sua narrationis initio præmisit, dicens: *Credidum est mihi Evangelium præputii, sicut Petro circumcisio*. Qui enim operatus est Petro, in apostolatum circumcisio, operatus est et mihi inter gentes (*Ibid., 7, 8*). Patet ergo de quo Petro Paulus loquitur, quem et apostolum nominat, et præfuisse Evangelio circumcisionis narrat.

41. Et fuerunt quidam qui secundam Petri Epistolam, **1369** in qua Epistole Pauli laudatae sunt, ejus dicenter non fuisse. Sed si ejusdem Epistole verba D pensare voluerint, longe alter sentire poterant. In ea quippe scriptum est: *Vox delapsa ad eum huiuscmodi a magnifica gloria: hic es; Filius meus dilectus, in quo mihi ^b complacuit* (*II Petr. i, 17*). Atque subiungitur: *Et hanc vocem nos audivimus, cum essenuis cum ipso in monte sancto* (*Ibid., 18*). Legant itaque Evangelium, et protinus agnoscent quia cum vox ista de cœlo venit, Petrus apostolus ^c in monte cum Do-

A mino stetit. Ipse ergo hanc Epistolam scripsit qui hanc vocem in monte de Domino audivit.

42. Sed quia pauca de Petro diximus, nunc si placet, ad Pauli mansuetudinem convertamur, et pensemus si possumus ille qui tanti ardoris est in zelo prædicationis, ut apostolorum quoque primo non parceret, quanta fuerit mansuetudinis in studio longanimitatis. Taceamus autem quod ter virgis casus est, quia semel lapidatus est, quia ter naufragium fecit, quia nocte ac die in profundo maris fuit, quia a Judæis quinques quadragesimas una minus accepit (*II Cor. xi, 2, 3, seq.*). Minus enim omnium ad iracundiam commovent ea mala, quæ nobis ab apertis adversariis irrogantur: hoc plus solet ^d dolere, quod a propriis patimur. Unde et per Psalmum ipsa Veritas contra traditorem suum loquitur, dicens: *Quoniam si inimicus meus maledixerit mihi, superpassus utique. Tu vero unanimis dux meus, et notus mens, qui simul tecum dulces capiebas cibos* (*Psalm. lix, 15*). Pensamus ergo, si possumus, Paulus apostolus, qui tantum patiens inter persecutores, quantum mansuetus inter discipulos fuerit. Certe ^e Corinthum veniens, ab idolorum servitio Corinthios retraxit, quis esset verus Deus innotuit, et æternas eis vita gaudia prædicavit. Et cum magnam multitudinem populi in fide collegisset, tantam illuc inopiam pertulit, ut vietus sui gravi necessitate laboraret. Et panem terre a discipulis non accepit, quibus panem cœli prædicavit. Insistebat verbo pro vita audientium, insistebat labore manuum pro vita corporis sui (*I Cor. iv, 12; I Thess. ii, 9; II Thess. iii, 8*). De terris quoque aliis stipendia ei a discipulis mittebantur, ut Corinthios prædicare sufficeret. Ipse quippe ad eosdem Corinthios post per Epistolam loquitur, dicens: *Cum essem apud vos, et egenum, nulli onerosus fui; nam quod mihi debeat supplicare fratres qui rentravere a Macedonia* (*II Cor. xi, 9*). Quibus ad magnum quoque impropterum præmisit, dicens: *Altas Ecclesiæ spoliavi, accipiebam stipendium ad ministerium vestrum* (*Ibid. 8*). Pensamus ergo, si possumus, eftis hoc mansuetudinis fuerit, panem spiritus prædicare, et panem carnis non accipere; corda audientium de divitiis æternis instruere, et inter eosdem discipulos fidèles qd abundantes fame laborare; inter satiatos pati inopiam, nec tamen quod patiebatur dicere; quæ patiebatur non dicere, nec tamen dolere; videret dura erga se corda auditorum tenacium, nec a prædicatione desistere. Nam sicut apostolorum Acta testantur, anno et sex, mensebus contineat in eadem civitate prædicavit (*Act. xviii, 11*). Cumque ab eisdem Corinthios recessisset, ad eos postmodum scripsit quod apud eos positus pertulit (*II Cor. xi, 23 seq.*). Quare autem hoc eis **1370** cum inter eos viveret, nunquam dixit? Ne scilicet quod erga eum

cis fidem, alias non antiquissimam, nihil mutare audeamus; maxime cum constet Gregorium aliquando impropter locutum. *Ibid.*, Norm. omnes habent, quod a proximis.

^d Laud. et Longip., *Corinti veniens*.

^a Val. Cl. cum Norm., *imperturbata*.

^b Plerique Norm., *complacuit*.

^c Omisas in Editis voces in monte supplevimus ex MSS. Laud., Suess., Longip., Norm. et Anglic.

^d Longip., melius, *lædere*. Verum ad unius Codici

sactum ex bona voluntate non fuerat, floret ex iustitione; et cum innotesceret aorum misericordia, remaneret voluntas ignota. Quare autem hoc postmodum longe positus scribit? Ne omnimodo discipuli incorrecti remanerent, et quales magistro in tenacia fuerant, alii quoque fratribus tales essent. Vere in hoc Paulus, vere magister gentilium, sua negligens, aliena curans, implevit quod praedicaverat: *Nemo quod suum est querat, sed quod alterius. Et non quae sua sunt singuli cogitantes, sed ea quae aliorum* (*I Cor. x, 24*). Quanta itaque ista mansuetudinis virtus est? Quanta tranquillitas spiritus? quis autem nostrum, si unum bujus mundi diviteret ad omnipotentis Dei servitium convertisset, sequere egere consiperet, et illum sibi vita subsidia non praebere, non protinus de ejus vita desperasset? quis non ab ejus exhortatione obmutesceret, quem in semet ipsum primum ferre fructum boni operis non videret?

13. Sed Paulus per mansuetudinem in virtutum vertice solidatus persistit, praedicavit, dilexit, et bonum quod coepérat explevit, atque portando et persistendo discipulorum corda ad misericordiam perduxit (*II Cor. ix, 3, 4, seq.*). Nam eorum prolectum postmodum scire se indicans, in eadem Epistola scribit: *De ministerio quod fit in sanctos ex abundantia est mihi scribere vobis. Scio enim promptum animum vestrum, pro quo de vobis gloriò apud Macedonas, quoniam Achaia parata est ab anno priore, et vestra emulatio provocavit plurimos* (*Ibid., 1*). De quibus rursus ait: *Qui non solum facere, sed et velle cepisti ab anno priore* (*II Cor. viii, 10*). In quibus enim non tam opera quam pia vota requirebat, in eis procul dubio plus laudat pia vota quam opera. Notandum tamen est quia habet improprium hæc ipsa consolatio, cum dicitur: *Ab anno priore.* Bonum quidem, sed tarde fecerant, atque ideo hoc magister non sine reprehensione laudabat. Medicus quippe est, medicamentum vulneri apponit, quod et ea quæ purgata sunt refovet et ea quæ putrida inveniuntur mordet. Sed hæc tolerando atque praedicando, explevit quod coepit. Et mira longanimitatis virtute discipulorum duritiam emollivit ad misericordiæ viscera, quia longitudo portæ surrexit in altitudinem. Sed insirmi nos ad imitandum tantæ mansuetudinis longanimitatem idonei non sumus, quia videlicet pavimentum sumus, et despici in nostris moribus jacemus.

14. Ecce autem dum de duobus dueibus coelestis exercitus loquor, martyris quoque Stephanus memorie occurrit, qui tentus pro Creatoris sui nomine, et in medium persecutorum deductus, imperterritus

^a Editi, eorum miseria, ioyalis Mas.

^b Norm. et Val. Cl. ex abundanti.

^c Longip., non corsunditus commovetur. Laud. commovet. Paulus post, prorumpit.

^d Edit. Rom., qui cum esset plen. Sp. s. intendens in cœl. vidit. gl. Dei et Jes. st. a dect. et ait: ecce vid. cœl. ap. et Iesum. At. & dect. Dei, quia surgens. Merum amanuensis otiosi assuinetum.

A stetit, fiducialiter docuit, et ex zelo veritatis perse-
cuores suos fortiter increpavit, dicens: *Vos semper
spiritui sancto restititis* (*Act. vii, 51*). Cumque illi
ad lapides current, et eum lapidibus necarent, flexo genu pro eisdem persecutoribus oravit, di-
cens: *Domine, ne status illis hoc peccatum* (*Ibid.*,
59). Quæ itaque ista virtus est, sic zelo fervere, ut
eis a quibus tenebatur perfidiae suæ impropria fiduci-
aliter diceret; et sic diligere, ut in morte quoque
1371 pro eis a quibus mórbihator oraret? Sic
quippe ex zelo inferbuit, ac si mansuetudinis nihil
haberet; et sic mansuetus in eorum dilectionis per-
sistit, ac si contra eos fervorit nihil habuisset. Pen-
samus inter haec ubi nostra conscientia reatus facit.
Quis enim nostrum, si saltum verbi contumeliam à
proximo accepit, non statim contumeliam reddit,
non funditos commovetur, non àd odium erum-
pit, non præceptum dilectionis obliviscitur? Sed hoc
beatus Stephanus ex omnipotentiis Dei gratia potuit,
quia surgens in altitudinem porta fuit. Ille nos mi-
seri nostra virtute imitari non possumus, quia longe
inferius stent pavimentum jaceamus.

15. Quid autem nos in vita sanctorum de nostra admiratione dicimus, cum ipsi quoque antiqui pa-
tres predicatorum sanctæ Eclesiae vitam consideremus, valde admirati sunt? An non eorum vitam
Psalmista admiratus est, cum dicebat: *Miki nunc
nimis honorati sunt amici tui, Deus, nimis conforta-
tus est principatus eorum* (*Psal. cxlviii, 17*)? Quod
de quibus eis amici dicas Evangelium interrogas,
in quo Veritas predicatoribus dicit: *Vos amici mei
estis* (*Joen. xv, 14*). Isaïas quoque eorum vitam in-
tuens, ait: *Qui sunt tali qui ut nubes volant, et quasi
columba ad fenestræ suas* (*Isai. lx, 8*)? Hæc ab-
tem predicatores sancti nubes appellati sunt, quia
verbis pluunt, miraculis eoruscant. Qui volare quo-
que ut nubes dicuntur, quia et in terra viventes extra
terram fuerunt per omne quod egerunt. Unde et per
quamdam nubem dicitur: *In carne enim ambulantes
non secundum carnem militamus* (*II Cor. x, 3*)? Priores
enim patres conjugiis utebantur, filios procreabant,
substantias possidebant, curis rei familiaris intendebant. Isto autem per prophetas jam spiritum præ-
videntes substantias deserere, conjugia non appetere, filios non procreare, nil in terra quærere,
nihil possidere, non eos per terram veler homines
ambulantes, sed ut nubes volantes nominant. Veler
etenim, quia mente ea que sunt celestia contem-
plantur. Qui terram quasi non tangunt, quia in ipsa
nil appellant. Qui et ad fenestræ suas quasi columbae
sunt, quia per mansuetudinis suæ spiritum in hoc
mundo per oculos nil concupiscunt. Consideremus
ergo quantæ altitudinis istæ spiritualis ædifici portæ

^a Recent. Ed., 'prævidens', contradicentibus omni-
nibus Mas. nostris, Angl., quos forsitan intendere
voluerunt, ut quod hic dicitur non ad priores patres,
sed ad solum Isaiam referent. Ibid., Val. Cl., pro
inter homines, habet velut homines, consentientibus
Anglic.

^b Ita omnes Mas., Editis habentibus pro mansu-
tudinis suæ spiritu.

sunt, quas et spiritales patres admirantur. Quantum itaque nos in earum admiratione humiliari necesse est, qui pavimentum sumus? Sed quia sub longitudinis appellatione altitudinem portarum audivimus, nunc aliquid de earum latitudine cognoscamus. Sequitur:

VERS. 29. — *Et mensus est latitudinem a facie portæ inferioris, usque ad fontem atrii interioris extrinsecus, centum cubitos ad Orientem et ad Aquilonem.*

16. In quibus verbis si portam aditum accipimus, quo ad cognitionem Domini intramus, porta inferior fides est, atrium vero interius contemplatio. Habet autem porta inferior latitudinem in facie, quia videlicet fides per charitatis sua amplitudinem habet eam quæ videtur a proximis operationem. Quam dum fortiter a perfectioribus agi conspicimus, nos, qui in bonis actibus **1372** angustamur, exempla per eos magnæ operationis accipimus. Et unaquaque sancta actio quasi quædam nobis fit latitudo itineris, quæ prius erat angustia difficultatis. Habet quoque atrium interius frontem, quia contemplativa vita per quædam signa desideriorum et gemituum ostendit quantum intus videat quæ tantum amat. Deuarius autem numerus per semetipsum multiplicatus in centenarium surgit. Unde recte per centenarium magna perfectione designatur, sicut de electis Veritas dicit: *Omnis qui relinquit dominum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros proprios nomen nesciit, centuplum accipiet, et vitam eternam possidebit* (*Math. xix, 29*). Neque etenim sanctus quisque ideo terrena deserit, ut hæc possidere in hoc mundo multiplicius possit, quia quisquis terreno studio terram relinquit, terram non relinquit sed appetit. Nec qui unam uxorem deserit centum receptoribus est; sed per centenarium numerum perfectione designatur, postquam etiam vita æterna promittitur, quia quisquis pro Dei nomine temporalia atque terrena contemnit, et hic perfectionem mentis recipit, ut jam ea non appetat quæ contemnit, et in sequenti saeculo ad æternæ vitae gloriam pervenit. Centes itaque recipit quod dedit, qui perfectionis spiritum accipiens, terrenis non indiget, etiam si hæc non habet. Ille enim pauper est, qui eget eo quod non habet. Nam qui et non habens habere non appetit, dives est. Panperdas quippe in inopia mentis est, non in quantitate possessionis. Nam cui cum paupertate bene convenit, non est pauper. Mensus est ergo vir latitudinem a facie portæ inferioris, usque ad frontem ^a atrii interioris extrinsecus, centum cubitos, quia Redemptor noster quotidie per magistros atque doctores in mensura perfectionis metitur vitam fidem, ^b vel in specie boni operis per fidem, vel in sanctis desideriis per contemplationem.

17. Multi etenim videntur in fide positi magna operari, sed in centum cubitis non mensurantur, quia per ipsa quæ faciunt terrenam gloriam quæ-

A runt. Et quidam videntur per abstinentiam cruciari, gemilibus insistere; sed eorum mensura ad centum cubitos ^c minime ducitur, quia in his quæ agunt ab humano iudicio favores requirunt. Quis ergo est qui per centum cubitos mensuratur, nisi is ejus bona operatio recta intentione uitetur, ut in eo quod agit non ad terrena luera appetenda aut ad laudes transitorias reflectatur?

18. Ecce enim misericordiam proximis exhibere, possessa largiri, cum celeritate indigeni tribuere, latitudo in facie portæ inferioris est. Sed si tua dans aliena non appetas, si terrenam gloriam de ipso bono opere non requiras, recte in centenario numero, id est in perfectione mensuraris. Nam qui videtur dare misericorditer propria, et rapit forsitan violenter aliena, iste adhuc quæ sit via perfectionis ignorat, nec cognovit unde ad perfectionem tenditur, quia nec ipsum ejus initium invenit. Prius enim appetitum evellere a mente debuit, et postea quæ jure possidet largiri. Unde scriptum est: *Declina a malo et fac bonum* (*Psalm. xxxvi, 37*). **1373** Quid enim potest esse boni quod facit, qui nerum a malo declinavit? Et snt quidam qui, sicut dictum est, ab alimentis abstinent, carnem cruciant, sed tamen si pulsati fuerint, cognoscuntur quia ad mundi gloriam anhelent. Iste frontem atrii interioris ostendunt, sed per centum cubitos non mensurantur.

19. Hi ergo in numero perfectionis sunt, de quibus per Paulum dicitur: *Qui carnem suam crucifixerunt cum vitis et concupiscentiis* (*Galat. v, 21*). Et notandum quia non dicitur quod intrinsecus, sed extrinsecus ista mensurantur, quia videlicet Redemptor noster cum per nos facta hominum vel approbat, vel judicat, non intrinsecus, sed extrinsecus metitur. Unde et per Evangelium dicit: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos* (*Math. vii, 16*). Qui enim per hoc quod videmus cognoscimus operantis animum quem non videmus, sive latitudinem quæ in facie portæ est inferioris, sive frontem atrii interioris extrinsecus metimur. Cum enim alios conspicimus largiri eleemosynam, afflictis ^d concurrere, oppressis subvenire, nihil eos in hoc mundo gloriam querere, nullis hujus mundi compendiis inhibere, atque alios videmus carnem domare, lacrymis insistere, verbis cœlestibus occupari, nihil transitorii honoris appetere, quid aliud debemus nisi eos perfectos esse credere, sanctos estimare? Quia ergo per hoc quod aspicimus eos perfectos esse videmus, eorum vitam per centum cubitos extinxeris metimur.

20. Et quia multi in Iudea, plerique vero in gentilitate positi, ad hanc perfectionis suministram pervenerunt, recte subjungitur: *Ad Orientem et ad Aquilonem*. Iudaicus etenim populus Oriens iuro dictus est, de cuius carne ille est natus, qui Sol justitiae vocatur. De quo per prophetam dicitur: *Vobis autem qui timetis Dominum, orietur Sol justi-*

^a Laud., atrii portæ interioris.

^b Idem Cod., vel in exhibitione.

^c Longip., perdicatur. Et Val. Cl., de his quæ,

pro in his.

^d Land. et Longip., occurrere.

ie (Malac. iv, 2). Per Aquilonem vero gentilitas fieri geratur, quae diu in perfidiae sua frigore torpuit, et in cuius corde ille regnavit, qui, attestante prophetam, apud semetipsum dixit : *Ponam sedem meam a te Aquilonem* (Isai. xiv, 13). Quia itaque incarnatus omnipotens Deus alios perfectos ex Iudea, alios ex gentilitate perfectos intra sanctam Ecclesiam fecit, centum cubitos non solum ad Orientem mensus est, sed etiam ad Aquilonem.

21. Sed quia sub Aquilonis nomine de gentilitate sermo se intulit, considerare libet quantum super nos effusa sunt viscera Creatoris nostri. Omnes enim nos ex gentilitate venimus. Antiqui parentes nostri lignis et lapidibus servierunt, et, derelinquentes Deum a quo facti sunt, deos venerati sunt quos fecerunt. Nos autem per omnipotentis Dei gratiam ad lucem de tenebris educti sumus. Recolamus ergo de quibus tenebris venimus, ut de luce quam acceperimus gratias agamus. Neque enim divinam misericordiam intelligit qui suae miseriae memor non est. Unde et per Psalmistam Deo dicitur : *Mirifica misericordias tuas, Domine, qui salvos facis sperantes in te* (Psal. xvi, 7). Tunc enim nobis Dei misericordiae mira sunt, cum nobis ad memoriam miseriae nostrae revocantur, quia, recolentes quid fuimus, intelligimus cui debemus quod sumus. Cantemus itaque cum gudio Creatori nostro, quia de servitu creaturae colla mentis excussimus. Gaudemus in nobis impletum esse quod **1374** per Isaiam dictum est : *Et frenum erroris quod erat in maxillis populorum, canticum erit vobis, sicut vox sanctificatae solemnitatis* (Isai. xxx, 23, 29). Frenum quippe erroris maxillas populorum constrinxerat, quando idolorum errore obligata gentilitas Deo vero confessionis laudem dare nesciebat. Sed hoc ipsum erroris frenum jam nobis in canticum versum est, cum gaudendo psallimus atque cantamus : *Omnies diti gentium daemona, Dominus autem caelos fecit* (Psal. xciv, 5). Et rursum : *Simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum : os habent, et non loquentur; oculos habent, et non videbunt; aures habent, et non audient; naras habent, et non odorabunt; manus habent, et non palpabunt; pedes habent, et non ambulabunt* (Psal. cxiii, 29, seq.). Qui itaque haec omnipotenti Domino psallendo dicimus, ipsum erroris nostri frenum, quod a laude Dei ora nostra ligaverat, vero Domino canticum fecimus. Bene autem dicitur : *Sicut nox sanctificatae solemnitatis* (Isai. xxx, 29), quia dum confessionis laudem Deo reddimus, in sanctificata solemnitate gaudeamus. Respondeamus ergo moribus tantæ misericordiae Redemptoris nostri, et qui lucem cognovimus, pravorum operum tenebras declinemus.

22. Quid est iam, rogo, quod in hoc mundo libeat? Ubique luctus aspicimus, undique gemitus audiimus. Destructæ urbes, eversa sunt castra, depo-

^a Plerique Norin. cum Longip., quod ad laudem.

^b Laud. et Val. Cl., actiones culpe.

^c Idem cum Longip., conspicit.

^d Val. cl., consentientibus Norm. plur., in ipsa, id est, Roma.

A pulati agri, in solitudinem terra redacta est. Nullus in agris incola, pene nullus in urbibus habitator remansit; et tamen ipsæ parvæ generis humani reliquæ adhuc quotidie et sine cessatione feriuntur. Et siq[ue] non habent flagella coelestis justitiae, quia nec inter flagella correctæ sunt ^b actionis culpe. Alios in captivitatem duci, alios detruncari, alios interfici videmus. Quid est ergo quod in hac vita libeat, fratres mei? Si et talem adhuc mundum diligimus, non iam gaudia, sed vulnera animamus. Ipsa autem quæ aliquando mundi domina esse videbatur qualis remanserit Roma ^c conspicimus. Immensis doloribus multipliciter attrita, desolatione civium, impressione hostium, frequentia ruinarum; ita ut in ea completum esse videamus quod contra urbem B Samariam per hunc eundem prophetam longe superius dicitur : *Pone ollam, pone, inquam, et mitte in ea aquam, et congere frusta ejus in ea* (Ezech. xxiv, 4). Et paulo post : *Efferbuit coctio ejus, et discocta sunt ossa illius in medio ejus* (Ibid., 5). Atque iterum : *Congere ossa, quæ igne succendam : consumentur carnes, et coquetur universa compositio, et ossa tabescunt.* Pone quoque eam super prunas vacuam, ut incalescat, et liquefiat æs ejus (Ibid., 10, 11). Tunc enim nobis olla posita est, cum hæc est civitas constituta. Tunc in eam aqua missa est, et frusta ejus congesta sunt, quando ad eam undique populi confluebant, qui velut aqua calens actionibus mundi fervescerent, et quasi frusta carnium ^d in ipso suo fervore liquarentur. De qua bene dicitur : *Efferbuit coctio ejus, et discocta sunt ossa ejus in medio illius, quia prius quidem in ea vehementer incaluit actio gloriae sæcularis, sed postmodum ipsa gloria cum suis sequicibus defecit.* Per ossa etenim potentes sæculi, per carnes vero populi designantur, quia sicut carnes portantur ossibus, ita per potentes sæculi infirmitas regitur populorum. Sed ecce jam de illa omnes hujus sæculi potentes ablati sunt; ossa ergo **1375** excocta sunt. Ecce populi defecerant, carnes ejus liquefactæ sunt. Dicatur itaque : *Congere ossa, quæ igne succendam : consumentur carnes, et coquetur universa compositio ejus, et ossa tabescunt.* Ubi enim senatus? Ubi jam populus? Contabuerunt ossa, consumptæ sunt carnes, omnis in ea sæcularium dignitatum fastus extinctus est. Excocta est universa compositio ejus. Et tamen ipsos nos paucos qui remansimus adhuc quotidie gladii, adhuc quotidie innumeræ tribulationes premunt. Dicatur ergo : *Pone quoque eam super prunas vacuam.* Quia enim senatus deest, populus interiit, et tamen in paucis qui sunt dolores et genitus quotidianus multiplicantur, jam vacua ardet Roma. Quid autem ista de hominibus dicimus, cum, ruinis crebrescentibus, ipsa quoque destrui ædificia videmus? Unde apte de civitate iam vacua subditur : *Incalescat, et liquefiat æs ejus.* Jam

^a Idem Codices, succendantur. Paulo post Longip., coquuntur. Universa compositio ejus et ossa tabescunt. Sic etiam legitur supra, ubi idem contextus laydatur.

^b Editi, dignitatum ordo

et ipsa olla consumitur, in qua prius et carnes et ossa consumebantur, quia postquam defecerunt homines, etiam parietes cadunt. Ubi autem sunt qui in ejus aliquando gloria letabantur? Ubi eorum pompa? Ubi superbia? Ubi frequens et immoderatum gaudium?

23. Impletum est in ea quod contra destructam Nippon per prophetam dicitur: *Ubi est habitaculum leonum, et pascua catulorum leonum (Nahum. ii, 11)?* Ad ejus ducēs ac principes leones non erant, qui, per diversas mundi provincias discurrentes, prædam siveiendo et interficiendo rapiebant? Illic leonum catuli inveniebant pascua, quia pueri, adolescentes, juvenes seculares, et secularium filii huc undique concurrebant, cum prolixiere in hoc mundo voluisse. Sed jam ecce desolata, ecce contrita, ecce gemitibus oppressa est. Jam nemo ad eam currit, ut in hoc mundo proficiat; jam nullus potens et violentus remansit, qui opprimendo prædam diripiatur. Dicamus ergo: *Ubi est habitaculum leonum, et pascua catulorum leonum?* Contigit ei 1376 quod de Iudea novimus per prophetam dictum: *Dilata calpitum tuum sicut Aquila (Mich. i, 16).* Calvitum quippe hominis in solo capite fieri solet, calvitium vero Aquilæ in solo sit corpore, quia cum valde senuerit, plumæ ejus ac penas ex omnibus membris illius cadunt. Calvitium ergo suum ^a sicut Aquila dilatat, quia plumas perdidit, quæ populum amisit. Alarum quoque penas ceciderunt, cum quibus volare ad prædam consueverat, quia omnes potentes ejus extinti sunt, per quos aliena rapiebat (Joan. Diac., i, iv, c. 66).

24. Haec autem quæ de Romanæ urbis contritione dicimus, ^b in cunctis facta mundi civitatibus scimus. Alia etenim loca clade desolata sunt, alia gladio consumpta, alia fame cruciata, alia terra hiaticibus absorpta. Despiciamus ergo ex toto animo hoc præsens seculum vel extinctum; uniamus mundi desideria saltem cum mundi fidei; iniunemus bonorum facta quæ possumus. Apud Orientem enim et Aquilonem multi sunt qui pro perfectione vite centum cubitis mensurantur. Ex Iudea etiam et gentilitate, sicut dicitur, ad sanctitatis culmen excreverunt. Quamvis intelligi per Orientem et Aquilonem etiam justi et peccatores possint. Oriens quippe non immrito justi dominantur, qui, sicut in luce fidei nati sunt, in innocentia persistuerunt. Per Aquilonem vero recte peccatores accipimus, qui mentis frigore lapsi sub peccati sui umbra torpuerunt. Sed quia omnipotens Dei misericordia etiam tales ad penitentiam revocat, compunctione et lacrymis lavat, virtutibus ditat, et usque ad perfectionis gloriam sublevat, non solum ad Orientem centum cubiti, sed etiam ad Aquilonem ducuntur, dum cum justis etiam

^a Longip., sicut aquila Roma dilatat.

^b Laud., jam pene in cunctis. Verius quam absolute in cunctis.

^c Carent hac clausula Val. Cl. et pler. Norm.

^d Rothomag. et Lyr., adversarius noster.

^e Laud. et Longip., non junges. Paulo post Laud.,

peccatores per dona et penitentiam ad perfectionem veniunt, et largiente Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VII [AL., XIX.]

Septem versuum, a 20 ad 27, explicationem complectit, plurimaque simul exhibet præcepta moralia, de Spiritu sancti donis, gradibusque ad eos ducentibus, de vera perfectione ac de bonorum operum necessitate.

1. Magna legentium debet esse discretio, ut in sacro eloquio cum quilibet unus sermo dicitur, non semper unam eamdemque rem significare credatur, sicut aliquando sol in bono, aliquando vero accipitur in malo. Solis etenim nomine aliquando ipse Redemptor noster signatur, aliquando persecutio. Attestantur enim libro Sapientiae, in inferno impii dicturi sunt:

Errant a via veritatis, et sol justitia non lucit nobis (Sap. v, 6). Et de iactis seminibus Dominus dicit: *Orto sole aruerunt (Matth. xiii, 6), quia videlicet, facta persecutione, in reproborum cordibus prædicationis verba siccantur.* Sic leo Dominum signat.

Unde scriptum est: *Vici leo de tribu Juda (Apoc. v, 5).* Sic leonis nomine diaboli similitudine exprimitur, sicut per primum pastorem dicitur: ^d *Adversarius vester diabolus, sicut leo rugiens, circuit querens quem devoret (I Petr. v, 8).* Sic bovis nomine sapientia designatur. Unde scriptum est: ^e *Non junges bovem, et asinum (Deut. xxii, 10), id est, sapientem cum stulto in prædicatione non socias.* Sic per bovem satius figuratur, sicut de eo qui ^f in turpitudine amoris captus est, dicitur: *Statimque eam sequitur, quasi bov ductus ad victimam (Prov. vii, 22);* id est, sicut satius trahitur ad mortem. Haec igitur dixi, ne quia per tam significare Dominum, vel prædicatores, vel Scripturam sacram, vel fidem exposui, ubincunque 1377 jam in hoc propheta porta legitur signare aliud non creditur. Cum enim de una porta ^g propheta loqueretur, recte fides intellecta est, quia una est omnium electorum fides. Cum vero alias portas nominantur, ^h intelligi ora prædicatorum possunt, per quæ vera vita cognoscitur, et per quæ ascenditur ad sacramentorum spiritualium cognitionem. Nam porta per quam significari fidem diximus, notandum nobis est quia inferior appellatur. In hac enim vita dum sumus, quasi in immo positi adhuc inferius tenemur. Et recte inferior porta fides est, quia nobis in terra positis aperit cognitionem Dei. Itaque nunq; dicitur:

Vers. 20-22. — *Portam quoque quæ respiciebas viam Aquilonis atriæ exterioris mensus est tam in longitudine quam in latitudine. Et thalamos ejus tres hinc, et tres inde; et frontes ejus, et vestibulum ejus secundum manerem portæ prioris: quinquaginta cubitorum non socias.*

^f Val. Cl., cum Norm., in amore turpitudinis.

^g Suess., Val. Cl. et quinque Norm., propheta diuitius loqueretur.

^h Laud. et Suess., intelligi, sicut et longe superior dictum est, ora, etc.

longitudinem ejus, et latitudinem viginti et quinque cu-
bitorum. Fenestrae autem ejus,^a et vestibulum,^b et
sculpturae secundum mensuram portae que respiciebat
ad Orientem; et Septem graduum erat ascensus ejus,
et vestibulum ante eam.

2. De porta quae respiciebat viam Aquilonis atrii exterioris, ea ipsa replicatur quae iam de porta tria superioris dicta sunt, alioquin alia subjungis hinc quae de praedicta portâ propheta dicuerat. Ut ergo de his latitudi disserantur quae nebulum discussa sunt, debeamus ea quae jam dicta sunt sub brevitate replicare. Porta enim viam Aquilonis respicit, cum praedicator quisque vitam peccatoris agnoscat, eique inferiora vita per verbum prædicationis aperit. Quae porta atrii exterioris dicitur. Exterioris quippe est aitrum vita presens, in qua omne quod corporaliter agitur corporaliter etiam videtur. Quae tam in longitudine quam in latitudine mensuratur, quia cum ad Eudem peccator ducitur, necesse est ut ejus doctor consideret, vel quantum in longitudinem speret, vel quantum in latitudinem charitatis ex ejus admonitione proficiat. Qui enim ad Deum convertitur, si adhuc bona vita presentis sperat, longitudinem non habet, quia brevis est vita in qua spem poscit. Si per terrenarum verum concupiscentiam, et adhuc per proximi odium coangustatur, latitudinem non habet, quia nescit vel transitoria contemnere, vel se in proximi amore dilatare. Cum vero conversus quisque aeternas vitas gaudia longanimitate sperat, proximorum molestias cum charitate tolerat, et ea quae non habet concupiscere contemnit; longitudinem et latitudinem porta habet, quia gloria praedicatoris est profectus auditoris. Unde quibusdam per magnum praedicatorem dicitur: *Gaudium meum et corona mea (Philip. iv, 1).* Et rursum: *Ecce nunc vivo, si vos statis in Domino (I Thess. iii, 8).* Atque iterum: *Quae est nostra spes aut gaudium? Nonne vos ante Dominum (Ibid., ii, 19)?* Longitudo ergo et latitudo portae est quae ad Aquilonem respicit, quia cum insidelem quenquam in peccati sui frigore torpente praedicator ad fidem converterit, per hoc quod eum in longitudinem sperat **1378** tendit, et in amplitudinem charitatis dilatat, ejus gloriam suam facit. Et quia in cognitione sancte Trinitatis ex verbo prædicationis auditores quique in ejusdem Trinitatis amore proficiunt, habent hæc eadem porta thalamos tres hinc, et tres inde, quia omne quod per Testamentum Novum^c de Trinitate conditor loquitur, hoc etiam de Testamento Veteri ostendit. Et eorū audientium in amore coelestis patriæ proficit, et anima inhærens Deo quasi sponsa cum sposo in quoddam jam thalamo sedeat, atque se a terrenis desideriis funditus avertat.

3. Vel certe, ut longe superioris dictum est (*Hom.*

^a Laud., et sculpturæ.

^b Suess., taret.

^c Non legitur hæc eadem porta in Gemit. Utic. et al. Norm.

^d Val. Cl., consentientibus Norm., de trinitate conditoris.

^e Recent. Cl., perficit.

^f Ebroic., bona.

A 4, n. 5), quia tres sunt ordines bene viventium, bonorum scilicet conjugatorum, continentium, atque prædicatorum, et quia alii etiam in conjugis possunt amore coelestis patriæ anhelant, alii autem spe aeterni gaudii etiam carnem macerant, omnesque actus terrenos refugunt, et in cura huius saeculi simplicari contemnunt, alii vero et terrena bona despiciunt, et coelestia gaudia prædican, quæ cognoverunt, quid isti nisi in spirituali ædificio thalami sunt in quorum cogitatione et meditatione anima coelesti sponso sociatur? Quos tres bonorum ordines, quia non solum Ecclesia ex gentibus habet, sed aliquando etiam Synagoga habuit, dum magna multitudo spiritualium Redemptoris gratiam ardenter exspectavit, porta ædifici coelestis tres hinc, et tres inde thalamos habet, B quia prædicator quisque, cum eis ad supernam patriam auditorem provocat, et novos patres et veteres anhelasse coelesti desiderio demonstrat. Plus enim plurimique exempla quam ratiocinationis verba compungunt; et cum prædicator dicit quales alii in coniugio, vel in continentali, vel in prædicatione erga omnipotentis Dei amorem in novo testamento fuerint, vel alii quales in veteri, porta quae loquitur ternos ex utroque latere habere se thalamos ostendit. Quae porta habet et frontem, quia sunt in prædicatoris vita aperta opera quae videntur. Habet et ante frontem vestibulum, quia priusquam bona opera insinuet, prædicat fidem, per quam anima humiliiter veniens ad bonorum actuum altitudinem sublevetur. Quae cuncta secundum mensuram portæ prioris sunt, juxta hoc quod subditur:

C Vers. 21. — *Quia mensus est quinquaginta cubitorum longitudinem ejus, et latitudinem viginti quinque cubitorum.*

4. Hæc jam superioris latius me dixisse meministis (*Hom. 3, l. 11*). Per quinquagenarium enim numerum requiem diximus ligurari, quia et quinquagesimus annus veteri populo^g in requiem datus est, quia appellatus est jubileus; et septenarius numerus, per quem hoc omne tempus evolvitur, septies multiplicatus ad quadraginta et novem ducitur. Cui monas additur, quia in unius contemplatione requies aeterna perficitur. Idem ergo quinquagenarius numerus nobis in longitudinem est, quia pervenire ad illam requiem non potest, nisi qui ad eam spem suam modo tendere longanimitate potest. Quia enim per quinquagenarium numerum **1379** ad aeternam requiem provocamus, etiam hoc nos omnino instruit quod in tabernaculo decem cortinæ jussæ sunt fieri, quæ haberent ansulas quinquagenas, et circulos aureos quinquagenos a latere et summitate (*Exod. xxv, 4, seqq.*). I Cortinæ etenim tabernaculi sancti bullæ sunt, qui ex diversis virtutum coloribus in sanctæ Ecclesiæ ornamento

^g Laud., ad superna provocatus.

^h Laud., tendit.

ⁱ Laud., Longip., Gemit. et al. Norm., sic legendum suadent. In vet. Ed., in requiem datur, qui appellatus. Alii, in requiem datus, appellatus est.

^j Sag. et Ebroic., decem etenim cortinæ. Ubique Laud. habet, cortinæ.

proficiunt. Qui et interiora velant, et exteriora omnino exornant, quia eorum vita in quantum videatur, ornementum est; et eorum intellectus intus absconditur, dum cœlestia quæ in mente servant, et dicere non possunt, in eis aliquo modo velantur. Recte autem decem cortine sunt, quia ^a per Decalogi custodiam ipsa sanctorum corda profecerunt. Hyacinthinæ vero ansulae cortinarum fieri quinquaginta præceptæ sunt. Hyacinthus cœli speciem habet. Ansula ergo cortinarum sunt præcenta cœlestia, in quibus ligantur animæ. ut ab inferioribus sublevatae superius pendeant. Quæ videlicet ansulae habent et circulos aureos, intellectum scilicet vera sapientia fulgentem. Qui intellectus, quia esse debet per omnia circumspectus, et cautæ sollicitudinis vigilancia mutatus, recte per circulos designatur.

5. Et notandum quod a latere et summitate jubentur ansulae, vel circuli in cortinæ fieri, quia præcepta cœlestia et intellectus spiritualis, non solum debet nos sursum in Dei amorem suspendere, sed etiam proximo in charitate sociare. In eo enim quod conditorem nostrum diligimus, quasi per superiores ansulas in aere pendemus. In eo vero quod sicut nosmetipso proximos amamus, ansulas et circulos a latere habemus, ut cortinæ tabernaculi, id est fidelium animæ per charitatem conjunctæ sint, et non per discordiam divisæ. Unde et hic post longitudinem quinquaginta cubitorum protinus latitudo subjungitur viginti et quinque cubitorum, quæ videlicet latitudo ad charitatem proximi pertinet. Ipsa enim in fratrum amorem se dilatat, atque erga eos omne quod potest boni operis exercet. Cuneta autem bona opera quæ corporaliter fiunt, per quinque corporis sensus exhibentur, videlicet per visum, auditum, tactum, gustum, odoratum. Quinarius vero numerus per semetipsum duximus ad vicesimum et quintum pervenit, quia bona opera cum agi cooperant, per servorem animum ad augmentum excitant, et per semetipsa multiplicantur. Unde et latitudinem ^b menti faciunt, ut non sit angustia ^c per temorem, sed expansa in bonis actibus per charitatem. Omnis enim torpor temoris angustia est, omnis vero benignitas charitatis, magna latitudo. Nam etsi res desunt quæ fortasse indigenti proximo prædeantur, ampla est substantia voluntatis bonæ, quæ sufficit ad regni retributionem, sicut scriptum est: *In terra pax hominibus bonæ voluntatis* (Luc. II, 14). Sequitur:

Vers. 22. — *Fenestrae autem ejus, et vestibulum, et sculpturæ secundum mensuram portæ auæ respiciebat ad Orientem.*

6. Cuncta hæc jam superius latius dicta sunt, et idcirco sermo non debet morosa expositione tardari. Hoc tamen magnopere notandum est, quod porta ad Aquilonem ea omnia habere perhibetur

^a Editi mutarunt custodiam in studium, quod in omnibus legitur.

^b Longip., in mente.

^c Idem., per temorem.

^d Vulgati, tardare, invitit MSS. Lago., Val, Cl., Longip., etc.

A 1380 quæ porta ad Orientem, fenestras scilicet contemplationis, vestibulum humilitatis, sculpturam bonæ operationis. Omnes enim qui per hoc quod Deo in conversatione ^e nati sunt in innocentia persistenterunt, portam ad Orientem habent, quia eis cœlestis regni aditus patet ^f a lumine quod accepérunt. Et omnes qui in peccatis postmodum lapsi torporis sui frigore sunt depresso, sed, dum per paenitentiam redeunt, ad amorem cœlestis patriæ recalscent, portam ad Aquilonem habent, quia eis etiam post peccati sui frigus cœlestis regni aditus per misericordiam patet. Ea ergo habere dicitur porta ad Aquilonem quæ habet porta ad Orientem, quia et conversi peccatores sic ditantur virtutibus, sicut illi sunt divites qui cadere ^g in peccatum vitaverunt. Unde et

B Psalmistæ voce per Dominum dicitur: *Cinerem sicut panem manducabam* (Psal. cl, 10), quia sic paenitentes recipit ut justos. Scriptum quippe est de peccatoribus: *Olim in cilicio ei cinere paenitentiam egissent* (Matth. xi, 21). Cinis ergo sicut panis comeditur, quando ad auctoris sui gratiani peccator per paenitentiam sicut innocens revocatur. Porta igitur ad Aquilonem habet fenestras, habet vestibulum, habet sculpturas, quia cum peccator ad vitam post culpas reducitur, saepè lumen contemplationis accipit, atque de ipsa memoria iniquitatis suæ gratiam magnæ humilitatis bonæ quoque operationis efficaciam sumit, ut omne quod fieri præcipitur, in vita ejus quasi sculptum esse videatur.

Ibid. — *Septem vero gradum erat ascensus ejus, et vestibulum ante eam.*

7. Septem gradibus ad portam ascenditur, quia per sancti Spiritus septiformem gratiam aditus nobis vitæ cœlestis aperitur. Quam septiformem gratiam Isaías in ipso nostro capite, vel in ejus corpore, quod nos sumus, enumerans dicit: ^h *Requiescat super eum spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini* (Isai. xi, 2). Quos gradus, de cœlestibus loquens, descendendo magis quam ascendendo numeravit, videlicet sapientiam, intellectum, consilium, fortitudinem, scientiam, pietatem, timorem. Et cum scriptum sit: *Initium sapientie timor Domini* (Prov. ix, 10), constat procul dubio quia a timore ad sapientiam ascenditur, non autem a sapientia ad timorem reditur, quia nimis perficiam habet sapientia charitatem. Et scriptum est: *Perfecta caritas foras mittit timorem* (I Joan. iv, 18). Prophetæ ergo, quia de cœlestibus ad ima loquebatur, coepit magis a sapientia, et descendit ad timorem. Sed nos qui a terrenis ad cœlestia tendimus, eosdem gradus ascendendo enumeremus, ut a timore ad sapientiam pervenire valeamus. In mente etenim nostra primus ascensionis gradus est timor Domini;

^e Longip., functi sunt.

^f Norm., ad lumen. Editi, ex lumine.

^g Vatic. et recent., excepta Gussav. in paenitentiam. Contradicunt MSS., tum Anglic., tum Gallic.

^h Laud., requiescit... et replevit.

secundus, pietas; tertius, scientia; quartus, fortitudo; quintus, consilium; sextus, intellectus; septimus, sapientia. Est enim timor Domini in mente. Sed qualis est iste timor, si cum eo pietas non est? Qui enim misereri proximo ignorat, qui compati ejus tribulationibus dissimilat, hujus timor ante omnipo-
tentis Dei oculos nullus est, quia non sublevatur ad pietatem. Sed saepe pietas per inordinatam misericordiam **1381** errare solet, si fortasse pepercerit quae parcenda non sunt. Peccata enim quae feriri gehennæ ignibus possunt disciplinae verbere sunt corrigenda. Sed inordinata pietas cum temporaliter parcat, ad æternum supplicium pertrahit. Ut ergo vera et ordinata sit pietas, ad gradum est alium sublevanda, id est ad scientiam, ut sciat vel quid ex iudicio puniat, vel quid ex misericordia dimittat. Sed quid si sciat quid agere quisque debeat, virtutem vero agendi non habeat? Scientia ergo nostra crescat ad fortitudinem, ut cum videt quid agendum sit, hoc agere per mentis fortitudinem possit, ne timore trepidet, et, pavore collapsa, non valeat bona defendere qua sentit. Sed saepe fortitudo si improvida fuerit, et minus contra vitia circumspecta, ipsa sui præsumptione ^a in casum ruit. Ascendat ergo ad consilium, ut prævidendo præmunit omne quod agere fortius potest. Sed esse consilium non potest, si intellectus deest, quia qui non intelligit malum quod agentem gravat, quomodo potest bonum solidare quod adjuvat? Itaque à consilio ascendamus ad intellectum. Sed quid si intellectus magno quidem acumine vigilet, et moderari se nesciat per maturitatem? Ab intellectu ergo ascendatur ad sapientiam, ut hoc quod acute intellectus invenit, sapientia mature disponat. Quia igitur per timorem surgimus ad pietatem, per pietatem ad scientiam ducimur, per scientiam ad fortitudinem roboramur, per fortitudinem ad consilium tendimus, per consilium in intellectum proficimus, per intellectum ad maturitatem sapientiae pervenimus, septem gradibus ad portam ascendimus, per quam nobis aditus vitæ spiritalis aperitur.

Bene autem dicitur quia vestibulum erat ante eam, quia nisi quis prius humilitatem haberet, ad hos gradus donorum spiritualium non ascendit, sicut scriptum est: *Super quem ^b requiescat spiritus meus, nisi super humiliem et quietum, et trementem sermones meos* (*Isai. lxxvi, 2*). De quo per Psalmisiam dicitur: *Ascensus in corde ejus dispositus in convalle lacrymarum* (*Psal. lxxxiii, 6*). Convallis quippe humili locus est, et peccator quisque dum se in lacrymis humiliiter affligit in corde, ^c per ascensum virtutum proficit. Qui rursus ait: *Emitit fontes in convallibus* (*Psal. ciii, 10*), quia omnipotens Deus dona spiritalis gratiae humiliibus præstat.

^a Longip., incassum laborat.

^b Laud., requiescit.

^c Val. Cl., consentientibus Norm., per ascensum ad virtutem.

^d Editi, dissentientibus Mss., Suesc., Laud., Val. Cl., Longip. et Norm. omnibus, si enim Deum vere... non crediderat, quid orabat? Ex Germ. unus favebat

A 9. Potest quoque per vestibulum fidem intelligi. Ipsa quippe est ante gradus et portam, quia prius ad fidem venimus, ut postmodum per spiritualium donorum gradus coelestis vitæ aditum intremus. Non enim per virtutes venitur ad fidem, sed per fidem pertinet ad virtutes. Cornelius enim centurio, cuius eleemosynæ ante baptismum, angelo testante, laudata sunt, non operibus venit ad fidem, sed fide venit ad opera (*Act. x, 1, seq.*). Nam et ei per angelum dicitur: *Orationes tuæ et eleemosynæ ascenderunt in conspectu Dei* (*Ibid., 4*). ^e Si enim Deo vero et ante baptismum non crediderat, quem orabat? vel quonodo hunc omnipotens Deus exaudierat, si non ab ipso se in bonis persici petebat? Sciebat igitur Creatorem omnium Deum, sed quod ejus omnipotens Filius incarnatus esset ignorabat. Neque enim **1382** poterat bona agere, nisi ante credidisset. Scriptum namque est: *Sine fide impossibile est placere Deo* (*Hebr. xi, 6*). Fidem ergo habuit, ^f cuius orationes et eleemosynæ placere Deo potuerunt. Bona autem actione promeruit ut Deum perfecte cognosceret, et incarnationis ejus mysterium crederet, quatenus ad sacramenta baptismatis perveniret. Per fidem ergo venit ad opera, sed per opera est solidatus in fide. Vestibulum itaque ante gradus est, quia qui prius credidit, ipse post virtutum gradibus ad portæ aditum ascendit. Sequitur:

VERS. 23. — *Et porta atrii interioris contra portam Aquilonis, et Orientalem.*

C 10. Hoc loco *contra* non pro adversitate ponitur, sed pro rectitudine; ita enim porta interioris atrii posita monstrabatur, ut porta Aquilonis et Orientis recto ad eam aditum tenderet. Quid est ergo quod porta interior recto itinere posita contra portam Orientis et Aquilonis ostenditur, nisi hoc, quod aperte datur intelligi, quia sive Judaico et gentili populo, seu justis et peccatoribus, sed post peccata conversis, sequere aditus regni coelestis aperitur? Larga est enim misericordia Creatoris nostri. Et porta interior non solum portam Orientis respicit, sed etiam Aquilonis, quia non solum his qui in innocentia permanent, sed etiam peccatoribus peccata sua poenitendo damnantibus aperiuntur interioris atrii gaudia, ut ineffabilia mysteria patriæ coelestis agnoscant, agnoscendo sitiunt, sitiendo currant, currendo perveniant. ^g Ille interni gaudii secreta cognoverat, qui dicebat: *Sicut vivit anima mea ad Deum vivum, quando veniam et apparebo ante faciem Dei* (*Psal. xli, 3*)? Prædictor gentium ad hunc aditum regni coelestis anhelabat, cum dicebat: *Cupio dissolvi et esse cum Christo* (*Philip. i, 23*). Ille ^h exultationis occultæ secreta cognoverat sponsa, quia dicebat: *Dilectus meus misit manum suam per foramen, et venter meus intremuit ad tactum ejus* (*Cant. v, 4*). Dilectus eterno manum per Editis; alter communem aliorum Mss. lectionem habet.

ⁱ In Excusis, operationes; secns in Mss. Anglic. et nosiris.

^j Editi, haec æterni.

^k Val. Cl. et alii a Gussanv. laudati, expectationis

foramen miseri, quando virtute sua Dominus nostrum omnium per subtiliter intellectum pulsat. Et venier in tactu illius contremiscit, quia infirmitas nostra per hoc quod celestis gaudii intellectu tangitur, ipsa sua exultatione turbatur, et sit in mente payor cum tristitia, quia jam sentit quid de cœlesti gaudio diligat, et adhuc metuit ne non recipiat quod vix tenuerit sentit. Quid igitur restat nisi ut se ad perfectionis vitæ cursum dirigant omnes qui illa gaudia patre coelestis agnoscent? Unde et hic apte subjungitur:

Ibid. — *Et mensus est a porta usque ad portam centum cubitos.*

11. ^b Centenarium numerum, quia decies per denarium ducitur, jam superius diximus esse perfectum (*Hom. 6, n. 16*). Is itaque qui aditum atrii interioris videat, profecto necesse est ut per vitam perfectionis currat, et a porta inclinationis usque ad consummationis ingressum perveniat. Mensuretur ergo atrium interior, quod a portis exterioribus usque ad portam interiore tenditur, centum cubitis, ut qui intrare amando cœpit, latitudinem perfectionis habeat in mente, quatenus in eo **1383** quem diligit hunc nec adversa coangustent, nec prospera elevent, sed transitoria cuncta despiciens, quoque ad gaudia secreta perveniat, per atrium perfectionis currat. Sunt etenim muri qui jam in septem gradibus aditum portæ exterioris transverunt, juxta quendam supernæ dispensationis modum, per timorem Dei humiles, per pietatis studium misericordes, per scientiam discreti, per mentis fortitudinem liberi, per consilium cauti, per intellectum providi, per sapientiam maturi; sed, adhuc quibusdam necessitatibus obligati, hujus mundi curis inserviunt, et unde jam ex magna parte excusserunt animum, ibi adhuc tenentur invititi. Cumque superimposita terrena occupationis portant onera, minus in præceptis coelestibus exercentur. ^c Anhelare medullitus ad æternam patriam non vacat, ipsa in eis sua aliquo modo desideria languescunt, quia nimur curis temporalibus præpeditum vera gaudia quæ cognovit amare non tantum licet quantum libet. Hi plerumque a jugo mundi colla mentis excutunt, omnia deserunt, terrena curæ pondera deponunt, atque ut ad cœleste desiderium latius animi sinum laxent, vitam remotam petunt, et in sanctis precibus intenti, sacris meditationibus dediti, quotidiano se fletu afficiunt, et vetustatem cordis igne amoris consumi, atque ad cœleste gaudium accendendo se innovant. Hi plerumque, in ipso suo desiderio accensi, exire jam de carne concupiscunt,

^a Ita MSS. quotquot consulimus, vel, ne non plene recipiat, aut percipiat. Ubi Editio habent ne non percusat, quæ duplex negatio sensum contrarium proposito sancti Gregorii efficit.

^b Ebroic., Genter. ac alti Norm., centenarius numerus qui decies per denarium ducitur, pro perfectione semper accipitur.

^c Excusi, et dum anhelare, invititi MSS.

^d Ita plerique MSS. In Laud., quia animo... præpedito... quæ cognovit. Consentit Gussauv. mutato cognovit, in cognoverunt. Vnde et al., præpediu... quæ

atque ad vitam presentem redire post gloriam nouam. Sed tamen differunt, ut dilatus amor ex ipsa sua dilatione proficiat, et ardenti desiderio quasi quod negatur crescat. Sic in regione Gerasenorum qui liberatus a legione demonum fuerat: jam cum Dominus ire solebat, sed tamen ei dicitur: *Revertere in domum tuam, et narrare quanta feceris tibi Dominus* (*Luc. viii, 39*). Sic sponsa in Cantico cantorum sanctis desideriis anxia loquitur, dicens: *In lectuq; meo per noctes quæsi quæ diligit anima mea. Quæsi illam, et non inveni* (*Cant. iii, 1*). In lectulo enim dilectione quærit, quando in ipso suo otio et vacatione quam appetit jam videre anima Dominum concupiscat, jam ad eum exire desiderat, jam carere praesentis vita tenebris abhabet. Sed querit illum, et non invenit, quia quamvis magno amore desiderat adhuc tamen ei non conceditur videre quem amat.

12. Tales itaque sanctorum mentes quid aliud in hoc desiderio faciunt, nisi quod jam a portis exterioribus per atrium interior ad portam currunt? Quibus scæpe evenit ut cum se viderint magno cœlestis gratiae munere compungentes, jam se perfectos existimant, et obedientes putent; sed quia nullus est qui dura præcipiat, patientes esse se credant, sed quia nemo eos per contumelias et adversitates pulsat. Et plerumque contingit ut spirituale ministerium vel inviti suscipiant, alique ad gubernationem fidelium deducantur. Qui cum magnis tribulationibus fuerint hinc inde pulsati, turbati mente, sese imperfectos inventi, qui non pulsati, perfectos se esse crediderunt. Qua **1384** ex re agitur ut se ad sometipsos colligant, et apud se iactu approbrium sua infirmitatis erubescant, atque, ex ipsa sua confusione ^e roborati, contra adversa patientiam opponant, et ex tribulatione proficiant, qui prius in otio ex ipsa sua securitate torpebant. Et veraciter esse tales incipiunt quales se esse prius inaniter putaverunt. Hi itaque cum a portis exterioribus usque ad interiore portam per boni studii atrium ^f differunt, hoc ipsum in eis atrium centum cubitis mensuratur, quia dilatione et exercitatione sancta quotidie ad perfectionem proficiunt. Per quotidiana enim desideria in mente præficiere, quasi centum est cubitis interior atrium mensurari. Idcirco ergo a portis usque ad portam centum sunt cubiti, ut quasi quedam, morsu quadri sit ipsa dilatio vivendi, per quam quotidie in virtutibus crescitur, ut ad interiore aditum perfectionis perveniantur. Sequitur:

Vers. 24-26. — *Et eduxit me ad viam Astartalem, et ecce porta quæ respiciens ad Aneulum; et mensus cognoverunt.*

^g Siue, revocat.

^f Excusi, contra MSS. omnium Anglic. et Gallic. fidem habent deseruntur; et infra dilectione, pro dilatione, magno sensus detimento; hic enim significatur fideles a statu perfectionis distinxi, ut, sive infirmitatis concii, humilientur; qua dilatione sit ut per quotidiana desideria proficiant.

^g Ebroic., et dum quotidiana desideria in mente præficiunt, quasi centum cubitis interior atrium mensuratur.

est frontem ejus, et vestibulum ejus iuxta mensuras superiores; et fenestras ejus, et vestibula in circuitu, sicut fenestras cæteras, quinquaginta cubitorum longitudinem, et latitudinem riginti quinque cubitorum. Et in gradibus septem ascendebatur ad eam, et vestibulum ante foras ejus.

13. Cuncta hæc in Orientis et Aquilonis porta Jam dicta sunt, et congruum non est ut ea quæ semel ad secundo expónentes diximus sèpius replicemus. Notandum tamen nobis est quia in spirituali ædificio alter aditus ad Orientem, alias ad Aquilonem, atque alias ad Australum patet. Sicut enim Aquilonis frigore peccatores, ita per Australem viam ferventes spiritu designantur, qui, calore sancti Spiritus accensi, velut in meridiana luce virtutibus excrescent. Pateat ita que porta ad Orientem, ut hi qui sacramenta fideli bene inchoaverunt, et in nulla postmodum vitiorum profunditate demersi sunt, ad gaudia secreta perveniant. Pateat porta ad Aquilonem, ut hi qui post inchoationem caloris et luminis in peccatorum suorum frigore et obscuritate dilapsi sunt per compunctionem penitentie ad veniam redeant, et quæ sit interne retributionis vera lætitia cognoscant. Pateat porta ad Meridiem, ut hi qui sanctis desideriis in virtutibus fervent per spiritalem intellectum quotidie interna gaudia mysteria penetrant. Inter haec autem quæ potest, cum quatuor hujus mundi partes sint, cur in hoc ædificio exterioris atrii non quatuor, sed tres portas esse memorantur? Quod recte quærendum fuerat, si Propheta non spirituale, sed corporale ædificium vidisset. Sancta enim Ecclesia, id est spirituale ædificium, ut ad secreta gaudia pertingat, tres solummodo portas habet, videlicet fidem, spem, atque charitatem: unam ad Orientem, aliam ad Aquilonem, tertiam ad Meridiem. Porta quippe ad Orientem est fides, quia per ipsam lux vera nascitur in mente. Porta ad Aquilonem spes, quia unusquisque in peccatis positus, si de venia desperaverit, misericordiam funditus perdit. 1385 Unde necesse est ut qui per suam iniquitatem extinctus est, per spem et misericordiam reviviscat. Porta ad Meridiem charitas, quia igne amoris ardet. In meridiana etenim parte sol in altum ducitur, quia per charitatem lumen fidei in Dei et proximi dilectione sublevatur. Tribus igitur portis ad interior atrium tenditur, quia per fidem, spem, atque charitatem ad gaudia secreta pervenit. Alia quoque quæstio oritur, cur porta atrii interioris posita contra portam Orientis et Aquilonis dicatur, et quod ad Australem portam pateat facetur. Sed quia per Orientem inchoantes, per Aquilonem lapsos diximus designari, dignum fuit ut vel de inchoantibus, quibus adhuc sol in tempore est, vel etiam de lapsis, sed per conversionem redeuntibus, aperte

* Longip., exercentur.

† Laud., Suec., Longip., qui post acceptas lucis initiam, sanctis, etc.

‡ Suec., haec exteriores non quatuor, sed tres.

§ Ita MSS. Anglic., Norm. et pene omnes, se pontores. In Vulgatis legitur, desperaverit, funditus perit.

• Laud. et Suec. ad misericordiam restiviscat.

A diceretur quod eis porta atrii interioris pateat, quatenus ex ipsis nos certos facheret de quibus dubitari potuerat. Illoc autem de porta Australi dicendum non erat, quia eos ad gaudia interna pertingere qui servore spiritus in virtutibus permanent nullus ignorat. [Usus quippe est sacri eloquii ea de quibus dubitari poterat aperte dicere, et ea quæ constant tacere, sicut per Psalmistam dicitur: *Irritaverunt Moysen in castis, Aaron sanctum Domini (Psal. cv, 18).* Aaron quippe, exigente populo, idolum fecerat, et recte poterat de vita ejus dubitari. Moyses ergo sanctus non dicitur, quia sanctus esse ab omnibus scitur; et Aaron sanctum Domini nominat, ut nobis de vita illius dubietatem tollat.] Sequitur:

B Vers. 23. — *Et cælatae palmae erant, una hinc, et altera inde in fronte ejus.*

14. Quid hoc est, quod prius in frontibus pictura palmarum, nunc autem cælatae palmæ in fronte esse memorantur? In cælatura quippe lapidum foris opera esse videntur. Sed, sicut jam superius diximus, pictura palmarum est ostensis signorum. Nunc vero cælatura palmarum dicitur, ut bonorum operum demonstratio designetur. Ipsi enim summis prædicatorebus dicitur: *Videant opera vestra bona, et glorificant Patrem vestrum qui in cælis est (Matth. v, 16).* Qui igitur in vita sua impressa esse sancta opera demonstrant, palmas in fronte cælatas habent, quia quanta illas in posterum victoria sequatur, jam nunc in sanctis suis operibus ostendunt. Vel certe quia fidem per Orientis, spem per Aquilonis, charitatem vero per Australem portam diximus designari, notandum nobis est quia in Orientis porta pictura palmarum, in Aquilonis vero et Meridiæ cælatura esse prohibetur, quia contingit saepè ut hi qui adhuc inchoantes sunt, nequit se in operibus solidis ac magnis exerceant; hi vero qui post iniquitates ad virtutes redeunt, plerumque, ut culpas suas ante omnipotentis Dei oculis legere valeant, in magnis operibus excentur. Et qui jam servore spiritus in virtutibus excreverunt, quasi Meridiæ in sanctis actibus inardescunt. In Orientis ergo porta pictura est, in Aquilonis vero et Meridiæ cælatura, quia signum Victoriae quod in inchoantibus ostenditur, hoc in revertentibus atque ferventibus jam solidas et robustias tenetur.

15. Notandum quoque magnopere est quæ dicitur, 1386 *Hinc et inde.* Omnes enim qui ad vitæ aditum tendimus, et ex dextro et ex sinistro latere habere palmam debemus. Quod enim hinc et inde dicitur, latus utrumque signatur. A dextro igitur palmam habet is quem prospera non extollunt: a sinistro palmam habet is quem adversa non dejiciunt. Quasi ex ultraque parte portabat Paulus pal-

† Gemet. et alii e Norm. per confessionem.

‡ Inclusa uncipis restitutimus ex MSS. Laud. et Longip. Absunt a Norm.

§ Scilicet, portis. Ubi emendandi Vulgati qui habent in Aquilone verb et meridie.

† Longip. et Vat. Cl., duas in meridie.

manu cum diceret : *Per arma justitiae a dextris et a sinistris, per gloriam et ignobilitatem, per infamiam et bonam famam , ut seductores, et veraces (1 Cor. vi, 7).* Non hunc adversa frangebant, non prospera intentis tumorem sublevabant. Hinc inde ergo gestabat palmam, quia et in adversitate fortis, et in prosperitate humiliis permanebat. Quisquis enim de prosperis extollitur, habere in dextera parte palmam nescit. Quisquis in adversitatibus frangitur, portare palmam a sinistro latere ignorat. Ut ergo hinc et inde palma gestetur in fronte, adesse semper nostris mentibus debet et in adversis fiducia, et in prosperis timor, ne aut adversa in desperationem pertrahant, aut prospera animum in sui fiduciam extollant. Hinc est quod idem egregius praedicator dicebat : *Scio et humiliari, scio et abundare, ubique et in omnibus institutus sum. Et satiari et esurire, et abundare et penuriam pati, omnia possum in eo qui me confortat (Philip. iv, 12).*

16. Nunquid nam, fratres, ars est aliqua, humiliari et abundare, satiari et esurire, abundare et penuriam pati, ut pro magno se ista scire tantus praedicator insinuet? Ars omnino, et mira disciplinae scientia, quae toto nobis cordis est adnisi discenda. Quem enim penuria sua non frangit, a gratiarum actione non retrahit, in rerum temporalium desiderium non accendit, scit humiliari. Hoc enim loco Apostolus humiliari, dicit penuriam pati. Nam statim e contrario subjungit : *Scio et abundare.* Qui enim acceperis rebus non extollitur, qui eas ad usum vanæ gloriae non intorquet, qui solus non possidet quod accepit, sed hoc cum indigentibus misericorditer dividit, scit abundare. Qui acceperis alimentis non ad ingurgitationem ventris utitur, sed ad reparationem virtutis, nec plus carni tribuit quam necessitas petit, scit satiari. Qui alimento inopiam sine inurniuratione tolerat, nec pro necessitate victus agit aliquid unde anima peccati laqueum incurrit, scit esurire. Quem ergo nec in abundantia superbiam elevat, nec in necessitate cupiditas irritat, novit abundare, novit penuriam pati. Qui cum statim subderet, *Omnia possum*, ne elationis esse verba crederemus, adjunxit a in quo, *In eo qui me confortat.* Ecce in altum ramus prodiit, sed quia in radice se tenuit, in viriditate permansit. In altum enim surgens aresceret, si se a radice divisisset. Sibi enim nihil tribuit, quia omnia se posse non in se, sed in eo qui se confortat fateatur. Hinc et inde ergo praedicator egregius palmam habet, quem nec abundantia in superbiam, nec inopia ad avaritiam pertrahit.

17. Discamus itaque, fratres, non solum in prosperis, sed in adversis quoque gratias agere. Pater enim nobis ex pietate sua factus est conditor noster, nosque adoptivos filios ad hereditatem regni 1387 cœlestis nutrit. Et non solum donis reficit, sed etiam

^a Deest in quo in omnibus Ed. Legitur in MSS. Laud., Val. Cl., Gemet. ac aliis Norm.

^b Plerique Norm., consentiente Val. Cl., ad communem bonum

A flagellis erudit, Discamus igitur abundare, ut cuncta quæ ab eo accepimus, cum indigentibus partiamur. Et mentem abundantia non elevet, ne fortasse gaudeat quia hoc adest sibi quod deest alteri, et non jam communi bono, sed proprio lætetur. A privato gaudio Veritas b ad commune discipulos revocat, cum eos de prædicatione redeantes, et de subjectione dæmonum lætantes admonet, dicens : *Nolite gaudere super hoc, sed potius gaudete et exultate, quia nomina vestra scripta sunt in caelo (Luc. x, 20).* Non enim omnes electi dæmonia ejiciunt, sed tamen electorum omnium nomina caelo tenentur ascripta. Admonentur ergo c discipuli privatam lætitiam deponere, de communi autem et perpetua felicitate gaudere. Quisquis itaque in eo gaudet quod alter non habet, ex ipsa sua abundantia deterior factus, d gaudium privatum habet. Contra bujus nos appetitum abundantie Joannes admonet, dicens : *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt (1 Joan. ii, 15).* Qui mox rationem subdidit, quare : *Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo (Ibid.). Nemo enim potest duobus dominis servire (Math. vi, 24),* quia non valet simul transitoria et æterna diligere. Si enim æternitatem diligimus, cuncta temporalia in usu non in affectu possidemus. Qui eamdem rationem protinus subdidit, dicens : *Quia omne quod in mundo est concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ (1 Joan. ii, 16).*

18. Ideo enim habere aliquid homines et ultra quam necesse est concupiscunt, ut habendo superbiant, et quia hoc alius non habet se in cogitationibus extollant. Quisquis itaque talis est, adhuc ad portandum abundantiam doctus non est. Saepè autem quod avaritia ex appetitu suggestum, necessitatem putat, et cum minora sufficient, dolet majora deesse, atque incautus animus quandam quasi necessitatem patitur quam parit. Et cum nimia sint quæ desiderat, suam sibi avaritiam aliquo modo excusat. Abundantia itaque superbie vicina est. Quam si quando etiam cupiditas intercepit, hanc, ut ita dixerim, quasi peregrina captivitas invasit. Si igitur abundandi artem scire volumus, necesse est ut non solum ea quæ vicina sunt, sed ea etiam quæ de longinquo venient via fugiamus. Discamus penuriam pati, ne ea quæ non habemus habere etiam cum culpa requiramus, nec felices putemus quos rebus onustos cernimus. Nimia valde sunt ea quæ sibi quasi in sumptus vita præsentis præparant. Multa portant, sed in via brevi magna est nobis in hoc itinere socia paupertas, quæ animum non angustat, cum deest terrena substantia de qua æterno judici rationes ponamus. Liberius ad patram tendimus, quia quasi in via pondere caremus.

19. Discamus satiari, ne in sumendis alimentis corporis gulæ magis quam necessitati serviamus. Plus enim concupiscentia quam necessitas petit. E-

^c Longip., electi discipuli.

^d Ebroic. et Lyr., gaudio privato hoc habet.

^e Vel, e vicino est, ut plur. MSS.

^f Ebroic., peregrini captivitas.

sepe dum earnis inopiae satisfacere curamus, voluntas subrepit, modum refectionis excedit. Unde fit ut culpa transeat ad culpam, quia plerumque inde alia tentatio earnis nascitur, dum carni immoderatio in refectione servitur. Ex peccato etenim **1388** primi hominis, infirmante natura, in hoc mundo cum nostris temptationibus nascimur. Et caro nobis aliquando adjutrix est in bono opere, aliquando autem seductrix in malo. Si igitur ei plus quam debemus tributimus, hostem nutrimus. Et si necessitatibus ejus quae debemus non reddimus, civem necamus. Satienda itaque est caro, sed ad hoc usque, ut in bono nobis opere famulari sufficiat. Nam quisquis ei tantum tribuit, ut superbiat, satiari penitus ignorat. Ars itaque magna est satiari, ne unusquisque per satietatem earnis ad iniquitatem prorumpat turpidinis. Discamus esurire, ut nobis propter abundantiam sequentem nostra hic inopia placeat, ne nos ventris ^a necessitas ad culpam trahat, ne peccatum menti ipsi indigentia suggerat; et dum caro fame afficitur, ad cupiditatem animus irritetur, et queratur cum culpa providere unde carni valeat in necessitate satisfacere, ne cor in indignationem prosiliat, et lingua in murmurationis amaritudinem accendat. Qui igitur in earnis suae inopia se hinc inde circumspicit, atque a peccati laqueo custodit, novit esurire.

20. Nos itaque, fratres charissimi, iram atque avaritiam in adversitate fugientes, et elationem et immoderata gaudia in prosperitate declinantes, quia per fidem, spem, atque charitatem, interioris virtutis atrium portis intrare concupiscimus, palmas hinc et inde teneamus. Libet adhuc ^b alterum civem ecclesiae patriae ad mentem reducere, et qualiter hinc inde palmam teneat demonstrare. Beatus etenim Job cum esset viris Orientalibus ditior, et ei prospera enuncta suppetenter, ^c filii pollerent, familia cresceret, greges exuberarent, in tanto omnipotentis Dei timore persistit, ut inter custodiam disciplinæ, inter acta justitiae, inter multa humilitatis obsequia, misericordia operibus intentus, sacrificiis offerendis deditus, holocausta Domino pro singulis filiis immolaret, ne quis eorum saltem in corde peccasset (*Job. 1, 2, seq.*). Pensemus ergo quanta ei erat custodiae boni operis, qui in filiis suis expiabat sacrificiis culpas cordis. Sed quam iustus esset, in prosperitate innotuerat, valde autem ignotum erat si perseverare justus et inter flagella potuisset. Tangendum ergo erat verbere, ut vir ille sanctus in prosperis interrogaretur adversis, ut qui notus erat omnipotenti Domino, notus per flagella fieret nobis et sibi metuens. Disponente itaque Domino consumpti sunt greges, imperfecti custodes, eversa domus, extincti filii, percussa caro a planta pedis usque ad verticem. Remansit uxor incolmis, quæ verborum jaculis vulnera augeret. Sed hanc vir sanctus in temptatione, sanus

A in vulnere prudenter docet, eique respondet, dicens: *Si bona accepimus de manu Domini, mala quare non suscipiamus* (*Job ii, 10*)? Amici quoque ad consolandum veniunt, ad contumelias prorumpunt, et in dolore vulnerum, addunt adhuc vulnera verborum. Inmisericordem dicunt, raptorem nominant, violentum denuntiant, oppressorem pauperum sententur. Quid igitur miles Dei faceret inter dolentia vulnera et amara verba ^d deprehensus? Ecce flagella Dei et verba hominum simul afflictum animum ad desperationem premunt; **1389** sed, virtute spiritus plenus, earnis vulneribus jacens, mentis robore stans, contra desperationis impulsum reduxit ad memoriam bona quæ egerat. Quia misericors fuerat, dicit: *Oculus sui cæco, et pes claudio* (*Job. xxix, 15*). Et rursum: *Pater eram pauperum* (*Ibid., 16*). Quia et disciplinæ custos et benignus, dicit: *Cumque sederem quasi rex, et circumstante me exercitu, eram iam tamen miserum consolator* (*Ibid., 25*). Quia humiliis fuerit, dicit: *Si contempsi subire judicium cum servo meo et ancilla mea, cum disceptarent adversum me* (*Job. xxxi, 15*). Quia hospitalis fuerit, satetur: *Si despexit prætereuntem, eo quod non habuerit indumentum* (*Ibid., 19*). Quia largus in donis, dicit: *Si non benedixerunt mihi latera ejus, et de velleribus oviu[m] meorum calefactus est* (*Ibid., 20*). Quia violentus non fuerit testatur, dicens: *Si levavi super pupillum manus meam, cum viderem me in porta superiori* (*Ibid., 21*). Quia de inimici periculo nunquam exultaverit, dicit: *Si gavisus sun ad ruinam ejus qui me oderat* (*Ibid., 29*). Quia patiens fuit, et etiam suorum malitiam æquanimiter pertulit, dicit: *Si non dixerunt viri tabernaculi mei, Quis dei de carnibus ejus ut saturemur* (*Ibid., 31*)? Quid est ergo quod vir sanctus tot suas virtutes inter flagella enumerat? Quid est quod ore suo opera quæ fecerat laudat nisi quia inter vulnera et verba quæ hunc ad desperationem trahere poterant, ad spem animum reformat? **1390** Et qui in prosperitate humiliis fuit, revocatis bonis suis ad memoriam, infractus in adversitate perinansit. Cujus enim anima inter tot flagella illa verba ad desperationem non impellerent, nisi sibi ad memoriam bona quæ fecerat revocasset? Vidi igitur sanctos vir mentem suam auditum tot malis ad desperationem concurti, et mirabiliter studuit in spe certa ex bonis suis actibus solidari. Sic impletur quod scriptum est: *In die bonorum ne immemor sis malorum, et in die malorum ne immemor sis bonorum* (*Ecli. xi, 27*). Si enim cum bona habemus malorum reminiscimur quæ aut jam passi sumus, aut adhuc pati possumus, accepta bona mentem non elevant, quia eorum gaudium timor memorie malorum premit. Et si cum mala habemus bonorum reminiscimur quæ aut jam accepimus, aut adhuc nos posse accipere speramus, malorum pondus animum in desperationem non de-

^a Lyran., *ingluvies*.

^b Gemet. et alii quatuor Norm., alterum quidem... militiam ad mentem.

^c Vulgati habent, filii polleret, ex unanimi MSS.

^d Iia Laud. et omnes alii MSS. nostri. Editis magis placuit *depressus*.

^e Excusi, circumspectante me exerce

primit, quia hunc ad spem memoria bonorum levat. Si itaque, fratres charissimi, sic per præcepta Dominica et per sanctorum exempla gradimur, ut nos nec prosperitas elevet, nec adversitas frangat, habere nos ante omnipotentis Dei oculos palmas hinc et inde monstramus. Cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VIII [At. XX].

Versus 27 ac reliqui, usque ad 38 inclusive, plerique cursim, alii fusi exponuntur, et dogma de resurrectione potissimum astruitur.

1389 1. Prophetæ verba quæ, largiente Domino, hodie charitati vestrae loquenda sunt lectione magis indigent quam expositione. Ea enim in tribus portis interioribus replicantur quæ secundo jam, vel tertio de exterioribus dicta sunt. Paucā vero in earum descriptione permittantur. Unde necesse est ea nos quæ jam dicta sunt legendo transcurrere, ut ea quæ needum dicta sunt licentius possimus enodare. Itaque nunc dicitur :

Vers. 27-30. — *Et porta atrii interioris in viam Australem, et mensas est a porta usque ad portam in via Australi centum cubitos. Et introduxit me in atrium interius ad portam Australem, et mensus est portam juxta mensuras superiores, thalamum ejus, et frontem ejus, et vestibulum ejus eisdem mensuris, et fenestras ejus, et vestibulum ejus in circuitu quinquaginta cubitos longitudinis, et latitudinis virginis quinque cubitos, et vestibulum per gyrum.*

Cuncta hæc superiorius dicta atque exposita esse membranistis (*Maxime hom. superiori*). Needam vero est dictum quod de eodem vestibulo subditur :

Vers. 30, 31. — *Longitudine virginis et quinque cubitorum, et latitudine quinque cubitorum, et vestibulum ejus ad atrium exterius.*

Atque iterum hoc quod jam superiorius dictum fuerat **1390** replicatur; cum dicitur : *Et palmas ejus in fronte (Ibid.).* Et statim quod adhuc dictum non fuerat subditur : *Et octo gradus erant in quibus ascendebatur ad eam (Ibid.).* Hoc quoque quod de Australi porta scriptum est, de Orientali quoque porta in eodem ordinè narratur. Nam protinus subfertur :

Vers. 32-34. — *Et introduxit me in atrium interius per portam Orientalem, et mensus est portam secundum mensuras superiores, thalamum ejus, et frontem ejus, et vestibulum ejus sicut supra, et fenestras ejus, et vestibulum ejus in circuitu longitudine quinquaginta cubitorum, et latitudine virginis quinque cubitorum. Et vestibulum ejus, id est atrii interioris, et palmae cæ-*

^a Additur in Laud., Suess., Longip.; hoc tamen ergo in ejus adjutoria quæ in suis nobis sequacibus, omnia quæ præcepit ostendit omnipotens Redemptor noster, qui virit et regnat cum Patre in unitate Spiritus sancti Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

^b In Editiis, in via australi.

^c Plur. MSS., et vestibulum ejus per gyrum.

^d Laud., cum Longip., per eam.

^e Longip., concinenteribus Laud. et Suess., atrii exterioris; quod emendandum putamus.

A latæ in fronte ejus hinc et inde, et in octo gradus ascensus ejus.

Ea quoque quæ de Australi porta et Orientali dicta sunt, in eisdem verbis etiam de porta quæ ad Aquilonem respicit replicantur. Nam subditur :

Vers. 35-37. — *Et introduxit me ad portam quæ respiciebat ad Aquilonem, et mensus est secundum mensuras superiores, thalamum ejus, et frontem ejus, et vestibulum ejus, et fenestras ejus per circuitum, longitudine quinquaginta cubitorum, et latitudine virginis quinque cubitorum. Et vestibulum ejus respiciebat in aliam exteriæ, et cælatura palmariæ in 1391 fronte illius hinc et inde, et in octo gradibus ascensus ejus.*

B 2. Quid itaque interiori atrio, quid thalamo, quid frontibus, quid vestibulo, quid fenestris, quid longitudine et latitudine, quid palmarum cælatura signatur, late jam superiorius diximus (*Hom. 6 et 7*), neq; oportet ut in eisdem iterum, sed in his solummodo quæ needum dicta sunt occupemur. Nunc ergo quærendum nobis est quæ istæ tres portæ interiores sint, vel quid est quod earumdem portarum vestibula viginti quinque cubitis in longitudine, et quinque cubitis in latitudine metiuntur; vel cur ad eas non septem, sicut de portis exterioribus dictum fuerat, sed octo gradibus ascendetur. Porta enim ^f atrii interioris quæ superiorius dicta est de his tribus portis interioribus non est, quia illa contra Orientis et Aquilonis portam respicere dicitur, istæ autem singulariter interius ad Austrum vel Orientem et Aquilonem positæ esse memorantur. Unde recte ^g per illam aditus interior designatur, quia, sicut vñcedenti locutione jam dictum est, vel Iudeis et gentilibus, vel inchoantibus atque in bono ^h perseverantibus, vel a bono cadentibus, sed post culpas per poenitentiam surgentibus patet. Nunc autem postquam singulæ in Oriente et Aquilone et Austro portæ descriptæ sunt, cur interioris atrii rursum portæ singulæ in Austro et Oriente atque Aquilone describuntur? Aspirante Domino, magna intentione opus est sinum tantæ profunditatis indagare. Si enim portarum nomine sanctos prædicatores accipiendis, sciendum nobis est quia una est Ecclesia in prædictoribus testamento veteris ac novi. Portæ autem septem vel octo gradus habent, quia sancti Spiritus septiformem gratiam concorditer prædicant, ⁱ hæc vero gradu annuntiant præmium retributionis æternæ. Unde scriptum est : *I Da partem septem, necnon et octo (Eccles. xi, 2).* Quid itaque dicere possumus exteriores portas, nisi antiquos patres suisse, qui per præcepta

^f Sicut, atrii exterioris, sed mendose.

^g Laud., per illas... qui sicut, eti.

^h Addunt, opere Gemel, cum aliis Norm. et Longip.

ⁱ Laud., Suess., Longip.; Val. Cl.; octavum vero gradum annuntiant retributionis æternæ.

^j Vulgati, da partes. Sequimur Miss. Laud., Longip., Norm., etc. Vide quæ supra observavimus nota / ad hom. 4, olim decimam sextam, num. 2.

legis nōverant opera populi magis quam corda cuius quodire? ut interiores portas prædicatores sancti Ecclesiæ debeamus accipere, qui spiritualibus monitūs discipulorum suorum corda custodiunt, ne malis quæ non faciunt vel in cogitationibus delectentur. Per illas enim septem gradibus ascendit dicitur, istarum vero octo graduum ascensus esse perhibetur, quia et in veneratione legis dies septimus fuit, et in novo testamento octavus dies in sacramento est, is videlicet qui Dominicus appellatur, qui tertius a passione, sed octavus a conditiōpe est, quia et septimum sequitur.

3. Sin vero portarum nomine solos intelligimus sanctos apostolos designari, qui videlicet primi nobis sunt sanctæ Ecclesiæ prædicatores, et nos sicut, spej, atque charitatem symmopere tenuere docuerunt, ipsi itaque nobis in his virtutibus portæ sunt, qui nos per easdem virtutes ad interiorem intellectum æternæ sapientie perducunt. Sed si ipsi exteriōres portæ sunt, quos accipimus interiores? Si vero ipsi interiores sunt, quos intelligimus exteriōres? Quia in re intelligi utiliter potest **1392** quia ipsi nobis exteriōres simul et interiores portæ sunt, Cum enim adhuc inchoatibus non alta et mystica, sed quedam quæ capi prævalent, prædicant, portæ exteriōres sunt; cum vero perfectis profunda et mystica loquuntur, portæ interiores. Videamus quælibet porta exterior pateat: *Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus, tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam* (*I Cor. iii, 1*). Videamus qualiter porta interior pateat: *Sapientiam laquimur inter perfectos* (*Ibid. ii, 6*). Videamus utrum ipsa eadē sit porta interior et exterior: *Sapientibus et insipientibus debitor sum* (*Rom. i, 14*). Qui rursum dicit: *Sive mente excedimus, Deo; sive sobrii sumus, vobis* (*II Cor. v, 13*). In hoc enim quod contemplando et loquendo sapientibus mente excedit, porta interior est; in hoc vero quod parvulis sobrie in prædicatione se temperat, et quanta ebrietate spiritus infundatur in mente cum prædicat non ostendit, exteriorē portan se esse manifestat. Ipsi itaque et exteriōres portæ nobis sunt et interiores, qui nos et in primo aditu fidei, spei atque charitatis instituant, et cum jam proficiētibus cœlestis regni mysteria prædicant, per subtiliorem sensum nos ad interiora perducunt.

4. Unde et per septem gradus prius ascensus earum describitur, et postmodum per octo. Per octavum enim gradum illius vitæ mysteria signantur, quam in secretis suis perfecti intelligent, qui jam cuncta temporalia mente transcendere noverunt, qui præsentem vitam quæ septem dierum curriculo evolvit plene despiciunt, qui de intima contemplatione pascuntur. Habent igitur portæ spiritualis adfiscit septem gradus, quia timorem Domini, pietatem et

^a Laud., quos aspicimus.

^b Suess., summa et mystica. Laud., profunda summa et mystica.

^c Ebroic. et Sagiens., perfecte.

^d Ebroic., nil imperfectum tenere.

A scientiam, fortitudinem, et consilium, intellectum et sapientiam suis auditoribus prædicant. Sed cum jam omnia dimitti præcipiant, cum nihil in hoc mundo diligi adiungent, nil per affectum teneri, cum contemplationi cœlestis patriæ intendi, atque in ejus suadent mysteriis delectari, gradum addunq; et ad interiora trajiciunt. Iste gradus, docente Veritate, quidam ostensus est, qui cum legis præcepta dicentur, respondit: *Hæc omnia custodiri a juventute mea* (*Math. xix, 20*). Quasi enim jam in septem gradibus stabat, cum a juventute sua omnia custodisse se diceret. Sed ei mox dicitur: *Adhuc unum tibi deest: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, et da pauperiis, et habebis thesaurum in cœlo, et peni sequere me* (*Ibid., 21*). In quibus verbis octavum B guidem gradum vidit, sed ascendere voluit, quia Christis abscessit. Quisquis itaque contempnis rebus temporalibus, æternitatis contemplatione pascitur, cœlestis regni gaudia rimatur, post septem gradus quos timendo et operando atque intellectu sapientia succrescendo tenuit, octavo gradu interioris portæ adiung intravit.

5. Per octavum quoque numerum et dies æterri judicij, et carnis resurrectio designatur. Unde et Psalmus qui pro octava scribitur a labore, judicij est inchoatus, cum dicitur: *Domine, ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripas me* (*Psal. vi, 2*). Nunc enim tempus est misericordiae, in illo autem **1393** judicio dies iræ. In quo videlicet die omne hoc tempus finitur quod septem diebus evolvitur.

C Quia autem post septem dies sequitur, jure octavus appellatur. In quo et caro nostra resurget ex pulvere, ut sive bona, sive mala quæ egit, recipiat a Veritate. Unde et per legem quoque octavo die fieri circumcisio jubetur. Nam per membrum quod circumciditur mortalis propagatio generatur, decedentium quoque et succedentium numerus augetur. Sed quia in resurrectione mortuorum nec carnis jam propagatio agitur, et decessio atque successio nulla erit, quia sicut scriptum est: *Neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut angeli in cœlo* (*Math. xxii, 30*), octava die præcipit præputium incidi. Ibi enim locum jam carnis propagatio non habet, ubi resurgens caro perseverantiam æternitatis habet. Per hoc membrum mater virgo descendit, quæ Deum in utero sine D virili admistione concepit, qui primus nobis æternæ patriæ gloriam in sua resurrectione monstravit. Qui resurgens a mortuis, jam non moritur, et mors ei ultra non dominabitur (*Rom. vi, 9*). Nobisque exemplum dedit, ut ea fieri in die ultimo de nostra carne credamus quæ facta de carne illius in die resurrectionis agnovimus.

E Sed quia de carnis resurrectione nobis sermo se intulit, triste nimis et valde lugubre est quod quoadam in Ecclesia stare, et de carnis resurrectione

^e Multi sunt qui pro octava inscribuntur. At iste primus est.

^f Editi ante Gussahv., per hoc verbum. Emendantur ex MSS. Anglie. et nostris.

dubitare cognoscimus. Hanc autem antiqui patres venturam esse certissime crediderunt, etiam cum nullum adhuc ejusdem resurrectionis exemplum tenerent. Quia igitur damnatione digni sunt qui et exemplum jam dominicæ resurrectionis acceperunt, et tamen adhuc de sua resurrectione disfidunt? Pignus tenent, et fidem non habent. Ecclesiam replicant, sed quia de resurrectione sua dubitant, mente vacua stant. De hac resurrectione per beatum Job dicitur: *Scio quod Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum, et rursum circumdabor pelle mea, et in carne mea^a videbo Deum; quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt, et non alius* (Job. xix, 25, seq.). Hinc etiam per Psalmistam dicitur: *In conspectu ejus^b procedunt universi qui descendunt in terram* (Psal. xxi, 29). In terra enim mortui non spiritu, sed corpore descendant. In conspectu ergo Domini procedunt qui in terram descendunt, quia resurgendo ad judicium veniunt qui nunc in pulvere putrescent. Hinc iterum dicit: *Sicut in te anima mea, quam multipliciter et caro mea* (Psal. lxii, 2). Sicut^c anima ut Deum videat; caro quid silit, nisi ut resurgat? Hinc rursus ait: *Ausus spiritum eorum, et deficient, et in pulverem suum revertentur* (Psal. ciii, 29). Moxque de carnis resurrectione subjungit: *Emitte spiritum tuum, et creabuntur, et renovabis faciem terræ* (Ibid., 30). Hinc iterum dicit: *Exsurge, Domine, in requiem tuam, tu et arca sanctificationis tuae* (Psal. cxxxii, 8). Exsurxit enim Dominus in requiem suam cum carnem duam de sepulcro suscitavit. Post hunc quoque exsurgit et arca, **1394** quia resurgent Ecclesia. Hinc per eundem prophetam de quo loquimur scriptum est: *Ossa arida, audite verbum Domini. Hæc dicit Dominus Deus ossibus his: Ecce ego intromittam in vos spiritum, et vivetis. Et dabo super vos nervos, et succescere faciam super vos carnes, et superextendam in vos cutem, et dabo vobis spiritum, et vivetis* (Ezech. xxxvii, 4, seq.). Hinc est quod propheta alias^d per resurrectionem Domini humanum genus vidit in fine suscipi, atque ait: ** Vivificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos, et vivemus in conspectu ejus* (Osee vi, 3). Hinc est quod cum de semetipso Dominus loqueretur, adjunxit: *Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt andient vocem Filii Dei. Et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vite; qui vero mala egerunt, in resurrectionem judicii* (Joan. v, 28, 29). Hinc Paulus ait: *Unde etiam salvatorem exspectamus Dominum*

^a Lyr., videbo Deum saluatorem meum. Cæterum que de resurrectione in dubium adducta sic dicuntur, etiam leguntur I. xiv Moral., n. 70. Lege nostram prælationem in Dialogorum libros, num. 10.

^b Genet. Rothomag. et plerique Norm., cum Val. Cl., procedunt. Quæ lectio non abhorret a Gregorii proposito; sed a textu Hebr. Vulgata, cæterisque versionibus respicitur.

^c Vulgati, anima mea. Redundare videtur mea, abesse a Mas. Laud., Val. Cl. et plur.

^d Al., in resurrectione Domini, ut habetur in plerisque Norm. et in Val. Cl.

A Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis sue (Philip. iii, 20). Hinc iterum dicit: *Si enim credimus quod Jesus mortuus est et resurrexit, ita et Deus eos qui dormierunt per Jesum, adducet cum eo* (I Thess. iv, 14). Qui rursus ait: *Primitæ dormientium Christus* (I Cor. xv, 20). Si enim nos a mortis somno non surgimus, quomodo resurrectionem dominicam prioritias habemus?

7. Ecce veteres ac novi Patres uno sibi spiritu de carnis resurrectione concurrant. Ecce ipsa per se Veritas prius voce docuit quid de resurrectione carnis postmodum opere demonstravit, et tamen adhuc quorumdam infirmitas fidem non habet in domo fidei stans. Sed mirari solent qualiter caro

B reviviscere possit ex pulvere. Mirentur igitur^e altitudinem cœli, nōlem terræ, abyssos aquarum, omnia quæ in mundo sunt, ipsos quoque angelos creatos ex nihilo. Minus est valde aliquid ex aliquo facere quam omnia ex nihilo fecisse. Ipsa nobis elementa, ipsæ rerum species, resurrectionis imaginem prædicant. Sol enim quotidie nostris oculis moritur, quotidie resurgit. Stellæ matutinis horis nobis occidunt, veperi resurgent. Arbusta æstivis temporibus^f plena follis, floribus, ac fructibus videmus, quæ hiemali tempore nuda follis, floribus ac fructibus, et quasi arida remanent, sed vernali sole redennit, cum a radice humor surrexerit, suo iterum decore vestiuntur. Cur ergo de hominibus diffiditur, quod fieri in lignis videtur? Sed siue pulverem praetensantis carnis aspiciunt et dicunt: Unde ossa et medullæ, unde caro vel capilli poterunt in resurrectione reparari? Hæc itaque requirentes, parva semina ingentium arborum videant, atque si possint dicant: Ubi in eis latet tanta moles roboris, tanta diversitas ramorum, tanta multitudo et viriditas fuliorum, tanta species florum, tanta ubertas, sapor atque odor fructuum? Nunquidnam semina arborum odorem vel saporem habent, quem ipsæ post arbores in suis fructibus proferunt? Si ergo ex semine arborum quod videri **1395** non potest produci potest, cur de pulvere carnis humanæ diffiditor quia ex eo reparari forma valeat quæ non videtur?

8. Sæpe autem objicere inanem quæstiunculam solent, quæ dicunt: Carnem hominis lupus comedit, lupum leo devoravit, leo moriens ad pulverem rediit, cum pulvis ille suscitatatur, quomodo caro hominis a lupo et leonis carne dividitur? Quibus quid respondere aliud debemus, nisi ut prins cogitent

^e Laud., vivificavit... suscitavit.

^f Ita Gemet., Beccensis, Lyr., Utic., Rothomag., etc., consentiente evangelico textu. Editi, vocem ejus.

^g Idem Cod., suffragante Ebroic., ampliudinem.

^h Ita legendum ex Mas. Norm. et Anglie. Laud. non habet floribus. Deest etiam in Vulgatis, ubi, pro fructibus, legimus frigibus. Infra, ubi exstat: *nuda follis, floribus, ac fructibus, legiunt simpliciter in Ebroic., Sag. et Lyr., et hieme quasi arida remanent.*

ⁱ Snæss. et Longip., tanta ubertas saporum asque, etc.

qualiter in hunc mundum venerint, et tunc inventient qualiter resurgent? Certe tu homo qui hoc loqueris, aliquando in matris utero spuma sanguinis fuisti, ibi quippe ex patris semine et matris sanguine parvus ac liquidus globus eras. Dic, rogo, si nosti, qualiter ille humor seminis in ossibus duruit, qualiter in medullis liquidus remansit, qualiter in nervis solidatus est, qualiter in carnibus crevit, qualiter in cute extensus est, qualiter in capillis atque unguibus distinctus, ita ut capilli moliores carnibus, et ungues essent teneriores ossibus, carnibus duriores? Si igitur tot et tanta ex uno semine per species distincta sunt, et tamen in forma remanent conjuncta, quid mirum si possit omnipotens Deus in illa resurrectione mortuorum carnem hominis distinguere a carne bestiarum, ut unus idemque pulvis et non resurgat in quantum pulvis lupi et leonis est, et tamen resurgat in quantum pulvis est hominis? Vide itaque, homo, qualiter ad vitam venisti, et nequam dubites ad vitam qualiter redeas. Cur autem ratione vis comprehendere quomodo redeas, qui ignoras quomodo venisti? Da potentiae Creatoris tui quod comprehendere non vales de temetipso. Certe enim quia tu ex terra factus es, terra vero ex nihilo, tu es creatus ex nihilo. Ne ergo de carnis tuae resurrectione desperes, perpende prudenter quia minus est Deo reparare quod erat quam fecisse quod non erat.

9. Sed si non potes resurrectionis effectum ratione comprehendere, perpende quam multa sunt quae non intelligis qualiter sint, et tamen esse non dubitas. Dic, rogo, si nosti ^a gyros coeli, terrae cardines, aquarum abyssos, ubi finiuntur, ubi suspensi sunt? Scimus autem quia quod ex nihilo factum est pendet in nihilo. Sed si est aliiquid quod dicitur nihil, jam nihil non est. Si autem nihil est nihil, nusquam mundi moles dependet, nec est ubi sit quod creatum est ut sit. Quomodo ergo nusquam est quod novimus quia est? Sed haec foris ad te multa sunt, ad temetipsum homo revertere. Certe ex spiritu es creatus et limo, uno invisibili, altero visibili; uno sensibili, et altero insensibili. Quomodo ergo permisceri in te potuit spiritus et limus, atque ex diverso fieri res non diversa, ita ut in tanta convenientia misceretur spiritus et limus, ut cum caro alteritur spiritus marceat, et cum spiritus affligitur caro contabescat? Sed forsitan necrum praevales discutere temetipsum. Perpende, rogo, si vales, quomodo Rubrum mare virga divisum est (*Exod. xv, 21*), quomodo petra duritia percussione virginis undas emanavit (*Num. xx, 11*), quomodo Aaron virga sicca floruit (*Ibid. xvii, 8*), quomodo ex ejus genere veniens Virgo concepit, quomodo ^b et in partu virgo permanxit (*Luc. i, 27, seq.; iii, 23, seq.*); quomodo quatriduanus mortuus, ^c **1396** jussione su-

^d scitus, ^e ligatis manibus ac pedibus de sepulcro exiit, quem postmodum solvi Dominus per discipulos jussit (*Joan. xi, 44, seq.*); quomodo idem Redemptor noster, in vera carne atque ossibus resurgens, clausis ostiis ad discipulos intravit. (*Joan. xx, 26*).

10. Ecce haec investigare non vales, et tamen credis. Cur ergo ^f de resurrectionis gloria disputando et discutiendo dubitas, qui tam multa mysteria sine discussione credidisti? Qui tamen si resurrectionem carnis non credis, omnia sine causa credidisti, quia in hoc angelorum spectaculo videris quidem velociter currere, sed postquam cursum peregeris, ne bravium accipias aversaris. Unde per Paulum dicitur: *Sic currite ut comprehendatis* (*1 Cor. ix, 24*). Qui rursus ait: *Si in hac vita in Christo tantum sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus* (*1 Cor. xv, 19*). Divinae autem virtutis mysteria quae comprehendendi non possunt non intellectu discutienda sunt, sed fide veneranda. Sciendum itaque nobis est quia quidquid ratione hominis comprehendendi potest mirum esse iam non potest, sed sola est in miraculis ratio potentia facientis. Ecce dum de resurrectione carnis loquimur, ab expositionis ordine paululum digressi sumus. Ad ea ergo quae cœpimus redeamus.

11. Habent autem interiores portas vestibula, quæ viginti et quinque cubitis in longitudinem metiuntur. Si enim octo ter ducimus, ad viginti et quatuor pervenimus. Cui unus additur, ut viginti et quinque teneamus. Auditores etenim boni, qui quasi quædam vestibula sunt portarum, æternæ spei longanimitatem tenent, octavum diem in Trinitatis fide sustinent. Quæ Trinitas, ^g quia unus est Deus, octo quidem per tria ducunt, sed in unius Dei ^h confessione solidantur. Plana sunt vestibula, quia humilia sunt corda bonorum auditorum. Habent longitudinem, quia in spei perseverant longanimitate. Viginti et quinque cubitis earum longitudine mensuratur, quia resurrectionem carnis in octava per Trinitatem credunt, et eamdem sanctam Trinitatem unum esse Deum fatentur. Habent quoque quinque cubitos in latitudinem, quia per vitam simplicem quæ quinque sensibus dicitur circa amorem proximi dilatantur. Et notandum quia postquam portarum vestibula superius alia dicta sunt, postmodum vestibulum quod quinque cubitos habet in latitudinem exterius respicere dicitur, quia nimur sunt auditores alii qui intellectum interioris vitæ magis virtutibus proficiendo penetrant, et sunt quidam simplices qui bene quidem sed juxta sensus corporeos vivunt. Unde et exterius respicere dicuntur. Quasi enim extra respiciunt, quia juxta sensus corporeos vivunt. Sed tamen et exterius respicientes, intus sunt, quia etsi sensus corporeos intelligendo transcendere nesciunt,

^a Excusi, MSS. invitis, gyrus caeli... abyssus.

^b Val. Cl., cum sex Norm., post partum.

^c Editi, ligatus.

^d Laud., ad marg., de resurrectione carnis.

^e Suess., de resurrectionis gloria.

^f Abest quia a Longip. et Val. Cl.

^g Laud., Longip. et Suess., visione.

fidei tamen atque charitatem humiliter tenent. Et **A** fides ergo sunt in spirituali ædificio per amorem, et quasi foris respiciunt per simplicitatem.

12. Potest per vestibulum quod exterius respicit fides inchoantum designari, et per vestibulum quod est interius fides perfectorum, qui jam per eam in signis et virtutibus emicant. Possunt etiam per vestibulum interius præcepta altiora, per **1397** vestibulum vero quod respicit exterius præcepta adhuc minima figurari. Per vestibulum quippe itur ad granum et ad portam, quia per præcepta predicationis pertingitur ad virtutes atque aditum gratiae cœlestis. Cum vero jubetur aliis in cogitatione sua æterna meditari, cœlestia sapere; eisque dicitur in psalmis et hymnis et canticis spiritualibus vivere (*Coloss. iii, 16*), quasi interius vestibulum ostenditur, quod quinquaginta cubitis longitudine, et viginti quinque latitudine mensuratur. De quibus numeris nunc taceamus, quia ex his jam multa superius diximus. Cum vero alii præcipit, *Uxori vir debitum reddat, similiter autem et uxor viro* (*I Cor. vii, 3*), quasi vestibulum quod exterius respicit designatur. Quod quamvis extra respicit, tamen intus est, quia rufus auditor et adhuc agit quod carnis est, et tamen a bonorum numero alienus non est.

13. Potest autem et per Orientis portam Dominus, et per Austri Judæa, per Aquilonis vero conversa gentilitas designari. **[a]** Portam autem Dominum dicimus, quia per ipsum intramus ad ipsum. Portas vero Judæam et gentilitatem non incongrue nominamus, quia prius Hebreis, et postmodum patribus ex gentilitate venientibus aditum ædificii cœlestis agnovimus.] Sed hac in re quæstio animum pulsat, cur in superiori narratione prophetæ, prius Orientalis, postmodum Aquilonis, ac deinde Austri porta descripta est. Cumque easdem portas in interiori atrio narraret, prius portam Austri, deinde Orientis, et tertio in loco descriptis Aquilonis. Cur autem non eumdem ordinem quem cœperat tenuit, sed hunc in portarum descriptione permutavit, ut et prius diceret Orientis portam, Aquilonis et Austri, et postmodum Austri, Orientis et Aquilonis? Sed si Aquilonis nomine gentilitas designatur, cunctis studiose legentibus liquet quia ante Synagogam gentilitas fuit. Nam Heber ipse, a quo Hebræi appellati sunt, ex gentibus est electus (*Genes. x, 21*). Dicatur ergo porta Orientalis ante portam Aquilonis et Austri, quia in divinitate sua Dominus ante gentilitatem et Judæam natus est, qui et ante omnia sæcula. Dicatur vero narratione subsequenti porta Austri, Orientis et Aquilonis, quia Redemptor noster in humana natura inter Judæam et gentilitatem nasci dignatus est, quia et in fine Synagogæ venit, et ante initium Ecclesiæ, quam ex gentibus colligit. In prima ergo descriptione sit Orientalis porta ante portam Aquilonis et Austri; in

[a] Intra uncinos comprehensa restituitus ex MSS. Laud., Suec., et Longip.

[b] Ita Laud., Longip. et Norm., cum Angnc. Val. Cl., cui consentiunt Editi, in fide. Melius in fine Synagogæ, propter antithesim initii Ecclesiæ.

A secunda autem inter portam Austri et Aquilonis Orientis porta nominetur, quia et ex divinitate antecessit omnia, et ex humanitate venit inter omnia, qui et ex decadentis Judææ filii factus est, et subsequentis gentilitatis initium. Igitur quia ea quæ necdum dicta fuerant, ut, Domino largiente, potuimus, rimati sumus et ea quæ saepius sunt replicata transcurrimus, nunc ad ea veniamus quæ sic jam per ordinem dicuntur, ut in eis pene nihil de his quæ dicta sunt replicetur :

Vers. 38. — *Et per singula gazophylacia ostium in frontibus portarum.*

14. Gazophylacia superius (*Hom. 6, olim. 18, n. 1 et seq.*) diximus corda doctorum, **1398** quæ scientiæ dvitias servant. Frontes autem portarum sunt **B** verba atque opera prædicatorum, in quibus eos foris agnoscimus quales apud se intrinsecus vivant. Est autem ostium per gazophylacia singula in frontibus portarum, quia unusquisque doctor in corde auditoris intellectum aperit in dictis et operibus patrum. Cum enim Petri apostoli prædicationem discutimus, cum Pauli verba perscrutamur, cum Joannis Evangelium investigamus, atque ex eorum verbis auditores nostros ad interiorum intellectum trahimus, quid aliud agimus, nisi ostium in portarum frontibus aperimus? Dicatur ergo: *Per singula gazophylacia ostium in frontibus portarum*, quis si doctor hoc quod loquitur apostolorum dictis minime confirmat, in frontibus portarum ostium non habet. Et si ostium non habet, dici jam gazophylacium spiritualis ædificii non potest, **C** quia si intellectum non aperit, doctor non est. Cum vero auditores boni per ora docentium apostolorum dicta et opera cognoscunt, culpas suas apud semetipos tacite reprehendunt, et lacrymis insequuntur omne quod se egisse inique meminerunt. Unde hic quoque de ostio quod est in frontibus portarum subditur :

Ibid. — *Ibi lavabant holocaustum.*

15. Qui enim se per fidem in conversatione sancta Domino devoverunt, holocaustum Domino facti sunt. Sed quia adhuc multa in se de corruptibili sua carne patiuntur, quia adhuc in eis cordis munditia sordidis cogitationibus inquinatur, quotidie ad lacrymas redunt, assiduis fletibus affliguntur. Sanctorum enim patrum dicta et facta considerant, et cum se indignos **D** pensant, in portarum ostio holocaustum lavant. Ecce etenim **[f]** quis pro timore omnipotentis Domini esse patiens devovit, nulli convictum pro convictione reddere, omnia æquanimiter tolerare, et tamen cum hunc contumeliam ab ore proximi illata subito percusserit, turbatus forte aliquid loquuntur, quod loqui non debuit. Certe iste iam holocaustum est, sed adhuc inquinatum. Fortasse contra illatas contumelias patientiam exhibuit, tacitus permanit; sed tamen contra easdem contumelias quas portat dolore tangitur, ejusque

[c] Longip., decadentis.

[d] Plur., quia si de his intellectum.

[e] Vel, taciti, ut habent Laud. et Longip.

[f] Laud. et Suec., qui se.

animus in chartate sauciatur. Patientia enim vera est, quæ et ipsum amat quem portat. Nam tolerare, sed odire, non est ^a virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris. Hic itaque sœpe in cogitatione sua se judicat, reprobendit semetipsum quia dolet, nec tamen apud se prævalet obtinere ne doleat. Jam ergo per honam devotionem holocaustum est, sed tamen per dolorem quo tangitur adhuc inquinatum. Alius ea quæ possidet apud semetipsum decrevit indigenibus cuncta tribuere, nil sibi metu reservare, vitam suam eoll supernæ gubernationi committere; sed dum præbet pauperibus quæ babet, fortasse ^b cogitatio menti subrepit quæ dicit; Unde vives, si cuncta dederis? Nec tamen desistit tribuere, sed quod lætus dare cooperat postmodum tristis præbet. Quid hujus mens nisi misericordia holocaustum est? sed tamen per tristitiam cogitationis inquinatum. Aut enim deliberare summa non debuit, aut post deliberationem **1399** nullo modo dubitare. Alius, contempta mundi superbia, honores atque dignitates hujus seculi decrevit vitare, ultimum appetit inter homines locum tenere, ut tanto excelsior inveniatur in permanenti gloria, quanto humilior aspicitur in transiente vita. Is fortasse cum subito se a proximo de apie agnoscat, dignatur cur despicitur. Vult quidam esse in loco humili, sed tamen videri contempnsibilis non vult. Hunc jam deus elevat, sed adhuc infirmitas gravat. Jam ergo per devotionem holocaustum est, sed adhuc ex infirmitate inquinatum. Hi itaque qui in eis quæ optime devoverunt, in aliqua infirmitatis sua culpa tanguntur, cum per verba doctorum dicta patrem intelligant, et in quanta culpa pœcilius agnoscant, sequi ipsorum pœnitentiae tamen his sufficient, holocaustum in ostio portarum lavant.

1400 16. Sciendum vero est quia hoc inter sacrificium atque holocaustum distat, quod omne holocaustum sacrificium est, sed non omne sacrificium holocaustum. In sacrificio etenim pars pecudis, in holocausto vero totum pecus offerri consueverat. Unde et holocaustum Latina lingua iustum incensum dicitur. Pensamus ergo quid est sacrificium, quid holocaustum. Cugo enim quis anima aliquid Deo votet, et aliquid non votet, sacrificium est. Cum vero omne quod habet, omne quid viri, omne quod sapit, omnipotenti Deo votari, holocaustum est. Nam aut quidam qui adhuc mentem in hoc stupro retincentur, et tamen ex possessione rebus apud eam legem ministerant, operarios defensione festinarent. Isti in bonis quæ faciunt anfractuum offerunt, quia et aliquid de actione sua Deo inueniunt, et aliquid sibi metipis reservant. Et sunt quidam qui nihil sibi metipis reservant, sed anima, lingua, vitam, atque substantiam quam perciperent omnipotenti Domino impingunt. Quid isti nisi holocaustum offerant; immo magis holocaustum fiunt? Israeliticus etenim populus primum sacrificium in *Egypto* obiit, secundum vero in *ereo* (*Exod.*

A *xii, xiii*). Qui itaque adhuc mentem habet in sæculo, sed boni jam aliquid operatur, Deo sacrificium obtulit in *Egypto*. Qui vero præsens sæculum deserit, et agit bona quæ valet, quasi jam *Egypto* dericta sacrificium præbet in *ereo*, quia, repulso carnalium desideriorum ^c strepitu, in mentis suæ quiete atque solitudine Deo immolat quidquid operatur. Quamvis ergo, sicut dictum est, sacrificium sit etiam holocaustum, majus tamen est holocaustum sacrificio, quia mens quæ bujus mundi ^d delectatione non premitur, totum in omnipotentis Del sacrificio incendit quod habet.

17. Sed sciendum nobis est quia sunt quidam qui, etiam sæculum relinquentes, totum quidem quod habent offerunt, sed tamen in bonis quæ agunt minime compunguntur; et quidem bonum quod agunt holocaustum est, sed quia flere ac semetipso dijudicare nesciunt, seque ex amore ad lacrymas non accidunt, perfectum eorum holocaustum non est. His per Psalmistam dicitur: *Memor sit Domini⁹ omnis sacrificii tui, et holocaustum tuum pingue fia⁹* (*Psal. xix, 4*). Holocaustum quippe siccum est bonum opus quod orationis lacrymæ non insundunt. Holocaustum vero pingue est **1400** quando hoc quod bene agitur corde humili etiam per lacrymas irrigatur. Unde rursus dicitur: *Holocausta medullata offerant tibi* (*Psal. lxv, 15*). Quisquis enim bonum opus agit, sed ex omnipotentis Dei amore atque desiderio flere nescit, holocaustum habet, sed medullam in holocausto non habet. Qui vero bona operatur, et visioni jam Creatoris sui inhiat, atque ad æternæ contemplationis gaudia pervenire festinat, seque ipsum ex amore quo acceditur in fletibus mactat, holocausta Domino medullata dedit. Studendum ergo nobis est et mala funditus relinquere, et bona quæ sufficiamus operari, atque ^e ipi bonis quæ agimus amore æterni luminis compungi. Ipse enim cordis tenebras discutit amor lucis, ut subtilius videre valeamus ne qua in bonis quæ agimus prava misceantur. Considerandum nobis quippe est opus nostrum quale sit quæ cogitatio in opere, quæ intentio in cogitatione. Et cum nostro bono operi admistum aliquid malitiae vel prædelectationis agnoscamus, redeamus ad lacrymas, lavemus holocaustum.

18. Sunt autem quidam qui semetipso in magnis actionibus Domino devovent, atque ad tantum perfectionem pervenient, ut ab eis nulla meaquam difficultate flecantur, ^f quatenus deliberatione causam nequaquam caro in præce cogitationis delectatione animalium sternat. Nam et si quando per suggestionem patiantur, surgere non permittuntur, una rigore judicio calcatur. In deliberatione queque patientia nec sermo inordinatus ab ore predam, nec dolor facitus animum premat, ut in largitate elemosynæ nulla inopere suspicio tristitiam generet, ut in deliberatione

^a *Snes⁹, non est virtus.*

^b *Lumen, conscientia.*

^c *Ebroic. cum est. Norm., tumultu.*

^d *Laud. et Val. El., dilectione.*

^e *Laud., agere ut in ipso.... compungatur,*

^f *In excusis, quatenus a deliberatione.*

humilitatis nullus ^a despectus animum mordeat. Sed cum jam in his quæ recte devoverunt sese fortiter exhibent, priora tamen peccata quæ ab ipsis ante bonam deliberationem perpetrata sunt ad memoriam reducunt, et plangunt quidquid illicite se egisse meminerunt. Hi itaque per vitam quam tenent holocaustum sunt, sed per vitam quam ante tenuerunt inquinatum. Lavant ergo holocaustum in ostio portarum, quia in intellectu quem perceperunt de dictis patrum, lamentis se quotidianis afficiunt, et mundant vitam lacrymis, quam pravis aliquando actibus inquinaverunt. Nos itaque inter hæc ad vitam præteritam mentis oculos reducamus, reminiscamur ^b qui fuimus, cum mundi hujus concupiscentias sequeremur. Et si jam Domino toto corde servimus, quia nos peccasse meminiimus ^c defleamus, in fletibus lavemus holocaustum.

19. Ecce omnipotenti Deo devovimus castitatem nostram; sed si adhuc immunda cogitatio mentem inquinat, redeamus ad lacrymas, lavemus holocaustum. Ecce patientiam nos servare decrevimus. Sed si adhuc ira perturbat, si mentem tacitus dolor excruciat, redeamus ad lacrymas, lavemus holocaustum. Ecce, jam novimus possessa tribuere, atque in hoc mundo humilem locum tenere; si qua adhuc animum inopie suspicio deprimit, si despectus proximi in aliqua nos indignatione confundit, redeamus ad lacrymas, lavemus holocaustum. Magnus est enim Creatori nostro ad recipiendos ^d fletus humilium misericordiæ sinus. 1401 Ubi enim innumerabilium hominum fletus suscepti sunt, ibi locum suum inventuræ sunt et lacrymæ nostræ. Pensemus quid per alium prophetam dicitur: *Ei erit qui offenderit ex eis in illa die quasi David, et domus David quasi Dei, sicut angelus Domini in conspectu ejus* (Zach. xii, 8). Hæc est dies misericordiæ, quæ nobis de adventu Redemptoris nostri promissa est. Qui itaque offendit erit quasi David, quia peccator ad poenitentiam reddit; domus autem David quasi Dei, quia reversus quisque ad justitiam habitatio efficitur Creatoris sui, ut sit sicut angelus in conspectu ejus, quia misericordiæ viscera quæ in se expertus est annuntiando et aliis propinat. Hinc etiam paulo post illic dicitur: *In die illa erit fons patens domus David habitantibus Jerusalem, in ablutionem peccatoris et menstruac* (Zach. xiii, 1).

20. Fons quippe occultus est ^e unigenitus Patris invisibilis Deus. Fons vero patens est idem Deus incarnatus. Qui fons patens recte domus David dicitur, quia ex David genere noster ad nos Redemptor processit. Jerusalem vero visio pacis interpretatur. Hi autem Jerusalem habitant, qui in visionem pacis in-

^a Longip., dolor.

^b Vel, quid fuimus, quod legitur in Gemet., Ebroic., etc.

^c Sues., defluamus in fletibus.

^d Longip., fletus hominum.

^e Val. Cl., consentientibus Norm., unicus Patris.

^f Longip., in cogitatione.

^g Al., conversationis, ut est in Gemet. et al. Norm.

^h Laud. et Longip., maculas criminis. Hic sanctus

A timæ mentem figunt. Peccator vero et menstruata est vel is qui delinquit in opere, vel mens quæ labitur in prava cogitatione. Menstruac namque ista pollutio est, quia et aliena carne non tangitur, et sua carne inquinatur. Sic itaque, sic est ounis anima, quæ etsi malum opus non agit, polluta tamen ⁱ cogitatione sordescit. Unde etiam per prophetam alium sub Judææ specie de anima immundis desideriis occupata dicitur: *Omnes qui querunt eam non deficient, in menstruis ejus invenient eam* (Jer. m. u, 24). Maligni quippe spiritus querentes non deficient cum inferre perditionem cupiunt, et nulla bonæ ^j cogitationis rectitudine repelluntur. Atque in menstruis suis animam inveniunt, quando in pollutis cogitationibus positam facile ad perversam operationem trahunt. Dicatur ergo: *In die illa erit fons patens domus David habitantibus Jerusalem, in ablutionem peccatoris et menstruac* (Zach. xiii, 1), quia apertus jam nobis est fons misericordiæ Redemptor noster, qui in domo David incarnari dignatus est, ut peccatorem lavet a perverso opere, 1402 et menstruatam mentem diluat ab immunda cogitatione. Patet igitur fons; curramus cum lacrymis, lavemur in hoc fonte pietatis.

21. In hoc fonte ipse quoque David lotes est cum reddi ad lamenta poenitentia post maculas gravis culpæ. Ipsum quippe invenire fontem querebat cum diceret: *Redde mihi lætitiam salutaris tui, et spiritu principali confirmata me* (Psal. 1, 14). Jesus enim Hebraice, Latine salutaris dicitur. Et quid est quod sibi lætitiam Jesu reddi postulabat, nisi quod hunc ante culpam contemplari consueverat, ejusque contemplationis gaudia in culpa perdiderat? Unde recte post poenitentiam visionis ejus lætitiam sibi reddi querebat. In hoc fonte misericordiæ lota est Maria Magdalene, quæ prius famosa peccatrix, postmodum lavit ^k maculas lacrymis, detersit maculas corrigendo mores (Luc. vii, 37, 38, seq.). In hoc fonte misericordiæ ^l coram omnibus lavit Petrus quod negaverat, quia flevit amare (Math. xxvi, 75). In hoc fonte misericordiæ ^m in fine suo lotus est latro, qui, semet ipsum in morte reprehendens, a culpa sua ablatus est confessione veritatis (Luc. xxiii, 41).

22. Cur igitur pigri sumus? cur torpentes et frigidi remanemus, qui in hoc fonte pietatis tantos jam se lavisse cognovimus? Ergone de emundatione nostra desperabimus, qui tot exempla misericordiæ in pignore tenemus? et cessamus veniam querere, atque cum lacrymis fiduciam habere, qui tantorum jam emundationem spei nostræ pignus accepimus? Querere enim misericordiæ fontem deberemus, etiam si clausus esset. Patet nunc, et negligimus. Mittamus

Doctor Mariam Magdalenam, et peccatricem mulierem, quas e sanctis Patribus distinguunt plurimi, unam et eamdem esse supponit. De hac controversia legendus Tillemontius et alii sive sancti Evangelii interpretes, sive historie sacræ scriptores.

ⁱ Ita omnes MSS nostri, nisi quod Sues. et Longip. habent coram omnibus apostolis.

^j Ebroic. Lyr., Val. Cl., felix ille voluntatis est latro.

oculos fidei in mundum universum, consideremus quanti peccatores diebus ac noctibus per lamenta in hoc fonte misericordiae lavantur, quanti post tenebras ad lucem, quanti post maculas ad munditiam redeunt. Curramus ergo cum talibus post mortis tenebras ad aquam vitæ; consideremus quantum peccavimus, quantum quotidie peccamus, atque, ut appareamus mundi post culpas, lavemus holocaustum. ^a Ad hæc agenda adest gratia Redemptoris nostri, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA IX [AI. XXI].

Quinque versus, a 39 ad 43, exponendi proponuntur, et vix tentato sensu litterali, spirituales et morales proficeruntur, ac de pastoris officio in primis disseruntur.

Quid sumus de mysticis sensibus Ezechielis prophetæ locturi, qui ipsa ejus historiæ verba vix capimus? Ecce etenim dicit:

Vers. 39-41. — *Et in vestibulo portæ duæ mensæ hinc, et duæ mensæ inde, ut immoletur super eas holocaustum, et pro peccato, et pro delicto. Et ad latus exterius, quod ascendit ad ostium portæ quæ pergit ad Aquilonem, duæ mensæ; et ad latus alterum ante vestibulum portæ, duæ mensæ. Quatuor mensæ hinc, et quatuor mensæ inde per latera portæ. Octo mensæ erant, super quas immolabant.*

1. In quibus videlicet verbis magna caligo dubitatis oboritur, utrum hæc de una porta qualibet, an de duabus, aut de singulis portis dicantur. Sed dum quaternæ mensæ per latera describuntur, ac postmodum in summa conclusionis dicitur: **1403** *Octo mensæ erant super quas immolabant*, patet quia hoc spiritus non de singulis portis quas superius descripsérat dicat, quia si portæ sex superius enarratæ quaternas mensas per latera haberent, simul omnes non octo, sed quadraginta et octo dicerentur. Rursum si hoc de una dicitur, magno obstaculo nostra intelligentia reverberatur, quod post descriptum portæ vestibulum, ubi duæ mensæ hinc et duæ mensæ inde esse narratæ sunt, adhuc ad latus exterius, quod ascendit ad ostium portæ quæ pergit ad Aquilonem, duæ mensæ esse memorantur, atque subjungit: *Et ad latus alterum ante vestibulum portæ duæ mensæ.* Si enim intra vestibulum portæ binas per latera mensæ erant, cum subditur: *Et ad latus exterius duæ mensæ, atque ad latus alterum ante vestibulum duæ mensæ*, inter quas etiam porta quæ respicit viam Aquilonis esse memoratur, profecto patet aliud vestibulum intrinsecus, atque aliud extrinsecus fuisse, ^c quia et prius porta interior, et postmodum hoc in loco exterior Aquilonis porta describitur. Nam cum tres portas

^a Reliqua desont in Norm. et in Edit., excepta Gussanv. Exstant in Laud. et Longip., ubi legitur: *qui vivit et regnat cum Patre in unitate Spiritus sancti Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.*

^b Ita Suess., Longip. Val. Cl. cum Norm. et Anglic. Hic mutili sunt Codices Becc. et Rothomag. Edit. pertingit.

^c Laud., Suess. et Longip., *quia hoc in loco interior Aquilonis porta describitur, contra quam esse porta exterior ante vestibulum non dubitatur.*

A superioris descriptisset, tres quoque alias interioris atrii esse memoravit, quarum extremam Aquilonis portam narraverat, sed, ut prædictum est, atrii interioris. ^d Nunc ergo cum duæ mensæ hinc in portæ vestibulo et duæ mensæ inde describuntur, adhuc de eadem interiori porta sermo contextur, quippe cum protinus subinfertur quia *ad latus exterius, quod ascendit ad ostium portæ quæ pergit ad Aquilonem, duæ mensæ; et ad latus alterum ante vestibulum portæ, duæ mensæ.* Porta ergo interior binas per latera in vestibulo mensas habere descripta est, et porta exterior similiter binas. Quatuor autem hinc et quatuor inde mensæ pariter sunt, dum per latera singula binæ in vestibulo portæ interioris et binæ hinc et inde exterius in Aquilonis porta describuntur, quæ simul omnes octo sunt, in quibus immolatur. His itaque de exteriori narratione discussis, ad spiritalem intellectum sermo redeat, qui tanto jam esse, largiente Domino, facilior debet, quanto nos exterioris descriptionis ignorantia non angustat.

2. Possunt etenim portarum nomine, sicut superiorius dictum est, sancti prædicatores intelligi, ut vestibulum portæ sit populus. Qui dum mente humili verba prædicationis suscipit, in eo mensæ ad sacrificium ex virtutibus construantur. Rursum nihil obstat si portam accipimus hoc, quod nobis per ora prædicantium sacri eloquii intellectus aperitur, ut vestibulum portæ ejusdem nobis prædicationis verba, sint quæ prius humiliiter accipimus, ut post ad sacri eloquii intelligentiam veniamus. ^e Sit itaque nobis porta interior Testamentum Novum, porta vero exterior Testamentum Vetus, quia et hoc spiritalem intellectum aperit, et illud rudibus adhuc mentibus in historia sacri eloquii litteram custodivit. Habet autem ^f porta interior in magna jam multitudine filium populorum duo latera, videlicet dilectionem Dei et dilectionem proximi. Binæ autem mensæ sunt hinc et inde, quia in dilectione Dei necessario tenenda est **1404** *fides et vita*, in dilectione autem proximi debet summopere patientia et benignitas custodiri. Est enim in dilectione Dei necessaria fides et vita, quia videlicet scriptum est: *Sine fide impossibile est placere Deo* (*Hebr. xi. 6*). Et rursus scriptum est: *Fides sine operibus mortua est* (*Jac. ii. 20, 26*). Est autem in dilectione proximi nobis patientia et benignitas conservanda, quia de eadem dilectione scriptum est: *Charitas patiens est, benigna est* (*I Cor. xiii. 4*). Patiens scilicet, ut illata a proximis mala æquanimiter portet, benigna autem, ut sua bona proximis desiderabiliter impendat. Habet quoque ^g

^d In Laud., Sness. et Longip., hic et infra, multa occurunt a vulgata lectione prorsus dissona, quæ, cum hoc loco referri non possint, in præfatione prævia observavimus, num. 41.

^e Laud., Longip. et Suess., consideremus itaque sanctam Ecclesiam et Synagogam, et sit.

^f Laud. et Longip., vestibulum portæ interioris.

^g Suess., Laud., Longip., vita munditia.

^h Laud. et Suess., vestibulum portæ quod exterius.

porta exterior, videlicet lex, duo latera, spiritales patres et carnalem populum. In quibus singulis binæ mensæ sunt, quia habet in spiritualibus patribus doctrinam et prophetiam, habet in carnali populo circumcisionem et sacrificium. In his itaque octo mensis immolatur, quia quidquid fides credit, quidquid vita in exemplo boni operis ostendit, quidquid patientia humiliiter tolerat, quidquid benignitas largiter ministrat, quidquid doctrina salubriter docet, quidquid propheta in posterum præmonet, quidquid circumcisio ad mandatum exterius ligavit, quidquid sacrificium ex devotione offerentis egit, in omnipotentis Dei oculis hoc esse victimam ostendit. In lege enim etiam per carnale sacrificium quid aliud populus nisi devotionem sui cordis immolabat? Notandum vero quod quatuor mensæ solummodo ad holocaustum suisse memorantur, quas videlicet vestibuli portæ interioris accipimus, ut de reliquis quatuor sentiamus quia ad sacrificium constructæ fuerunt, non ad holocaustum. Holocaustum enim, sicut præcedenti jam locutione professus sum (*Homil. super.*), totum incensum dicitur. Et lex quidem Dei ac proximum diligere, divina mandata custodiiri præcepit, ab alienarum rerum concupiscentia compescit; non tamen omnia dimitti jubet. In Testamento autem Novo nos Veritas contestatur, dicens: *Nisi quis renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest esse iudeus discipulus* (*Luc. xiv., 33*). Atque iterum dicit: *Qui vult post me venire, abneget semetipsum* (*Ibid. ix., 23*). Mensæ ergo interioris portæ holocaustum bâbent, quia in virtutibus Testamenti Novi quasi per holocaustum omnia incendimus, quando omnibus quæ hujus mundi sunt renuntiamus. Mensæ vero portæ exterioris sacrificium habent, sed holocaustum non habent, quia præcepta legalia decimas offerri jubebit, sed dimitti omnia non jubent.

3. De interioris autem vestibuli quatuor mensis dicitur: *Ut immoletur super eas holocaustum, et pro peccato, et pro delicto.* Illoc etenim inter peccatum et delictum distat, quod peccatum est mala facere, delictum vero est bona derelinquere, quæ summopere sunt tenenda. Vel certe peccatum in opere est, delictum in cogitatione. Ructe ergo in interioris portæ quatuor mensis immolatur holocaustum, et pro peccato, et pro delicto, quia quicunque potuerit hoc præsens seculum pleniter contempnere, et, derelinquens omnia, semetipsum Domino holocaustum dare, ipse jam perfecte novit. **1405** Et peccata operis plangere, et delicia cogitationis, vel quod malum fecit, vel quod bonum quod debuit facere non fecit. Qui etenim totum dimisit, cuiusvis suis in vestibulis jam libenter consipicit. Cumque ejus mentem terrena cura non præpedit, pro opere simul et cogitatione plangendo mabet suam omnipotenti Domino quid aliud quam holocaustum dedit?

4. Neque hoc a ratione videtur extrahendum, quod

^a Longip., ut de reliquis quatuor exterioris vestibuli.

^b Laud., vestibuli exterioris sacrificium.

^c Anglicani Cod., consentiente Lyr., sunt cavenda.

^d Lyr. et Edit. pl., maxime 1502, peccata.

^e Val. Cl. et Norm., timore minarum.

A propheta cum latus exterius aceret, et ostium portæ nominaret, addidit: *Quæ pergit ad Aquilonem.* In exteriori enim custodia litteræ lex data tenebatur. Ostium vero portæ est ipse historicus intellectus legis, qui ad Domini timorem dicit. Quæ porta ad Aquilonem pergere dicitur, quia lex eadem sub timore mortis frigida Judaici populi corda constrictit. Quasi enim per calorem ille populus curreret, si præcepta dominica ex amore servasset. Sed quia sub timore mortis propriez litteram custodivit, quasi in torpore frigoris remansit. Unde novis populis æterna præmia astantibus, non amorem temporalia tormenta timentibus, atque iam talentibus, diebat: *Non acceperitis spiritum servitatis iterum in littore, sed spiritum adoptionis, in quo clamamus, Abba pater* (*Rom. viii., 18*). Dicatus adhuc: *Quatuor mensæ inde per latera portæ:* Duni enim fides et vita, doctrina et prophœtia in bonorum membris custoditur, portæ noscitur, id est intellectus sacri eloqui, quatuor ex latera mensas habet. Cuncte in proficentibus populis sancta prædictio patientiam et benignitatem servat, quæ præbit in carnalibus circumcisioem et sacrificium custodivit; mensæ quoque quatuor quasi. Ex alio latere monstrantur: Quæ simul omnes octo ad immodicum fibit, quatuor videlicet interiores ad holocaustum; quatuor vero exteriores ad sacrificium, quia et hi qui in sancta Ecclesia fidem, ^f virtutem, patientiam atque benignitatem custodiunt, summis jam prœcul dubio virtutibus pollent; et hi qui in synagoga dicitur et prophœtiam, circumcisioem et sacrificium cognoverunt, illa offerendo, atque similitipsi illa feliciter, devotionis sue victimam omnipotenti Dñi in dedecunt. Sed quia supérius dictum est lucro mensas quatuor in exterioris vestibuli constructas, ut immoletur super eas holocaustum et pro peccato et pro delicto, unde mensæ ipsæ constructæ sint inferius spiritus, cum subditur:

Vehs. 42. — *Quatuor autem mensæ ad holocaustum de lapidibus quadratis extructæ.*

5. Quos enim hoc loci lapides quadrati accipiunt, nisi quoslibet sanctos, quorum vita in prosperitate atque adversitate novit fortiter stare? Lapis etenim quadratus æquus stat, in quocunque latere fuerit versus. Quisquis ergo in prosperitate non extollitur, in adversitate non fragilitur, suasionibus ad malum non trahitur, in operationibus a bono opere non revocatur, lapis quadratus est. Et quasi ex omni latere statutum habet, quia basim in qualibet permutatione **1406** non habet. Certè cum Iudaeorum populum prophetæ à fide perire cognosceret, et sanctos apostolos surgere in Ecclesia prævideret, per quos multi sunt ex gentibus in fidei et vite ^h forthudine solidati, in magna consolatione locutus est, dicens:

ⁱ Lepidæ cediderunt, sed quadratis lapidibus redificantes

^f Laud. et Longip., vita mundanum.

^g Idem Cod., in interiori vestibulo esse constructæ.

^h Laud., certitudine.

ⁱ Laud. et Longip., fides. Et infra, de fideum

(Isai. ix, 10). Videns quippe in sancta Ecclesia apostolos, Martyres, atque doctores surgere, de lapidum casu, id est de Judaeorum perditione misericordia deluit, quia omnipotentis Dei sedilecium, id est sanctam Ecclesiam de quadris lapidibus sedilecari consperxit. Mensæ ergo quatuor de quadris lapidibus construuntur, quia fides et vita, patientia et benignitas de vita sanctorum in exemplum datus sunt sequentibus populis, ut iam vestibulum mensas habeat, id est virtutes vitae ^a populus teneat, in quibus omnipotenti Deo orationis sacrificium in ara sui cordis incendat. Quidquid enim boni fideles sanctæ Ecclesie populi vel fecerunt, vel faciunt, hoc in exemplum de prædicatorum suorum vita suscepserunt. Unde eum mensas hoc vestibulum haberet, nisi quadros lapides invenisset? Ut enim unum de quadris lapidibus breviter ad medium deducamus, vultis, fratres charismati, fidem videre? *Mihi vivere Christus est, et mori lucrum* (Philip. i, 24). Vultis vitam cognoscere? *Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo* (Galat. vi, 14). Vultis patientiam audire? *Usque in hanc horam et esurimus*, ^b et *colaphis cardimur*, et instabiles sumus, et laboramus operantes manibus nostris; maledicimur, et benedicimur, persecutionem patimur, et sustinemus; blasphemamur, et obsecramus (I Cor. iv, 11-13). Vultis benignitatem cognoscere? *Ego autem libertissime impendam, et superimpendar ipse pro animabus vestris* (II Cor. xii, 15). Ac ne forsitan credamus quia eorum amori pro quibus impendi desiderat debitor fuerit, mox ad eosdem discipulos subiungit, dicens: *Licet plus vos diligens, minus diligar* (Ibid.). ^c Cum ergo a populo fidei ad imitandas virtutes sanctorum prædicatorum vita cognoscitur, profecto in vestibulo de quadris lapidibus mensæ construuntur. Habuit vero et Synagoga spirituales patres in doctrina atque prophetia, ex quibus exemplum vitae in virtutibus traheret. Sed rudis ius populus, magis per timorem serviens quam per amorem sequens, vitam patrum noluit imitari quam vidit, atque ideo ^d porta exterior quæ ad Aquilonem pergit, mensas non habet ad holocaustum. Sed quia haec moraliter diximus, restat adhuc ut easdem mensas per intelligentiam typicam perscrutemur.

6. Porta etenim nostra in interiori vestibulo quatuor mensas habet, quia sancta Ecclesia [^e] quatuor evangelistarum prædicatione erudita est, per quorum doctrinam didicit cor in amorem Dei omnipotentis ^f ag-

casu; consentiunt Hebr. textus, Vulgata, et aliæ versiones. Faret intentus a Propheta sensus. Atamen in ceteris MSS. præsertimque in Norm. legitur *lapides*, *lapidum*; quos sequuntur omnes Editi. Potuit facile excidere Gregorio *lapides* dicere, pro latere.

^a Suess., Laud., Longip., *populus fidelis agnoscat per quas*.

^b Lyr., et sicutius, et colaphis.

^c Deserit amori in omnibus Excusis. Reperitur in omnibus però Mass.

^d Laud. et Longip., sed esto. Cum ergo.

^e Laudati Codices, *vestibulum exterius portus*.

^f Desiderantur in omnibus Edict., excepta Gussau., quæ hic intra uncinos continentur. Omittun-

A condere, et suas ei in sacrificio cogitationes immolare. Quarum duas hinc, et duas inde esse referuntur, quia duo evangelistæ ^h et quæ de Domino viderunt attestati sunt, et duo illæ narraverunt quæ præcedentium auditu didicerunt. **1407** Vel certe quatuor mensæ sunt interioris vestibuli, hoc quod patenter aspicimus, quia sancta Ecclesia] ad eruditionem filiorum populorum quatuor regentium ordines accipit, quos Paulus ex dono omnipotentis Dei enumerat, dicens: *Ipsæ dedit quosdam quidem apostoles, quosdam autem prophetas, alios vero evangelistas, alios autem pastores et doctores* (I Cor. xii, 28; Ephes. iv, 11). Pastores vero et doctores unum regentium ordinem nominat, quia gregem Dei ipse veraciter pacit qui docet. Habuit quoque et ⁱ porta exterior mensas quatuor, quia videlicet Synagoga obsequii exterioris observantium per principes sacerdotum et seniores populi, per Scribas atque Phariseos tenquit. Qui scilicet Pharisei etiam legis doctores vocati sunt. Sive autem exteriori seu interiori portæ duæ mensæ hinc sunt, et duæ inde, quia in exordiis suis sancta Ecclesia apostolos et prophetas habuit. Prophetas autem dicimus non eos qui in veteri populo fuerunt, sed eos qui in sancta Ecclesia post apostolos sunt exorti. Posteriori quoque tempore, quod nunc est, habet evangelistas atque doctores. Quia vero ^j Evangelium bonum nuntium dicitur, evangelistas utique appellamus qui rudibus populis bona patriæ celestis annuntiant. Qui videlicet evangelistæ atque doctores et priori quidem tempore fuerunt, sed et nunc usque, Domino largiente, permanent, quia abhuc quotidiæ et infideles populos ad fidem trahi, et fideles quosque in bonos mores per doctores eruditæ cognoscimus. Apostoli vero et prophætæ ab hoc tempore præsenti sublati sunt, atque ideo dicimus quia mensæ hæc portæ nostræ, id est sanctæ Ecclesie quasi in alio latere fuerunt.

7. Habet et porta quæ ^k ergit ad Aquilonem duas mensas hinc, et duas inde, eodem quos diximus principes sacerdotum et seniores populi in majori auctoritate regimini, Scribas quoque et Phariseos, qui rudi illi populo nimoti leco præfuerunt. ^l Sed haec mensæ juxta portam sunt quæ ad Aquilonem pergit, quia cum quatuor isti ordines populo præsident, Synagoga in persecutio[n]e Redemptoris nostri servient, ad torporis perfidias præcipit. Quæ tamen mensæ habuerunt sacrificium, quæ luxia solent

D tur etiam in Saglenensi et Lyr., at in ceteris leguntur:

^k Gussau., *ascendere*.

^l Suess., *ea quæ*.

^m Laud. et Longip., *vestibulum exterius*. Et paulo infra: sive exteriori, sive interiori vestibulo. Ubique pro portæ legitur vestibulum.

ⁿ Ebroic. et Lyr., *evangelista bonus nuntius*.

^o Laud., Suess. et Longip.: *Sed hæ mensæ in exteriori sunt vestibulo constituta, quia ipsi Synagogæ ordinis in verbo omnipotentis Domini nulla mystica, sed sola histrica quiescerunt. Portæ ergo constructæ sunt, quia interiora intelligentia eruditæ non sunt. Quæ tamen habuerunt sacrificium quod justa litteram solidam tenuerunt. Interiores autem mensæ.*

itteram tenuerunt; unde et ad torporem frigoris lapsi sunt, quia flamma spiritus succensi non sunt. Inferiores autem mensæ holocaustum habent, quia sive in cordibus apostolorum atque prophetarum, seu in mente ^a evangelistarum atque doctorum, ignis spiritus et arsit et ardet. Qui pro eo quod omnem eorum cogitationem in bono opere absunit, flamma amoris Dei quasi holocaustum totum simul quod invenit incendit. Holocaustum enim offerunt, qui sive in bono opere, seu in sancta cogitatione medullitus accenduntur.

8. Mensæ vero hæ ex quadris lapidibus factæ sunt, quia dum quotidie sacri eloquii in suis cordibus verba meditantur, ad offerendum Domino orationis holocaustum, quasi ex quadris lapidibus construuntur. Verba etenim Scripturæ sacrae lapides quadri sunt, quia ubique stant, quia ex nullo latere **1408** reprehensibilia inveniuntur. Nam in omne quod præteritum narrant, in omne quod venturum annuntiant, in omne ^b quod moraliter prædicant, in omne quod spiritualiter sonant, quasi in diverso latere statum habent, quia reprehensionem non habent. Corda itaque sanctorum mensæ Dei sunt ad holocaustum ex quadris lapidibus constructæ, quia qui Dei verba semper cogitant semetipsos Domino a carnali vita in cogitatione mactant. Unde scriptum est : *Lex Dei ejus in corde ipsius, et non supplantabuntur gressus ejus (Psal. xxxvi, 31).* Et unde rursum dicitur : *In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi (Psal. cxviii, 41).* Sed quia mense hæ unde sint constructæ cognovimus, etiam eujus mensuræ sint audiamus. Sequitur :

Vers. 42. — *Longitudine unius cubiti et dimidi, et latitudine cubiti unius et dimidi, et altitudine cubiti unius.*

9. Hunc locum ^c quidam exposuit, dicens : Longitudine et latitudine habent mense cubitum unum et dimidium, id est per quadrum, que simul juncta tres cubiti faciunt. Qui tres cubiti habent in altitudinem cubitum unum, ut mysteria Trinitatis unius cubiti, hoc est divinae majestatis, mensuram conservent. Qui videlicet sensus expositionis idecirco non potest stare, quia in illa summa Trinitate quæ omnia crevit, omnia continet, dimidium nihil est, nec ex duobus dimidiis aliquid unum. Neque enim quidquam inminutioris ac decisionis habet illa substantia, quæ semper incommutabilis manens, nec detrimentum recipit, nec augmentum. Sæpe autem diximus longitudinem ad longanimitatem spei, latitudinem vero ad charitatis amplitudinem pertinere. Mensæ ergo quæ ad holocaustum constructæ sunt, longitudine

A cubiti unius et dimidi metuntur, quia sancti patres atque doctores, qui se longanimitate ad secreta spei intime extendunt, per hoc quod in virtutibus vivunt, quantum ad humanam quidem mensuram pertinet, valde perfecti sunt, quantum vero ad divina illa mysteria quæ plene ab homine capi non possunt, quādiu in hac mortali carne subsistunt, perfecti non sunt. In semetipuis ergo jam cubitum habent, in Deo autem adhuc cubitum non habent, quia jam quidem in virtutibus plene proficiunt, sed tamen aliquid de Deo adhuc ex parte cognoscunt. Ecce iterum in measure mensæ ad testimonium Paulus occurrit. Videamus an ejus vita cubito integro mensuretur. Dicit enim : *Quotquot perfecti sumus, hoc sapiamus (Philip. iii, 15).* Videamus si in his quæ de Deo sentit jam se ad percipienda mysteria perfecte tetenderit : *Ego me non arbitror comprehendisse (Ibid., 13).* Qui rursus ait : *Ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus; cum autem veneris quod perfectum est, evanescunt quod ex parte est (I Cor. xiii, 9, 10).* Qui iterum dicit : *Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscamus sicut et cognitus sum (Ibid., 12).* Si ergo perfectus est, et ex parte cognoscit, cubitum habet, quantum ad se, sed tamen dimidium super se. Tendantur ergo in longanimitate spei corda sanctorum, ^d tendantur in perfectione quam habent, cubito uno. Sed quia adhuc plene videre non possunt, **1409** ubi spei oculum mittunt, hoc quod super unum cubitum habent, in dimidio cubito recidatur, quatenus in hac vita semper se imperfectos aspiciant, et ardenter currant.

10. Habent quoque mensæ latitudinem cubiti unius et dimidi, quia sanctorum corda in charitatis amplitudine dilatata juxta proximum quem diligunt et vident habent cubitum. Possunt enim perfecte diligere quos perfecte valent juxta aliquid scire. Omnipotentem vero Deum medullitus diligunt, medullitus sequuntur, sed tamen tantum diligere non possunt quantum debent, quia adhuc non valent videre quem diligunt; et mensura amoris minor est ubi adhuc mensura minor est cognitionis. Super unum ergo cubitum habent et dimidium, quia hoc eis jam ^e in animo integrum est, ^f quod valde minus est, id est charitas cum proximo; atque illud in eis quod valde maior est, id est amor Dei quem non vident, adhuc integrum non est. De hoc amore, qui hic incipitur, ut ex visione Domini in æterna patria perficiatur, recte Isaías loquitur, dicens : *s Vivit Dominus, cuius ignis est in Sion, et caminus ejus in Jerusalem (Isai. xxxi, 9).* Plus est autem caminum esse quam ignem, quia esse ignis et parvus potest, in camino autem vastior flamma succeditur. Sion vero speculatio, Jerusalem

^a Laud. et Longip., evangelizantum.

^b Gilot, Vatic. et Gussanv., crasso errore, quoq; mortaliter. Emendatur ex MSS. Anglic. et nostris.

^c Scilicet Hieronymus, l. xii in Ezech., ad cap. 40, cuius nomini pepercit, sententiam emendare coactus, quod modestius Gregorij insigne est arguuntur.

^d Val. Cl., Rothomag. et alii Norm., tenduntur.

^e Norm., Anglic., Val. Cl. et alii a Gussanv. lecti sic habent, ubi Exclusi in amore.

^f Suess., consentientibus Norm., quod valde minus est in charitate cum proximo; et infra Suess. et Ebroic., maior est in amore Dei. Stant pro nobis alii MSS., præsertim Anglic.

^g Laud. et Longip., dixit Dominus.

autem visio pacis dicitur. Pacem vero nostram hic interim speculamur, ut illic postmodum plene videamus. Ex amore ergo Domini in Sion ignis est, in Jerusalem caminus, quia hic amoris ejus flammis aliquatenus ardemus, ubi de illo aliquid contemplamur; sed ibi plene ardebimus, ubi illum plene videbimus quem amamus.

11. Altitudo vero mensarum est cubiti unius. Quae est enim altitudo sanctorum, nisi fides invisibilium? Per fidem enim creditur quod non videtur, atque ideo per hanc justorum mens ad altitudinem ducitur, ut cuncta visibilia despiciat in terra, et ea quae audit invisibilia sequatur in celo. Sed unum cubitum habet altitudo mensarum, quia unitas est fidei in corde omnium sanctorum. Unum Deum esse Trinitatem et patres testamenti veteris, et predicatorum professi sunt testamenti novi. Altitudo itaque mensarum nil uno cubito amplius, nil minus habet, quia in magna sibi unitate concordat omnium fides patrum. Sed hi qui, iam in longanimitatem spei summis virtutibus proficientes, unum et dimidium cubitum habent, atque in latitudine charitatis uno ac dimidio cubito metiuntur, in altitudinem vero fidei uno cubito excrescent, magni sunt, et summa admiratione venerandi. Debent ergo parvolorum animas in sinu sua conversationis suscipere, atque eas in conspectu Domini velut quoddam holocaustum ac sacrificium offerre. Unde aperte sequitur:

Isto. — Super quas ponunt vasa in quibus immolatur holocaustum et victimam.

12. Quid enim sunt animæ fidelium, nisi vasa C sancta quae verba pietatis capiunt, ut ex eorum mentibus holocaustum vitæ atque orationis immoleatur? Hinc est enim quod Paulus cum adhuc 1410 rudis esset in fidei vocatione, quia jam Domini verba perceperat, et coelesti gratia plenus erat, vas appellatur, cum dicitur: *Vas electionis mihi est (Act. ix, 15).* Hinc pastores atque doctores propheta admonet, dicens: *Mundamini qui fertis vasa Domini (Isai lII, 11).* Ipsi etenim quasi mensæ vasa Domini portant, qui vitam fidelium erudiendo tolerant, ut quandoque hanc Domino ad holocaustum et sacrificium perdulant. Sed neque hoc negligenter intuendum est, quod in eisdem vasis holocaustum et victimam dicitur immolari. Holocaustum enim, sicut et superius diximus (*Hom. superiori*), victimam est, non tamen victimam semper holocaustum, quia cum quid ex parte offertur, et ex parte retinetur, sacrificium quidem est, sed holocaustum non est. Sunt vero in multiudine magna fidelium alii qui ea quae mundæ sunt omnia relinquunt, cuncta quae possident tribuunt, nil sibi meti ipsi reservant, ad aeternam patriam medullitus anhelant, seque ex toto corde in lacrymis macent. Hi videlicet vasa super menseam sunt, in quibus immolatur holocaustum. Et sunt alii qui curam propriae domus gerunt, de filiis cogitant, eisque haec

Areditatem servant, qui tamen, æterni judicij memoria, misericordiam pauperibus impendunt, alimenta ac vestimenta eis ex parte qua decreverint tribuunt. Hi nimur vasa super mensam sunt, in quibus victimam immolata est, non holocaustum. Quia enim patientia et doctrina sanctorum admonendo et sustinendo, suadendo atque terrendo, aliorum corda usque ad hoc eradiunt, ut omnia deserant, et totos se in amore Domini accendant, aliorum vero ad hoc usque instruant, ut quia omnia relinquere non valent, vel ex parte que prevalent, misericordes stant, et carnis curam cum animæ cura partiantur, mensæ Domini de quadris lapidibus instructæ vasa portant, in quibus immolatur holocaustum et victimam, quia et perfecti, sicut dictum est, cum omnia deserunt, totum cor in amorem Domini accendent, et imperfecti sacrificium offerunt, quod ex parte devoverunt. Sequitur:

Vers. 43. — Et labia earum palmi unius, reflexa intrinsecus per circuitum.

13. Quid est hoc, quod mensarum labia palmo metiuntur, nisi quod in palmo manus tenditur, et sancti patres atque doctores ea prædicant in quibus auditorum opera tenduntur? Quasi enim manum extendimus cum opera nostra dilatamus. Loquatur ergo unusquisque doctor, cor audientis exerceat, oīsorum torporem exutiat. Quos dum ad bona opera tenderit, palmum se habere b in labiis ostendat. Pensandum quoque quia in palmo digitus major ac minimus tenditur. Quid vero in majori ac minimo digito, nisi magna et extrema actio designatur? Palnum ergo mensæ c in labiis habeant, quatenus in doctorum suorum d prædicatione magna opera faciat, ut agere et minima non omittat. Sic minimis intentus sit, ut piger in agendis majoribus non sit. Unde per Evangelium Veritas dicit: *Væ vobis, scribæ et Pharisæi hypocritæ, quia decimatis mentham et anethum et cynamum, et relinquitis quæ graviora sunt legis, 1411 judicium, misericordiam et fidem; haec oportuit facere, et illa non omittere (Matth. xxiii, 23).* Per judicium quippe, et misericordiam, et fidem, major digitus operationis ostenditur. Per mentham vero, et anethum, et cynamum, digitus procul dubio minimus figuratur. Hæc ergo oportuit facere, et illa non omittere, quia si opus nostrum palmo metiri D volumus, sic necesse est ut tendatur minimus, quatenus major digitus non attrahatur.

14. Bene autem cum mensarum labia metiuntur, et mensura palmi dicitur, additur unius, ut ex doctorum prædicatione sicut unitas tenetur in fide, ita quoque unitas mentium servetur in opere, ne per opus bonum quod alter agit, alter ad discordie malum prorumpat. Ita enim bona facere opera debemus, ut per hæc quoque cum his cum quibus vivimus unanimitatem, in quantum recte possumus, conservemus, id est non deserendo quod agimus, sed præve-

^a Editi omnes, reluctantibus MSS., justorum mensa.

^b Laud. et Longip., in latu.

^c Laud., Longip., Val. Cl. et Norm., in labio.

^d Suess., cum Ebroic. aliisque Norm., prædicatione auditor eviglet; et sic eorum admonitione magna opera faciat.

niendo bonis persuasionibus malum discordia quod timemus. Sic in suis operibus unitatem palmi custodiens Paulus, discordiam generari prohibebat, cum quedam lapsum atque ab Ecclesia abjectum jam velle recipere Corinthios videret, dicens : *Si cui aliquid donasti, et ego si quid donavi, propter vos in persona Christi, ut non circumveniamur a Satana* (II Cor. ii, 10). Qui videlicet solet de bonis mala generare, et hoc quod charitate agitur ad discordiam trahere. Unde et mox de ipso subjicit, dicens : *Non enim ignoramus cogitationes ejus* (Ibid., 11). Doctor autem qui per bona quae predicit in suis auditoribus rectam operationem format, si mentes operantium ad unanimitatem non ligat, in labio palmum habet, sed eam quae dicta est palmi unitatem non habet.

15. Pensandum vero est valde quod dicitur, quia earundem mensarum labia interius sunt reflexa. Tunc enim mensarem labia intrinsecus reflectuntur, quando doctores ad conscientiam revocant lacrimas cogitatione quod dicunt, quando semelipos subtiliter perscrutantur si faciunt quod loquuntur. Recte autem cum reflexa intrinsecus mensarum labia dicuntur, auditur quoque per circuitum, ut non in una qualibet se parte considerent, b^t atque ex alia semelipos perpendere prætermittant, sed ubique semelipos inspiciant, et, in quantum prævalent, studeant singula opere implere quae docent, ne si prædicantes facere bona dissimilant, sui vastatores sint cultores alieni. O doctor, ecce jam mensa es, jam vasa portas, jam in vasis fidelibus pondus holocausti et victimas sustines, sed intus reflecte labium, id est ad cor revoca sermonem. Audi quod dicas, operare quod prædictas. Si enim negligis implere quod prædictas, aliis messem seminas, et ipse a frumenti participatione jejunas. Unde scriptum est : *Cujus messem famelicus comedet* (Job. v, 5). Messem quippe doctoris qui bona loquitur, sed non operatur, famelicus comedit, quia is qui panem justitiae esurit operatur mandata quae audit, et ipse frustum non habet, qui seminando laboravit. Hinc Salomon ait : *Abecondit piger manum suam sub accele, nec ad os suum porrigit eam* (Prov. xix, 24). Nemo ita piger est, ut haec manus vel comedendo reducere laborem putet. Sed piger nos ad os manum suam porrigit, qui nos hoc vult operari **¶** quod dicit. Hinc iterum de bone docentibus et male operantibus dicitur : *Fili! a Ephrem intendentem arcum, et misentes sagittas, converti stant in die belli* (Psalm. lxxvii, 9). Intendant arcum, atque sagittas mittunt, qui Scriptura sacra sententias proponunt, et verbis rectis auditorum vitia ferunt; sed convertuntur in die belli, quia post semelipos rediunt in tentatione vitiorum, et pectus opponere non volunt, quia in tentationum certamine non res-

^a Laud. cum Longip., ad unitatem.

^b Laud. si Lyr., aliquo alias in semelipos. Ita Ebroic., in mutato in ex. Longip. habet alia.

^c Plerique Ed., sub usilla. Sequuntur unanimiter Mat. consensu.

A sistunt. Hinc iterum dicitur : *Avertisti adjutorium gladii ejus, et non es auxiliatus ei in bello* (Psalm. lxxviii, 44). Gladius quippe ducotoris est sermo Dei. Unde per Paulum dicitur : *Et gladium spiritus, quod est verbum Dei* (Ephes. vi, 17). Omnipotens itaque Deus cum doctorem respicere nolle operari quae dicit, in die belli adjutorii ejus gladium avertit, quia in tentationum certamine non permituit ei donec in adjutorium doctrinae verba quae dedit. Habet igitur gladium, sed hunc in bello non adjuvat, quia cum adversitas temptationis eruperit, verbi oblitivisetur quod docebat. Ecce enim de patientia forsitan sermo doctori est, doctrinæ sua magisterio dicere cogitat qualiter contra illata danata, contra auditas contumelias patientia servetur. Sed cum ipse vel dominus, vel contumelia fuerit laessitus, oblitus quod docerat, vel in lassione proximi, vel in reddenda gravius contumelia excedit. Inter haec itaque cogitat quia mensa Dei est, labium intus reflectat, servet quod prædicat. Scriptum quippe est : *In patientia vestre possidebitis animas vestras* (Luo. xxi, 19). Et rursus scriptum est : *Doctrina viri per patientiam noscitur* (Prov. xix, 11). Si itaque index doctrinæ patientia est, tanto quisque doctus ostenditur, quanto patiens fuerit. Hinc est enim quod bonus ille discipulus qui magistrum tolli in aera videbat, per magnæ charitatis affectum clamabat, dicens : *Pater mi, pater mi, currus Israel et auriga ejus* (IV Reg. ii, 12). Quid est, fratres charissimi, quod Elias currus Israel et auriga dicitur, nisi quia auriga agitat, currus portat? Doctor ergo qui mores populi et per patientiam sustinet, et sacri eloquii verbis docet, et currus dicitur et auriga. Currus, quia tolerando portat; auriga, quia exhortando agitat. Currus, quia mala sustinet; auriga, quia populum bonis admonitionibus exercet.

16. Fortasse autem contra vanam gloriam sermo doctori est, et mire iusinuanus qualiter debeat declinari, eisdem ipsis sermonibus vanam gloriam querit, quibus contra eamdem vanam gloriam disputat. Si igitur hoc appetit adipisci quod prohibet, mensa intus labium non reflectit. Tunc autem mensa Domini ex quadris lapidibus exstructa babebit intus labium reflexum, si studuerit audire quod dicit. Scriptum quippe est : *Ne quid per contentionem, neque per inanem gloriam* (Philip. ii, 3). Atque eisdem rursus egregius prædicator dicit : *Nec querentes ab hominibus gloriam, neque a vobis, neque ab aliis* (I Thess. ii, 6). De prædicationis etenim labore laudem transitoriam querere, quid est aliud quam rem magnam vili pretio venundare? Sed est ^f in doctrina verbis grave periculum, quia æspe sermonem docentium favores audiendum sequuntur, et cum doctores ab eo quod bene innovarent, apparere ^g iam minores in dictis nolunt, do-

^d Norm., Ephrem.

^e Longip., Ebroic., Lyr., in tentatione certantibus.

^f Al. in doctrina verbis.

^g Val. Cl., cum Norm., iam maiores in dictis videntur.

ctrinæ verbum quod pro acquirendis animabus auditio
rum **1413** ex omnipotentis Dei amore inchoaverunt.
in hoc postmodum pro acquirendis laudibus laborant.
Et qui in verbis Dei quærebant prius lucra spiritualia,
temporales postmodum favores sequuntur. Unde fit
ut sive recta qualibet opera, seu sanctæ doctrinæ
verba, in omnipotentis Dei judicio pereant, cum per
haec quisque transitoria favoribus anhelat. Hinc eter-
nū per prophetam Judæam dicitur quod in se ipse
incauta mens invenit, si saltem post culpam suas
caute cogitationes rinetur : *Olivam uberem, pul-
chram, fructiferam, speciosam vocavit Dominus no-
men tuum. Ad vocem loquela grandis exarsit ignis in
ea, et combusta sunt fructuæ ejus (Jerem. xi, 16).*
Olivam quippe uberem et pulchram, fructiferam et
speciosam Dominus vocat, cuius vel efficaciam in ope-
ratione, vel sancta studia in verbis scientiæ approbat.
Sed ad vocem loquela grandis exarsit ignis in ea,
quia cum laudari quis cooperit, erubescit forsitan
minor videri quam dicitur, et studet esse quod dicatur.
Vox enim grandis loquela est favor adulantis.
Unde scriptum est : *Qui benedic proximo suo voce
grandi de nocte consurgens, similis est maledicenti* (Prov. xxvii, 14). Ad vocem ergo loquela grandis
exarsit ignis in ea, quia in magnitudine favoris
flamma in corde acoenditur de amore laudis. Sed
omnia olive fructuæ comburuntur, quia ante omni-
potentis Dei oculos, vel quæ bene gesta vel quæ
scienter sunt dicta depereant, cum jam non aurore
Domini, sed intentione transitoria laudis flent. Sic
enim saepe cogitationi bona cogitatio sinistra subjun-
gitur, ut vix ipse qui eaudem cogitationes generali
animus engnoscat. Unde prædictor egregius, cum
loquens subtiliter diceret : *Vivis est sermo Dei et
affixa, et penetrabilior omni gladio encipiti, et per-
tingens nequa ad divisionem animæ ac spiritus (Hebr.
iv, 12).* illico subiunxit : *Compagno quoque et me-
ditarum, et discretor cogitationum et intentionum
cordis (Ibid.).*

17. b Distinguit enim Dei sermō compages et fne-
dillas, quia discernit cogitationes et intentiones cor-
dis. Per compages quippe ossibus ossa junguntur. Et
scape dum quid recta cogitatione agimus, sed subito in laudis amore declinamus, atque hoc pro laude
satimus quod prius facere pro veritate cooperamus,
quid cogitationes cogitationibus adjunguntur, quasi
quædam in spiritu compages sunt. Sed habent ossa,
quæ in compage juncta sunt, ossa medullas. Quod
prædictor sanctus aperius intulit, cum subiunxit : *Discretor cogitationum et intentionum cordis (Ibid.).*
Compages enim nostre cogitationes sunt, medullæ autem intentiones. Et saepe aliud cogitamus, atque
affid est quid per cogitationem intendimus. Nam
si quis proposito nummorum preumo pupilli vel vi-
duæ causam defendat, et fortasse Ecclesiam ingre-

A diens, in suis precibus Deo dicat : Tu vides quia
causam pupilli et viduæ defendo, iste procul dubio
quod cogitat scit, sed quo intendat ejus cogitatio
ignorat. Aliud quippe cogitat, atque alio intendit.
Non enim defensionem pupilli vel viduæ, sed mercede-
num nummorum querit. Nam tollit temporale præ-
mium, et pupillum ac viduam non defendit. Sermo
itaque Dei discretor est cogitationum et intentionum
cordis, quia non aspicit **1414** quid apud temet-
ipsum cogitas, sed per medullam compagis, id est
per intentionem cogitationis quid accipere requiras.
Restat ergo ut doctor, cum loquitur, quasi mensa
Dei semper intus labium reflectat, ne aut mala inten-
tione loqui inchoet, aut cum bene cooperit, seductus
favoribus, in appetitum alium declinet.

B 18. Fortasse autem de custodia disciplinæ sermo
doctori est. Et saepe etiam contingit ut disciplinæ
regulam quam scit dicere nesciat tenere, quia aut,
nimio zelo motus, minus se per mansuetudinem
temperat; aut nimia mansuetudine placidus, minus
se contra vitia in zeli stimulo inflammat. Magna enim
consideratione debemus pensare quod scriptum est,
quia in vasis templi inter coronas et plectas, boves
et leones et cherubim exsculpta sunt, et subtler bo-
ves et leones lora dependentia (III Reg. vii, 29).
Coronæ quippe signum victoriae, plectæ autem con-
cordiae unanimitatem signant. Cherubim vero pleniu-
tudo scientiæ dicuntur. Sacerdotes enim atque do-
ctores inter coronas et plectas, id est inter fortitudi-
nem boni operis qua ad victorianum currunt, et chari-
tatis concordiam, qua a se vicissim non discrepant,
per boves et leones atque cherubim designati sunt,
quia in plenitudine scientiæ quam habent necesse
est ut et bovm mansuetudinem teneant, et fervorem
leonus, quatenus in disciplina quam prædicant, et
ex sancto zelo accensi sint, et ex paterna dilectione
tranquilli. Quibus subtler se lora dependent, ut dis-
ciplinæ sua retinacula quibus ipsi ligati sunt etiam
subjectis suis sollicite impendant. Subtler eos enim
lora dependere est custodia vincula subditæ tenere.
Quæ tuæ recte servantur, cum nec bovm mansue-
tudo in zeli fervore amittitur, nec leonus terror in
mansuetudine declinatur. Tanta quippe debet esse
discretio, ut nec disciplina nimia, nec amicordia
sit remissa, ne si inordinate culpa dimittatur, is qui
D est culpabilis, in reatu gravius astrigatur; et rur-
sus, si culpa immoderate relataetur, tanto qui corrige-
ritur detrior fuit, quanto erga se nil ex benignitatis
gratia agi considerat. Exhibenda itaque pravis est
separatio in ostensione, charitas in malo; et si dura
ostensione delinquenter coercent, et charitatis custodia
mercedem mansuetudinis non amittat.

19. Ecce, dñm tqztor, Joseph abhinc pulsat, ut
ad ostendenda quæ dico ipse testis veniat. Certe
sonnum quod de profectu suo viderat, fratribus

^a Laud., Longip. et Vol. Ch., habent protege cius,
hit et infra.

^b Longip., præsente Laud., distinguit... Wisemter.
• Longip., pro Deo.

^c Lyran., quo, pro quod.

^d Laud., conscientiam Longip., affid intendo.

^e Suess. et Longip., præludente Laud., quæ in
dicto templo.

narrans, per hoc quod innocenter retulit, malitiæ contra se stimulus excitavit (*Genes.* xxxvii, 5). Ab eisdem fratribus Ismaelitis est venditus (*Ibid.*, 21), in Ægyptum ductus, mira omnipotentis Domini dispensatione eidem Ægypto prælatus est (*Ibid.*, xli, 41). Cumque in terra Chanaan famæ exsurgeret, fratres ad Ægyptum venerunt, Joseph præclatum Ægypto repererunt, eumque submissis ad terram cervicibus adoraverunt (*Ibid.* xlvi, 7). Et quia mutare Dei consilium non valuerunt, quem ideo vendiderant ne adorarent, adoraverunt quia vendiderunt. Tunc ipse vir Dei, spiritu discretionis plenus, cognovit fratres non cognitus. Sed memor culpæ, et remissor injuriæ, mala fratrum nec reddere studuit, nec sine purgatione laxare. **1415** Nam suspecta voce protinus dixit: *Exploratores estis vos; ut vi-deatis infirmiora terræ venistis, iam nunc experimen-tum vestri capiam. Per salutem Pharaonis non egrediemini hinc* (*Ibid.* xlvi, 9). O jaculum in corde! Peregrii venerant, famis periculum fugiebant, frumenta quæ quærebant non acceperant, et feriri se insuper jactatione criminis videbant. Inter hæc du-cuntur ad carcerem, et, post triduum educti, adhuc in eadem asperitate terrentur. Jam redditur ad cor, jam culpæ memoria pulsat animum, atque inter se invicem locuntur: *Merito hæc patimur, quia pecca-vimus in fratrem nostrum, videntes angustiam animæ illius, cum deprecaretur nos, et non audivimus; idcirco venit super nos ista tribulatio* (*Ibid.*, 21). In his autem cor Joseph amore vincitur, secessum petit, solvit flendo quod pietati debuit. Severus ad fratres revertitur, ut cruciatus eorum animus a culpa liberaretur. Post hæc unus religatur in vinculis, di-mittuntur cæteri cum frumentis, et unus frater ve-niat, quem minimum habere se dixerant (*Ibid.*, 34, 35). Venit postmodum frater. Vincebat mentem pie-tas cum frater innocens videretur; sed permanebat in ostensione asperitas, ut fratres noxii purgarentur. Frumenta dantur, scyphus in sacco junioris fratris abeconditur, furti post eos questio movetur (*Genes.* xliv, 9). Mittitur ut reducantur, addici in servitutem decernitur apud quem scyphus suisset inventus. In sacco ultimi fratris invenitur. Tunc Benjamin redu-citur, afflicti omnes fratres sequuntur. O tormenta misericordiæ! Cruciat, et amat. Reversi igitur, in terram cum lacrymis prostrati, veniam postulant. Memores enim quid de illo patri promiserant, morore intolerabili tabescabant. Tunc se ultra cohibere non valens pietas clausa prorupit ad medium, et ex-cossit charitatis lacrymas de vultu severitatis (*Genes.* xlvi, 4). Detersa est ira quæ apparebat, et non erat;

^a Laud. et Longip. addunt ab eis. Val. Cl. et Norm., a fratribus non cognitus.

^b Lyr., nam infirmiora terræ considerare venistis.

^c Ebrolé, cum est. Norm. et Val. Cl., con-sentiente Edit. 1502, et fieri super se objectionem crimi-nis videbant.

^d Longip., ut cruciatus eorum animus a culpa libe-retur.

^e Anglic., Lyr. et Val. Cl., et jubet. Sag., et petit.

A ostensa misericordia quæ erat, et non apparebat. Sic vir sanctus facinus fratrum et dimisit, et vindicavit. Sic in vigore clementiam tenuit, ut delinquen-tibus fratribus nec sine ultiōne pius existeret, nec sine pietate districtus.

20. Ecce hoc est magisterium disciplinæ, ut culpas et discrete noverit parcere, et pie resecare. Qui autem discretionis spiritum non habent, aut sic dimittunt peccata, ut non corrigan, aut sic quasi corrigendo ferunt, ut non dimittant. Doctor ergo cui de disciplina moderamine loqui necesse est men-sam Dei esse se sciāt, atque intus labrum reflectat, ut quod docendo loquitur, hoc sub discretionis spi-ritu vigilanter operetur. Nec si quædam sibi deesse considerat, oportet ubi ab eorum prædicatione conti-nescat. Locus quippe ejus exigit ut loquatur. Ver-bis ergo suis seemet ipsum conveniat; et si non ideo loquitur & quia non operatur, ideo operetur quia loqui compellitur. Ubi itaque se conspicit opere im-plere quod dicit, ibi auditores admoneat, eorumque animos ad studium bonæ operationis accendat. Ubi autem necdum se videt implesse quod loquitur, ad bona de quibus auditores admonet se quoque pariter inflammet, ut ipse etiam simul discat in opere. **1416** quod per eum loquitur veritas in prædicatiōne. Sæpe enim quod vivendo nescimus, compulsi locutione doctrinæ, loquendo discimus; et dum cogitatione nostræ pigrilæ reatus nascitur in mente, eamdem mentem compunctione subiō oborta trans-verberat, et sua vocē excitata vigilat in opere, quæ prius torpebat in otio sine voce. Ecce autem cum mensæ labium palmo tenditur, id est cum per do-cloris os contra vitia disputatur, atque ad bona opera cor auditorum accenditur, multi qui ejus verba audiunt quanta vel qualia mala perpetraverint recon-gnoscunt; atque ad eum confitentes veniunt, eumque pro peccatis suis intercessorem fieri cum fletibus petunt, ut ipse orando deleat culpas quas prædi-cando manifestat. Unde et subditur:

Vers. 43. — *Super mensas autem carnes oblationis.*

21. Doctores etenim sancti cum pro compunctionis peccatoribus atque confitentibus omnipotenti Domino preces fundunt, per hoc quod veniam pro carnali eorum vita postulant, mensæ Domini carnes oblationis portant. Ut ergo sint pro quibus conversis et fletibus rogant, oportet ut eisdem prius in peccato positis predicent; et cum jam cooperint peccata re-linquere, atque ad innocentiam festinare, necesse est ut erga eos in ore doctoris incrementa prædicationis excrescant, et quibusdam doctrinæ suæ verbo

^f Ita Laud., Val. Cl., Lyr. et Longip. Edit. plur. habent, culpis et discrete noverit parcere.

^g Editi contra sancti Gregorii mentem, quia ope-ratur.

^h Ita omnes MSS. nostri; Ed. vero, accingat.

ⁱ Sic legitur in Val. Cl. et plur. MSS. Alii; cum Suess. et Longip., habent de cognitione, etc. Laud., cognitione nostra pigrilæ.

tanto vehementius insistat, quanto eos ^agravius cecidisse considerat, videlicet sciens quod ipse tanto mercedem magnae remunerationis accipiat, quanto verbis suis alios de profundioribus peccatis levat.

22. Libet inter hæc sancti Evangelii ad medium verba ducere, cuius sacra historia per hoc quod factum miraculum narrat, mira quæ quotidie aguntur denuntiat. Nam cum fessi atque jejuni ad Dominum populi conveniasent, discipulis Dominus dixit: *Misereor super turbam, quia ecce jam triduo sustinet me, nec habent quid manducent; et si dimiseris eos jejunos in domos suas, deficient in via; quidam enim ex eis de longe venerant* (*Marc. VIII, 2, 3*). Turba triduo Dominum sustinet, quando multitudo fidelium peccata quæ perpetravit, per pœnitentiam declinans, ad Deum se in opere, locutione, atque in cogitatione convertit. Quos diuinitate jejunos in domum suam Dominus non vult, ne deficiant in via, quia videlicet conversi peccatores in præsentis vita via deficiunt, si in sua conscientia sine doctrinae sanctæ pabulo dimittantur. Ne ergo ^b lassentur in hujus peregrinationis itinere, pascendi sunt sancta admonitione. Valde autem pensanda est pia sententia quæ processit ex ore Veritatis, qua dicitur: *Quidam enim ex eis de longe venerunt* (*Ibidem*). Est autem qui, nihil fraudis et nihil carnalis corruptionis expertus, ad omnipotentis Dei servitium festinavit. Iste de longinquio non venit, quia per incorruptionem et innocentiam proximus fuit. Alius nulla impudicitia, nullis flagitiis inquinatus, solum autem conjugium expertus, ad ministerium spiritale conversus est. Neque iste venit de longinquio, quia usus conjunctione concessa, per illicita non erravit. Alii vero post carnis flagitia, alii post falsa testimonia, alii post facta furga, **1417** alii post illatas violentias, alii post perpetrata homicidia ad pœnitentiam redeunt, aique ad omnipotentis Dei servitium convertuntur: hi videlicet ad Dominum de longinquio veniunt. Quanto etenim quisque plus in pravo opere erravit, tanto ab omnipotente Domino longius recessit. Nam et prodigus filius, qui patrem deseruit, abiit in regionem longinquam, in qua porcos pavit, quia vitia nutritivit (*Luc. xv, 16*). Dentur igitur alimenta eis etiam qui de longinquio veniunt, quia conversis peccatoribus doctrinae sanctæ cibi prebendi sunt, ut in Deum vires reparent, quas in flagitiis amiserunt. Qui sepe a doctoribus tanto necesse est ut a largioribus cibis doctrinae patientur, quanto fessi majoribus vitis venerunt. Et cum jam **1418** confiteri coeperint mala quæ commiserunt, atque confitendo relinquere et fletibus punire, necesse est ut doctores sancti pro eorum peccatis sollicite exorent, quatenus mensæ Domini carnes oblationis portent. Quod quoties agunt, in hoc quod pro alienis peccatis interveniunt, sua ante Dei oculos amplius detergunt, quia ea ipsa charitate se justificant, quia mira pietate pro alienis iniquitatibus se in lamentis

A mactant. Nec laboriosum debet esse doctoribus pro conversis peccatoribus lacrymas fundere, quando et ipse qui omnia creavit, homo factus, ^c pro nostris iniquitatibus in cruce sanguinem fudit, qui vivit et regnat cum Patre in unitate Spiritus sancti Deus, in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA X [AL., XXII].

Quatuor versus, a 44 ad 48, exponendo sanctus Doctor de fide, spe, charitate, ac de bonis operibus Deo in cordis altari offerendis liberius excurrit, et hoc opus absolvit.

1417 ^d *1.* Sacri eloquii mysticos sensus Prophetæ per aspirationem sancti Spiritus prudenter intelligens, dicit: *Mirabilia testimonia tua, ideo seruata est ea anima mea* (*Psal. cxviii, 129*). Qui rursus ait: *Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua* (*Ibid., 18*). Qui enim necdum occulta de apertis intelligit, oculos velatos habet. Qui vero jam intelligit, revelatis oculis mirabilia de lege Dei considerat, quia, spiritualiter litteræ verba discutiens, quæ interius magnitudo lateat pensat. An non est mirabile quando aliud auribus sonat, atque aliud exit ad intelligentiam quod non sonabat? Cui ergo verbum sacri eloquii nisi lapidi simile dixerim, in quo ignis latet? Qui manu quidem frigidus tenetur, sed, percussus ferro, per scintillas micat, atque hoc emitit ignem qui post ardeat, quod prius manus frigidum tenebat. Sic etenim, sic verba sunt sacri eloquii, quæ quidem per narrationem litteræ frigida tenentur; sed si quis hæc, aspirante Domino, intento intellectu pulsaverit, de mysticis ejus sensibus ignem producit, ut in eis verbis post animus spiritualiter ardeat, quæ prius per litteram ipse quoque frigidus audiebat. Ecce enim propheta dicit:

Vers. 44. — *Et extra portam interiorem gazophylacia cantorum in atrio interiori, quod erat in latere portæ respicientis ad Aquilonem; et facies eorum contra viam Australem unam, ex latere portæ Orientalis quæ respiciebat ad viam Aquilonis.*

2. In his itaque verbis litteræ ad amorem Dei cujus animus infervescat, quin potius non ex ipsa eorum lectione tepefiat? Si autem latens in littera spiritualis medulla discutitur, per hoc scintillæ intellectus exeunt, et incidunt quod prius cordis auribus frigidum sonabat. Nobis tamen, ut se aspirante Domino interior intellectus aperiat, **1418** ipsa prius narratio juxta litteram patefiat. Ait enim quia porta erat interior, atque extra hanc atrium, quod appellatur interior; ac deinde aliae, id est Aquilonis, Austri, atque Orientis portæ describuntur, ut ipsum atrium quod esse extra portam interiore dixerat a portis exterioribus esse interior ostendat. Atrium ergo hoc et foris, et intus est: foris, quia extra portam interiore; intus autem, quia intra portas exteriorum. Gazophylacia quoque cantorum esse in hoc eodem atrio narrantur, quæ a latere portæ posita dicuntur respicientis ad Aquilonem. Sed ipsa eadem gazophylacus, ut propheta.

^e Longip. et Val. Cl., viam Orientalem.

^f Longip., cum Norm., quod ipse.

^a Laud., lazentur.

^b Idem pro nobis.

^c Val. Cl., Ebroic., Lyr., sacri eloquii mystici sunt

lacia ad Australiem viam respicunt. Et subditur: *Ex latere portæ Orientalis, quæ respiciebat ad viam Aquilonis.* In quibus verbis aperio intelligitur quia cantorum gazophylacia inter latus porta respicientis ad Aquilonem, et latus portæ Orientalis fuerant posita, quæ porta videlicet respiciebat ad viam Aquilonis. Facies itaque gazophylaciæ contra viam Australiem, sed positio inter portam erat Orientalis et Aquilonis. Porta ergo interior habebat ex latere portam Aquilonis, ex alio quoque latere portam Australiem. In fronte vero vestibili Orientali porta surrexerit, ^b atque sic atrium quod erat extra portam interioram, ut hoc quoque esset interior, porta exteriorum ambiebatur.

3. Hoc de verbis hinc sub brevitate transcursum habens, ut in eis sensus mysticus non breviter exquisimus. ^c In parte autem superiori tres portæ descriptæ sunt, id est Orientis, Aquilonis, et Austræ; moxque interiora auxiliares sibi servatae, id est Austræ, Orientis, et Aquilonis, ac deinde porta atrii interioris dicta est, in qua mensa de quadris lapidibus extremitate membrorantur; et porta quæ respiciebat ad Aquilonem, in qua mensa anno 1419 ad sacrificium, non ad holocaustum. Unde in interiori diximus significari Ecclesiam, in exteriori Synagogam. Sed, his explicatis, rursum propheta incipit interioram portam, atque Ihesus alias, id est Aquilonis, Austræ et Orientis describens, et in formam atriū intropici, quod erat extra portum interiorum, esse ^d gazophylacia, campanas, sacerdotes, templum, altare, sacrificia perlibel. In quibus verbis quia de sancta Ecclesie institutione narrare aje ab eis quae prius dixerat compi, patet quod interioris portæ intellectum sublatu. Si autem sub uno intellectu omnium dicaret, uno ordine ipsa atque alia non replicaret. Nam quowodo possumus ^e extra portam interiorum atrium, gazophylacia, cantores, sacerdotus, templum, altare, sacrificia dicere, si per eandem portam interiorum hoc loquuntur Ecclesia designatur? Cum enim ecclesia hec intra ipsam sint, quowodo extra portam interiorum sum, si extra Ecclesiam non sum? Indicandi argo porta anterior potest ea de qua jam longe superius locuti sumus, quæ contra portam Aquilonis et Orientalem dicitur posita, per quam figurari dicitur adiungere qui nobis ad interiora gaudia patet copiosus aperitur, ut hic quoque per portas quæ circa vestibulum marginantur sanctæ Ecclesie, per portam vero interiorum ecclesiæ regni adiutus figuretur. Sed de aperte eis verba sancti Spiritus restitutæ ad intellectum meum nescio indecere, et dico quia de porta

^a Laud. et Longip., contra viam Orientalem.

^b Suess., Laud., Longip., atque sic erat atrium exterius portam interiorum, ut non quoque esset interiora portis quæ illud exteriorum ambiebantur.

^c Sic legitur hic locus in Longip., Laud. et Suess.: *In parte autem superiori, tres portæ descriptæ sunt, id est Orientis, Aquilonis, et Austræ. Tres aliae servatae, id est Austræ, Orientis, et Aquilonis.* Quæ videlicet porta interior ad Aquilonem respiciens inter duo vestibula, et veterem exteriorem et novum portum ex genibus, per

A interiori significationem sanctæ Ecclesie quam semel dixi malere non debui, insulente Dei omnipotens gratia, ^f que cospimus ipsa tenacibus, et et porta interior signat Ecclesiam, quæ nos ad interiora gaudia perducit; et gazophylacia, cantores, sacerdotes, templum, altare, sacrificia sint in atrio quod est extra portam, et tamquam extra Ecclesiam non sint. Si enim subtili investigatione perquirimus, nil obstat intelligi ut interiorum portam, sicut dictum est, sanctam Ecclesiam sentiamus. De quo nunc dicitur: *Et extra portam interiorum gazophylacia cantorum in atrio interiori.* Hoc sunt etiam quæ dicuntur: porta interior, atque extra hanc atrium interior, quatenus hoc ipsum atrium et exterioris sit et interioris, a porta exterioris, interioris autem, sicut prædictum, portis quæ barrando subjungit.

4. Sancta enī Ecclesia duas vites habet, unam quam temporali ducit, etiam quem in exteriorum recipit; unum quo laboret in terra, etiam quo remuneratur in celo; unam quo mercedes colligit, etiam vero in qua jam de receptis mercedibus gaudet, atque in utriusque vita offert sacrificium. Hic videlicet sacrificium compunctionis, et illuc sacrificium laudes. De hoc sacrificio dicitur: *Sacrificium Deo spiritus contributus* (Psal. 1, 10). De illo autem scriptum est: *Tunc acceptabis sacrificium justitiae, oblationes et holocausta* (ibid., 21). De quo rursum sicut: *Ut canentes tibi gloria mea, et non compungentes* (Psal. 44, 13). In quoque autem sacrificio carnes offeruntur, quia tunc oblatione carnis est mortuatio corporis, ubi oblatione carnis est in laudem Dei gloria resurrectionis. Tunc quippe illuc quasi holocaustum offeruntur cora, quando in exteriora incensuptione permixta nihil contradictionis, nihil mortalitatis habuerit, quia tota scientia amoris ejus ignibus accensa in laude sine fine permanebit. 1420 Porta ergo haec interior, id est in sancta Ecclesia habeat interiora sua, illam videlicet vitam quæ subiit oculis nostris occulta est. Habet extra hanc atrium exteriorum, id est vitam praecoxam, in qua omnia bona agitur, ut ad bonum sine fine perveniantur.

5. Sicut ergo in interiori atrio, quod tamquam extra portam est, gazophylacia cantorum, quia electi quique atque perfecti, qui adhuc in carne mortali subsistunt, et infra simum sunt sanctæ Ecclesie, et adhuc extra secreta gaudia interioris vita. ^g Sicut gazophylacia cantorum interiorum et exteriorum, quia corda sanctorum quæ omnipotenti Deo desideriorum sumunt per magni ardoris amorem cantant, et jam latet aut, et adhuc intinxunt suam, quia in sancta Ecclesia hoc quod est interior, dicitur figurari. Sed his explicatis, etc., ut in Editio.

^h Norm., esse gazophylacia cantorum. Sicut paulo post legitur: *et ipsi gazophylacia cantorum.*

ⁱ Lyr., extra portam exteriorum.

^j Laud. et Suess., eundem intellectum quem de sancta Ecclesia typus dicitur, sicut expresse, lenocinamus.

^k Suess. et Longip., sint ergo gazophylacia cantorum extra portam interiorum et intra portas exteriorum, interiorum et exteriorum, quia.

et sine posita, et jam vident per spiritum quod in-
tus fortiter ament, et tamen adhuc non vident per-
fecte quod amant. Sunt itaque in interiori atrio gazophylacia, sed extra portam, ut jam et intus sint per
desiderium, et adhuc intus non sint per plenaria
effectum. Quid sunt autem gazophylacia cantorum,
nisi paneta desideria amantium? Qui praecepta divina
quasi quedam divitiae custodiunt in mente, quas
cantando servant, quia mandata Dei non ex timore,
sed ex amore et perficiunt; siueque ipsa sacri eloquii
praeceptiones cantabiles sunt, quia non ex tristitia, sed
ex desiderio semper operentur. Vultis cor justi quasi
aujusdam cantoris gazophylaciam audire? Cantabiles
mihi erant iudicaciones sue in loco incolatus moi
(Psal. cxviii, 54). Iudicaciones Dei dicimus praecepta
divina, qua nos justos faciunt, et si impleantur. Quae
tunc nobis in loco incolatus nostri cantabiles sunt,
quando in hac peregrinatione vita presentis
ipsa eadem mandata diligimus, et ex desiderio
implemus. Hinc est quod idem Psalmista iterum
ex cantorum gazophylacio se insinuat, qui ait: *Misericordiam et iudicium canabo tibi, Domine* (Psal.
c. 1).

6. Misericordiam Domini, qua peccata laxantur,
cantare etiam peccator debet, id est hanc cum ga-
dio dicere atque sperare. Sed quis ita justus est, ut
ejus sibi eternum iudicium ante mentis oculos revo-
ret, et non contremiscat, ac potius venire ad illud
examen tanquam iudicis presumat, festinet, et gaudeat? Quisquis ille est, magnus est, quia, jam misericor-
diam Domini et iudicium cantando, omnipotentem
Deum, qui ejus peccata misericorditer relaxat, toto
mentis affectu diligit, ac propterea ejus iudicium non
pertimescit. *Charitas namque perfecta*, ut Joannes
apostolus ait, *foras mittit timorem* (I Joan. iv, 18). Cantat quippe iudicium, ad quod intrare non trepi-
dat. Sit ergo mens illius gazophylacium cantorum, ut
per divitias misericordiae quas accipit latet perget ad
iudicium, quod jam non pertinescit. Videamus si
placet, fratres charissimi, aliud quoque gazophyla-
cium cantoris. Forsitan et ipse iudicium cantat. Quid
etenim dicit? *Ego enim iam delibor, et tempus meum
resolutionis instat. Bonum certamen certavi, cursum
consumavi, fidem servavi; de reliquo reposita est
mihi corona iustitiae, quam reddet mihi Dominus in illa
die justus iudex* (II Tim. iv, 6, seq.). Qui laborum
suorum conscius, memor certaminis quod egit, memor
fidei quam servavit, esse sibi in iudicio depositam
coronam dicit, eamque sibi in illa die [42] reddi
sperat potius quam donari, profecto patet quia iudi-
cium cantat, quod venire desiderat. Unde etiam
subdit: *Non solum autem mihi, sed et his qui dili-
gent adventum ejus* (Ibid., 8). Nemo enim adventum
iudicis diligit, nisi qui se habere causam in iudicio

^a Iudicium cum Laud. et Longip. Cantare quippe gan-
dientis est, et eis ipsa sacri, etc.

^b Additur in Laud. et Longip., a nobis.

^c Ita omnes MSS. Anglic., Norm., etc. In Editio
legitur, mutato sensu, au potius.

^d Norm., justi iudicis

A bona novit. Karum ergo corda qui adventum a iu-
dicis diligunt gazophylacia cantorum sunt, quia per
presumptionem gratis et vita, per virtutes sancti
desiderii cantent justi iudicium, quod omnes injusti
pertimescant.

7. Meminit autem charitas vestra quia superiori
locutione per portam Orientis fidem, per Aquilonis
epem, per Austri autem charitatem diximus desi-
gnari. Hoc itaque gazophylacia inter portam Orientis
et Aquilonis esse memorantur, atque ad viam Au-
straliam respiciunt, quia corda sanctorum, inter fidem
et spem positi, Australam viam respiciunt,
quoniam sanctam charitatem ignibus ardentesque. Ipse
quaque Orientalis porta respicere dicitur ad viam
Aquilonis, quia nobis per fidem quidem omnia in
baptismate peccata laxantur, sed tamen dum adhuc
hunc vivimus, etiam post fidem scipi ad peccata de-
clinemus. Et quasi Orientis porta viam Aquilonis
respicit, cum vita nostra post perceptam fidem adhuc
aliquatenus in frigore culpa torpescit. Quia enim in
hac vita valeat post fidem sine culpa vivere, cum
Joannes dicat: *Si dixerimus quia peccatum non ha-
bemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est* (I Joan. i, 8)? Cujus verbis Jacobus concordans,
ait: *In multis enim offendimus omnes* (Jac. iii, 2). Si
autem peccata praeterita in fidei perceptione dimissa
sunt, et adhuc post fidem ad peccata declinatur,
quae nobis erit presumptione iustitiae, quae spes vita
permanens nisi ut nunc, dum adhuc inter portam
Orientis et Aquilonis sumus, ad viam Austri mentis
oculos levemus, quatenus, ex sancta charitate fer-
entes, calor nos amoris libet et a culpa torporis
et frigoris? Sunt ergo gazophylacia inter portam
Orientis et Aquilonis; sed, sicut dictum est, ad Au-
straliam viam facies intendanti, ut inter hoc, quod
nati in fide sumus, et quod post, ad peccata delapsi,
de spe et pietatis presumimus, exerceamus nosmet-
ipsos in ardore charitatis, et ibi tendamus oculos
cordis, ubi accendimur ignibus amoris.

8. Potest autem per Aquilonis portam gentilitas,
per Austri viam Iudea, per Orientis autem portam
ipse Dominus designari. Per Aquilonem quippe non
immerito gentilitas figuratur, quam ille in torporis
frigore possedit et qui dixit: *Sedebo in monte testa-
menti, in lateribus Aquilonis* (Isai. xiv, 13). Per Au-
straliam quoque portam recte Iudea accipitur, in qua
spiritales patres coelesti amore serbuerunt. Quorum
unus loquitur, dicens: *Converte, Domine, capti-
vitatem nostram, sicut torrens in Austro* (Psal. cxxv, 4).
Quae etsi carnalem populum habuit in quo velut
Aquilonis frigora portavit, in sanctis tamen suis do-
ctoribus ac Prophetis ad Deum ac proximum calore
charitatis arsit. Orientalis autem porta non immerito
ipsum signat, de quo scriptum est: *Ecce vir, Oriens*

^a Vulgat., a culpa torporis, invitis MSS. Anglic.,
Norm., Val. Cl., etc.

^b Laud. et Longip., misericordiae.

^c Male Vulgat., possidet, cogentibus MSS. et rei
veritate legere possedit.

nomen ejus (Zach. vi, 12). Et de quo Zacharias ait : *Visitavit nos Oriens ex alto (Luc. i, 78).* Sint ergo gazophylacia cantorum ex latere portæ Aquilonis, quia non solum **1422** in Iudea fuerant corda sanctorum spiritualiter accensa, sed etiam in gentilitatis multitudine ad sanctæ fidei sacramenta conversæ ardent corda sanctorum amore celestis patriæ, inhiant gaudiis æternis, suspirant ad societatem suorum ci-vium in cœlo; sed tamen exempla hujus ardoris, quem dono sancti Spiritus acceperunt, a spiritualibus patribus Synagogæ capiunt. Unde ipsa quoque gazophylacia et in Aquilonis latere posita oculos ad viam Australem tendunt. Ecce enim ex gentibus venimus; sed in hoc quod per sancti Spiritus amorem calemus, Iudeæ patres aspicimus, qui nobis in suis dictis quotidie sancti desiderii exempla præbent.

9. An non quasi calore meridiani fervoris ardebat, qui æstuabat, dicens : *Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus. Sitivit anima mea ad Deum vivum; quando veniam et parebo ante faciem Dei (Psal. xli, 2, 3)?* Qui rursus ait : *Psallim et intelligam in via immaculata, quando venies ad me (Psal. c, 2).* Hoc quoque ardore succensus fuerat qui dicebat : *Nunc dimittis, Domine, servum tuum secundum verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum (Luc. ii, 29, 30).* Quia ergo ex gentilitate venimus, sed sanctos Iudeæ patres nobis in divini amoris imitatione proponimus, quasi quædam cantorum gazophylacia ex latere portæ quæ viam Aquilonis respicit sumus, sed ad viam Austri facies tenemus.

10. Et notandum quod hæc eadem gazophylacia inter portam Aquilonis et Orientis esse perhibentur, quia videlicet post incarnationem Dominicam multitudine gentium ad fidem venit, atque inter ipsos fidèles populos ^b et sacramenta dominicæ incarnationis quam medullitus diligunt, corda amantium surgunt. Habeant ergo ^c sancta gazophylacia, hinc Orientis portam, et inde Aquilonis, quia inter ipsa redempcionis suæ mysteria quæ sequuntur, et carnales quosdam quos et intra sanctam Ecclesiam tolerant, multi in Deum forti amore proficiunt, virtutibus excrescent, æterni judicis adventum querunt, et inter ea quæ amant atque illa quæ tolerant, quasi quædam gazophylacia, divitias spiritu's in mente servant. Nec inter sacramenta quæ diligunt et quædam contraria quæ portant deficiunt, quia ad Australem viam facies intendunt. Quid euim patimur quod patres nostri pro amore Domini antea non pertulerunt.

11. Notandum vero quod inter portam Austri et Aquilonis Orientalis porta esse describitur, quia Dominus ac Redemptor noster de Iudea est natus, moxque in fide sua Ecclesiam ex gentibus ^d traxit. Quasi enim inter meridianam portam et Aquilonis

A apparuit, quia ex illa venit, et istam in suum servitum convertit. Unde et bene dicitur quod porta eadem Orientalis ad viam respicit Aquilonis, quia natus Dominus Synagogam deseruit, et multitudinem gentium collegit. Notandum quoque est quod dum de gazophylaciis diceretur : *Et facies eorum ad viam Australem, additum est unam, ut videlicet aperte sentiamus quia non alia est via ad cœlestem patriam nobis qui ex gentilitate venimus, atque alia illis patribus qui fuerunt **1423** in Iudea; sed hæc eadem una via est nonis et illis, quæ nos ad æterna gaudia perducit, quæ nobis per Evangelium dicit : Ego sum via, veritas, et vita (Joan. xiv, 6).* De qua Psalmista ait : *Ut cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum (Psal. lxvi, 5).* Quod enim B Hebraice Jesus, hoc Latine dicitur salutaris. In terra ergo via cognoscitur, quia Jesus, Deus ante sæcula, et homo factus in fine sæculorum, gentibus est manifestatus. Una ergo est via et illis qui ab Austro sunt, et his qui ab Aquilonis ^e parte respiciunt, quia electis Judæis et gentibus Dominus ac Redemptor noster, expulsa pena formidinis, ad Patrem factus est iter aioris, atque adjutorium perventionis. Sequitur, — VERS. 45 : — *Et dixit ad me : Hoc gazophylacium quod respicit viam meridianam, sacerdotum est qui excubant in custodiis templi. Atque mox subditur :*

Vers. 46. — *Porro gazophylacium quod respicit ad viam Aquilonis sacerdotum erit qui excubant ad ministerium altaris.*

C 12. In quibus prophetæ verbis prius nobis quærendum est qui sint majoris ordinis sacerdotes, utrum hi qui in custodiis excubant templi, an qui in ministerio altaris. Sed quia paulo post subditur : *Altare erat ante faciem templi, aperte ostenditur illos esse majoris ordinis sacerdotes qui in custodiis templi excubant, quia profecto in altari quod est interiorius ministrant. Hi autem qui ad altare quod ante faciem templi est excubant tanto inferiores sunt quanto in exterioribus ministrant. Quærendum ergo nobis est qui sacerdotes sint qui templum custodiunt, et qui ad ministerium altaris excubare perhibentur. Magister gentium, fidelibus scribens, ait : Tempium Dei sanctum est, quod estis vos (I Cor. iii, 16).* Qui itaque sacerdotes sunt qui templum Dei custodiunt, nisi hi qui orando, prædicando, spiritualibus actibus vigilando, sanctam Ecclesiam a malignorum spirituum immissionibus, a pravorum suasionibus, ab hereticorum erroribus defendunt? At non custos templi fuerat ^f qui, labores suæ passionis enumerans, dicit : *In labore et æratura, in vigiliis multis, in fame et siti, in jejuniis multis, in frigore et nuditate (II Cor. xi, 27).* Atque statim subdit : *Præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum (Ibid., 28).*

^a Gemet., assentientibus aliis Norm., dimitte, quod fert Græcus textus.

^b Longip., ex sacramentis.

^c Editi, sancti gazophylacia. Reselluntur ex omni-

bus MSS. nostris

^d Val. Cl., cum Norm. omnibus, construit.

^e Ita unanimiter MSS. At Editi, porta

^f Longip., qui laboris sui passiones.

Pensate, quæso, custos templi quanta sollicitudine vigilet. Ecce enim in seipso inestimabilia patitur, et cordis sui sollicitudinem aliis impartitur. Cujus rogo virtutis est plus de utilitate proximorum quam de sua afflictione cogitare? Quis hoc digne aestimet? quis digne penset? Laborat, luget, esurit, silit, alget, jejunat, vigilat, et tamen vigilando de Ecclesiærum omnium sollicitudine cogitat. Ecce est solerterius custos templi in exemplo propositus. Imitetur qui valet. Adversa etenim pro veritate pati, bona proximiis impendere, circa animarum sollicitudinem vigilare, ne quis in perfidiam, ne quis in superbiam, ne quis in rapinam, vel immunditiam labatur, exquirere atque compescere, hoc est templum Dei, id est sanctam Ecclesiam, custodire.

13. Sunt autem minoris ordinis sacerdotes, qui ad ministerium altaris excubant, qui videlicet ^a in adjutorium majorum peccata delinquentium subtiliter **1424** investigant, et vitam carnalium corrigunt, atque ad hoc usque perducunt, ut per lamenta poenitentia quasi incendant carnem in sacrificio, quam prius vivere permiserant in peccato. Non enim hi qui sanctis Ecclesiæs præsunt per semetipsos cuncta agere præalent. Sed dum ipsi causis spiritualibus occupantur, si qua prava ac carnalia perpetrantur, hæc aliis discutienda atque corrigenda committunt. Per quos dum carnis vita corrigitur, et usque ad abstinentia atque orationis studium a proficiensibus pervenitur, quasi in altari jam caro incenditur, ut in conspectu omnipotentis Domini inde sacrificium redoleat, unde prius culpa displicebat.

14. Sed hac in re quæstio oritur, cum superius dictum sit quod gazophylacia ad Australem viam facies haberent, qua ratione nunc dicatur quia gazophylacium quod respicit viam meridianam sacerdotum est qui excubant in custodiis templi, et gazophylacium quod respicit viam Aquilonis sacerdotum qui excubant ad ministerium altaris. Si enim utraque facies ad Australem viam ^b tendebant, quomodo nunc unum ad meridianam atque aliud ad Aquilonis viam respicere dicitur? Sed in his verbis agnoscimus quod gazophylacium sacerdotum qui excubant in custodiis templi ita positum fuerat, ut solam meridianam viam respiceret; gazophylacium vero sacerdotum qui excubant ad ministerium altaris ita erat in atrio, ut et ad Australem viam et Aquilonis faciem tenderet, ^c quatenus et cum gazophylacium sacerdotum qui excubant in custodiis templi meridianam viam asperceret, et tamen sine gazophylacium eorumdem sacerdotum gazophylacium sacerdotum qui excubant ad ministerium altaris Aquilonis viam videret. Sed quid est hoc, fratres charissimi? quid in his verbis mysticum possumus intueri, nisi hoc quod secundum ea quæ præmissa sunt jam spiritualis ^d auditor intelligit, quia sacerdotes majoris ordinis,

A qui excubant in custodiis templi, solam meridianam viam respiciunt, quoniam, solis studiis spiritualibus occupati, semper his quæ amoris Dei sunt sollicite intendunt; sacerdotes autem minoris ordinis, qui discutiendis peccatis delinquentium præsunt, etiam ad Aquilonis viam oculos reflectunt, ut in mente peccantium quæ sint torporis frigora videant, et hæc, verbis correptionis usque ad poenitentia gemitus perducentes, quasi carnes in altari Domini incendant? Respiciant etiam cum magnis sacerdotibus ad meridianam viam, quia, quantum ad semetipsos est, fervent igne charitatis, et successi sunt flammis amoris Dei. Sed quia peccata delinquentium crebro corrigunt; etiam ad Aquilonis viam oculos reducunt. De utrisko autem sacerdotum ordinibus subditur:

B *Ibid. — Isti sunt filii Sadoch, qui accedunt de filiis Levi ad Dominum ut ministrent ei.*

15. Sadoch Latine dicitur justus. Quis autem iustus est, nisi ipse cui dicitur: *Justus es, Domine, et rectum judicium tuum (Psal. cxviii, 137)*? Qui vero sunt filii iusti, nisi hi de quibus scriptum est: *Quotquot autem crediderunt in eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri (Joan. 1, 12)*? Levi autem interpretatur assumptus. Quis **1425** autem a Domino assumptus est, nisi populus fidelis, qui per sacramenta fidei est a perfidis segregatus? Omnes ergo qui perseveranter spiritualibus actibus intendunt filii sunt iusti. Et de filiis populi assumpti accedunt ad Dominum ut ministrent ei, quia de ipsis quoque fidelibus eliguntur, qui ad omnipotentis Dei ministerium veniant, et coelestibus studiis pro eruditione populi intendant.

16. Sed nobis solerter inquirendum est qui sunt qui Domino ministrant. Neque enim omnes qui legunt, omnes qui prædicant, omnes qui propria tribuunt, omnes qui per carnis abstinenciam corpus castigant, Domino ministrant. Qui enim legendo atque prædicando, gloriam propriam querunt, largiendo quæ habent, et corpus in abstinentia macerando, laudes recipere ab hominibus appetunt, sibi, non Domino, ministrant. Quo contra per Psalmistam Dominus dicit: *Amulans in via immaculata, hic mihi ministrabat (Psal. c, 6)*. Habet enim maculam in via qui in bono opere quod agit terrenæ gloriæ sibi præmium proponit, qui in hoc mundo recipere mercedem querit, et sedat in conspectu Dei speciem boni operis macula pravæ intentionis. Fortasse etenim quis disciplinæ studio intentus servet, culpas delinquentium resecat, qui tandem ad hæc agenda si non ex omnipotentis Dei amore, sed zelo proprio ducitur, sibi in his, et non Domino, ministrat. Alius, ne asper esse videatur, multa leniter tolerat quæ prave perpetrantur. Iste itaque, quia videri pro Domino districtus non vult, per lenitatis suæ studium sibi, et non Domino, ministrat. Restat ergo ut sive in verbi ministerio sati-

^a Land., in auditorum malorum. Longip., in auditorum suorum.

^b Laud., Longip., Rothomag., tenebant.

^c Lyr. et Longip., quatenus et gazophylacium sacer-

^d dotum qui. Laud., et cum gazophylacium.

^e Lyr., adjutor majoris ordinis quæat intelligi; sic que olim lectum in Rothomag.

^f Lyr. addit vel reeperunt eum.

genus, sive radicibus nostra largiamur, sive per abstinentiam carnem domes-tes, **sive zelo moveamur, sive per patientiam aliquando leniter prava toleremus, ut nos summopere debeamus intentionem nostram discentere, quatenus omne quod facimus, non nostro, sed Domini zelo faciamus, ne in his quae agimus nobis potius quam Domino ministremos.** Non enim Domino, sed sibi, ministraverant de quibus Paulus dicebat : *Omnes quae sua sunt querunt, non quae sunt Iesu Christi (Philip. ii, 21).* Idem vero Paulus cum electis fratribus non sibi ministrare, sed Domino, et vivendo et moriendo festinabat, dicens : *Nemo nostrum sibi vivit, et nemo sibi moritur. Sive enim vivimus, Domino vivimus; sive morimur, Domini sumus (Rom. xiv, 7, 8).* Sibi enim sancti nec vivunt, nec moriuntur. Sibi non vivunt, quia per omne quod agunt, ad lucra spiritualia anhelant, atque orando, praedicando, sanctis operibus insistendo, coelestis patricies multiplicare desiderant. Sibi minime moriuntur, quia in conspectu hominum Deum de sua morte glorificant, ad quem pervenire etiam moriendo festinant. Pensemus itaque in morte sanctorum non quantum eorum opprobrium ab infidelibus fuit, sed quanta laus Domini in corde fidelium excrevit. Qui si suam laudem quererent, profecto pati tot opprobria in morte timuissent. Sed ^b nemo nostrum sibi vivit, et nemo sibi moritur, quia suam gloriam nec vivendo, nec moriendo quæsierunt. Videamus si ipse primus pastor Ecclesiæ, qui sibi non vixit, sibi sit mortuus. Joannes ejus socius requiratur, et ex verbis Domini **1426** de morte pastoris ejusdem dicat : *Hoc autem dixit significans qua morte clarificatus esset Deum (Joan. xi, 19).* Non ergo sibi est mortuus qui Deum clarificavit in morte. Discamus igitur, fratres mei, intentionem nostram in omne quod agimus sollicita inquisitione discutere, et nostra non quærere, si omnipotenti Deo volumus ministrare. Sed quia ex fidei populo filios Sadoch ad omnipotentis Dei ministerium diximus ^c assumi, nunquid in eodem populo non sunt multi qui inveniantur in mandatis Dei vivere perfecti ? Sunt omnino ; nam subditur :

VERS. 47. — Et mensus est atrium longitudine centum cubitorum, et latitudine centum cubitorum per quadrum.

17. Sæpe jam per longitudinem longanimitatem spei, per latitudinem vero charitatis amplitudinem diximus signari. Centenarius autem numerus in quo denarius decies ducitur, quod summam perfectionis signet, plene superioris dictum est (*Hom. 6, olim 18, num. 16*). Quid est igitur atrium spiritualis ædificii, nisi amplitudo fidelium populorum ? Ipsa autem longanimitas spei et latitudo charitatis vacua in cordi-

^a **Laud. et Longip., sive morimur, Domino morimur. Sive ergo vivimus sive morimur, Domini sumus.**

^b **Editi, nemo illorum.** Secus in omib[us] MSS.

^c **Ita idem MSS. Vulgati habent assumptos.**

^d **Longip., major spei et fidei.**

^e **Eboric., Sag., Rothomag., Lyr., tempus et locum operandi appetit.**

^f **Long., fideles populi.**

A **bus fidelium non est, nam per fidem quidquid valet operatur.** Unde per Paulum dicitur : *In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per dilectionem operatur (Gal. v, 6).* Si ergo in vita fidelium juxta quemdam modum per singulos perfecta est longanimitas spei, perfecta latitudo charitatis, perfecta certitudo fidei, perfectum studium operationis, atrium templi per quadrum centum cubitos habet. In mensura autem quadri non aliud latitudo magis est, atque aliud minus, sed cuncta simul quatuor latera æquali spatio tenduntur, quia et ipsas easdem virtutes, quas diximus, fidem scilicet, spem, charitatem atque operationem, quandiu in hac vita vivimus, æquales sibi esse apud nosmetipsos invenimus. Idcirco autem ^d major spe et fide charitas dicitur, quia postquam ad auctoris nostri speciem pervenitur, spes quidem et fides transit, sed charitas permanet. Nam nunc et quantum credimus, tantum amamus ; et quantum amamus, tantum de spe præsumimus. De fide quoque et operatione Joannes apostolus fatetur, dicens : *Qui se dicit nosse Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est (I Joan. ii, 4).* Notitia quippe Dei ad fidem pertinet, mandatorum custodia ad operationem. Cum ergo virtus, ^e tempus et locus operandi suppetit, tantum quis operatur, quantum Deum noverit ; et tantum se nosse Deum indicat, quantum pro Deo bona operatur. Metiantur ergo ^f fideli populi virtutes in quadrum, quia unusquisque qui in activæ vitæ exercitio versatur tantum credit ^g quantum sperat, et amat, et operatur ; tantum sperat quantum credii, operatur et amat ; tantum amat quantum credit, sperat et operatur ; tantum operatur quantum credit, amat et sperat. Quia itaque in sanctæ Ecclesiæ populo multi sunt et robusti per fidem, et longanimes per spem, et ampli per charitatem, et efficaces per operationem, atrium templi centum cubitis in quadro mensuratur.

D **18. Nam ut aliquid quoque de eorum virtutibus loquamur,** **1427** **sæpe ex eis quosdam videmus prudentes per intelligentiam, fortes in adversitate, justos in operatione, temperantes a voluptatibus, atque in omni zelo discretionis se mensura moderantes.** Qui dum prudentiam, fortitudinem, justitiam, atque temperantiam, vel, sicut eas enumerare quibusdam placet, prudentiam, temperantiam, fortitudinem, atque justitiam tenent, mensuram spiritualis atriæ in quadro habent. Ecce enim ipsæ virtutes quas habere bonos ac fideles diximus ita in quadro sunt, ut una aliam non excedat. Magna quippe est prudentia ; sed si minus est a voluptatibus temperans, minus in periculis fortis, minus in operationibus justa, prædicta minus est prudens. Magna est temperantia ; sed si

^g **In Longip., quantum sperat, amat et operatur, tantum sperat quantum credit et amat. Cetera desunt.** In Editis ante Gussav. : qui in hoc vitæ exercitio versatur, tantum credit quantum sperat et amat, et tantum operatur quantum credit, amat et sperat. Quæ deerant supplevimus ex MSS. Norm. et Anglic. Codex Laud. hic deficit.

minus intelligit unde se temperet, si adversa sustinere per fortitudinem minus valet, atque in timore animum dejicit, si per præcipitationem suam aliquando ad injustitiae opera prorumpit, minus est temperans. Magna est fortitudo; sed si minus intelligit quæ bona custodiat, quibus malis resistat, si minus a voluptatis appetitu se temperat, sed vincitur delectatione, si justitiae opera minus tenet, atque aliquando in injustitiae dominatione superatur, minus est fortis. Magna est justitia; sed si minus quam debet inter justa et injusta opera discernit, si minus cor a mundi delectatione temperat, si minus se contra adversa confortat, minus est justa. Mensuretur ergo perfectorum fidelium vita per quadrum, et tantum habeat spiritualis atrii latus unum, quantum latera singula, quia unusquisque tantum prudens est quantum temperans, fortis et justus; tantum temperans quantum prudens, fortis et justus; tantum fortis quantum prudens, temperans et justus; tantum justus quantum prudens, temperans et fortis fuerit. Sunt tamen inter eos plurimi qui adhuc carnaliter vivunt. Qui et si fortasse litteras ignorant, et præcepta Dei legere non valent, certe in multorum fidelium conversatione bona quæ imitantur vident. Ecce in Ecclesia voces sancti Evangelii atque apostolorum sonant, ecce exempla bene viventium quotidie omnium oculis opponuntur. Nec in excusatione dicere poterunt: Non vidimus quod imitari deberemus. Unde et subditur:

IND. — *Et altare ante faciem templi.*

19. Quid est templum, nisi fidelis populus? sicut per Paulum apostolum discipulis dicitur: *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos* (*I Cor. iii, 17*). Et quid est altare Dei, nisi mens bene viventium? Qui peccatorum suorum memores lacrymis maculas lavant, carnem per abstinentiam macerant, nullis se mundi hujus actionibus miscent, quæ habent indigentibus tribuant, et habere quæ non habent non concapiscunt. Recte igitur horum cor altare Dei dicitur, ubi ex mœro compunctionis ignis ardet, et caro consumitur. Et nunquid non tales, fratres charissimi, quotidie in sancto hoc b¹ fidei populo quasi in templi atrio videmus? Nunquid non eorum vitam nobis ad exemplum propositam indesinenter aspicimus? Altare ergo ante faciem templi est, cum multi in sanctæ Ecclesiæ conspectu sunt positi, qui, æterni iudicij memores, semetipsos quotidie **1428** Deo sacrificium in lamento compunctionis inactant. Qui, ut prædictum est, corpora castigant, quatenus hoc quod per Magistrum gentium dicitur impleant: *Ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem* (*Rom. xii, 1*). Hostia quippe occiditur at offeratur. Sed hostia vivens est corpus pro Domino affictum. Quod et hostia dicitar, et vivens, quia

^a Val. Cl. et Norin., quibus consentiunt vet. Ed., si minus curam mundi delectatione temperat.

^b Val. Cl., fieri populo.

^c In Gemet. et al. Norm. unum membrum alteri præponitur.

^d Val. Cl., afficiunt.

A vivit in virtutibus, et est a viuis occisum. Hostia videlicet, quia jam huic mundo est a pravis actibus mortuum; vivens autem, quia cuncta quæ prævaleat bona operatur.

20. Sed quia sub altaris nomine de compunctionis flamma sermo se intulit, necessarium puto quæ sit diversitas ejusdem compunctionis ostendere. Alia quippe compunctionis est quæ per timorem nascitur, alia quæ per amorem, quia aliud est supplicia fuge-re, aliud præmia desiderare. Unde etiam in tabernaculo per legem duo altaria fieri jubentur, unum videlicet exterius, aliud vero interius; unum in atrio, aliud ante arcam; unum quod ære coopertum est, aliud quod auro vestitur. Atque in altari æreo cre-mantur carnes, in altari vero aureo incenduntur aromata (*Exod. xxxix, 37, 38; xl, 5, seq. etc.*). Quid est hoc, fratres charissimi, quod foris concremantur carnes, intus aromata, nisi hoc quod quotidie vide-mus, quia duo sunt compunctionis genera, et quia alii adhuc per timorem plangunt, alii vero jam se per amorem in lamentis afficiunt? Multi namque, pecca-torum suorum memores, dum supplicia æterna per-timescunt, quotidianis se lacrymis afflictunt. Plan-gunt mala quæ fecerunt, et incendunt vitia igne compunctionis, quorum adhuc suggestiones in corde patiuntur. Quid isti nisi altare sunt æreum in quo carnes ardent, quia adhuc ab eis carnalia opera planguntur?

21. Alii vero, a carnalibus vitiis liberi, aut longis jam fletibus securi, amoris flamma in compunctionis lacrymis inardescunt, coælestis patriæ præmia cordis oculis proponent, supernis jam civibus interesse concupiscunt. Dura eis apparebat servitus, longitudo peregrinationis suæ. Regem in decore suo videre desiderant, et aere quotidie ex ejus amore non cessant (*Isai. xxxiii, 17*). Quid isti nisi altare sunt servorum, in quorum corde aromata incensa sunt, quia virtutes ardentes? Bene autem de eodem altari dicunt quod ante velum arcæ sit positum in sancta sanctorum. Arca quippe testamenti ipse nobis factus est de quo scriptum esse novimus: *In quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae abeconditi* (*Colos. ii, 3*). Arca intra velum est Redemptor noster in ecclesiæ Altare vero aureum in quo thymiastra incenditur et ante velum sanctorum corda, quæ cum magnis virtutibus in Dei amore succensa sunt, per sanctum desiderium in illo ardentes quem adhuc revelata facie videre non possunt. Inter arcam quippe et altare velum est, quia hoc quod nos adhuc a visione Dei separat corruptionis nostræ obstaculum remotum non est. Sed quousque ante veluni sumus oportet ut quasi thymiastris incensum flamma amoris ardeamus. Per compunctionis autem lacrymas nil terrenum, nil transi-

^e Sic restituendum duximus MSS. auctoritate ratione freti. In Vulgatis legitur: *ante velum, quia sanctorum corda*. Quia lectione sequi videtur Christum esse arcam et altare, contra sancti Gregorii mentem, qui Christum quidem dicebat arcam esse, corda vero fidelium charitate flagrantium altare aureum.

torium querere debemus. ^a Solus ipse nobis sufficiat qui fecit omnia. Transcendamus per desiderium omnia, ut mentem colligamus in unum. **1429** Non jam timore poenarum, non memoria vitiorum, sed amoris flamma succensi, ardeamus in lacrymis cum odore virtutum.

22. Ista electorum oratio jam prospiciebatur, cum in sponsae laude diceretur : *Quæ est ista que ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrræ et thuris, et universi pulveris pigmentarii (Cant. III, 6)?* Sancta quippe electorum Ecclesia cum ab hoc mundo in sanctis precibus ardenti amore se erigit, per desertum quod deserit ascendit. Qualiter vero ascendat adjungit : *Sicut virgula fumi ex aromatibus (Ibid.).* Fumus de incenso nascitur, sicut per Psalmistam dicitur : *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo (Psal. cxL, 2).* Fumus excutere lacrymas solet. Itaque fumus est ex aromatibus, compunctio orationis concepta ex virtutibus amoris. Quæ tamen oratio fumi virgula dicitur, quia dum sola cœlestia postulat, sic recta progreditur, ut ad terrena atque temporalia ^b petenda minime reflectatur. Et notandum quod non virga, sed virgula nuncupatur, quia interdum in compunctionis ardore tantæ subtilitas est vis amoris, ut hanc nec ipse animus possit comprehendere, qui illuminatus meruit habere.

23. Bene autem dicitur, *myrræ et thuris.* Thus enim ex lege Domino in sacrificio incenditur. Per myrram vero corpora mortua conduntur, ne a vermis corrumpantur. Myrræ ergo et thuris sacrificium offerunt qui et carnem afficiunt, ne eis corruptionis via dominantur, et redolentem in conspectu Domini amoris sui hostiam incendunt, ^c seque ipsos Deo in sanctis virtutibus exhibent. Unde et illuc subditur : *Et universi pulveris pigmentarii.* Pulvis est pigmentarii virtus bene operantis. Et notandum quod virtutes bene operantium non pigments, sed pulveres dicuntur.

^a Excusi contra MSS. omnium nostr. fidem, solus nobis desiderium perficit. Et infra, ut mente colligamus.

^b Longip., appetendo, pro terreno studio minime reflectatur.

^c Additur in Longip. : *myrrha itaque quia se cruciant, et cruciando se a vitiis conservant. Thus vero*

A tur. Cum enim **1430** quælibet bona agimus, pigmenta offerimus. Cum vero ipsa etiam bona quæ agimus retractamus, et, ne quid in his sinistrum sit, judicio retractationis attendimus, quasi ex pigmentis pulverem facimus, ut orationem nostram Domino per discretionem et amorem subtilius incendamus.

24. Ecce hæc, ut, Deo largiente, potuimus, coram vobis, fratres charissimi, rimati sumus. Nemo autem me reprehendat, ^d si post hanc locutionem cessavero, quia, sicut omnes cernitis, nostræ tribulationes excreverunt : undique gladiis ^e circumfusi sumus, undique imminens mortis periculum timemus. Alii, detruncatis ad nos manibus redeunt, alii capti, alii interempti nuntiantur (*Joan. Diac.*, l. IV, c. 67). Jam cogor linguam ab expositione retinere, quia tædet animam meam vitæ meæ (*Job. x, 1*). Jam nullus a me sacri eloquii studium requirat, quia versa in luctum cithara mea, et organum meum in vocem lamentum (*Ibid.*, xxx, 31). Jam cordis oculus in mysteriorum discussione non vigilat, quia dormitavit anima mea præ tædio (*Psal. cxvIII, 28*). Jam minus lectio animo dulcis est, quia oblitus sum manducare panem meum a voce gemitus mei (*Psal. ci, 5*). Cui autem vivere non licet, de Scripturæ sacræ sensibus loqui mystica qualiter libet? Et qui cogor quotidie amare bibere, quando possum dulcia propinare? Quid igitur restat, nisi ut inter flagella quæ ex nostris iniquitatibus patimur cum lacrymis gratias agamus? Ipse enim qui nos creavit etiam pater nobis factus est per adoptionis spiritum quem dedit. Et aliquando filios pane nutrit, aliquando flagello corrigit, quia per dolores et munera ad hæreditatem perpetuam erudit. Sit itaque gloria omnipotenti Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat cum Patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæculorum. Amen.

quia Dei visionem diligunt, ad quam pervenire medullos inardescunt, sequi, etc.

^d Longip., si post hæc a locutione.

^e Ebroic., circumfossi.

^f Norm., per dolores innumeros. Val. Cl., per dolores et vulnera innumera.

ADMONITIO IN OPUS SUBSEQUENS.

1431 I. In subsequentes homiliae longius præfari nos vetat quæ ipsis præfationis vice præmittitur sancti Gregorii epistola, in qua fere quidquid ad illas scitu dignum occurrit explicatur. Illas autem homiliae in Ezechielem ea ratione subjecimus, qua, in sacrarum Scripturarum serie, libris Veteris Testamenti Evangelia et quæque ad Novum pertinent postponuntur. Alioquin habitas illas suisce, saltem aliquas, antequam sanctus Doctor Ezechielem prophetam populo exponere inciperet legenti primani statim constabit. Nimirum pastor optimus, ut verbo simul et exemplo iis quibus præterat prædovet, statim ac apostolicam cathedram concendit, nullam verbi divini prædicandi vacationem, etiamsi assiduis morbis vexaretur, innumerisque distraheretur curis, sibi indulgandam putavit.

II. Mira aviditate statim exceptas illas homiliae mirabiliori modestia conquestus est humilis noster Ecclesiastes, in sua ad Secundinum epistola mox subjicienda. Certe quanto semper in pretio sint habitæ, inde liquet, quod omnes, una forsitan excepta aut altera, divinis officiis, præ cæteris sanctorum Patrum homiliais, jam olim fuerint insertæ. Nec immerito quidem, cum in ipsis, litterali sensu prius breviter exposito, duas sententiarum ad mores spectantium uberrima copia, quarum sane plurimæ sunt quæ aureis litteris describantur dignæ. Utinam vero humanis in cordibns assidua lectione ac meditatione insculpantur et incidentur! Ex his alias olim selegimus et observavimus in Vita sancti Doctoris Gallice scripta, lib. iv, c. ult., num. 13.

III. Neque vero solum Christianorum mores his in homiliae erudiuntur, sed etiam fidei dogmata confirmantur et contra futuros præmuniuntur hæreticos. Incarnationis mysterium ab oppositis invicemque pugnan-